

**ÖZBEK YAZAR SELAMET VEFA'NIN
HİKÂYELERİ
(İNCELEME – METİN)**

Dilek YILDIZ

**Yüksek Lisans Tezi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR
2023
Her Hakkı Saklıdır.**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI

Dilek YILDIZ
Orcid No:0000-0001-8281-8057

ÖZBEK YAZAR SELAMET VEFA’NIN HİKÂYESLERİ
(İNCELEME – METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

ERZURUM – 2023

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **“ÖZBEK YAZAR SELAMET VEFA'NIN HİKÂYELERİ (İNCELEME – METİN)”** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

☐ Tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.**

İSTİSNAİ DURUMLAR*

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre teze yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

03.01.2023

Dilek YILDIZ

Aslı Islak İmzalıdır

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Turkish Research

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR danışmanlığında Dilek YILDIZ tarafından hazırlanan “Özbek Yazar Selamet Vefa'nın Hikâyeleri (İnceleme-Metin)” başlıklı bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 8.12.2023

Kabul / Ret – İmza.

Jüri Başkanı (Ad-Soyad-Unvan)	Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi (Ad-Soyad-Unvan)	Prof. Dr. Zilola KHUDAYBERGENOVA <i>Bartın Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi (Ad-Soyad-Unvan)	Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır

Bu tezin *Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM
Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
ÖN SÖZ.....	VII

GİRİŞ

I. AMAÇ	1
II. KAPSAM VE YÖNTEM.....	1
III. SELAMET VEFA HAKKINDA	3

BİRİNCİ BÖLÜM ESERİN TEMEL UNSURLARI

1.1. KİŞİLER	5
1.2. MEKÂN	9
1.3. ZAMAN.....	13
1.4. HİKÂYELERİN OLAY ÖRGÜSÜ	16
1.5. HİKÂYELERİN DİL, ANLATIM VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ	20
1.6. BAKIŞ AÇISI	22
1.6.1. Tanrısal Bakış Açısı	23
1.6.2. Gözlemci Figüran Bakış Açısı	23
1.6.3. Tekil Bakış Açısı	24
1.7. HİKÂYELERDE KULLANILAN ANLATIM TEKNİKLERİ	24
1.7.1. Tasvir (Betimleme) Tekniği	25
1.7.2. Diyalog Tekniği.....	26
1.7.3. Anlatma – Gösterme Tekniği	27
1.7.4. Özetleme Tekniği	28
1.7.5. Geriye Dönüş Tekniği	28
1.7.6. İç Diyalog Tekniği	29
1.7.7. İç Çözümleme Tekniği	29

1.7.8. Leitmotiv Tekniği.....	30
-------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

HİKÂYELERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. SİYASİ DÜZEY	31
2.2. BASKIN YÖNETİM.....	33
2.3. EKONOMİK DÜZEY	34
2.4. AŞK	35
2.5. AİLE, TOPLUMSAL YAPI VE İLİŞKİLER	36
2.6. VATAN	37
2.7. ESARET.....	38
2.8. SADAKAT	38
2.9. EFSANEVÎ ŞAHSİYETLER.....	39
2.10. DİNÎ ŞAHSİYETLER	39
2.11. TARİHÎ ŞAHSİYETLER.....	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

3.1. MESLEKLER	42
3.1.1. Çalgıcı	42
3.1.2. Çiftçi.....	42
3.1.3. Tezgâhtar	43
3.1.4. Öğretmen	43
3.1.5. Şoför	43
3.1.6. Hemşire	43
3.1.7. Şair	43
3.1.8. Dansçı.....	44
3.1.9. Polis.....	44
3.1.10. Garson.....	44
3.1.11. Usta.....	44
3.1.12. Çırak	45
3.1.13. Ressam.....	45

3.1.14. Doktor.....	45
3.1.15. Rehber.....	45
3.2. YİYECEK VE İÇECEKLER	46
3.3. ÇAYHANE	47
3.4. GELENEK VE GÖRENEKLER.....	47
3.4.1. Selamlaşma.....	47
3.4.2. İyilik Yardımseverlik	48
3.4.3. Misafirperverlik.....	49
3.5. ARGO VE KÜFÜR.....	50
3.6. LAKAP.....	50
3.7. DİNSEL BÜYÜSEL İNANIŞLAR	50
3.8. CENAZE TÖRENİ	51
3.9. ULAŞIM ARAÇLARI	51
3.10. MÜZİK ALETLERİ.....	52
3.10.1. Dutar	52
3.10.2. Rebab	53
3.10.3. Tar.....	53
3.11. GİYİM KUŞAM.....	53
3.12. HALK EDEBİYATI	54
3.12.1. Dua- Beddua	54
3.12.2. Efsane	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİYLE HİKÂYESLER

4.1. GECENİN BAĞRINDA YANKILANAN SES	56
4.2. İSİMSİZ GEMİ.....	65
4.3. HAYAT AĞACI YA DA ZİRVEDEKİ GÜZELLİK	87
4.4. KÂĞITTAN KUŞLAR	103
4.5. İNSAN YUTAN BALIK.....	107
4.6. HOROZİBİĞİ ÇİÇEĞİ.....	110
4.7. KIRMIZI GELİNCİK TARLASI	115
4.8. UYUYAN İNSANLAR DİYARI.....	121

4.9. POST ÜSTÜNDEKİ KÖPEK.....	125
4.10. YAĞMUR BULUTUNUN HAFIZASI	133
4.11. TUTULAN AY	146
SONUÇ.....	154
KAYNAKÇA	156
DİZİN	159
ÖZ GEÇMİŞ.....	161

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ÖZBEK YAZAR SELAMET VEFA’NIN HİKÂYELERİ (İNCELEME – METİN)****Dilek YILDIZ****Danışman: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR****2023, Sayfa: 161+VIII****Jüri: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR****Prof. Dr. Zilola KHUDAYBERGENOVA****Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ**

Çalışmamızdaki amaç Özbek yazar Selamet Vefa’nın tanıtılması ve on bir hikâyesi ele alınarak incelenmesidir. Özbek yazar, hikâyelerinde dönemin sorunlarını, bağımsızlık öncesinde ve sonrasında toplumun mücadelesini, Özbek halkının gelenek ve göreneklerini eserlerine yansıtarak okuyucuya aktarmıştır.

Özbek yazar Selamet Vefa’nın hikâyeleri (inceleme – metin) adlı çalışmamızın giriş bölümünde amaç, kapsam ve yöntem hakkında bilgi verdikten sonra Selamet Vefa’nın hayatı hakkında ulaşabildiğimiz bilgiler çalışmamızda yer almıştır. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde eserin temel unsurları, hikâyelerin olay örgüsü, hikâyelerin dil anlatım ve üslup özellikleri ve bakış açısı ele alınmıştır. İkinci bölümde hikâyelerin muhteva özelliklerinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde halk kültürü unsurları irdelenmiştir. Dördüncü bölümde ise Özbek yazarın on bir hikâyesi Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özbek, Selamet Vefa, Hikâye, Özbek Edebiyatı.

ABSTRACT

MASTER THESIS

STORIES OF UZBEK WRITER SELAMET VEFA (RESEARCH – TEXT)

Dilek YILDIZ

Advisor: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

2023 Page: 161+VIII

Jury: Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR

Prof. Dr. Zilola KHUDAYBERGENOVA

Assoc. Prof. Dr. Recai KIZILTUNÇ

The aim of our study is to introduce Selamet Vefa, an Uzbek writer, and to examine her eleven stories. In his stories, the Uzbek writer conveyed to the reader the problems of the period, the struggle of the society before and after independence, and the traditions and customs of the Uzbek people.

After giving information about the purpose, scope and method in the introduction part of our work titled Uzbek writer Selamet Vefa's stories (Research - Text), the information we could access about Selamet Vefa was included in our study. Our study consists of four parts.

In the first part, the basic elements of the work, the plot of the stories, the language expression and style features of the stories and their point of view are discussed. In the second chapter, the content characteristics of the stories are mentioned. In the third chapter, elements of folk culture were examined. In the fourth chapter, eleven stories of the Uzbek writer have been translated into Turkey Turkish.

Key Words: Uzbek, Selamet Vefa, Story, Uzbek literature.

ÖN SÖZ

Özbek halkının Sovyetler döneminden sonra bağımsızlıklarına kavuştukları dönem itibariyle hayatlarında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Toplumun, Sovyet döneminde yaşadığı sosyal, siyasi, dini baskı, maddi ve manevi esaslarını etkilemiştir. Bu değişimlerin edebi hayatı etkilememesi göz ardı edilemez. Böylelikle yazarlar da yaşadığı dönemdeki sosyal, siyasi, dini olayları eserlerinde aks ettirmektedir.

Hikâye, belli bir dönemde yaşayan insanların iç ve dış dünyasını kahramanlar aracılığıyla okuyucuya aktarma doğrultusunda edebi bir sanattır. Ayrıca toplumun sorunlarını, yaşayışını, halk kültürünü, gelenek ve görenekleri edebi bir metin olarak dile getirir.

Özbek yazar Selamet Vefa, Modern Özbek Edebiyatında önemli yazarlarımızdandır. Zengin kültüre sahip önemli yazarlardan olan Selamet Vefa'nın hikâyelerinin Özbek Türkçesinden, Türkiye Türkçesine aktarımı ve incelemesi yapılarak Türk dünyasına tanıtmak amaçlanmıştır. Günümüzde hikâye yazmaya devam eden yazarın hikâyelerini incelediğimizde toplumun aksayan yönlerini, sosyal, siyasi, dini konuların ve Özbek halkının gelenek ve göreneklerini eserine yansıttığını görmekteyiz. Yazar eserlerinde halk kültürü unsurları bakımından derin izler bırakmıştır. Ayrıca 1900'lü yıllardan itibaren Özbeklere yeni dönemi, bağımsız yaşam ve hür devlet anlayışını müjdeleyerek günümüze kadar devam eden Modern Özbek Edebiyatı anlatılmaktadır.

Yazarın eserlerinin Türkiye Türkçesine aktarımı sağlanırken yaşadığımız sorunlar bulunmaktadır. Yazarın hikâyelerinin aktarımı sırasında anlamına ulaşamadığımız kelimelerde yazar sosyal medyayı sık kullanmasına rağmen yardımına başvurduğumuzda mesajlarımız cevapsız kalmıştır. Hikâyelerde kafamızda soru işareti bırakan kelimeler olduğu için yazarla sağlıklı bir ilişki kurmaya çalışma çabamız olumlu sonuçlanmamıştır. Elimizde olan metinler ile soru işaretlerini giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu doğrultuda en büyük destek kıymetli danışmanım Prof. Dr. Hüseyin BAYDEMİR tarafından sağlanmıştır.

Çalışmam boyunca her konuda yardımlarını benden esirgemeyen, çeviri kısmında sözlüklerde anlamına ulaşamadığım her kelimeye zamanını bana ayırarak yardım eden kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Hüseyin Baydemir'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca

bu süreçte her daim yanımda olan maddi manevi desteklerini hiç bir zaman eksik etmeyen babam Sadettin YILDIZ, annem Songül YILDIZ ve dayım Namık FİDAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Dilek YILDIZ

Erzurum - 2023

GİRİŞ

I. AMAÇ

Modern Özbek edebiyatının önemli yazarlarından olan Selamet Vefa günümüzde eserler vermektedir. Konu olan diller ve lehçeler arasındaki aktarımda, çeviriler sonucunda, bilgi, kültür, milli kimlik ve toplumsal yapı aktarımı da yapılabilir. Yazarın eserlerinin aktarımı yapılarak incelediğimiz on bir hikâyesinde Sovyetler Birliği'nin etkileri çok belli olmamakla birlikte sistem eleştirisi yaparak eserler verdiğini görmekteyiz. Yazar, dönemin gelenek göreneklerini, toplum yapısını hikâyeleri aracılığıyla okuyucuya sunmaktadır. Eserlerine derin kültürel birikimleri katarak farklı bakış açısıyla geçmiş ile günümüzdeki Özbekistan arasında bağlantı kurmamızı sağlamıştır.

Tezdeki asıl amaç yazarın on bir hikâyesini Türkiye Türkçesine aktarıp incelemesi yapılarak hikâyelerde yer alan karakterler, mekânlar, kahramanlar ve simgeler ile toplumun kültürü, dönemin sorunları ve halkın yaşayışıyla ilişki kurarak inceleyerek Türk dünyasına tanıtmaktır.

II. KAPSAM VE YÖNTEM

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Tez çalışmasının hazırlık aşamasında yazarın on bir hikâyesinin (Gecenin Bağrında Yankılanan Ses, İsimsiz Gemi, Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik, Kâğıttan Kuşlar, İnsan Yutan Balık, Horozibiği Çiçeği, Kırmızı Gelincik Tarlası, Uyuyan İnsanlar Diyarı, Post Üstündeki Köpek, Yağmur Bulutunun Hafızası ve Tutulan Ay) Türkiye Türkçesine aktarımı yapıp titizlikle incelenmiştir. Birinci bölümde temel unsurlarla beraber dil ve üslup bakımından inceleme sağlanmıştır. Kalan bölümlerde ise anlatım teknikleri açısından ele alınmış ve yazarın hikâyelerinde yer alan halk kültürü unsurları, hikâyelerin içinde yer alan simgeler çözümlenmiştir. Hikâyelerin incelemeleri yapılırken Lucien Goldmann'ın oluşumsal yapısalcılık kuramı dikkate alınmıştır. *Edebiyat sosyolojisinde oluşumsal yapısalcılık; içerik arayışından sıyrılıp yapının edebîliğine de eğilmesiyle diğer türdeşlerine kıyasla daha özgün ve kapsayıcı bir noktada bulunmaktadır. Goldmann'ın teorisi kapsayıcıdır; çünkü sosyolojik yönüyle "oluşumsal" olduğu kadar romanın yapısına da baktığı için*

“yapısalcı”dır. Metodun ana ilkesini “romanın yapısı ile bu yapının içinde geliştiği sosyal yapı arasındaki ilişkiyi kurmak” şeklinde özetleyebiliriz. (Yavuz: 2018, 178).

Oluşumsal yapısalcı yöntemin içeriği şu şekilde açıklayabilir:

A. Anlama Aşaması

1. Anlatının Bakış Açıları
2. Hâkim Bakış Açısı
3. Kahraman Bakış Açısı
4. Gözlemci Bakış Açısı
5. Çoklu Bakış Açısı

B. Anlatım Teknikleri

1. Tasvir Tekniği
2. Mektup Tekniği
3. Özetleme Tekniği
4. Geriye Dönüş Tekniği
5. İktibas Tekniği
6. Otobiyografi Tekniği
7. Ana Motif Tekniği
8. Diyalog Tekniği
9. İç Diyalog Tekniği
10. İç Çözümleme Tekniği
11. İç Monolog Tekniği
12. Bilinç Akışı Tekniği

C. Anlatı Yerlemleri

1. Zaman
2. Mekân
3. Kişiler
4. Toplumsal Yapı ve İlişkiler
5. Siyasî Seviye
6. Kültürel Seviye
7. Ekonomik Seviye
8. Dinî Seviye

D. Açıklama Aşaması

1. Yazarın Hayatı ve Dönemi
2. Anlatının Kaynağı
3. Tarihî Çerçeve
4. Simgesel Çözümleme (Dıykanbayeva, 2017: 12)

III. SELAMET VEFA HAKKINDA

20 Ocak 1962'de Harezmi bölgesinin Şavat ilçesinde doğmuştur. Taşkent Devlet Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi'nden mezun olmuştur.. 1987- 1997 yılları arasında Özbekistan yazarlar birliğinde edebiyat danışmanlığını yapmış 1997- 2009 yılları arasında Özbekistan radyo televizyon şirketi, "Siyaset" stüdyosu, Yüksek Kurulun faaliyetleri, kıdemli editör, siyasi yorumculuğu ve haber programının editörlüğünü yapmaktadır. 2004 yılında "Pamuk İşi" gösterisi için yıllık "En Büyük ve En Sevgili" ödülüne layık görülmüştür. 2009 yılından bu yana ABD Iowa Üniversitesi'nin "Sanatsal Yaratıcılık" programının onursal üyesidir. 2015 yılından bu yana www.nurzamon.uz dergisinin genel yayın yönetmenliğini yapmaktadır. Yazar eserlerinde kendine özgü yönleriyle, çoğu zaman bir kadına özgü olmayan bir görüşle milletin hayallerini sembollerle hikâyelerine katarak okuyucusuna aktarmıştır. Selamet Vefa eserlerinde kelimelerini idareli olarak kullanmamış bu yüzden eserlerindeki kahramanlar biraz nahoş ve soğuk karakterler olarak ortaya çıkmıştır. Çekici bir kişiyi sanatsal bir imajla mümkün olduğunca çekici göstermek için hareket etmiştir. Bunun bir örneği "Elat" hikâyesidir. Selamet Vefa Özbek hikâye anlatımını yeni bir tür mozaik hikâyeyle zenginleştirmiş, edebiyatımızda ilk kez ortak bir ruh etrafında birleşmiş sekiz ayrı eserden oluşan bir "Elat" hikâyesini ortaya çıkarmıştır. Bu hikâye-mozaik görüntü stili, dil özellikleri, insan kalbi ve aksiyona yaklaşımı açısından diğer öykülerden farklılık gösterir. Selamet Vefa'nın hikâyeleri olağanüstü özelliklere sahip veya sıradan kişiler hakkındadır. Öğretmeni Adil Yakubov'u Rus yazarlarla karşılaştırmıştır. Sevinç Çokum'un "Adem" öyküsünü Özbekçe'ye çevirmiştir. Hikâyeleri Rusça, Türkçe, İngilizce ve Almanca dillerine çevrilmiştir.

Selamet Vefa'nın Hikâyeleri ve Romanları:

1. Feride
2. Kendini Arayan Bir Kadın
3. Gönül Meleği
4. Tılsım Krallığı
5. Evsizleri Gören ve Onları Affedenler
6. Karadul
7. İsimsiz Gemi
8. Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik
9. Uyuyan İnsanlar Diyarı
10. Kağıttan Kuşlar
11. Horozibiği Çiçeği
12. Kırmızı Gelincik Tarlası
13. İnsan Yutan Balık
14. Tutulan Ay
15. Yağmur Bulutunun Hafızası
16. İnsan Yutan Balık

“Feride (1984), Kendini Arayan Kadın (1989), Kongil Fariştasa (1995), Tılsım Sultanat(2005), Avare'nin Tecrübeleri (2008)” gibi eserleri yayımlandı.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESERİN TEMEL UNSURLARI

1.1. KİŞİLER

Edebi eserdeki temel unsurlardan biri şahıs kadrosudur. Yazar eserdeki kişileri gerçek hayattan alarak veya hayali olarak tasvir ederek kişilere yüklediği anlamlarla duygu ve düşüncelerini kahramanlar aracılığıyla okuyucuya yansıtmıştır.

Gecenin Bağrında Yankılanan Ses

İbrahim: Anlattığı dünyanın temsilcisi olan kahraman evli ve çocukları olmasına rağmen başka bir kadına olan aşkından dolayı çıktığı yolda başına gelenleri konu edinir. Anlatının konusu aşk üzerine kurulmuştur. Enstrüman çalgıcısı olan adamın adı hikâyede yolunu kaybettiği sırada karşılaştığı amca tarafından söylenmiştir. Değişik yollardan geçip sıkıntılar yaşadığını, çıkmasa girdiği sırada başka bir kadın tarafından aldığı yardım sonunda duygularının yeniden değiştiğine değinilmiştir.

Zühre: Kahramanın aşık olduğu kadın tipidir. Zühre'nin hikâyede adı sık sık geçmekte ve hikâyenin sonlarında İbrahim'in göl kenarına ulaşmasıyla karşısına çıkmaktadır.

Bernur: Hikâyede pamuk işçisi olarak çalışan kadın tipidir. Karanlık ormanda İbrahim'e yol gösteren bir nevi hayatını kurtaran kişidir. Bernur, Zühre'ye olan benzerliği karşısında İbrahim'in duygularını karıştıran cesur kadın tiplmesidir.

Kazak Adam: İbrahim yolunu kaybettiği sırada karşılaştığı misafirperverliğiyle İbrahim'e yardımcı olmaya çalışan kişidir.

Bars: Bernur'un köpeğidir.

İsimsiz Gemi

Aydın Cihan: Hikâyenin ana karakteridir. Yıllar önce yurdundan gitmek zorunda kalır ve annesinin acı haberini alınca cenazesine yetişmek için çaba sarf eder. Yolculuğu esnasında başka dertleri olan insanlarla karşılaşır. Ama tüm çabasına rağmen sadece tel örgüler arkasından annesinin tabutunu görür.

Fatma: Aydınca'nın seyahat ettiği otobüste tanıştığı karakterdir. Fatma, hayatındaki zorluklar ile mücadele eder .

Rahim: Hikâyede şofördür. Bunun yanında Aydınca'nın cenazeye yetişmesi için Aydınca'ya yardım etmiş hiç yalnız bırakmamıştır.

Kosbergan: Balıkçı da Aydın Cihan'a votka içmesini teklif eden kişidir.

Denetleme Memuru: Havaalanında görevli kişidir.

Kızlarhan: Radyodaki sunucudur.

Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik

Sebahat Abla: Taşkent'te yaşayan, iyi giyimli resamlara benzeyen Sebahat abla hayatından vazgeçmişçesine dağa tırmanmaya çalışıp sürekli büyük kalın defterine sık sık bir şeyler çizen kişidir. Elli yaşlarındaki kadın kalbinin derinliklerinde oğlunun, kızının yaralarını barındırmaktadır. Hikâyenin sonunda ölümden döner.

Kudret Başkan: Otuz iki yaşındaki yakışıklı yiğit her kızın ona aşık olduğu zanneder. Zühre'yi hem çok güzel bulmasının yanında amacı tüm erkeklerinin önüne geçip onu etkilemektir. Hikâyenin sonunda Sebahat ablanın hayatını kurtarır.

Zühre: Süt satan güzelliğiyle herkesi kendine hayran bırakan kişidir.

Feride Abla: Yaşına uygun olmayan halde yeni gelinler gibi süslenmiş şekilde gezen parlak kumaştan Özbek pantolon giyen elleri altın yüzük ve bilekliklerle dolu biridir.

Samur Kurdaş: Köydeki kişiler tarafından yaban kedisine benzetilen sıradan bir köy çocuğudur.

Vesile: Kırk beş yaşlarında, biraz esmer, modern giyinmiş statüsü yüksek bir iş yerinde çalışan güzel ve kibar kadındır.

Steril: Başkalarının gözü önünde üstü başı dağınık nemli kâğıt havlulara gah ağzını burnunu gah kaşık çatallarını gösterircesine silerek bazen balık gibi zayıf elli beş yaşlarındaki kırışık yüzü ve kıvrıcık saçlarıyla baş edemeyen her zaman yayılıp yatan güler yüzlü bir kadındır.

Rehber Murat: Hayat ağacına çıkan turistlere rehberlik eden kişidir.

Kâğıttan Kuşlar

Nazmiye: Apartman dairesinde yaşayan kâğıttan kuşlar yapıp herkesin uyuduğu sırada camdan bu mektuplarını savuran genç kızdır. Nazmiye, kâğıtlara isteklerini, arzularını yazıp fırlatır. Dileklerinin böylelikle kabul olacağına inanır.

Yaşlı adam ve yiğit: Nazmiye'nin kapısının önüne gelen elli yaşında yaşlı adam ve yakışıklı genç yiğittir.

İnsan Yutan Balık

Elyar: Hikâyede aşık olduğu Arzugül'e kavuşmak için çıktığı yolda Aral gölü çevresinde bir balığın karnında yaşam mücadelesi veren kişidir.

Arzugül: Elyar'ın aşık olduğu kadındır.

Horozibiği Çiçeği

Açıl: Açıl, yaşlı baba ve annesiyle yalnız yaşıyordur. Şehrin Agbaşgöl denen çöl kısmında yaşadığı için okulu da güç bela bitirmiştir. Annesinin ekmek almaya gönderdiği şehirde dansçı Kızlargöl'e karşılaşmıştır. O dansçıya dokunma isteğiyle girdiği düğün salonunda dansçının tokat atmasıyla utanç içinde kalıp o dansçının göğsünü her istediğinde dokunabileceğini düşüncesi ise alt üst olmuştur.

Kızlargöl: Düğün salonundaki dansçı kızdır.

Kırmızı Gelincik Tarlası:

Hanpaşa: Hikâyenin ana karakteri olan Hanpaşa, Cigeristan köyüne Taşkent'ten gelin olarak gelmiştir. Hamile olan Hanpaşa yaşama bakışı ve dünyaya bakış açısı doğum sırasında değişmiştir. Çocuğu doğduğu sırada yaşadığı şehir kırmızı gelincik tarlasına dönüşmüştür.

Kayınvalide: Hanpaşa'nın kayınvalidesidir.

Meryem Nine: Kayınvalidesinin ekmek almaya gönderdiği kişidir.

Zehra: Hanpaşa'nın kız kardeşidir.

Behram Gayib: Hikâyede şair olarak anılmıştır. Behram Gayib, bağımsızlık mücadelesi döneminde yaşananları unutamayan bitkin bir şairdir. Cigeristan'da yaşanan hadiseler neticesinde yıkılmış ve çamurlu kayaların arasında gözden kaybolmuştur.

Derman Hemşire: Hanpaşa'nın doğum yaptığı hastanede hemşiredir. Cigeristan'da yaşanan olaylarda çamurlu kayaların arasından kaybolmuştur.

Köy Hocası: Kuran'ı Kerim ve cenaze süreleri okuyan hocadır.

Uyuyan İnsanlar Diyarı

Çevik Hasan: Yöre de çilingirdir. Ustasının yaptığı anahtarlarla yöredeki insanların kapılarını açar. O toplumundaki sistemi güçlü hale getirir. Aslında sistemin anahtarı Çevik Hasan'dır. Hasan, kapıların kilitli olmasını, insanların uyutulmasını hep bir güç tarafından sağlandığını bilir ama haberi yokmuş gibi davranır.

Fizik Öğretmeni: Hikâyenin bir bölümünde yöredeki insanların sürekli uyumasını Süleyman dağına bağlamıştır.

Post Üstündeki Köpek

Şerhan: Tiyen Şan dağında yaşayan bir köpektir. Sahiplerinin bırakıp gittiği bir post üstünde yaşayan Şerhan sahiplerinin bir gün dönmesi umuduyla orayı terk etmemiştir. Aç kalmış, başka hayvanların ve insanların saldırısına uğramıştır. Üç mevsim hayatta kalmaya çalışmış ve sahiplerini beklemiştir. Bir insan gibi atalarımız gibi esarete boyun eğmemiştir.

Alabay: Hikâyede sürüyü koruyan cins köpektir. Alabay'ın kokusunu alan sürüye yaklaşmamıştır.

Gence Çoban: Hikâyede köpeği satmak istedikleri çobandır.

Zeyni: Köpeği kaçırıp satmak isteyen sürücülerden biridir.

Yağmur Bulutunun Hafızası

Seiliy: Hikâyenin anlatıcı kişisidir. Hikâyede alkol bağımlısı olan Aral gölünün kurumasından insanların yurtlarını terk etmesinden, yeni düzenin kuruluşuna kadar olan zamanın canlı tanığıdır. Bir gazeteci ve şairdir. Aral gölü için sürekli şiirler yazmıştır. Eşi tarafından da terk edilip acılarıyla baş başa kalmıştır. Alkol arkadaşı Bakan çocuk ile çıktığı yolda tutuklanmış, hain ilan edilmiş rüşvet vererek kurtulmuştur. Hikâyenin bölümlerinde alkolün Rusya'dan topraklarına nasıl sızdığından bahsetmiştir. Halk, alkolü bir sosyal felaket olarak görmüştür. Hikâyenin sonunda Aral gölüne düşen yağmur

damlasıyla “Kanlı göl köyünden insanlar taşinsa da yağmur bulutları geri döndü” diyerek hayalleri gerçek olmuştur.

Bakan çocuk: Seiliy’in çıktığı yolda yol arkadaşıdır.

Polis Memuru: Seiliy’i ve Bakan çocuğu tutuklamıştır.

Tatar Tenzila: Seiliy’in okul yıllarındaki edebiyat öğretmenidir. Seiliy şiir yazarken onu küçük düşürmüş ve şiirlerini beğenmemiştir. Hatta şairliği bir kadınlık olarak itham etmiş şair adama adam demem demiştir.

Artık sürücü: Seiliy ve Bakan çocuğa eşlik etmiş alkol arkadaşlarından biridir.

Tutulan Ay

Aybibi: Hikâyede ninesinin adını verdiği ay yüzlü, güzel bir kızdır. Aybibi Türkiye’de eğitim görmüş Azadbek adında bir gençle tanışmıştır. Hikâye aşk üzerine kurulmuştur. Aybibi Azadbek’e aşık olmuştur. Ama İsfendiyar Han’ın Aybibi’yi görüp istemesiyle Aybibi artık özgür topraklarda yürümeyeceğini, Azad adlı çocuğu bir daha asla göremeyeceğini anlamıştır.

Azadbek: Türkiye’de eğitim görmüş genç zeki bir yigittir. Aybibi’yi sevmektedir. Ama İsfendiyar Han’ın Aybibi’yi istemesiyle Aybibi’nin Han’a layık olduğu söylemiştir.

İsfendiyar Han: Dönemin hükümdarıdır. Genç ve güzel Aybibi’yi istemiştir.

1.2. MEKÂN

Hikâyede olayın ya da olayların gerçekleştiği alanlardır. Kimi edebiyat akımlarında mekân olay, mekân durum, mekân kişi, mekân zaman bağlantısı çok önemsenmiş ve bu ilişkiler üzerinde özellikle durulmuştur. Metin tahlilinde sadece mekânı saptamak yeterli değildir; onu, belirttiğimiz ilişkiler açısından ve metindeki işlevselliği yönünden de ele almak gerekir.

Hikâyelerde, kurmaca bir dünya yaratılır. Kişi ve zaman öğeleri gibi mekân ögesi de bu kurmaca dünyanın bir parçasıdır ve yazarın öznel tasarrufu içinde biçimlenir. Yazar, “gerçek” mekân hikâyede mekân ögesi, nitelikleri bakımından çeşitli sınıflandırmalar yapılarak incelenebilir: İç mekân, dış mekân, açık mekân, kapalı

mekânları seçmiş olsa bile bu durum onun kurmaca dünyaya ait olduğu gerçeğini değiştirmez (İnt: 17).

Selamet Vefa'nın incelediğimiz on bir hikâyesinde mekân genel olarak Aral gölü çevresinde geçmektedir. Yazar yaşadığı dönemi, sosyal sorunları bu sorunların beraberinde getirdiği ekonomik, siyasal, kültürel sorunların inandırıcılığını artırmak amacıyla gerçek hayattaki karşılaşılabileceğimiz mekânları kullanarak inandırıcılık katmak istemiştir. Hikâyelerde adı geçen Taşkent, Afganistan, Aral gölü, Nukus, Moynak gibi şehirler gerçek mekânlardır.

Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyesinde yazar mekânı belirlerken kesin tasvirlerle ve ayrıntıya vermemiştir. Hikâyede geçen açık mekân olarak adlandırabileceğimiz gölden bahsederken o gölün Aral gölü olduğu anlaşılmaktadır. *“Göle gitmeyin insan yiyen yayın balıkları var. Gitseniz bile suya girmeyin”* yine benzetmeler ve tasvirler göl çevresinde yaşanan sıkıntıları anlatmaktan kaçınılmaktadır. Hikâyede yer alan bir diğer mekânlardan biri de kapalı mekân olarak adlandırabileceğimiz İbrahim'in evidir. Evde terkedilişinin ve hapsediği duyguların esaretiyle mücadele etmektedir. Mutlu yaşamından uzak bir ortamdır. Evi tasvirlerken *“evin çok odası olmadığı için gece eşim ve çocuklarım uyuduktan sonra ya da sabah erkenden kalkıp tavan arasına çalışmaya giderdim.”* ifadesini kullanmıştır. Hikâyede geçen mekânlar insanların yaşamlarına göre seçilmiştir. Bir çöl etrafında yaşanan hayatı çağrıştırmaktadır.

İsimsiz Gemi adlı hikâyede kapalı mekân olarak otobüs, havaalanı gibi mekânlar kullanılmıştır. Açık mekân olarak ise Orta göl “Kara Hoca Mezarlığı” kullanılmıştır. Mezarlık anlatılırken herhangi bir özelliğinden bahsedilmemiştir. Kapalı mekân olan otobüs anlatılırken hissedilen aile ortamı insanların halen daha birbirine olan güven duyma arzusunu ve Aydın Cihan'ın annesinin cenazesine kavuşma isteğine yardımcı olmaları doğrudan ilgisi olmayan kişilerin mekânları hakkında bilgi verir. Havaalanındaki katı kurallar ve insanların çıkmasa girmesi ise bir sistemdir. Bunun böyle olmasını isteyen anlatıcı amacına, seçtiği bakış açısına uygun olarak hikâyede istediğini yapmaktadır.

Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik hikâyesinde yazar adı söylenmeyen bir dağdan, tepelikten bahsetmektedir. Hikâyenin geneli hikâyede adı geçen kişilerin bir ağaca dilek dilemek için çıkmak istemeleri neticesinde bu tepelikte yaşananlar

anlatılmıştır. Dağ dışındaki diğer mekânlar, yazar tarafından dekor olarak yansıtılmıştır. Çünkü bu mekânlar üzerinde çok durulmamış hikâyede tepeye çıkabilmek ve ağaca ulaşabilmek adına bir bakış açısıyla yazılmıştır. “*Hey dağlar hey bin yıllık çamlıklar içinizde hangi sırlar hangi insanların gerçekleşmeyen arzuları ve göz yaşları gizlenmişti ?*” yer yer mekânlar arası geçişler sağlanmıştır. Geçişler sağlansa dahi asıl açık mekân bez bağlanan ağacının olduğu dağlık yerdir.

Kâğıttan Kuşlar adlı hikâye Nazmiye’nin yaşadığı apartman dairesinde, kapalı mekânda anlatılmaktadır. “*Çok katlı apartmanın altında kimse görünmüyordu. Nazmiye her gün insanlar evlerine çekilip bütün ev halkı uyuduktan sonra mektuplarını havaya fırlatıyordu. Kâğıttan yapılan kuşların yolculuğu aylarca yıllarca devam ederdi*” (İnt: 1). Yazar kapalı mekânı kısmen de olsa tasvir etmiştir. Açık mekân olarak kullandığı sokaktaki heykelleri ise detaylı bir şekilde tasvir etmiştir.

İnsan Yutan Balık adlı hikâyede açık mekân kullanılmış ve açıkça tasvir edilmiştir. “*Kıyıda gözlerini açtığı anda etrafta balıkçıların koşup kalbine masaj yaptığını “çek çek” diyen sözlerini duyuyordu. Onu sudan yukarıya çekip çıkardılar. Elyar, solgun çöl içinde parıldayan karanlık bir gölün üzerinden uçup gökten tohumlarını serpip sahanlığa geri geldiğini görüyordu. Aral gölü kuruyunca Sarıkamış gölü kendi kendine büyümüş genişlemişti*”(İnt: 2). İnsanlığın kendi eliyle yok ettiği Aral gölü 1960’larda içinde çeşit çeşit canlının yer aldığı, birçok ailenin balıkçılık ile geçimini sağladığı Aral gölü, Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti’nin başkenti Nukus kentiyle birlikte onlarca limanın aktif durumda olduğu ve ticari gemilerin geçtiği bir havza konumundaydı. Şimdilerdeyse çölleşen su yatağı, üzerinde bu felaketin görgü tanıkları olan paslanmış yolcu ve yük gemilerine ev sahipliği yapmaktaydı.

Özbekistan’ın bilinçsiz pamuk sulama ve pirinç üretimi işleminin neden olduğu bu felaket yüzyıllardır su taşıyan bir gölü adeta bir çöle dönüştürmüştür. Başka bir deyişle Sovyetlerin pamuk üretimi hayalleri dev bir gölün ve balıkçılığın yok olmasına neden olmuştur. Hikâye doğrudan Aral gölünün kurumasıyla bağlantılıdır. Hikâyedeki mekân bu konu hakkında bilgi vermektedir. Bu hikâyede yazarın göl hakkında verdiği bilgilerin yoğunluğu vermek istediği mesajla doğru orantılıdır.

Horozibiği Çiçeği adlı hikâyede mekân açık mekânla başlamıştır. “*Çölün mayıs rüzgârları Üstyurt bağrından uyanıp Kazakistan bozkırlarından eteklerini yayıp*

dünyanın dört bir köşesi Türkmenistan ve Özbekistan sınırında eskiden şehir olan Kat yakınına yerleşen Monok halkı yaşıyordu.” Açık tasvir yapması kahramanın yaşantısıyla bağlantılıdır. “Açıl her zaman ki gibi taşlık yoldan geçip giderken gözünü karanlığın bağrında görülen parlak ışıklara gömülen “Bezirgan” düğün salonundan ayırmazdı” açık mekânla başlayan hikâye böylelikle Bezirgan düğün salonunda devam etmektedir.

Kırmızı Gelincik Tarlası adlı hikâye açık mekânda anlatılmıştır. Ahengeran dağları Cigeristan köyünde geçen hikâye Taşkent bölgesinde yer almıştır. Yazar mekânı gerçekçi olması adına gerçek şehirleri kullanarak inandırıcılığı etkin kılmaya çalışmıştır. Cigeristan köyünün yok olması, o köyün bir tarlaya dönüşmesi o köydeki ölüm soğukluğunu okuyucuya hissettirmiştir.

Post Üstündeki Köpek adlı hikâyede açık mekân kullanılmış ve bu mekânda zorlu şartlara rağmen yaşam mücadelesi vermesiyle mekân eserde tüm ayrıntılarıyla yerini alır. Mekândaki özellikle, kişilerin kişiliklerindeki etkisi büyüktür. Hikâyede kapalı mekânın önemli bir yer tutmadığı görülür. “*Şerhan, Tiyen Şan dağı sıra dağlarına bitişik dağ yolundaki yüksek tepelere çıkıp dehşet içinde uluyordu*” (İnt: 5). Açık mekân açıkça tasvir edilmiş kahramanla mekânın uyumuyla iç tutarlığını ortaya koyar.

Yağmur Bulutunun Hafızası adlı hikâye mekân, kapalı mekân olarak kahramanın evinde başlamaktadır. Seiliy’in çok sevdiği mutfağının radyosundan küçük bir kızın “*bir kere sevemedim*” diye tekrar ettiği nakaratın şarkıları duyuluyordu. Kirlili perdeli pencerenin ardından denizin iç çekişini duyabiliyorlardı. Kuru yaz selvi ve saz dalları rüzgâra katılıp ağlıyordu. Hikâyede Seiliy’in evinin çok açık bir şekilde betimlenmesi yapılmış ev ve odalar mekân olarak kullanılmıştır. Yazar’ın bu hikâyesinde de açık mekân olarak Aral gölünü kullanması bilinçli olarak, okuyucuda çağrışım kurması amacıyla betimlenmiştir. “*Aral terk edilmiş tuzlu topraklarda yürüyüp, sıcak kuru rüzgârlarına kütükler gibi eğilip parça parça çatlayan kızgın topraktan ilerliyordu. Bu topraklarda bırakın havayı bir damla su bile olmadığı için sarı toprağın kendisi cehennemin kapıları açılmışçasına yanıyordu.*”

Tutulan Ay adlı hikâyede mekân net bir şekilde okuyucuya yansıtılmasa da betimlerden de anlaşıldığı üzere mekân kapalı mekân olarak Aybibi’nin evinde başlayıp Han’ın sarayında son bulmaktadır. Mekân hakkında bildiklerimiz sınırlıdır. İlgili bölümlerde herhangi bir özellik belirtilerek ev, Han’ın odası tanıtılmaya çalışılmıştır.

“Aybibi’yi çeşitli rengarenk duvar halılar asılmış, kadife minderler serilmiş çok büyük ve güzel odaya sokan hanımlar gündüz ruhu gibi bir anda yok oldular. Odanın baş köşesinde büyük süslü bir divan, onun karşısında ise kocaman bir taş ayna vardı.” Aybibi’nin açık mekân olan bahçede Azadbek’le karşılaşp tanışması üzerine başlayan hikâye bir Han’ın etkisiyle sarayda sonlanması Aybibi’nin yaşadığı acıyı okuyucuya hissettirmiştir.

1.3. ZAMAN

Eserlerde zamanın kurgulanması zaman anlayışına göre değişir. İnsanoğlunun var oluşundan itibaren geçen süre sosyal, kültürel, dil, din hepsi bu boyutların içerisinde. Zaman herhangi bir dönemi ifade eder. Buna karşın roman ve hikâyede zaman unsuru, belirleyici bir işlev görür. Çünkü zaman, kurgulanış aktarımında önemlidir.

Olaylar, zaman unsurundan bağımsız düşünülemez. Olayların geçtiği zaman dilimi mevsim, yıl, kesin bir tarih, gece, gündüz gibi kavramlarla verilir (İnt: 19).

Anlatma esasına bağlı edebî metinler, okuyucunun karşısına üç ayrı zaman boyutuyla çıkarlar: *“Maceranın kendi zamanı”* (anlatılan olayların yaşandığı zaman ve süre), *“anlatma zamanı”* (yaşanılan olayların ne zaman algılanıp ifade edildiği zaman) *“yazıya geçirme zamanı”* (yazarın eserini yazdığı tarih ve süre), ve *“okuma zamanı”* (Aktaş, 1984: 113-114).

Buna göre zaman kavramını üç başlıkta inceleyebiliriz: Nesnel zaman, vaka zamanı, anlatma zamanı...

Nesnel Zaman: Gerçek zaman, metindeki kahramanların içinde bulundukları şimdiki zamanı işaret eder ve olayların yaşandığı zamanı gösterirken; kozmik zaman ise, metindeki kahramanların zihinlerinde geçmişe gidip nostalji yapmaları sonucunda ele alınan zamanı anlatır. Yani geçmişten şimdiki zamana kadar geçen süreye kozmik zaman adı verilir. Selamet Vefa’nın hikâyelerinde zaman Sovyetler Birliği Dönemi (1917-1991), Aral gölünün kurduğu zaman dilimi (1960-2010), İsfendiyar Han dönemi, Özbekistan’ın Bağımsızlık sürecini kapsayan 1991 ve günümüzdür.

Vaka (Olay) Zamanı: Hikâyenin başlama noktası ile bitiş noktası arasında geçen zamandır. Vaka zamanı, nakledilen olay örgüsünün içinde yaşandığı zaman, canlı zamandır. Vaka zamanının süresi doğaldır; anlatma zamanını anlatıcı istediği şekilde

düzenler. Yazar, kahraman üzerinden vaka zamanına ışık tutar. Yazarın sanat algısına göre, vaka zamanının sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri de esere yansımış olur. Selamet Vefa'nın hikâyelerinde vaka zamanı açık net olarak okuyucuya iletilmemiştir.

Anlatma Zamanı: Anlatma zamanını, vaka zamanından ayıran en önemli özellik vaka zamanında olaylar, kahramanın yaşadığı an canlı bir zaman iken anlatma zamanında önemli olan anlatılan zamandır. Yani anlatma zamanında anlatıcı anlatmak istediğini istediği şekilde düzenler.

İncelediğimiz eserde yazar hikâyelerinin yazma zamanlarını şöyle belirtmiştir: Gecenin Bağrında Yankılanan Ses 2011 (Taşkent), İsimsiz Gemi 2015(Taşkent), Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik 2013, Kâğıttan Kuşlar 2023 (Taşkent), İnsan Yutan Balık 2023 (Taşkent), Horozibiği Çiçeği 2017, Kırmızı Gelincik Tarlası 2017, Uyuyan İnsanlar Diyarı 2023 (Taşkent), Post Üstündeki Köpek 2017, Yağmur Bulutunun Hafızası 2022 (Taşkent), Tutulan Ay 2013 (Taşkent).

Gecenin Bağrında Yankılan Ses adlı hikâyenin nesnel zamanı Sovyetler döneminde vaka zamanı ise Aral gölü çevresinde yaşanan zamandır. Eserde zaman net olarak “sonbahar akşamının sonlarında” şeklinde ifadelerde yer almaktadır. “*Hoş geldin misafir*” dedi meraklı bir bakışla. “Amca ben kayboldum, pamuk toplamaya gelen enstitüden arkadaşlarımı arıyorum “ dedim, neden burada dolaştığımı söylemeden (Vefa: 2011: 26) yazarın bahsettiği bu yerde eserin Aral gölü çevresinde bilinçsiz pamuk sulama ve pirinç üretimi işleminin yapıldığı zamanlardan bahsedilmektedir.

İsimsiz Gemi adlı hikâyede nesnel zaman Grozni savaşı yılları ve sonrasıdır. “*Radyodaki kişi temiz ve düz bir şekilde konuşmaya başladı. Bugün Çeçenistan Cumhurbaşkanı Ahmet Kadirov öldü. Onun dokuz mayıs şerefine Grozni’de askeri töreni izliyordu.*” (Vefa, 2015: 184) Vaka zamanı olarak Aral gölünün sulak olduğu aylara tekabül eder. *Fakat bazılarının “Aral, Amu” diye yazılmıştı. Bu köprüden beş altı yıl önce geçtiğimde nasıldıysa şimdi de aynıydı. Çok fazla yük gemileri ve eski gemiler birbirine bağlanıp suda çalkalanıp duran uzun köprüydü.*(Vefa, 2015: 183)

Hayat Ağacı ya da Tepedeki Güzellik adlı hikâyede yazarın vermiş olduğu bilgiye göre olay zamanını kronolojik bir sırayla vermemiştir. Hikâye içerisindeki düzene uygun olarak belli betimlemeler ve simgeler yaparak anlatır. Olayları anlatırken gerçek yer, tarih kullanır ve ay gün olarak verir. “*Her yıl dört mayıs günü çınar ağacına çıkıp gelirim*

dedim.”(Vefa, 2013: 132). Yazarın vermiş olduğu diğer bir bilgiye dayanarak eserin nesnel zaman olarak 1984 yılında Sovyetler döneminde yazıldığı görüyoruz.

Kâğıttan Kuşlar adlı hikâyede yazar nesnel zamanı açıkça okuyucuya sunmamıştır. Ayrıca eserde vaka zamanı ve anlatma zamanı arasında fark da belli değildir. Sadece bazı bulgularla hikâyede geçen zamanın genel itibariyle Taşkent’te geçtiği anlaşılmaktadır. *“Nazmiye heykelleri saymaktan sıkılıp kırk dört numaralı otobüse binip ‘Çarsu’ pazarına taraf gitti”* (İnt: 1).

İnsan Yutan Balık adlı hikâyede nesnel zaman Aral gölüdür. Eserin vaka zamanı ve anlatma zamanında aynı dönemdir. Yazar eserinde artık Aral gölünün kuruduğu zamana işaret etmektedir. *“Elyar, solgun çöl içinde parıldayan karanlık bir gölün üzerinden uçup gökten tohumlarını serpip sahanlığa geri geldiğini görüyordu. Aral gölü kuruyunca Sarıkamış gölü kendi kendine büyümüş genişlemişti”* (İnt: 2).

Horozibiği Çiçeği adlı hikâyede nesnel zaman olarak yazar Türkmenistan ve Özbekistan sınırında eskiden şehir olan Kat yakınında yerleşen Monok halkının yaşadığı zamanı ele almıştır. Mekanın gerçek olması anlatımı ve inandırıcılığı artırmıştır. Anlatılan yerler hayal ürünü veya olağanüstü özellikler taşımaz (İnt: 3).

Kırmızı Gelincik Tarlası adlı hikâyede nesnel zaman Sovyetler Birliği’nin yıkılmasından sonraki bağımsızlık dönemidir. Eserin vaka zamanı Cigeristan köyünde yaşanan zamandır. Olaylar ara ara kronolojik sırayla ilerlese de geriye dönüş teknikleri de kullanılmıştır (İnt: 4).

Uyuyan İnsanlar Diyarı adlı hikâyede nesnel zaman olarak anlatılan köyün adı açıkça verilmemiştir. Yazarın geri dönüş tekniğiyle verdiği bilgilere dayanarak Süleyman dağı yakınlarında bir yörede kaleme alındığını anlamaktayız. Vaka zamanı ve anlatma zamanı aynıdır. Olaylar bir köyde yaşanır. *“Köyün kenarından geçen otoyol levhasına otuz kilometre hız limiti koyulması diğer şoförleri hayretler içinde bırakıyordu”* (İnt: 5).

Post Üstündeki Köpek adlı hikâyede başlangıçtan itibaren tespit edilen nesnel zaman dilimi Tiyen Şan dağıdır. Olayların yaşandığı yer hakkında bilgi verilirken çölden bahsedilir fakat olayların zaman dilimi gün, ay, yıl olarak verilmemektedir. *“Geceleyin kara bela gibi dağdan bir kurt indi. Şerhan, Tiyen Şan dağı sıra dağlarına bitişik dağ yolundaki yüksek tepelere çıkıp dehşet içinde uluyordu ”* (İnt: 6).

Yağmur Bulutunun Hafızası adlı hikâye Seiliy denen kahramanın evinde başlar. Vaka zamanı ve anlatma zamanı ise Aral gölü çevresinde, şimdiki zamandır. Yazarın verdiği bilgiler doğrultusunda nesnel zaman Sovyetler Birliği'dir. Genel itibariyle zaman Aral gölü çevresinde yaşanan o buhranlı dönemlerdir. "Ebediyen sessizlik çöken çöller, kum tepeleri rüzgârların şarkı söylediği ilgin ağacı, sazlıklar uzaklarda tuzla kaplı denizin sakinliğini ağır yük arabasının sesi bozuyordu" (İnt: 7).

Tutulan Ay adlı hikâyede yazarın verdiği bilgiye dayanarak eserin İsfendiyyar Han döneminde yazıldığı anlaşılmaktadır. *"Tüccarlar, mollalar, medrese talebeleri ve Hive Gençleri, idarevi marşruta , yani kurucu meclis hareketinin temelini attılar. Bu harekete ilk zamanlar Pehlivan Hacı Yusufoglu başkanlık etti. Han ise bu hareketin düşmana yenilmesini istemiyordu bana göre, zaten çok acılar çekmiş olan milletin ve ülkenin kaderini ve geleceğini korumak gerekmekteydi"* (İnt: 8).

1.4. HİKÂYELERİN OLAY ÖRGÜSÜ

Kurmaca metinlerde en önemli öge olay örgüsüdür. *Olayların düzenlenişi, sıralanışı olay akışı ve olay örgüsü ile ilgilidir. Sebep sonuç ilişkisinin üzerine kurulan bu sıralanış, okurda merak duygusunu kışkırttığı gibi, bu süreçte okurun olay parçaları arasında ilgi kurmasını ve metni kolay algılamasını sağlar* (Aktaş, Gündüz: 2016, 359).

Selamet Vefa'nın hikâyelerindeki olay örgüsü aşağıdaki gibidir.

Gecenin Bağrında Yankılanan Ses

Bu hikâyede yazar İbrahim'in kara güz akşamında tarlaya ulaşmaya çalıştığı anlar anlatılmaktadır. Karısını çocuğunu evinde bırakıp sadece tarını alıp arkadaşlarının, Zühre'nin olduğu çöle gidecektir. Yarı aç yarı tok hayatında tarını çalar adeta onunla hayat bulurdu. Para biriktirmek için özel ders verir. Bir an önce arkadaşlarını bulmak için yola çıkar. Çıktığı yolda insanoğlunun yaşadığına dair bir iz dahi bulunmayan yerde şoför onu unutup gitmiştir. Zühre'yi bulma umuduyla yola koyulmuştur. Aklında sürekli Zühre'ye hitap etmektedir. İbrahim arkadaşlarını ararken yaşlı bir amcayla karşılaşır. Arkadaşlarını sorduğunda amca geç kaldığını Tam'dı şehrine gittiklerini söyler. Kazak adam İbrahim'e doğru yolu gösterebilmek için eşlik eder. Köyden uzaklaştığını fark ettiğinde karşısında Bars adında köpeği olan Bernur çıkar. Bernur İbrahim'i çöle gitmemesi için uyarır. İbrahim Bernur'u görünce ona Zühre'yi anlatmak ister. İçinde ona

karşı bir duygu yaratmıştır. Bernur'dan ayrıldıktan sonra öfkeyle ilerlediği sırada çalılarının arkasındaki çıplak zeminde, şenlik ateşinin etrafında on on beş kişi oturuyordur. Kişilerin arasında arkası dönük olanı Zühre'ye benzetir. Zühre'yi bulmuş, şenlik ateşinin etrafında tarını eline alıp aşk şarkıları söyler. Sonra bir güç tarafından kontrol edildiğini düşünüp gözlerini açtığında o yerde yapayalnızdır. Bir dağı yıkacak güçte bilinmezliğe karşı tekrar yola çıkmıştır.

İsimsiz Gemi

Başka bir ülkenin vatandaşı olan Aydın Cihan, annesinin vefat haberiyle cenazesine yetişmek için çıktığı yolda başına gelenler anlatılmaktadır. Uçağı Aral'ın küçük bir kasabasına iner. Havalimanındaki şoförün Aral'ın karşısına geçirim demesiyle Orta göle gitmek için yola çıkar. Bir balıkçıda Kosbergan diye bir kişiyle tanışır. Kosberga'nın ısrarlı votka içme teklifini kıramaz ve kabul eder. Rahim'le çıktığı yolda Fatma'ya misafir olur. Köye gitmek için bilet alır. Aydınca, sınırda denetleme memuruna ne kadar yalvarsa da sınırdan geçmesine izin verilmez. Rahim son çareyi sınırdaki dikenli tellerin olduğu tarafa gitmekte bulur. Aydınca annesinin cenazesine yetişemez, annesine dikenli teller arkasından veda eder.

Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik

Yazar bu hikâyede on on beş kişinin hayat ağacına çıkabilmek için çıktıkları yolda yaşananları anlatmaktadır. Kubretcan, Sebahat abla, Feride abla Şerbulak'taki dağa tırmanır. Rehber Murat rehberlik eder. Kubretcan'ın Zühre'ye hayranlığı geri dönüş tekniğiyle anlatılır. Zühre'nin güzelliği tasvir edilir. Samur Kurdaş'ın sinsî hareketleri Feride ablayı rahatsız eder. Dağda ağlama sesleri duyulur. Zühre sesin geldiği yeri işaret eder. Kurban beyin Kudret diye seslenişleri duyulur. Sebahat abla düşmüş ağaçların arasında kalmıştır. Sebahat ablayı kurtarmak için çaba sarf edilirken Feride ablanın ölme diyen feryatları yankılanır. O sırada mavi dağın mağrur dağlarla birleştiği yerde, garip olaylar yaşanmış, hayat ağacının üstüne mucize gibi dünyayı aydınlatan bulutlar inmiştir.

Kâğıttan Kuşlar

Bu hikâye bir apartman dairesinde yaşayan Nazmiye'nin yaşadığı olaylar üzerinden anlatılmaktaydı. Nazmiye her gece insanlar evlerine çekildikten sonra isteklerini, arzularını bir kağıda yazıp havaya fırlatıyordu. Bir gün mektupları fırlattıktan sonra cama taş atılınca daha mektup atmama fikrinden kendini alıkoyamıyordu. Kâğıttan yapılan

kuşların yolculuğu aylarca yıllarca devam ederdi. Yaşı otuz olmasına rağmen bu hayallerden vazgeçmiyordu. Hazırlanıp dışarı çıktı. Akşama kadar pazarda gezdi. Eve döndüğünde kapısında iki küçük poşet duruyordu. Kapının önünde elli yaşlarında saçları ağarmış bir yaşlı adam ve genç, yakışıklı bir yiğit duruyordu. Nazmiye poşetleri almakta tereddüt etti. Genç yiğit Nazmiye'ye "Allah çocuk versin" diye dua etmesini isteyip gözden kayboldu. Nazmiye'nin poşette mektuba yazdığı istekleri vardı.

İnsan Yutan Balık

Elyar, uzun zamandır hayatını değiştirmeye çalıştığı için tüm umutlarını Arzugül'e bağlamıştır. Elyar solgun çöl üstünde uçmaktadır. Sarıkamış'ta balık yemek isterken balıklara yem olacaktır. Bir mucizeyle sağ kurtulmuş dört mart günü dünyaya yeniden gelmiştir. Elyar'ın balık tarafından yutulduğunu duyan pilotlar onu alıp hastaneye götürür. Ertesi gün Elyar onu o zamana kadar yeniden hayata bağışlayan Sarıkamış gölü üzerinde daire şeklinde dolanıp uçmuştur.

Kırmızı Gelincik Tarlası

Bu hikâyede Cigeristan köyüne gelin olarak çıkıp gelen kadının yaşadığı olaylar anlatılır. Hanpaşa kocası el Murat çalışmaya gittiği için kayınvalidesiyle kalır. Hamile Hanpaşa kayınvalidesi ne isterse yapar. Hoca Kent yazan kırların olduğu yerlerde bir felaket yaşanır. Cigeristan'ın sürüleri bir musibetten kaçır gibi dağların tepelerine doğru uçar. Kırların içinde şair Behram Gayib vardır. Hanpaşa doğum için hastaneye kaldırılır. Hanpaşa doğum yaptıktan sonra hastanenin bomboş olduğunu görür. Yüzleri avluya dönük duran cenazeye dua okuyan köy halkı ve çamura gömülen insanların uzaktan yakından gelen akrabaları feryat eder. Hanpaşa'nın sanki kulakları birden açılmış gibi insanların feryadı, okul çocuklarının uğultusu ve yakındaki nehrin şırıltısı ve üç dört günlükken dünyaya gelen Cigeristan'lı ve Cigeristan'sız kalan küçük bebeklerin ağlaması duyulur.

Uyuyan İnsanlar Diyarı

Süleyman dağı yakınlarında yaşayan yöredeki insanların tuhaf adetleri vardı. Konuşurken insanların yüzlerine bakamazlardı. Çevik Hasan yörede çilingirlik yapardı. Yöredeki insanlar sürekli uykusuz kaldıkları için kapılarını açamazlardı. Hasan ustasının dediği evlere gider kapıları açar. En son ebe kadının evinin kapısını açmaya giderdi. Ebe kadının evine geldiğinde kapının yanında yaşlı bekçi koltukta uyukluyordu. Açık kapıdan

yeni doğan bebek sesi geliyordu. O kapının kilidi Hasan açmadan açılıyordu. Süleyman dağından belli belirsiz sesler duyuluyordu.

Post Üstündeki Köpek

Hikâyede Şerhan adlı köpeğin başından geçenler anlatılmaktadır. Şerhan, Karakum çölünde bir başına kalmıştır. Sahipleri onu bırakıp gitmiştir. Yüz yıllık büyük Turan kavağı üstüne kurulan sundurmaya benzeyen çatının üzerinde iki büyük çift kartal patır patır kapışıp kulübe benzeyen terk edilmiş balkon üstünde kuruyup köz olmuş pişmiş derilerin üzerine düşmüştür. Şerhan'ın bütün vücudu kurşun yay gibi gerilince sundurma kulübenin yanına uçmuştur. Kartal bembeyaz kanatlarını eğince çalı çırpı birleşip aynı Şerhan'ın üstüne gelip düşmüştür. Köpek havlayarak kartalların üstüne atlamıştır. Şerhan bir aslan gibi çölün zorluklarıyla onu kaçırp başka bir çobana satmak isteyenlerle savaşmıştır. Şerhan her ne olursa olsun ayakta kalabilmiş, kurtlara, ayılara yem olmamış, üç mevsim sahiplerini beklemiştir.

Yağmur Bulutunun Hafızası

Hikâyenin girişinde Seiliy'in karısının çocuğunu da alıp gidişinden sonra düştüğü durumu anlatır. Seiliy çok sevdiği mutfağında rakısını arar. Moynağa doğru yola çıkar. Bakan çocukla beraber balık madenine gidip balık tutup rakı içmek için yola çıkarlar. Gazeteci olan Seiliy ülkesinin başına geldiklerini hatırladıkça gözlerinden yaşlar süzülür. Şair Seiliy başını tutarak masaya oturdu. Bir evinin bile olmamasından, kimsesizlikten, gazetenin zor durumundan ve hâlâ içtiği biranın hararetinden ağlıyordur. Moğollara benzeyen polis tarafından Bakan çocukla birlikte tutuklanıp karakola götürülür. Sürekli rakı içen ve köyün en başarılı iş adamlarından olan gazeteci Korkmaz Seiliy'in ve Bakan çocuğun yakaladığı balıklardan on dört pazarcı, temizlikçi ve köyün misafirleri zehirlenmiştir. Karakoldan kurtulan Bakan çocuk ve Seiliy çok geçmeden tekrardan denize doğru yola düştüler.

Tutulan Ay

Bu hikâyede Aybibi aydınlık bir gecede Türkiye'de eğitim görmüş Azadbek ile tanışır. Azadbek Aybibi'ye aşık olur. Bey kızı olan Aybibi'yle İsfendiyar Han evlenmek ister. Şarap içmesini ister Aybibi içemez. Aybibi Han'ı istemez. Onu bir et çuvalı gibi sürükleyerek taş avluya götürdüklerinde, bir gün, mutlu bir gün, bir tarlaya inip dinlendiği günü hatırlar. Artık topraklarda yürümeyeceğini bildiği için, Azad adlı çocuğu bir daha

asla göremeyeceğini hisseder. Üç dört kadın aç akbabalar gibi kapanıp, küfredip giysilerini çıkartırlar. Büyük yapraklı taşların üzerinde özgür duran kızın narin vücudu, sanki ay bir taç yaprağı kadar saf vücudunu kaplıyormuş gibi yüzünü örtüyordur. Taş avlu, her zamanki gibi, yarının özgür düşünceleriyle yaşayan bir hükümlünün korkuyla çırpınan bedenini unutup gönderir.

1.5. HİKÂYELERİN DİL, ANLATIM VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Edebiyat terimi olarak üslup, dilsel araç ve olanaklardan yararlanarak düşünce, duygu, hayal ve eylemlerin özgün, kişisel bir yaklaşımla ifade ediliş biçimi, anlatılış tarzıdır (İnt: 20). Üslup kişiye özgüdür; yazardan yazara değişir.

Selamet Vefa'nın ele aldığımız hikâyelerini bir bütün olarak düşünürsek edebi bir dil kullanılmıştır. Siyasi yapının değişmesi edebiyat ve sanatta da değişiklikler oluşturmuştur. Yazar hikâyelerinde yarım sayfayı aşan uzun cümleler kullanmıştır. Harezm bölgesinde olduğu için Harezm bölgesinde konuşulan söz varlığını hikâyelerinde sık sık kullanmaktadır. Hikâyelerde yer alan düşük kusurlu cümle yapısı uluslararası bir yazar için olması gerekenden daha fazladır. Yazar yer yer Özbek Türkçesinde kullanılan kelimelerin yerine Rusça ve İngilizce kelimeler ve cümleler kullanmıştır. Ayrıca yerel halkın kullandığı deyimler ve ara ara ikilemeler kullanarak anlamı zenginleştirmiştir.

Hikâyede geçen bazı Rusça kelimeler şunlardır:

1. Samolet: Uçak
2. Mama: Anne
3. Stol: Masa
4. Devuşka: Genç kadın
5. Radio: Radyo
6. Sterva: Hayat kadını
7. Vaapşe: Tamamen
8. Holodil: Buzdolabı
9. Vrach: Doktor
10. Volk, volk: Eyvah eyvah.
11. Avtobus: Otobüs
12. Maşhina: Araba

Selamet Vefa hikâyelerinde az da olsa deyimlere yer vermiştir.

TDK'ya göre deyimler, tarihin bilinen veya bilinmeyen bir döneminde, genellikle mecazlaşarak halkımız tarafından benimsenmiş, kalıplaşmış söz öbeklerinden oluşmaktadır.

1. Pastga qarash: Hor görünmek.
2. Ko'zlaringda uchun porlashmoq: Gözlerinin içi parlamak.
3. Yuragini yo'qotishmoq: Kalbi yerinden çıkmak.
4. Tozalang va piyozga aylantiringmoq: Soyup soğana çevirmek.
5. Havas qilmoq: Can atmak.
6. Hayratda turingmoq: Donup kalmak.
7. Ta'zim egilishmoq: Boyun eğmek.
8. Og'riqdan burishmoq: Acı içinde kıvranmak.
9. Lol qolmoq: Dili tutulmak.
10. Xunobi oshmoq: Sabrı taşmak.
11. Yo'l solmoq: Yola düşmek.
12. Ko'ngli o'ksimoq: Hayal kırıklığına uğramak.
13. Og'ir botmoq: Huzursuz olmak.
14. Quloq solmoq: Kulak vermek.
15. Tarvuzi qo'ltig'idan tushmoq: Hayal kırıklığına uğramak.
16. Ari kabi sarsonmoq: Arı gibi dolaşmak.

Anlamı güçlendirmek amacıyla aynı kelimenin yakın anlamlı kelimelerin ve zıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan kelime grubuna ikileme denir. *“İkilemeler hemen hemen bütün dillerde kullanılan bir anlatım biçimidir. Türkçede ikilemeler, genelde söz dizimsel ve morfolojik açıdan incelenmiştir ve ikilemelerin sadece anlamı pekiştirmek için kullanıldığı ifade edilmiştir. Ancak ikilemelerin pekiştirme yanında başka anlamları da vardır. Kuvvetlendirmenin yanında sıralama, küçümseme, alay, düzen, her yer, olumluluk, olumsuzluk, azaltma, saygı, sevgi, abartma gibi pek çok farklı anlam ortaya konmuştur (Çürük: 2016).*

Selamet Vefa'nın incelediğimiz hikâyelerinde bulunan bazı ikilemeler şu şekildedir:

1. Tez-tez: Hızlı hızlı.

2. Achchiq-achchiq: Acı acı.
3. Sap-sariq: Sapsarı.
4. Qip-qizil: Kıp kırmızı.
5. O'z- o'zicha : Kendi kendine.
6. Rang-barang: Rengârenk.
7. Asta-asta: Yavaş yavaş.
8. Parcha-parcha: parça parça.
9. Qavatma-qavatma: Katman katman.
10. Katta katta: Büyük büyük.
11. Eson-omon: Sağ salım.
12. Qop-qora: Kapkara.

Selamet Vefa hikâyelerinde Rusça ve İngilizce cümlelere yer vererek Sovyet emperyalizmi karşısında asimile olmuş, yozlaşmayla karşı karşıya kalmış insanlara vurgu yapılmıştır. İsimsiz Gemi, Post Üstündeki Köpek, Kırmızı Gelincik Tarlası, Hayat Ağacı ya da Zirvdeki Güzellik adlı hikâyelerinde bu örnekleri görebiliriz:

“Пейте, девушка, немножко легче будет, dedi saf rusça 22oşunun22arı22...

“Это что ? dedim boynumu uzatıp kadehe baktım”(Vefa: 2015, 168).

“İmdat anne imdat anne... Anne врач çağırın” (İnt: 4).

“Ah rusça sözler ana dilim gibi severim hele hele şu anki halimde bu ezgiler ve sözler musikinin en güzel ezgileri gibiydi” (Vefa: 2015, 170) . Yazarın burada kullandığı ifade eserin mesajını ortaya çıkaracak şekilde kullanılmıştır.

1.6. BAKIŞ AÇISI

Edebi bir metinde yer alan olaylar, kişiler ve duyguların okuyucuya aktarılmasına anlatım denmektedir. Anlatımın okuyucuya iletilmesi için bir anlatıcı gereklidir, adı geçen anlatıcı yazar değildir. Yazar olayları okuyucuya aktaran hayali bir karakter kurgular, buna anlatıcı denir. Eserdeki olay ve durumları anlatan anlatıcı, anlattığı olayları bir bakış açısı ile görür, değerlendirir ve yine o bakış açısıyla okuyucuya aktarır. Yani anlatıcı ile anlatılanlar arasında bir köprü kurmaktadır. “*Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim*

tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir”(Aktaş: 1991, 84).

Hikâye sanatında bakış açısı dört başlık altında ele alınmaktadır: Tanrısal bakış açısı, gözlemci figürün bakış açısı, tekil bakış açısı, çoğul bakış açısı.

1.6.1. Tanrısal Bakış Açısı

Tanrısal bakış açısında anlatıcı olaylara ve kişilere hâkimdir. Olayların nasıl gelişebileceğini bilir ve görür. Olayları anlatırken kişilerin aklından geçenleri ve psikolojilerini yansıtır. *Olayların dışındadır ve anlatılan üzerinde bir konuma sahiptir. Anlatıcı hikâyede kişilerin hakkında söz sahibidir. Kurmaca dünyanın dışından birisidir. Bu bakış açısı okuyucuya geniş imkânlar sunar*(Adıgüzel: 2011: 25-26). Selamet Vefa'nın hikâyelerini incelediğimizde eserlerinin genelinde tanrısal bakış açısının hâkim olduğunu görmekteyiz.

Kâğıttan Kuşlar adlı hikâyede “*Bu kâğıttan yapılan kuşlar günlük bilinirdi. Her gün durumunu yazardı. Çok katlı apartmanın altında kimse görünmüyordu. Nazmiye her gün insanlar evlerine çekilip bütün ev halkı uyuduktan sonra mektuplarını havaya fırlatıyordu. Kâğıttan yapılan kuşların yolculuğu aylarca yıllarca devam ederdi*”(İnt: 4).

İnsan Yutan Balık adlı hikâyede “*Elyar'ın hayatı gökyüzüne bağlı olduğu için o kaderinde yazılanlar ile semada yüzleşecekti. Uzun zamandır hayatını değiştirmeye çalıştığı için tüm umutlarını Arzugül'e bağlıyordu. Otuz yaşına gelene kadar hayata farklı bakmaya başlamış ve gözleri sadece Arzu'yu görüp öylece kalmıştı. O kızı çok seviyor, içine kapalı bir adam olduğu için bu konu hakkında ona bir kez olsun açılmıyordu. Bu bahar, ada da tohum ekme işlerini bitirdikten sonra doğruca kızın yanına gitmeye niyetlendi*”(İnt: 2).

1.6.2. Gözlemci Figürün Bakış Açısı

Bu bakış açısında hikâyede olup bitenleri sadece müşahade etmekle yetinir. Gözlemlerini tarafsız bir şekilde okuyucuya nakleder. Bir yansıtıcı konumundadır. Bilme, görme, duyma yetenekleri geçmiş ve geleceğe uzanmadığı gibi, kahramanların ruh hallerine de yetişemez. Hem üçüncü tekil hem de birinci tekil olabilir.

Tutulan Ay adlı hikâyede “Aybibi’nin çarkının şefkatsizce dönüşünden, aydınlık günün zifiri karanlığa dönüşmesinden şaşkın ve sersem bir halde oturuyordu. O aydınlık günde yeryüzünde Azadbek adında, Türkiye de eğitim alıp dönmüş zeki bir yiğitle tanışmıştı. Mutluluktan kafasına geçirdiği başlığı gösterip kahkaha attı”(İnt: 8).

1.6.3. Tekil Bakış Açısı

Hikâyedeki kurmaca dünyanın temsilcisidir. Kurmaca dünyanın dışarısında değil içinde yer alır. Yazarın tekil bakış açısıyla yazdığı hikâyeler arasında İsimsiz Gemi, Gecenin Bağrında Yankılanan Ses hikâyeleri yer almaktadır.

“Güneş acele etme Zühre’yi bulayım” diye bağırdım. İçimden kendi kendime kızdım, bu çölün pençesinden kurtuluncaya kadar başıma gelecekler hakkında düşünmeyi kendime yasakladım. Belki de bu günah yüzünden mi yolumu kaybettim diye düşünüyordum. Kolum çok yorulmuş ve nefes nefese kalmıştım buna rağmen tarı dallardan korumak için yukardan tutup koşmaya devam ediyordum. Hey, hey “traktörcü ağabey” diye bağıırıyordum. Su basmış bir kanalın önüne çıktım ve kalbim sıkıştı, çünkü yarım günden sonra ilk kez insan yapımı üzerinde insan ayak izleri olan bir yapının önünde duruyordum. Traktörü görmesem de onun ana yola çıkıp gaz vererek gittiğini duyuyordum. “ Vay canına şimdi ne yapacağım”(Vefa: 2011, 23).

Yine dertlendim. İçimden ne zaman yurduma giderim düşüncesi tekrar uyandı. Uzak memlekette yaşadığım için lanet ettim. Araba yerinden hareket ederek Fatma beni dürttü “ona bak” diye işaret etti. Yol kenarında atıştırmalık bir şeyler için duran masaların birinde dün ki güzellerden biri yani Fatma’nın tanımadığım dostu ile parasını götüren Abadan oturuyordu(Vefa: 2015, 178).

1.7. HİKÂYELERDE KULLANILAN ANLATIM TEKNİKLERİ

Hikâyede estetik bir yapı oluşturan anlatım teknikleri yazarın hikâyelerinde bir ahenk ve ritim oluşturarak okuyucuya aktarmasına olanak sağlamaktadır. Yazarın anlatım tekniği ile arasında bir ilgi bulunmaktadır. Yazarlar yazıda okurlara bir izlenim kazandırma okuru olaylar içerisinde yaşatma ve okurun duygu ve düşüncelerini değiştirme amacına bağlı olarak farklı anlatım teknikleri bulunmaktadır.

1.7.1. Tasvir (Betimleme) Tekniği

Bu teknik pek çok yazar tarafından tercih edilen anlatım tekniğidir. Bu anlatım tekniğindeki amaç anlatılanların belirgin nitelikleri ile tanıtılmasıdır. Adeta varlıklar sözcükler ile görünür kılınmaktadır. Yazar hikâyelerinde tasvir tekniğini sıkça kullanmıştır. Yazarın *Gecenin Bağrında Yankılanan Ses* hikâyesinde çölde arkadaşlarını ararken yaşadıklarını şu şekilde betimlemiştir.

“Kalçamdan hatta arabanın tekerleğinden daha büyük bir balık takla atarak geçti, beyaz, bakırımsı gözlerini, kirle kaplı bıyıklarını ve kuyruğunu ısırarak koca ağzını görebiliyordum. Elimden yiyecekler düştü, ırmağa öylesine baka kaldım. O anda bir “kargaşa” oldu ve yine bazı parlak, uzun yaratıklar kendilerini “sıçrayarak” yere attılar ve yuvarlandılar”(Vefa: 2011,25).

İsimsiz Gemi adlı hikâyede Aydın Cihan’ın uçaktan indikten sonra kaldığı oteli şu şekilde betimlemiştir. *“Otelin nemli ve karanlık koridorlarından geçip odaya girdiğimde burada da rutubet ve pis bir koku olduğunu fark ettim. Oda, kartondan yapılmış bir çocuk yuvasına benziyordu. Evin kapıları, kulpları, pencereleri ve pencere camları “acımasızca takırdadı” ve dünyada olmayan sesler çıkardı.*

Pencereleri açtım ve perdeleri kaldırdım, karanlık gece korkutucu bir şekilde bana bakıyordu. Birdenbire sivrisinekler, bazı çöl böcekleri sanki asırlardır pencerenin açılmasını bekliyorlarmış gibi içeri hücum ettiler ve zar zor pencereyi kapatmayı başardım” (Vefa: 2015, 167).

Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik adlı hikâyede dağa çıkan insanlar şu şekilde betimlenmiştir. *Biz on on beş kadar insan, büyük bornoz giyen zayıf ve kilolu kadınlar, spor giyinen genç yiğitler, çamura bulaşan kabanlı dedeler, yüzünü gözünü kırmızı ve yeşil renge boyayan kadın kızlar ve bir iki tane küçük çocukların ağlaması, sızlanması feryatları, bağırmaları, uğunması, ölüm ve hayat arasındaki boğumlanması ve insana benzemeyen ses ile inlerken , nefes nefese yukardan düşen çamur topları insanların yumuşak gövdesine “gümbürdeyerek” çarpan büyük küçük taşlar, yabani otlar, toprağa karışan küçük taşlar, kırılmış çam dalları büyük küçük ayakkabılara karışıp karman çorman olup, sabah ki gün doğumu ile ıslanan yemyeşil çimenler üstünden aşağı doğru kayarak yuvarlanıyordu (Vefa: 2013, 124).*

Kırmızı Gelincik Tarlası adlı hikâyede köydeki durumu şöyle betimlemiştir. *“Gurama boyuna mensup ihtiyarın bastonu çamur yığınlarının altından çıkıyordu. Zavallı yaşlı adama çamurlu yanardağa benzeyen kendi evi dar geliyor idi. Yüzlerce insanın, annelerin, yaşlıların, küçük çocukların büyük bir kabristanına dönüştü Cigeristan. Yüzleri avluya dönüp duran cenazeye dua okuyan köy halkı ve çamura gömülen insanların uzaktan yakından gelen akrabaları feryat ediyordu. Hanpaşa’nın sanki kulakları birden açılmış gibi insanların feryadı, okul çocuklarının uğultusu ve yakındaki nehrin şırıltısı ve üç dört günlükken dünyaya gelen Cigeristan’lı ve Cigeristan’sız kalan küçük bebeklerin ağlaması duyuluyordu”* (İnt: 4).

Tutulan Ay adlı hikâyede Aybibi’nin kapatıldığı oda şu şekilde betimlenmiştir. *“Aybibi’yi çeşitli rengarenk duvar halılar asılmış, kadife minderler serilmiş çok büyük ve güzel odaya sokan hanımlar gündüz ruhu gibi bir anda yok oldular. Odanın baş köşesinde büyük süslü bir divan, onun karşısında ise kocaman bir taş ayna vardı. Tüm duvarı kaplayan İran halısının altında, kıpkırmızı minderlerle bir yer hazırlanmış, her türlü yiyeceklerle dolu bir sofraya kurulmuştu. Pencere süpürgeliklerine konulan Oş mumu, bu da odaya garip bir huzur ve neşe veriyor, dünyada hiç tehlike ve problem yokmuşçasına titreyerek yanıyordu”* (İnt: 8).

1.7.2. Diyalog Tekniği

Bu teknikte esas amaç, anlatıcıyı silik bir konuma getirerek okuru hikâyedeki karakterlerle karşı karşıya bırakmaktır. Okuyucu, karakteri diyalogun izin verdiği kadarıyla tanıyabilir. İki karakter arasındaki çatışma en net biçimde bu teknikle aktarılır.

Hikâyelerde geçen bazı diyaloglar şu şekildedir:

“Demek onları gördün, adın ne? Dedim cesaretle”.

“Bernur. Çok fazla ateş yaktılar ova dumanla kaplandı”.

“Bernur ne güzel ismin varmış. Az önce neden “ama” dediniz Bernur” ?

“Göle gitmeyin insan yiyen yayın balıkları var. Gitseniz bile suya girmeyin”.

“Yayın balığı mı? Onlar insan mı yiyorlar? “Nasıl yani? “ dedim şaşkınlıkla.

“Balığa çıkan iki Rus pilotunu yayın balığı yuttu” (İnt: 2).

“ Ben bir turist değilim.”

“Lâkin buralıda değilsiniz.”

“Fakat ben burada doğdum.”

“Dünyanın altı milyar insanı bir yerlerde doğdu.”

“Ne olmuş?” (Vefa: 2015, 167).

“Barış on sekizi numarayı yapın verin.”

“Bahar otuz birin anahtarı nerede ?”

“On ikiyi verin, on ikiyi verin diyen sualler artıyordu (İnt: 5).

1.7.3. Anlatma – Gösterme Tekniği

Anlatma tekniğinde okurla metnin iletişimini sağlayan bir anlatıcı söz konusudur ve bu anlatıcı metinde kendi ağırlığını hissettirir. Anlatıcı; yaptığı açıklamalarla, yorumlarla dikkati kendi üzerine çekmektedir. Bu teknikte okur, anlatıcıya bağımlıdır.

Gösterme tekniği, anlatma tekniğinin yeterli gelmediği noktalarda devreye girer ve kimi zaman anlatıcıyı devreden çıkarır. Okurun dikkati, metne çekilir. Eylemler aracasız olarak aktarılır. Böylece okuyucu metinle baş başa bırakılır (Tekin, 2009: 199).

Yazar, **Yağmur Bulutunun Hafızası** adlı hikâyesinde bu tekniği kullanmıştır. “Sanki rakı varmış da birisi pencereden girip çalmış gibi söyleniyordu. Oda da sadece dört parça eşya var idi. Rakı şişesi olsa pas tutmuş kanepenin arkası ya da karısının veya kızının geçmiş zamanlarda geleneksel olan rengarenk, çin desenleriyle bezenmiş, şimdi giymediği kıyafetlerini astığı dolapta olurdu. Kanepenin kırık ayağının altına destek için konulmuş bir yığın kitabı birden çekip aldı. “Vah” öldüm diye çığlık attı. Ayağı eski kanepenin altında kalmış idi ” (İnt: 7).

Tutulan Ay adlı hikâyede anlatma gösterme tekniğine şöyle örnek verebiliriz:

“Aybibi’nin çarkının şefkatsizce dönüşünden, aydınlık günün zifiri karanlığa dönüşmesinden şaşkın ve sersem bir halde oturuyordu. O aydınlık günde yeryüzünde Azadbek adında, Türkiye de eğitim alıp dönmüş zeki bir yiğitle tanışmıştı. Mutluluktan kafasına geçirdiği başlığı gösterip kahkaha attı” (İnt: 8).

1.7.4. Özetleme Tekniği

Hikâye içinde yer alan olaylar, birkaç paragraf içerisinde toparlanır. Olaylar içerisinde yer alan kesintiler derlenip toparlanarak okuyucuya aktarılır. Hikâye içerisinde yaşanan olaylar özetlenerek aktarılır. *“Olayların bir kısmını anlatırken eserlerinin boyutlarını ve okuyucusunun sabrını zorlamamak için özetleme tekniğini kullanır. Bu teknikte önemli olan özetlenecek olayın en belirgin özelliklerinin verilmesidir”* (Adıgüzel: 2011, 191).

İsimsiz Gemi adlı hikâyenin kahramanı olan Aydın Cihan’ın neden ülkesini terk ettiğine dair ayrıntılı bir bilgiye yer verilmemiştir. Ülkesinden gitmek zorunda kaldığına dair olan bilgiler özetleme tekniği kullanılarak ifade edilmiştir. *“Kaderimden dolayı uzak bir şehirde yaşıyordum, bu yüzden memleketime uçak bileti alamadım, geç kaldım dahası ben başka bir ülkenin vatandaşıydım”* (Vefa: 2015, 166).

1.7.5. Geriye Dönüş Tekniği

Kurmaca metinlerde zamanın öneminden dolayı neden sonuç ilişkisini açıklayabilmek için geri dönüş tekniği kullanılmaktadır. Kurmaca metinde yer alan her şeyin ruhu olabileceğinden o ruhu yansıtabilmek için bu tekniğe başvurulmaktadır.

Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyede İbrahim’in karısı ve çocuğuyla beraber olduğu zamanlarda yaşadıkları geriye dönüş tekniği yardımıyla geçmişe giderek okuyucuya aktarılmıştır. Evin çok odası olmadığı için gece eşim ve çocuklarım uyuduktan sonra ya da sabah erkenden kalkıp tavan arasına çalışmaya giderdim. *“Tarı elime alır, tarı “hızlı hızlı” çalar, okşardım ve onun bana ait olduğuna inanasım gelmez küçük çocuk gibi sevinirdim. Tarı çalarsam kalbimin en hassas duyguları uyanıyor, etrafta görünen ağaçlar, evler, odadaki kitaplıklar, duvardaki halı, aramızdan ayrılan dedelerimizin, ninelerimiz resimleri hatta eski radyomuz bile cana geliyor benim arzularımın gerçekleşmesine yardım ediyorlardı. Bu olanların temelinde, kalbimin en derin sırları, çocukluk anılarım uyanıyor ve bilmeden çaldığım ezgiler, hoş bir ıssık gibi kalbime şarkı söylüyordu”* (Vefa: 2011, 22).

1.7.6. İç Diyalog Tekniği

Yazarın anlatmak istediği olay, kahramanın ağzından, aklından geçiyormuş gibi okuyucuya anlatılmaktadır. *İç diyalog yapı bakımından iç monolog gibidir. Kişinin içinde bulunduğu psikolojik durumu ortaya koyar* (Adıgüzel: 2011, 93). Selamet Vefa bu tekniğe hikâyelerinde yer yer başvurmuştur. Ay tutulması hikâyesinde şu şekildedir.

“Selamün aleyküm,” dedi mutlu bir şekilde.

“Aleyküm selam,” dedi kızın yüreğini sürekli yakan güneş.

Sonra her zamanki sessizlik çöktü ortaya, yüz yıllardan beri birbirini arayan özlem dolu gözler buluştu.

“Türkçe yayımlanmış ‘Kur’an-ı Kerim’ getirdim”.

“Ne kadar, güzel diyerek – kız Kur’an-ı Kerim’i alarak yüzüne ve alnına sürdü”.

“Görmüyor musun?” Azadbek, kızın ay yüzüne hayranlık ve sevgi dolu baktı (İnt: 8).

İsimsiz Gemi adlı hikâyede Aydın Cihan’ın oteldeki düşüncelerini yazar şu şekilde açıklamıştır.

“Lanet olsun, yine otel yine dünyanın parası.

“ Neymiş efendim sıcak suyu varmış.

“Sıcak suyunda boğulasın”.

“Sinirli bir halde, bir şeyler içmek için restoran yazan salona girdim” (Vefa: 2015, 167).

1.7.7. İç Çözümleme Tekniği

Çok fazla kullanılan bu teknikte yazar kahramanın aklından geçenleri, kahramanın zihnine nüfuz ederek okuyucuya aktarmaktadır. Ruhsal betimlemeler olarak algılanabilir.

“ Bu dünyada, çölde, karanlığın kucağında var olduğumu birilerine duyurmak için bunu yapmaya cüret ettim. Yüreğimin derinliklerinde, yıllardır akıtmadığım gözyaşlarım, akrabalarım, kardeşlerime söylemediğim sözler, yazılmamış mektupların satırları, hepsi bakakalmıştı. Bir dünya acı ve hüznle boğazımda... Gözlerimden akan yaşlara dur

demek için “Hey, senin çocukların var, karın çiçek gibi, toplumda da bir itibarın var, başka neye ihtiyacın var?” diyerek kendimi teselli ettim” (Vefa: 2011, 3). Yazar, İbrahim’in iç dünyasında yaşadığı karmaşık durumu, verdiği savaşı tarafsız bir şekilde okuyucuya aktarmaya çalışmaktadır. Yazar, İbrahim’in başka bir kadına olan aşkının doğru veya yanlış olduğunu sorgulamaz.

1.7.8. Leitmotiv Tekniği

Bir müzik terimi olan leitmotiv, romanda bir ahenk sağlamak ve anlatıma canlılık katmak için kullanılır. (Adıgüzel: 2011, 32) İsimsiz Gemi adlı hikâyede Kızlarhan adlı genç dinleyicinin müzik terimi kalıbını kullandığı gözlemlenmektedir. Kızlarhan “beni benden sorma” , “beni sorma” ifadelerini tekrarlamaktadır. Bu sözler Aydın Cihan’ın yaşadığı acıları tarif etmektedir. “*Şarkı çalıyordu, uzaklara dalıp gittim. İçimden şarkının sözlerini tekrarladım. Gece eskârlılar için. Bende eskârlıydım ömrümün tüm dertleri bugün üzerime çökmüştü*” (Vefa: 2015, 176).

İKİNCİ BÖLÜM

HİKÂYELERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. SİYASİ DÜZEY

Yazar hikâyelerinde dönemin sorunlarını bir bütün olarak ele almaktadır. Hikâyelerde anlatılan dönem 1959 ve 1990 yıllarını kapsar. Eserlerde zamanın bu kadar uzun döneme yayılmasının sebebi hikâyelerde anlatılmak istenen dönemin zorluklarını daha belirgin bir şekilde ortaya koymaktır. Sovyet döneminde Orta Asya'daki insanlara uygulanan baskı ve topluma rejimin dayattığı ideolojiyi okuyucuya aktarmaktadır. Hikâyelerde sık sık yer alan Özbekistan için büyük bir öneme sahip olan pamuk, Sovyetler Birliğinin bölgeye girmesiyle yaygınlaşmaktadır.

Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik, Gecenin Bağrında Yankılanan Ses, Uyuyan İnsanlar Diyarı adlı hikâyelerde yer alan dikkat çekici siyasi olay dönemin en önemli siyasi unsuru olan pamuk yetiştiriciliğidir. Şeref Reşidov döneminde yaşanan olaylar ve sonrasında yaşanan dönemdir. Sovyetler için pamuk stratejik anlam taşımaktadır. Pamuk yetiştirmek bir siyasi mesele haline getirilmiştir. Sovyet döneminin varlığı boyunca pamuk siyaseti devam etmiştir. “*Şeref Reşidov (1917-1983), yoksul bir çiftçi ailesinde doğdu. Çocukluğu Sovyetlerin oluşum devrine denk geldi, kendisi de devletin gelişim süreci içinde büyüdü. Cizzah Pedagoji Meslek Okulu ve Semerkant Devlet Üniversitesi’ndeki tahsili sonrasında iş kariyerini önce öğretmen ve muhabirlikle başlayan Reşidov, 1959’da Özbekistan SSC Komünist Partisi’nin Birinci Sekreterliğine kadar yükseldi. Ülkeyi yönettiği 24 yıl devamında depremde viraneye dönüşen Taşkent’in kısa sürede onarılması, bilim ve kültürün gelişmesi, başkentte metro inşa edilmesi, insanların yaşam şartlarının iyileştirilmesi gibi önemli işlere önayak oldu. Bununla birlikte Reşidov dönemi nepotizm ve rüşvetçiliğin devlet düzeyinde yayılması ile de akıllarda kaldı*” (Rusad 8: 2022, 57).

“*Hoş geldin misafir*” dedi meraklı bir bakışla. “*Amca ben kayboldum, pamuk toplamaya gelen enstitüden arkadaşlarımı arıyorum* (Vefa: 2011, 26). Bu dönemde Özbekistan’da Sovyetler belli planlamalarla pamuk üretimi yapılmasını istiyordu. Bu dayatmalar neticesinde tarıma elverişli olmayan topraklar üzerinde de çalışmalar

başlatıldı. Pamuk üretimi için su ihtiyacının karşılanabilmesi için çöllere su kanalları getirildi.

Pamuk üretiminde diğer önemli nokta ise el emeği idi. Özellikle hasat zamanında tüm cumhuriyette pamuk üretimi için seferberlik ilan edilirdi. Sadece çiftçi ve köy ahalisi değil, şehir halkı da pamuk toplamaya gönderilirdi. Okul ve üniversiteler tatil edilip öğrenciler uzaklardaki pamuk tarlalarına götürülür, pamuk toplama planı hedefine ulaşana kadar orada çalıştırılırdı. Bazı yıllarda öğrencilerin birkaç ay tarlalarda kaldığı olurdu. Hava şartlarının uygun olmadığı dönemlerde, kar ve yağmurların altında bile pamuk toplatılırdı (Abduxolıqov: 2018, 54). Yazar bu hikâyesinde o dönemde pamuk toplama politikasında Sovyet sisteminin uygulamalarını okuyucuya aktarmaktadır.

Onlar biriyle konuşurken bakışlarını kaçırdılar. Söylediklerine göre bu gelenek Sovyet döneminde toprak sahibi çiftçilere yapılan zulümlerden kalma olduğu söyleniyormuş. O zamanlar insanları bir yere alıp götürürken yüzlerini arkaya çevirtirlermiş (İnt: 5). Sovyetlerin uyguladığı pamuk politikasında en büyük zarar çiftçilere verilmiştir. Politika neticesinde Sovyetler her yıl bir önceki yıla daha fazla pamuk üretimi istemektedir. 1951 yılında pamuk planının sadece %87,1 gerçekleştirildiği için önce uyarma, sonra disiplin cezası uygulandığı söylenir. Planı gerçekleştirememenin en büyük cezası da çiftçiye olurdu: onca emeğine rağmen çiftçiler pamuk için o yılki ekstra ödenekten mahrum bırakılırlardı. Pamuğun fiyatı ise çok düşüktü. 1 kg pamuk için 5 tiyin 27 verilirdi. Bu bir bardak suyun fiyatıydı. 1 ton pamuğun Pazar fiyatı 2700 ruble olduğu halde çiftçiye 810 ruble verilirdi (Rusad: 2022, 62).

Hikâyede gördüğümüz bir başka siyasi olay ise Aral gölünün kurutulma politikasıdır. “Aral denizi on yedi bin beş yüz altmış dört yıl önce peyda olmuş. Denizin kurutulması planlı bir şekilde 1980’li yıllarda başlatıldı. “Sovyetler Birliği, Orta Asya halklarını özel bir köleleştirme planı temelinde kuruttu.” diyen sözlerini duyan Seiliy’in gözlerinden yaşlar süzüldü”(İnt: 2). Yazarın hikâyelerinde Aral gölünün sık sık yer almasındaki en önemli sebeplerden biri de Sovyetlerin politikaları neticesinde Özbekistan’ın en önemli gölünün kurutulmasıdır. Sovyetler adım adım gölü çöl haline getirmiştir.

Moskova’nın cumhuriyetlere dayattığı beş yıllık planlara göre Özbekistan’ın her yıl daha fazla pamuk yetiştirmesi teşvik ediliyordu. Pamuk üretimi eyalet düzeyinde siyasi

bir olay haline geldi. Pamuk, Sovyetler için stratejik bir hammaddeydi ve pamuk üreten cumhuriyetlerin altyapı gelişimi, pamuk yetiştirme planlarının ne kadar iyi gerçekleştirildiğine bağlıydı. Bazı yöneticiler için dış düşmanlara karşı çok sayıda güçlü görünmek daha önemli hale geldi. Ancak toprakların verimliliğinin azalması, hava şartları gibi hususlar dikkate alınmadı. Yanlış planlama, yöneticilerin ne pahasına olursa olsun daha yüksek pamuk hasadı elde etme arzusu, Moskova ile çatışmadan kaçınmak gibi faktörler daha sonraki yıllarda Özbekistan için büyük sorunlara neden oldu (Rusad: 2022, 23).

Yazar Post Üstündeki Köpek, adlı hikâyesinde ise rejimin toplumun içine sızdırdığı rüşvete vurgu yapmaktadır. Adeta bir toplumu temelinden sarsacak bu düzen Sovyetler Birliğinin bir silahı haline gelmiştir. *“Nasıl alıp gidebiliriz ? Yanına gidip verelim ... Bize rüşvet verecek... Eşek gibi gelecek... Bu bela”* (İnt: 6).

Yazar ayrıca İsimsiz Gemi adlı hikâyesinde dönemin önemli siyasetçilerinden bahsetmektedir. Zelimhan Yandirbiyev, Ahmet Kadirov gibi Çeçen siyasetçilerin ölümü üzerine duyulan üzüntüyü okuyucuya aktarmaktadır.

Zelimhan Yandirbiyev: Çeçenistan bağımsızlığını kazanması üzerine siyasete adım atmıştır. Bir süre sonra cumhurbaşkanlığı yardımcısı görevini üstlenmiştir. *Yandarbiyev, 13 Şubat 2004 tarihinde Rus istihbaratının arabasına koyduğu bombanın infilak etmesi sonucunda öldürülmüştür* (İnt. 9).

Ahmet Kadirov: Kazakistan doğumlu olan Kadirov, ilk İslam enstitüsünün başkanı olmuştur. *Rus askerlerinin Çeçenistan’a girmesinden sonra, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 2000 yılında Çeçen yönetiminin lideri olarak Ahmet Kadirov’u başa getirdi. 9 Mayıs 2004 tarihinde kendisine yönelik gerçekleştirilen bir suikast sonucu hayatını kaybetti* (İnt. 10).

2.2. BASKIN YÖNETİM

Yazarın hikâyelerinde Sovyetler Birliği dönemindeki sistemin işleyişi bütün yönleriyle aksettirilmiştir. Sovyet döneminde halka karşı uygulanan devlet politikaları, insanların hayatında yarattığı olumsuz etkiler hikâyelerin konusu olmuştur. O dönemde halka uygulanan politikalar neticesinde insanlar bir kukla haline gelmiştir. Yazarın “Uyuyan İnsanlar Diyarı” adlı hikâyesinde rejimin baskın yönetimi sonucunda insanların

psikolojik durumu anlatılmaktadır. Sistemin insanların üzerine nasıl çöktüğünü, insanları yaşayan bir ölü haline getirdiği vurgulanır. *Yöre insanların tuhaf adetleri var idi. Onlar biriyle konuşurken bakışlarını kaçırdılar. Söylediklerine göre bu gelenek Sovyet döneminde toprak sahibi çiftçilere yapılan zulümlerden kalma olduğu söyleniyormuş. O zamanlar insanları bir yere alıp götürürken yüzlerini arkaya çevirtirlermiş. Galiba hiçbir şeyi bilmesin görmesin amacıyla yapılmış....* (İnt: 5). Yazar hikâyesinde insanların baskıcı rejimle karşı karşıya kaldıklarından yaşadıkları korku neticesinde komşuluk ilişkisi dağılmaya başlamıştır. İnsanlar hep uyumaktadır. Rejimin tüm acımasızlığı şehri tehdit etmiştir. İnsanlar görmeden, duymadan yaşamaya çalışmaktadırlar. İnsanların mülkiyetleri ellerinden alınarak belli bir sisteme bağımlı hale gelmişlerdir. Evin kapıları bile bir sisteme bağlıdır. Hasan sistemin adamıdır. Evin kapıları sadece sistemin adamı tarafından açılmaktadır. Mezarlıklar bile Sovyet dönemi kontrolü altındadır. Hikâyenin sonunda yer alan bir bebeğin dünyaya gelmesiyle rejimin müdahale edemediği yeni bir nesil oraya çıkmaktadır. Yeni neslin ortaya çıkmasıyla Sovyetlerin müdahale edemediği nesil böylelikle toplumu kurtarmaktadır.

2.3. EKONOMİK DÜZEY

Ekonomik düzey, eğitim seviyesi, gelir düzeyi, sosyal sınıf gibi bir takım göstergelere dayanmaktadır. Toplum yapısını ve aile hayatını doğrudan etkilemektedir. Yazar hikâyelerinde sosyalist rejimin topluma bela ettiği alkol yüzünden erkekler çalışmayınca kadınların çalışarak aile bütçesine katkı sağladığına vurgu yapmaktadır.

İsimsiz Gemi adlı hikâyede ekonomik yapıyla ilgili bilgi vermektedir. Sovyetler için oldukça önemli olan pamuk üretimi için gösterilen çabaya da vurgu vardır. “*Dünyanın en ücra köşesinde bile çiftçilerimiz sıkılmasın diye çalışan kızların olmasına şaşırdım*” (Vefa: 2015, 167).

Hikâyedeki Fatma’nın yaşadıkları da farksız değildir. Alkolik kocasının tek uğraşı arkadaşlarıyla vakit geçirmektir. Fatma pişi pişerek geçimini sağlamaya çalışmaktadır.

“*Sabahleyin zehiri yutmuştu köpek. “Kazandığımı sokaktakilere yediriyor bu pislik” dedi pişici üzüntü ile gözleri yaşla dolup...*

“*Boşver, sinirlenme Pati.*”

Fatma durmadan yüzüne akan yaşlarını kirli elleriyle sildi.

“Pişilerini pişirinceye kadar seni dönüšte alıp götürürüm” dedi Rahim. Ömründe ilk defa merhametli davranıp ismine yakışır hareket etti.

“Bahtı kara olduğum için şununla evlenmişim” (Vefa: 2015, 185).

Hikâyede diğer kişilerin meslekleri de yeri geldikçe de anlatılmaktadır. Ama bunlar geniş tasvirlerle verilmemiştir. Yazarın hikâyelerinde yer alan en önemli meslek gazetecilik ve yazarlıktır. İki meslekteki kahramanında belli özellikleri yansıtılmıştır. Zamanında saygın yazarlar olan kahramanlar rejimin oluşturduğu toplum yapısında umutları tükenmiş yenilgiyi kabul etmiş durumdadır. “Çocuğum... Dik dur senin ne de olsa şair Behram Gayib diye bir namın var. İnsan adam olarak bir kere dünyaya gelir. Şu benim atımdan ibret almıyor musun? Dizginini tutsam da boyun eğmeyip kaçıp gitti yaramaz” (İnt: 7).

2.4. AŞK

Yazar hikâyelerinde aşk konusunu ayrıntılı tasvirlerle anlatmamıştır. Yazarın aşk konusuna değindiği hikâyeleri şunlardır; “Gecenin Bağrında Yankılanan Ses, Tutulan Ay, İnsan Yutan Balık’tır”. Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyede tar çalan İbrahim’in Zühre’ye olan aşkı için yollara düşmesini aktarmaktadır. İbrahim Zühre’yi bulabilmek için yollara düşmesi onu bulmak istemesi anlatılır. İnsan Yutan Balık adlı hikâyede ise Elyar’ın aşkından kısa kısa tasvirler bulunmaktadır. “Uzun zamandır hayatını değiştirmeye çalıştığı için tüm umutlarını Arzugül’e bağlıyordu. Otuz yaşına gelene kadar hayata farklı bakmaya başlamış ve gözleri sadece Arzu’yu görüp öylece kalmıştı. O kızı çok seviyor, içine kapalı bir adam olduğu için bu konu hakkında ona bir kez olsun açılmıyordu. Bu bahar, ada da tohum ekme işlerini bitirdikten sonra doğruca kızın yanına gitmeye niyetlendi” (İnt: 2).

Tutulan Ay adlı hikâyede ise kavuşamamış belli bir güç tarafından ayrı kalmış bir aşktan bahsedilmektedir. Aybibi ve Azadbek birbirini sevmektedir. Aybibi’yi Han’ın istemesi neticesinde Han’la beraber olmak için zorlanmıştır. Aybibi çaresiz kaderine razı gelmiştir.

“Allah’ım, daha dün, mutlu bir günde, kadınların ay yüzlüsü, Azbek ile serin rüzgârlarla, bildircin ve bülbüllerin hoş civıltılarıyla, yonca ve tarla otlarının güzel kokularıyla dolu geniş bir tarlada buluşmuştu. Kanser bir kızın kalbi gibi yanıyordu. Güneş gökyüzünde o kadar büyüktü ki Aybibi’nin yüreğinde Azad’dan başka, bütün yeryüzünde ise güneşten başka ılık saçan bir şey yoktu” (İnt: 8).

2.5. AİLE, TOPLUMSAL YAPI VE İLİŞKİLER

Toplumsal kurum olan aile, toplumsal yapı içerisindeki yerini büyük ölçüde korumaktadır. Belli bir dönemde belirli bir toplumda varlığını sürdüren toplumsal yapı ile aile arasında güçlü bir bağ vardır. Yazarın eserlerinde geleneksel dayanaklara ihtiyaç duymuştur. Bunların arasında sevgi, saygı, örf adetler, komşuluk ilişkisi, yardımlaşma, gelin kaynana ilişkisi, himaye güdüsü sayılabilir. Güçlü bir toplum için ahlaki değerlere sahip nesiller yetiştirmek gerekmektedir. Yazarı hikâyelerinde saygı, sevgi, yardımlaşma ve insani ilişkileri hikâyelerinde barındırmıştır.

Yazar “İsimsiz Gemi” adlı hikâyesinde Aydın Cihan’ın annesinin cenazesine yetişebilmek için yaptığı yolculukta karşılaştığı kişilerin ona yardım etmesiyle toplumdaki insani ilişkilerin yok olmadığını okuyucuya sunmaktadır. Yolculuk esnasında tanıştığı Fatma’nın, Aydın ve Rahim’i misafir etmesi toplumda komşuluk ilişkilerin yok olmadığının insanlar arasındaki güvenin halen daha var olduğunun kanıtıdır. *Kollarıma diken bakıyor tırnaklarım altında bir şeyler gıcırıyor ama yerden hiç bir şey alamıyordum. Sonra Rahim güçlü pençeleriyle biraz toprak alıp avucuma koydu. Toprağı attım tabuta ulaşmadı bile. Tozları uzaklara uçup gitti... (Vefa: 2015, 192)*

Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik adlı hikâyedeki karakterlerde büyüklere saygı yer almaktadır. Böyle bir toplumda insanlar birbirlerine yardım etmekten mutluluk duyarlar. Sebahat ablanın başına gelen olaylar doğrultusunda arkadaşlarının üzüntü duyması, Kudretcan’ın yaşaması için çaba göstermesi halkın aydınlık yüzünü kaybetmediğini okuyucuya sunmaktadır. *“Ölme Sebahat can, kötü insanlara rağmen senin yufka yüreğini inciten oğlunun ve kızının kötülüklerine rağmen, resimlerin ve renklerin hakim olduğu yalnızlık dünyasına rağmen yaşa... Ölme, ölme... , Sebahat... İşte bu aptal kadının mektubu. Allah’ım, bu zavallı kadının canına merhamet et.”*

Feride abla derin bir acı ve üzüntüden ellerini taşa vurarak ağlıyor, deli gibi bağırıyor, oturduğu yerde kıvrılıp dönüyor ve bazen de saçlarını rüzgârdan savuran, evrenin sonsuz sessizliğine katılan Sebahat’a bakıyordu. (Vefa: 2013, 144)

Horoziği Çiçeği adlı hikâyede yer alan toplumsal yapı açısından önemli bir bölüm ise düğündür. *Adetlerde Monok halkında düğüne davet edilmez, düğün sesini duyan genç, yaşlı demeden herkes ısıltı kıyafetlerini giyinip düğüne çıkıp gelirlerdi. Bundan bazen düğün sahipleri rahatsız olur, bazen yer olmaz bazen de yemek yetmez ama her defasında bundan dolayı dedikodular duyulsa da halk insanları diye masalar süslenirdi. Aslında düğüne gelenler yemek için gelmez onlar müzik dinlemeye, dans etmeye gelirlerdi (İnt: 3). Yazar burada hem evlilik kurumunun hem de bu günde insanların mutluluklarının ortak olduğunu anlatmaktadır.*

Kırmızı Gelincik Tarlası adlı hikâyede gelin kaynana ilişkisine değinmiştir. Aile büyüklerine saygı temel olarak ele alınmıştır. *“Hayvanlar çok korktuklarından sütleri azalmış imiş” derdi. Hanpaşa gelin, kayınvalidesinin her zaman bu düşüncelerini dile getirmesinden sinirlenir ama adabı muaşeret yüzünden “şimdi kaç kere daha söyleyeceksin” diye diyemezdi” (İnt: 4).*

2.6. VATAN

“Çarlık Rusya’nın 1847’de Kazak topraklarında başlayan istila hareketi, 1865-1876 yılları arasında Özbek ve Kırgız topraklarını, 1884’te Türkmenlerin yaşadığı bölgeyi ele geçirmesiyle tamamlanmış ve Türkistan Türkleri bütünüyle Rus esaretine düşmüşlerdir. Ancak 1917’de Bolşeviklerin iktidara gelmesinin ardından Lenin ve Stalin, Sovyet devletinin eski Çarlık topraklarında hâkimiyetini kurma ve sağlamlaştırma sürecinde Çarlık esaretindeki bütün halklara bu süreçte oyalama, aldatma ve desteklerini almak için sözde hürriyet hakkı tanımışlardır”(İnt:21). İnsanların kendilerine ait mal sahibi olamadıkları sosyalist rejimle karşı karşıya kalmış, masum insanları maddi manevi her şeyden yoksun bırakarak kendi servetlerini artırmak için sömürmüşlerdir. Yaşam mücadelesiyle karşı karşıya kalan insanlar vatanlarından gitmek zorunda kalmışlardır.

İsimsiz Gemi adlı hikâyede vatanını terk etmek zorunda kalan Aydın Cihan’ın yaşadıklarını yazar okuyucuya sunmaktadır. Annesinin cenazesine yetişmek isteyen kadın uzun dönemler boyunca vatanından ayrı kalmak zorunda kalmış üstelik annesinin

cenazesine yetişmek isterken bile vatanında bir yabancı olarak görülmüştür. İnsanlar topraklarından, ailelerinden acımasızca koparılmıştır. *“İki saat boyunca sınırlar arasında git gel avere olduğumu, ağlayıp gezdiğimi, başıma gelen musibetleri anladığı an “kızım üzülmeye ulaşırsın annen görüyor bunları”. Belki bu pasaportla Amerika’ya kadar ulaşabilirsin. Ama buradan geçemezsin.”* (Vefa:2015, 190)

Post Üstündeki Köpek adlı hikâyede yaşam mücadelesi veren ise bir köpektir. Sahibi tarafından bir post üstünde bırakılmış köpek aç kalır, çölde dolaşır saldırıya uğrar ama hayatta kalmayı başarır. Sahipleri gelene kadar vatanını terk etmez. Hikâyenin bir köpekle başlayıp bir köpekle bitirmesi amaçsız değildir. Yazar okuyucuya gururlu bir tavırla vatani için mücadeleyi ve ne olursa olsun terk edilmemesi gerektiğini okuyucuya sunmaktadır. *“Ses yavaş yavaş yükselip o anda canlanmaya başlayan kuşlar ve çekirgelerin, uzak bataklıktaki çöllerin yankılanan sesleri daha da güçlenmeye başladı. Köpek geldiğini hissetmiş gibi yıldırım hızıyla sanki bir emire uyarçasına yine postunun üzerinde peyda oldu. Sanki kalesini savunuyor gibiydi”* (İnt: 6).

2.7. ESARET

Verimli topraklar üzerinde olmasından ve ticari yollar bakımında çeşitlilik gösteren Özbekistan, Sovyetlerin saldırısına uğramıştır. Komünistler, insanların elinden mülk sahibi olma hakkını elinden alarak halka kendi topraklarında bir köle muamelesi yapmışlardır. Mankurtlaştırmak adına insanları köle gibi kullanmaya çalışmışlardır.

Yazar, “Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik” adlı hikâyesinde Türk toplumunda esaretin kabul edilmeyeceğine vurgu yapmaktadır. *“Kudret bey, bu kurt atalarımız gibi esaret altında yaşayamaz. Aslana, aslana ve hatta file esareti öğretebilirsin ama kurda yok. “O atalarımız gibi özgürlüğü severdi” diye doğruladı Kurban başkan.”* (Vefa: 2013, 140)

2.8. SADAKAT

Sadakatin kelime olarak anlamını ortaya koyabilmek için bile onunla akraba kavramlarına başvurmak gerekmektedir; şükran, minnet, vefa, adanma gibi; ya da bağlanma, hakikate yaslanma, ihanet etmeme gibi (Kaya: 2022, 488). Yazarın hikâyelerinde karşılaştığımız sadakat kavramına örnek olarak Post Üstündeki Köpek adlı

hikâyeyi verebiliriz. Şerhan adlı köpek üç mevsim sahibinin bıraktığı yerden ayrılmamıştır. Tüm zorluklara rağmen ayakta kalmayı başarabilmiştir. *“Zavallı Şerhan her ne olursa olsun ayakta kalabilmiş, kurtlara, ayılara yem olmamış, üç mevsim bizi beklemiş. Ben sonbaharda köye geldiğimde onu arabanın tekerleklerinin altında kalıp ezilmesin diye burada bırakmışım. “Şerhan kımıldamadan postun üstünde otur” demiştim, dedi sahibesi hüznü bir ses tonuyla”* (İnt: 6).

2.9. EFSANEVÎ ŞAHSİYETLER

Hikâyelerde yer alan olaylara inandırıcılık kazandırabilmek adına yazar tarihi ve efsanevi şahsiyetlere yer verir. Her ulusun toplumsal yapısı, yaşayışı ve o insanların hikâyelerde yaşanan olaylara önder olarak kabul ettikleri anlayışlarıyla hikâyelerinde yer alır. Tarihsel devirlerde yaşamış ünlü şahsiyetler, onların fedakârlıkları, düşünceleri ve ulusal kişilikleri yer alabilir.

Ferhat: Yazar Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik adlı hikâyesinde Devkale efsanesinde yer alan Ferhat'tan bahsetmektedir. Nevaî'nin Ferhat ile Şirin'i Özbek halkının önemli bir simgesidir. Ferhat, güçlü, akıllı bir karakter olarak kahramanlık özelliği taşır. Ferhat, uykusunda gördüğü Şirin'i aramaya çıkar. Şirin'e olan aşkıdan yollara düşer. Şirin'e kavuşmak için dağları deler. *Ferhat bazı kaynaklarda Ferhad Hekim olarak anılır.*(Yıldırım, 305). *İran hükümdarlığına karşı isyan etmiş ve feci şekilde öldürülmüş kahramanlardan biri olarak gösterilir. Halk onun hatırasını unutmamış ve bu necip genci efsaneleştirmiştir* (Özarslan: 2006, 36).

2.10. DİNÎ ŞAHSİYETLER

Selamet Vefa eserlerinde din anlayışı ile kültürümüzün oluşmasında etkili olan şahsiyetlere de yer vermiştir. Eserlerde geçen şahsiyetler kısaca açıklanmıştır.

Mevlana: Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte 14. Yüzyılın ikinci yarısı ile 15. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan ve asıl adı da bilinmeyen Mevlana ile ilgili ilk bilgileri Nevayî vermiştir. Şairin Uluğ Bey'in saray şairliğine kadar yükselmesi ve ona kasideler yazması şöhretini ve şairlik gücünü gösterir. İlk şiirlerini Timur devrinde yazmaya başlayan ve Klasik Çağatay edebiyatının ilk temsilcisi olarak görülen Mevlana, daha çok

kaside türünde şiirler yazmış ve dönemde bu türün üstadı sayılmıştır. Yazarın elimizde yalnız Divan'ı bulunmaktadır. Divan'ı 1958 yılında Taşkent'te Sokkokiy, Tanlangan Asarlar adıyla Kiril harfli olarak yayımlanmıştır (Argunşah: 2018, 37-38). Selamet Vefa'nın hikâyelerinde yer alan dini şahsiyetler hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

Zemahşari: ez-Zemahşerî, Receb ayının 27'sinde 467 (m.18 Mart 1075) tarihinde Hârizm³⁷ bölgesinde yer alan Türkmenistan'ın Taşavuz (Daşoğuz, Taşauz) ili Köroğlu ilçesindeki Zemahşer beldesinde dünyaya gelmiştir. Onun hal tercümesini yazarların hepsi doğum tarihini bu şekilde vermişlerdir.

Hayatının son yıllarında Bağdâd'tan kendi yurdu olan Hârizm'e geçerek birkaç yıl sonra hakkında bilgi veren bütün kaynakların da ittifak ettiği üzere h.538/m.1144 senesinde Ceyhun Irmağı kıyısındaki Kurkanc (el-Curcâniye) kasabasında vefat etmiştir. (Samancı: 2015, 16)

Necmeddin Kübra: Tasavvuf düşüncesinde Necmeddin Kübrâ diye bilinen Kübreviyye tarikatının kurucusunun tam adı şöyledir: Ebu'l-Cennâb Ahmed b. Ömer b. Muhammed b. Abdullah.¹³ 540/1145 yılında Harezm Hîve'de dünyaya gelmiştir. Harezm'in köylerinden biri olan Hîve'de doğduğu için nisbesi de Hîvekî'dir. Babasının adı Ömer'dir. Necmeddin Kübra'nın ailesi hakkında elimizde çok az bilgi bulunmaktadır. Bu konu hakkında tek bildiğimiz, onun Mısır'da intisab ettiği Ruzbihân-ı Kebîr el-Mısırî'nin kızı ile evlendiği ve bu evlilikten iki oğlunun dünyaya geldiğidir. (Yaylımov: 2012, 4)

2.11. TARİHÎ ŞAHSİYETLER

Yazar Yağmur Bulutunun Hafızası adlı hikâyesinde Tulepbergen Kaipbergenov, İbrahim Yusupov gibi yazarlardan bahsetmiştir. Dönemin önemli Karakalpak yazarlarındandır. Tarihî kişilikler geçmiş ve gelecekle bağlantılı olduklarından dönemin kültürüyle bağlantılıdır.

Tulepbergen Kaipbergenov: Selamet Vefa hikâyelerinde tarihî şahsiyetlere yer vermiştir. Tulepbergen Kaipbergenov, hikâyelerden anlaşıldığı üzere dönemin önemli yazarlarındandır. Yazar yazdığı eserlerle adından söz ettirmiştir. *Tulepbergen Kaipbergenov, 1929'da Karakalpakistan'ın Kegeyli bölgesinde doğdu. Kariyerine 1947'de okul öğretmeni olarak başladı. Karakalpakistan Devlet Pedagoji Enstitüsü'nden*

mezun olduktan sonra uzun yaratıcı ve örgütsel geliştirme faaliyetlerini Karakalpak ulusal basına ayırdı; Karakalpakistan Gençliğinin gazetesinin yazı işleri müdürü, Karakalpakistan yayınevinin müdürü ve genel sekreterlik yaptı. (İnt: 11).

İbrahim Yusupov: *Selamet Vefa eserinde yirminci yüzyılda yetişmiş önemli bir şair olan İbrahim Yusupov'a yer vererek toplumsal hayattaki rollerine vurgu yapmıştır. 1929'da Azad köyünde doğdu. 1961-1962 yıllarında "Amuderya" dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı. 40'lı yıllarda şiirleri basında yayınlanmaya başladı. Çocukluğunda Karakalpak folklorunun örnekleriyle, Doğu edebiyatının temsilcileriyle ve klasik edebiyatımızla tanışmış, öğrencilik yıllarında ise Rus ve dünya edebiyatının yapıtlarıyla tanışmış, eserlerinde sanatın sırlarını titizlikle araştırmıştır. (İnt: 12).*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

Halk kültürü, nesilden nesile süre gelmiş milli değerler bütünüdür. Bir toplumun maddi manevi değerlerinin bütününe kapsamaktadır. Kültür, bir toplumun yaşam tarzını ifade etmektedir. Selamet Vefa halk kültürü unsurlarını hikayelerini ustalıkla işleyen yazarlardandır. Eserlerinde tespit ettiğimiz halk kültürü unsurlarını Sedat Vefis Örnek'in (1977) tasnifinden yararlanarak başlıklandırılmıştır..

3.1. MESLEKLER

3.1.1. Çalgıcı

Özbek halkının milli kültürü olan müzik üst seviyededir. Özbeklere özgü önemli çalgılar bulunmaktadır. Bunlar arasında dutar, tambur, tar, Özbeklerde sık kullanılan ve hemen her evde bulunan yaygın çalgı aletleridir. Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyede İbrahim karakteri çalgı çalarak geçimini sağlamaktadır. Tarını bir an olsun bırakmaz nereye gitse yanında götürür. *“Bu tarı almam uzun zamanımı aldı, uzun bir süre çocuklara özel ders verdim. Dutar ve rebab çaldım. Kazandığım parayı biriktirdim. Yarı aç yarı tok hayatımızın canı çıksın. Param bir tar fiyatına ulaşınca evin ya elektriği ya doğalgaz faturası geliyor veya çocukların okul ödemeleri geliyordu. Tarın çift teknesini ince koyun derisi ile kaplanmış, içine çelik tel çekilmiş ve üzeri inci ve sedeflerle süslenmişti.”*(Vefa: 2011, 21).

3.1.2. Çiftçi

Özbekistan'da çiftçilik ekonominin kilit noktasıdır. Bu meslek yazarın hikâyelerinde yer almaktadır. Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyede İbrahim enstitüde çalışan arkadaşlarını aramasında geçmektedir. İsimsiz Gemi adlı hikâyede sık sık çiftçilerden bahsedilmektedir. Dönemde çiftçiler, toplum için çok önemli bir meslektir. *“Kahvenin güzel kokusunu içime çekip içerken çiftçilerin masasına iki kız gelip oturdu. İkisi de uzun boyluydu, biri kumral ve mavi gözlü bir kızdı, diğeri ise küçük gözlü ve çok uzun saçlı bir yerli bir kızdı. Dünyanın en ücra köşesinde bile çiftçilerimiz sıkılmasın diye çalışan kızların olmasına şaşırdım.”* (Vefa: 2015, 168)

3.1.3. Tezgâhtar

Bu meslek yazarın İsimsiz Gemi adlı hikâyesinde geçmektedir. Hikâyede pişilerini satmaya giden Fatma kocası ve çocukları için çalışmaktadır. Fatma, Rahim pazara gidince onunla beraber gider pazarda pişilerini satmaktadır.

3.1.4. Öğretmen

Yazar hikâyelerinde öğretmen mesleğine değinmiştir. *“Eh, edebiyat öğretmeni Tatar Tenzila’ya ilk lanetinin üzerinden yirmi yıl geçti.”* Seiliy, öğretmenine yazdığı şiiri göstermiş öğretmeni beğenmemiştir. Yıllar sonra Seiliy bunu hatırlamıştır.

Okulun fizik öğretmeni bir şeyler söyler gibiydi. Şehrimizin yakınında Süleyman dağı var diye mırıldandı. Ama hiç kimse ona kulak asmadı (İnt: 5). Uyuyan İnsanlar Diyarı adlı hikâyede insanların sürekli uyumasına anlam verilememesinden dolayı öğretmen bunu Devkale’ye bağlamaktadır.

3.1.5. Şoför

Bu meslek grubu yazarın tüm hikâyelerinde geçmektedir. İsimsiz Gemi adlı hikâyede bu meslek grubu daha belirgindir. Rahim şoförlük yapmaktadır. Aydın Cihan’a yardım etmekte ve cenazeye yetişebilmesi için bir an bile tek bırakmamıştır.

3.1.6. Hemşire

Sağlık sektöründe önemli bir yere sahip olan hemşire tıbbi bakım sağlar. Yazarın Kırmızı gelincik Tarlası adlı hikâyede geçmektedir. Derman hemşire, Hanpaşa’nın doğum yaptığı hastanede görev yapmaktadır. *“Köy yerindeki gelincik tarlaları etrafında Derman hemşire ağlıyordu ve o çamura battığında “evin nerede anne, yolun neresi hani anne diye” korkuyla fısıldıyordu”* (İnt: 4).

3.1.7. Şair

Yazarın Kırmızı Gelincik Tarlası ve Yağmur Bulutu Hafızası adlı hikâyelerinde bu meslek grubuna rastlamaktayız. Şair hikâyelerinde şairlerin zor duruma düşmesini toplumdaki baskıcı rejimden kaynaklandığını gözler önüne sermektedir.

“Sana da şair deniyor Behram bey oğlum. Bu yazarların yeniden yazacak mürekkebi var mı? Bir bela mı olacak bugün? Yazarların bahçesinden bütün yılanlar dışarı çıkmış.” “Bilmiyorum dede”. Ben kendi halimde küçük bir şairim” (İnt: 2).

“Şair Seiliy başını tutarak masaya oturdu. Bir evinin bile olmamasından, kimsesizlikten, gazetenin zor durumundan ve hâlâ içtiği biranın hararetinden “ah vah” diye ağladı” (İnt: 2).

3.1.8. Dansçı

Müziğe ya da herhangi bir ritim kaynağına uygun olarak dans eden kişidir. Yazar Horozibiği Çiçeği adlı hikâyesinde dansçı mesleğine yer vermiştir.

“Açıl sanki yılan tuzağına düşmüş yaratık gibi meydanın her yerinde durup dansçılara bakıyordu. Kızın parlak yüzü, boyalı gözü, kırmızı dudakları ve güzel elleri yiğidi heyecanlandırıyordu. Dansçının adının Kızlargül olduğunu söyledi birisi. Bu sözü duyan Açıl’ın aklı başından gitti” (İnt: 3).

3.1.9. Polis

Kamu düzenini, huzur ve güvenliğini sağlayan görevlidir. Yazar Yağmur Bulutunun Hafızası adlı hikâyede geçen meslek türüdür. *“Camdan, köyün, üzerinde “polis” yazısı olan eski Neksia marka arabayı gördü. Gözyaşlarını yavaşça sildi. Moğollara benzeyen genç bir polis memuru olan Seiliy, kapıdan çıkar çıkmaz kelepçelendi. Şairin gözlerinden ateş çıktı” (İnt: 7)*

3.1.10. Garson

İsimsiz Gemi adlı hikâyede yazar garson mesleğine yer vermiştir. *“Çok şükür kahvemiz gelmişti aslında ben garsonun “suyumuz ya da kahvemiz bitti” kalmadı demesini bekliyordum. Şükür ki öyle demedi”(Vefa: 2015, 168).*

3.1.11. Usta

Yazar Uyuyan İnsanlar Diyarı adlı hikâyesinde ustalık mesleğine vurgu yapmıştır. *“Usta, kırmızı mavi kumaşlara ayrı ayrı sokak numaralarını ve evlerinin numaralarına*

bağlı olarak anahtarları astı. Gün boyu gözlüklü adam ile hiç kimsenin işi olmaz akşam herkes işten döndükten sonra ustanın pazarı dolup taşardı” (İnt: 5).

3.1.12. Çırak

Yazarın hikâyelerinden Uyuyan İnsanlar Diyar’ında çevik Hasan adlı karakter bir çilingirin yanında çıraklık yapmaktadır. Ustasının yaptığı anahtarlarla şehirdeki kapıları açmaktadır. *“Çevik Hasan, ustanın verdiği anahtarları belindeki kemere bağlayıp bisiklete binip yola çıkardı” (İnt: 5).*

3.1.13. Ressam

Resim yapan sanatçıdır. Yazarın Yağmur Bulutunun Hafızası adlı hikâyede yer alan meslektir. *“Ressamın çizdiği bu resim parçasında görüle bilen gözlerde güneş ışığı ya da yağmur damlasına benzer bir parıltı vardı” (İnt: 7).*

3.1.14. Doktor

Yazarın Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik ve İnsan Yutan Balık adlı hikâyelerde yer alan meslek grubudur.

“Kaç, ben doktorum, su lazım, su” diyen spor kıyafetli genç, sabah çiyinde yerde yatan Sebahat ablaya ilk müdahalesini yaparken göğsüne masaj yapıp suni teneffüs yapmaya çalışıyordu.” (Vefa: 2011, 143)

Elyar’ı bir balığın yuttuğunu duyan havalimanındaki diğer pilotlar göl kenarına gelip onu alıp hastaneye getirdi. Hastanenin soğuk odasında yün örtülere sarılmış şekilde oturan kırk yaşlarındaki kadın doktor, pilotun tüm vücudunu muayene edip herhangi bir hastalık belirtisine dair bir durum olmadığı söyledi (İnt: 2).

3.1.15. Rehber

Yol gösteren, profesyonel yardım alınan kişidir. Yazar Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik adlı hikâyede yazar turistlere ve çevredeki insanlara yol gösteren rehber Murat’tan bahsetmektedir. *“Rehberimiz Murat kamerasını bize doğrultup şak ettirdi ve ülkenin farklı yerlerinden birbirini daha önce görmemiş ve üç dört gün sonra daha*

görüşmeyecek olan bizler bir arada toplu halde sonsuza kadar sabitlendik.” (Vefa:2013, 134)

3.2. YİYECEK VE İÇECEKLER

Özbekistan konumu itibariyle topraklarında çeşitli insanlar yaşamış, komşu toplumlarla etkileşimler kolaylaşmış ve bu sayede zengin bir kültüre ev sahipliği yapmıştır. Zengin bir kültüre sahip olması neticesiyle yiyecek ve içecek kültürüne de olumlu etkileri olmuştur. Ülkede hayvancılık küçük baş hayvancılıkla sağlanmaktadır. Doğal olarak koyun bolluğu oldukça fazladır. Böylelikle koyun eti yemeklerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. *Özbekistan’ın kendine has olan yemeği pirinç, et parçaları, rendelenmiş soğan ve havuç ile yapılan çok çeşitli pilavdır* (İnt: 13). Özbek mutfağında yemeklerin hazırlanmasında çoğunlukla et ve sebze kullanılmaktadır. Özbekler maş fasulyesi, pirinç, buğday, soğan, havuç gibi sebzeleri yemeklerde kullanmaktadırlar. Özbek pilavı Özbekler’in olmazsa olmazlarıdır. Pilav yapmak onlar için bir sanattır. Toplantılarda, düğünlerde olmazsa olmazdır. Diğer önemli ulusal yemekleri ise mantı, şevle, samsa olarak kabul edilebilir. Yazarda hikâyelerinde Özbek mutfağını sık sık okuyucuya aktarmıştır. *“Dört tekerlekli küçük arabalara sütlü yemekler, karabuğday, pirinç ve nohut patlamaları üzerine yağlı soslar dökülen öğle saatinde Özbek milli yemekleri pilav, mantı, hanim, şevle, maşkiçiri fasulye doldurulan porsiyonları toplayıp, mutfak önlüğü ve peştamal takınca hepsi bembeyaz dişlerini gösterip gülümseyip masalar arasında koşarak gezen kara kaş ve kara göz genç Özbek kızlarını “minnacık ördek civcivlerine “ benzetirdim.” (Vefa: 2013, 129)*

Yazarın hikâyelerinde şevle yemeğini sık sık ele alınması da yemek kültürü için çok önemli olduğunu okuyucuya sunmaktadır. *Birinin güçlü itmesiyle irkilen Aybibi kendine geldi ve önünde bir tabak bol tereyağlı şevle ve ardından eğilmiş sevimli esmer güzel bir kız gördü* (İnt: 8).

Kıymadan yapılan bir çeşit börek olan samsa Özbekler için bir diğer önemli yemekler arasında yerini alır. *“Üç dört kişi kapının önündeki kerevet de çay içip oturuyor yanlarında çocuklar oynuyordu. Onlarda yakınlardaki samsa dükkanından samsa almışlardı”* (İnt: 5).

Yazarın hikâyelerinde dikkat çeken bir diğer konu ise içecek olarak toplumdaki insanların alkol içtiklerine dair bilgi vermesidir. Toplumun bir hastalığı haline gelen alkol yazarın verdiği bilgiye göre oldukça fazla tüketilmektedir. Hikâyelerde bahsedilen karakterler ekmek paralarını içki âleminde harcamaktan çekinmezler. Yazarın hikâyelerinde bahsedilen alkollerin markasına göre övgü dolu sözlerle bahsedildiği görülmektedir. Toplumdaki insanların uğradığı zafiyet, alkole olan övgü dolu sözlerin yer almasıyla okuyucuya açık ve net bir şekilde anlatılmaktadır.

“Nukus votkası ekolojiden gelen zararları geri gönderiyor diye söyleniyordu çapkın balıkçı. O yüzden elli altmış yaşına geldik halen yaşıyoruz” (Vefa: 2015, 170).

“ Kendi sözüyle söylemek gerekirse “kötü günde lazım olur” diyerek sakladığı içkisi onlarca, yüzlerce kara gün geçirmiş sonra şişesiyle birlikte kaybolmuştu” (İnt: 7).

3.3. ÇAYHANE

Çay, kahve vb. şeylerin hazırlandığı ve içildiği yer, çay evi, çay ocağıdır. Milli kültür olarak nesilden nesile süre gelen çayhane kültürümüz, Özbekistan’da da devam etmektedir. Yazar eserinde çayhane kavramına yer vererek kültürün devam ettiğini okuyucuya sunmaktadır. *Çayhanede oturan yaşlılar, Cigeristan, Ahengeran, Gurama sıra dağlarına hiç bir zaman Afganistan’dan, Hindistan’dan yeşil kırmızı papağanlar uçup gelmediler* (İnt: 4).

3.4. GELENEK VE GÖRENEKLER

3.4.1. Selamlaşma

Her toplumdaki bireylerin birbirleriyle karşılaşma, karşılıklı konuşmanın başlaması adına kullandıkları ifadeler vardır. O ifadeler toplumun kültürel özellikleri hakkında bilgi vermektedir. *Farklı milletlerin selamlaşma eylemlerinde, karşılaşma esnasında iyi niyet, ayrılma esnasında ise ilahî esenlik dileyen sözlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir* (Keskin: 2017, 128). Yaygın biçimde kullanılan selamlaşma sözcük ifadeleri ise şöyledir: *Selamun Aleyküm, hoşgeldiniz, hayırlı akşamlar* vs. Yazarımızda İsimsiz Gemi adlı hikâyesinde ve diğer hikâyelerinde bu kültürel özelliğe vurgu yapmaktadır.

“Selamün aleyküm, Aydın abla. — Gencecik yiğit karşıma koşarak geldi.”

“Beni tanıdınız mı? Efendim, ressamın torunuyum. Siz Orta Gölde gitmediniz mi?”

“İyi misin? Orta Gölde ne yapacağım ? Köye mevlide gidiyorum.”

“Ablamız büyük ninemizi görmeye gittiğinde Orta Gölde vefat etmiş herkes oraya gitmiş” (Vefa:2015, 185).

“Selamün aleyküm, Azizler Nukus’tan konuşuyoruz. Karakalpakistan da saat on oldu. Köy işçileri ve çiftçiler için konserimiz başlamıştır” (İnt: 7).

Kısacası günlük iletişimin sağlanması adına yaygın olarak kullanılan bu ifadeler kültür yapısını yansıtmaları bakımından büyük önem taşımaktadır. Yazarda hikâyelerde bu ifadeleri kullanarak okuyucuya bu kültürün devam ettiğinin vurgusunu yapmaktadır.

3.4.2. İyilik Yardımseverlik

Yardımlaşmak, Türk kültürümüzün en kıymetli parçasıdır. *“Bir başkasına yada herhangi bir canlıya, yardım etmekten dolayı sevinç, mutlu ve huzurlu olma gibi pozitif duyguların yaşanmasına yardımseverlik denir”* (İnt: 14).

Yazar, İsimsiz Gemi, Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik, Kâğıttan Kuşlar, İnsan Yutan Balık ve Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyelerinde yardımseverlik yer alır.

İsimsiz Gemi adlı hikâyede Aydın Cihan cenazeye gidebilmek için uçaktan inip şoför Rahim’le onu götürmesi için anlaşıp. Rahim, Aydın Cihan’ı cenazeye yetiştirebilmek için çaba sarf eder. Fatma’ya misafir oldukları an da Rahim hayatı boyunca ilk defa Fatma’ya yardım eli uzatmıştır. *“Pişilerini pişirinceye kadar seni dönüşte alıp götürürüm” dedi Rahim. Ömründe ilk defa merhametli davranıp ismine yakışır hareket etti*” (Vefa: 2015, 185). Hikâyede genel olarak bir yardımseverlik söz konusudur. Aydınca’nın annesine olan son görevini yerine getirebilmesi için yol boyunca karşılaştığı tüm kahramanlar tarafından yardım almıştır. Yazar, toplumdaki insanlar ne kadar da sömürülmeye çalışılsa da insani duyguların yok olmadığını okuyucuya aktarmaktadır.

Yazarın bir diğer hikâyesi olan Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik adlı hikâyesinde de durum farksız değildir. Yaşlı, biçare kadına çevredeki insanların yardımı

göz ardı edilemez. Sebahat abla hayattan vazgeçmiş çocukları tarafından terk edilmiş bir kadındır. Bireyin iç dünyasında yaşanan çöküntüye rağmen Sebahat ablayı tek bırakmamışlardır.

Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyede yine İbrahim'e Kazak adam ve Bernur yardım etmişlerdir. Yazar toplum yapısı bozulmaya çalışılsa da insani duyguların yok edilemeyeceğini ve insanların birbirlerine yabancılaşmayacağını okuyucuya sunmaktadır.

3.4.3. Misafirperverlik

Türk kültürünün önemli bir parçası olan misafirperverliğe tarih boyunca her toplumda büyük önem verilmiştir. Örf ve adet olarak görülmüştür. *“Türk devlet yapısında görülen ahilik sistemi, kervansaraylar, hanlar, hamamlar ve eski evlerdeki misafir odaları Türklerin misafirperverliğini göstermektedir. Misafir her zaman en güzel şekilde karşılanmaya ve ağırlanmaya çalışılmıştır. Türk İslam inancında da misafire önem verilmektedir”* (Toprak: 2019, 75). Yazar hikâyelerinde yer yer toplumun kültürel özelliklerine yer vermiştir. Ayrıca yazar, gelenek ve göreneklere değinerek okuyucuya vermek istediği mesaja da ulaşmamızı sağlamıştır. Yazar toplumdaki Türk kültür yapısının bozulmadığına vurgu yapmıştır. Gecenin Bağrında Yankılanan Ses ve İsimsiz Gemi adlı hikâyelerde yazar misafirperverliğe değinmiştir. Yok olmayan kültürel miras niteliğindedir. *“Gecenin Bağrında Yankılanan Ses”* adlı hikâyede Kazak adamın yolunu kaybeden, arkadaşlarını kaybeden İbrahim'i misafir etmek istemesiyle yazar misafirperverlik kavramına yer vermiştir. İsimsiz Gemi, adlı hikâyede zorluklarla çalışan Fatma'nın alkolik kocasının umurunda olmamasına rağmen, evinde kocasından gizlediği yemekleri Aydın Cihan ve Rahim'e ikram etmiştir. Yazarın hikâyesinde bu memleketin insanları çok misafirperverdir. Ekmek bulamasalar bile insanların, misafirleri için tavuk ve koyun kestiklerini okuyucuya aktarmıştır. *“O kocası ve çocuklarından gizlediği meyveleri bir ekmekle önümüze koymuştu. Rahim sessizce domates ile ekmeği yiyerek gidiyordu”* (Vefa: 2015, 186).

3.5. ARGO VE KÜFÜR

Argo ve küfür kavramları uygunsuz, soğuk kavramlar olarak anımsatılsa da günlük yaşamda tüm toplumlarda yer edinmiş ve iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Uygun görünmeyen, hoş karşılanmayan bu argo kelimeler genellikle öfke, korku anlarında kullanılmaktadır. Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik adlı hikâyede Kudretcan kadının mektubunu okuyunca sinirlenip şu ifadeyi kullanır: “Ölme, ölme... , Sebahat... İşte bu aptal kadının mektubu” (Vefa: 2013, 144).

İsimsiz Gemi adlı hikâyede Fatma için kullanılan küfür hoş karşılanmamakla beraber hikâyede kullanılmaktadır. “Abla... Bunun gibiler yolda kalmazlar. “Yüzüne bakınca hayat kadını olduğu belli oluyor” dedi pişici acıyla.” “Evet... Sen arabaya bindin şimdi sende başkalarına hayat kadını diyorsun” (Vefa: 2015, 182).

3.6. LAKAP

Türk kültüründe lakap takma geleneği varlığını sürdürmektedir. Orta Asya’da yaygın olarak kullanılmaktadır. Lakap takma insanı adından farklı olarak tanımlamak ya da onun başka belirgin bir özelliğini belirtmek için kullanılır. Lakap takılarak o kişinin toplumda daha kolay tanınması da sağlanabilir. Yazarın Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik adlı hikâyesinde lakap takılan karaktere rastlamaktayız. Hikâyede geçen Samur Kurdaş genç bir yiğittir. Ona samur denmesinin nedeni küçük yaban kedisine benzetilmesindendir. Hikâyede yazar samur kelimesinin anlamını da okuyucuya aktarmıştır. “Samur denen köpek küçük Rus’un marja köpeğinden yüksekçe ama çok güçlü bacakları olan bizim dağlarda yaşayan bir yaban kedisidir. “Zaminliler, yiğit gençleri samura benzetirler” dedi sıradan köy çocuğu” (Vefa:2013, 134).

3.7. DİNSEL BÜYÜSEL İNANISLAR

Dinî inanışlar, bireysel ve toplumsal açıdan çok geniş bir çevrede var olmuş insanların iç dünyasında davranışlarını şekillendiren güçlü bir olgudur. Din, insanla varlığını sürdüren bir kurumdur. Tarihin her evresinde belli bir dinî inanışa bağlı kalınmıştır. Her toplumun değerlerine, kültürüne dinî inançların katkısı göz ardı edilemez. Belli inanışlarda muteber olduğuna inanılan ya kutsallık atfedilen (ağaç, taş, dağ vb.) yerlere ziyaretler gerçekleştirilir. Hemen hemen her inanışta kutsal olarak kabul

edilen bir ağaç söz konusudur. Böylelikle ziyaret edilen yere veya kutsal gördükleri ağaca belli bir inanış doğrultusunda dua ve istekler atfedilir. Bunun sonucunda ise dualarının, isteklerinin kabul olacağına inanırlar. Yazar, Hayat Ağacı ya da Zirvedeki Güzellik adlı hikâyesinde bu kutsal ağaçtan bahsetmektedir. Hikâyede yer alan kişiler tarafından kutsal görülen bu Hayat ağacı bir tepelikte yer almaktadır. Tepeye çıkmak ne kadar riskli ve zor olsa da halk bu ağaca çıkar, dileklerini diler ve bir bez parçası bağlarlar. Ağacın isminde dahi bir sembolik özellikler yer almaktadır.

3.8. CENAZE TÖRENİ

Cenaze, ölümden sonra bir kültür tarafından ölüleri hatırlamak, saygı göstermek amacıyla belli din inanışlar içinde oluşan uygulamalardır. Cenaze merasimine akraba, eş, dost, ölü için son görevlerini yerine getirirler ve her dine uygun belli bir tören gerçekleştirilir. Yazar İsimsiz Gemi adlı hikâyesinde tam bir cenaze merasimini tasvir etmese de hikâye karakterlerinden Aydın Cihan'ın annesinin cenazesine kavuşmak istediğini okuyucuya aktarmaktadır. Aydın Cihan annesinin cenaze merasimine katılamasa da tellerin arkasından bir tabutun içinde annesinin mezarlığa götürüldüğünü görmektedir. *“Tabutu tutan kalabalık biran da korktu ve dikenli duvardan uzaklaştı. Beni ruhum terk etmişti. Tabut uzaklaşmış tepedeki ipek başörtü rüzgârda “tap tap” sesiyle dalgalanıyordu. Onun altında şaşkınlıkla bakıyordum. Vücudumda, boğazımda sızı ve ağırlı bir inilti ortaya çıktı. “Anne... Yetişemedim anneciğim” (Vefa: 2015, 192).*

3.9. ULAŞIM ARAÇLARI

İnsan ve eşyanın bir yerden başka bir yere aktarılması sırasında kişiler ya da nesneler arasında bağlantı sağlayan vasıta anlamına gelmektedir. Selamet Vefa'nın hikâyelerinde uçak, otomobil ve deniz araçları yer almaktadır. Hikâyelerde sık kullanılan ulaşım aracı kara yoludur ve yazar otomobil markalarından da söz etmektedir. Yazarın hikâyelerinde geçen ulaşım araçları şöyledir:

“Amuderya tarafına giden araba kervanına bizde katıldık. Trafikten sıkılıp şoförümüz Jiguli'yi yüz km hız ile geçerek basıp gitti. Fatma arka koltuktan boş bohça gibi sarsılıp, her yere çarptı. “Yavaşla nereye yetişıyorsun?” Rahim tüm

hoşnutsuzluklarıyla pişici suçluymuş gibi arabayı sertçe sürüyor ve arkadan “öl, öl” diye gelen sesleri umursamıyordu” (Vefa: 2015, 183).

“Camdan, köyün, üzerinde “polis” yazısı olan eski Neksia marka arabayı gördü. Gözyaşlarını yavaşça sildi. Moğollara benzeyen genç bir polis memuru olan Seiliy, kapıdan çıkar çıkmaz kelepçelendi. Şairin gözlerinden ateş çıktı” (İnt: 2).

İsimsiz Gemi adlı hikâyede ulaşım aracı olarak kullanılan hava yolu şu şekildedir.

“ Uçaktan indiğimde kendimi bin yaşında yatalak bir hasta gibi hissettim sanki isimsiz bir acı içimi kemiriyordu” (Vefa: 2015, 166).

3.10. MÜZİK ALETLERİ

Müziğe eşlik eden hiç kuşkusuz müzik aletleridir. Müziğin bir parçası niteliğindedir. Özbekistan da adeta özdeşleşmiş müzik aletleri bulunmaktadır. Bunların arasında en önemlisi dutar, tar ve rebab yerini almaktadır. Selamet Vefa, hikâyelerinde Özbek halkının kullandığı müzik aletlerine yer vermiştir.

3.10.1. Dutar

Dutar’ın armudi biçimindeki gövdesi dut ağacından, sapı ise erik ağacından yapılmaktadır. Dutar yapımı için en az 25 sene bol suda yetişen ve çatlağı olmayan dut ağacı son baharda kesilmektedir. Sonbaharda kesilmesinin nedeni ise ağaçların bu dönemde reçine hareketini durmaktadır ve böylece ağacın yapısı güçlendiği için yapılan dutarın sesi güzel çıkmaktadır. Dutar’ın armudi biçimindeki gövdesinin yapılacağı kütük, çatlak oluşmaması için toprağa gömülerek kurutulur. Bir yıl sonra çıkarılan kütüğün kabuğu soyulur. Şablonda belirginleştirilen gövdeye şekil verilerek teknenin içi oyulur. Dutar’ın sapı ise erik ağacından yapılmaktadır. Kapak gövdeye yapıştırılınca sapa bağlanacak on üç perdenin yeri hazırlanır. Ardından Dutar’ın iki teli yerine oturtulur. Böylece Dutar çalmaya hazır hale gelir (İnt: 15).

Yazar Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyede yöresel müzik aletlerini okuyucuya aktarmıştır. *“Bu tarı almam uzun zamanımı aldı, uzun bir süre çocuklara özel ders verdim. Dutar ve rebab çaldım. Kazandığım parayı biriktirdim” (Vefa:2011, 21).*

3.10.2. Rebab

Rebab, çoğunlukla Orta Asya'da kullanılan, çeşitli biçimleri olan telli bir çalgı türüdür. Bir saz türüdür, gövdesi Hindistan cevizi kabuğundan yapılır (İnt: 16).

Hikâyede İbrahim'in kullandığı müzik aletlerindendir.

3.10.3. Tar

Bu çalgı; penayla çalınan, uzun boyunlu bir çalgıdır. 8 sayısına benzer görünümli gövdesi, gövdeyi kaplayan bir kılıfı ve üzerinde perdelerin bulunduğu bir de sapı vardır. Tar çalgısı, hem klasik müzikte, hem de halk müziğinde kullanılmaktadır. Tahminen geldiği bölge Orta Asya'dır" (İnt: 17).

Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyede yer alan müzik aletidir. Hikâye kahramanı İbrahim tarını elinden bırakmaz. Geçimini tar çalarak sağlamaktadır. “*Tarı elime alır, tarı “hızlı hızlı” çalar, okşardım ve onun bana ait olduğuna inanasım gelmez küçük çocuk gibi sevinirdim. Tarı çalarsam kalbimin en hassas duyguları uyanıyor, etrafta görünen ağaçlar, evler, odadaki kitaplıklar, duvardaki halı, aramızdan ayrılan dedelerimizin, ninelerimiz resimleri hatta eski radyomuz bile cana geliyor benim arzularımın gerçekleşmesine yardım ediyorlardı.*” (Vefa: 2011, 21)

3.11. GİYİM KUŞAM

Özbek erkekleri ise başlarına döppi (takke) takmaktadırlar. Döppi, yuvarlak veya dört köşe, desenli ya da desensiz, geleneksel Özbek başlığıdır. Yazar Kırmızı Gelincik Tarlası adlı hikâyesinde erkeklerin kullandığı geleneksek aksesuara değinmiştir. Ayrıca Gecenin Bağrında Yankılanan Ses adlı hikâyede Kazak adamın kaftanından bahsedilmektedir. *Gözlerimin önünde 1990 yıllarındaki bağımsızlık meydanına gösteriye çıkan halk, yeşil ve beyaz renkli bayrağımızı kaldıran yaşlılar, eski şairlerin eserlerini koltukların altına alarak gösterilere katılan ayaklar altında ezilen döppi takan ihtiyar kişiler, kalabalık ve polislerin engelleri arasında sıkışıp bağırıp çağıran kadınlar gözümün önünden gitmiyordu (İnt.3).*

3.12. HALK EDEBİYATI

3.12.1. Dua- Beddua

Yazar hikâyelerinde Türk kültüründe var olan dua ve bedduaların günümüze kadar süre geldiğini okuyucuya aktarmaktadır. Her toplumda farklı anlamlar kazansa da temelde aynı duygu ve düşünceyi ifade etmektedir. *“Dua Allah’tan bir istek, arzu, tövbe şeklinde yalvarmadır. Beddua ise çaresiz kalmış acı dolu insanların kullandığı kalıplaşmış kelimelerdir.”*

Yazarın hikâyelerinde de dua ve beddua kelimelerine rastlamaktayız. Kırmızı Gelincik Tarlası adlı hikâyede her toplumda hamile kadına yapılan dualar yer almaktadır. Büyüklerin istedikleri, kalplerinden geçenlerini dua yoluyla dile getirmektedir. Hanpaşa’nın kayınvalidesinin duası buna en güzel örnektir. *“Kayınvalidesi ise “Hanpaşa kızım kışın da suda süzülen deniz aygırı veya gemilerde uzak seferlere çıkan bir denizci çocuk doğurasın” diye tekrarlamaktan hiç bıkmazdı”* (İnt: 4).

İsimsiz Gemi adlı hikâyede ise Aydın Cihan’ın karşılaştığı zorluklar karşısında canı acıyınca beddua ettiğine rastlamaktayız.

“Lanet olsun, yine otel yine dünyanın parası.

“ Neymiş efendim sıcak suyu varmış.

“Sıcak suyunda boğulasın”.

“Sinirli bir halde, bir şeyler içmek için restoran yazan salona girdim”. (Vefa:2011, 167)

3.12.2. Efsane

Olağanüstü olayların anlatıldığı, insan gücünün üstünde yer alan olayların yer aldığı kısmen kutsal sayılan olaylardır. Nesilden nesile aktararak efsaneler anlatılır. Yazar Kırmızı Gelincik Tarlası adlı hikâyesinde Süleyman devleri adıyla Devkale efsanesinden bahsetmektedir.

Yazarın hikâyelerinde yer alan Devkale, Süleyman devleri şöyle açıklanabilir:

Devkale:

a. Efsanenin özet:

1. Ferhat adlı dev, Harzemşah'ın kızı Şirin'i sevmektedir. Kızı istemek için dünürü gönderir.
2. Kızını deve vermek istemeyen şah, bir cadıdan yardım ister. Cadının fikrine uyarak, Ferhat'tan, Karakum Çölü'nün ortasına bir kale inşa etmesini isterler.
3. Ferhat uzaklardan taşıdığı kayalarla kaleyi yapar. İnşaat bitmek üzereyken padişah tekrar cadının fikrine başvurur. Binlerce hayvan keserler.
4. Ferhat'a Şirin'in öldüğünü söylerler. Hayvanların can havliyle çıkardıkları hırıltılı seslerin ise halkın ağlaşması olduğunu belirtirler. Şirin'siz yaşayamayacağını düşünen Ferhat, elindeki kayayı göğe fırlatır. Taş, Ferhat'ın başına düşer ve onu öldürür.
5. Şirin, Ferhat'ın cesedinin yanına gelince kendini bıçaklayarak öldürür. Bu kaleye de Devkale adı verilir. (Baydemir:2011, 178-179)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİYLE HİKÂYELER

4.1. GECENİN BAĞRINDA YANKILANAN SES

Bütün varlık beyaz bir deniz gibi sallanıyordu. Tarlalar ufku çevreliyordu. Yaklaşan akşam kalbimde bir umutsuzluk uyandırıyor, güneş batsa bana ne olacağını bilmiyordum ama biliyordum ki benim arkadaşlarım bu koskoca pamuk tarlasının bir köşesinde, pamuklarla kaplı tarlada eğleniyorlardı. Sonbahar akşamının sonlarında, siyah eteklerini açmış, bütün vücudunu gece öncesi korku kapladığı için aklıma başka anlamlı bir fikirde gelmiyordu.

Kara güz akşamı siyah eteklerini yayarak, rüzgârda savurarak , usulca soğuk bir vakar ile gökyüzünden iniyordu. Bacaklarım yürüyemeyecek kadar güçsüz olsa da son umutla tarlaya ulaşmaya çalıştım ve bu ıssız çöllerde bana bir şey olursa ve benim cansız bedenim bulunursa evdekiler “Köpek gibi hor görünüyorsun” diyecekler , ne yaptın sen hayatımızı değiştirmek için?” diye söylenmelerini istemezdim.

Karımı ve çocuklarımı düşündüğümde göğsümde kıyaslanamaz bir ağırlık ve ızdırab yükseldi. Evden çıkardığım tek şey olan tarımı sıkıca kavramış olan avuçlarım terlemişti.

Bu tarı almam uzun zamanımı aldı, uzun bir süre çocuklara özel ders verdim. Dutar ve rebab çaldım. Kazandığım parayı biriktirdim.

Yarı aç yarı tok hayatımızın canı çıksın. Param bir tar fiyatına ulaşınca evin ya elektriği ya doğalgaz faturası geliyor veya çocukların okul ödemeleri geliyordu. Tarın çift teknesini ince koyun derisi ile kaplanmış, içine çelik tel çekilmiş ve üzeri inci ve sedeflerle süslenmişti.

Evin çok odası olmadığı için gece eşim ve çocuklarım uyuduktan sonra ya da sabah erkenden kalkıp tavan arasına çalışmaya giderdim.

Tarı elime alır, tarı “hızlı hızlı” çalar, okşardım ve onun bana ait olduğuna inanasım gelmez küçük çocuk gibi sevinirdim. Tarı çalarsam kalbimin en hassas duyguları uyanıyor, etrafta görünen ağaçlar, evler, odadaki kitaplıklar, duvardaki halı, aramızdan ayrılan dedelerimizin, ninelerimiz resimleri hatta eski radyomuz bile cana geliyor benim

arzularımın gerçekleşmesine yardım ediyorlardı. Bu olanların temelinde, kalbimin en derin sırları, çocukluk anılarım uyanıyor ve bilmeden çaldığım ezgiler, hoş bir ışık gibi kalbime şarkı söylüyordu. Elimdeki bir çanta dolusu yiyecekte şimdi ağır geliyordu. Torbayı ve tarı, daha doğrusu tarı bohçanın üstüne bir zamanlar kıyısından ırmak akan gölün yanına bir yere koyup ve doğrularak uzaklara baktım. Buralarda ilk bakışta insanoğlunun yaşadığına dair ne bir yapı ne de bir kulübenin olmayışı dikkat çekiyor ve endişe veriyordu. Daha arabayı sürmeden beni bırakıp kaçan tırın şoförüne sövdüm, “Abi ben bu toprakları bilmem, kaybolursam ne olur dedim.” Söylenerek. Sanki benden daha hızlı gitmek için beklemeden parasını alıp gaza basmış, çekip gitmişti. O bir alçak... Onun kalın kaşları, düşük göz kapakları ve sararmış yüzünden çok içtiği belli olmasına rağmen yanımdan ayrılırken bile aklından boş mutfığa gidip votka içmek geliyordu. Şapşal sürücü!” Birden gözüm batmakta olan güneşe takıldı ve yerimden sıçradım.

Gitmeliyim, bir an önce arkadaşlarımı bulmalıyım. Ne de olsa Zühre var. Zühre, birlikte çalıştığım yani hoşlandığım kızın adı. Onu düşündüğümde, tıpkı gizlice tarı çaldığım zaman ki gibi kalbimde bir ışık parlıyor ve vicdan azabı çeker gibi suçluluk duygusuyla kalbim ürperiyordu. Bazen hayatımı gözden geçirdiğimde bir baba ve koca olarak görevimi tamamladığımı ve artık kendim için yaşamam gerektiği şeklindeki sınırlı şeytani duyguların arasında sıkışıp kalıyordum. Çünkü beş altı yıldır eşimle ilişkimiz çatlamış bir ayna gibiydi ne birleşiyordu ne de kırılıyordu. Bir zamanlar karımı deli gibi sevip onunla evlenip, çocuklarım ve eğitimleri için canımı vermeme rağmen, şimdi yüreğimi bir yabancı gibi sevgisini kaybettiğini anlayamıyordum ve bazen bunalıma girip ailemin yanında bir kayıp gibi çaresiz kalıyordum.

Güneş yatağına girmeden arkadaşlarımı bulmam gerek, (bulduğumda ne yaparsam) telefon veya iletişim kuracağım bir yer bulmam gerekiyor. Gri ve sarı renkli karanlığın koynuna iç karartıcı bir seviyede batan ıssızlık. O anda gecenin kapladığı tarlanın eteğine yakın bir yerde traktör çalışmaya başladı. Kalbim sevinçle çarparken yerimden sıçradım. Omzumda yiyecek dolu bir torbayı taşıyarak ve tarı da sıkıca kavrayarak pamuk tarlasının ortasından geçtim. “Ağabey, dur, dur. “Burada bir adam var” diye bağırdım. Koşarken pamuk topları baldırlarımı çiziyordu, aşırı büyümüş otların dalları ve tarla otları bazen yüzüme çarpıyordu. Ayaklarım tarlada derin çukurlara düşüyor ve sert kesekler fırlayıp başıma çarpıyordu. Traktörün gürültüsü güçlenip gerginleşirken, onun tarladan ana yola doğru ilerlediğini gördüm. Tüm gücümle beyaz

denizin ortasında bir yere koşuyordum ve akşamları tarla kuşlarının ve çekirgelerin huzursuz cıvıltılarını duyabiliyordum. Ve güneş, sanki yarına yetişmek için acele ediyormuş gibi, an be an ufkun arkasına batmaya başladı.

“Güneş acele etme Zühre’yi bulayım” diye bağırdım. İçimden kendi kendime kızdım, bu çölün pençesinden kurtuluncaya kadar başıma gelecekler hakkında düşünmeyi kendime yasakladım. Belki de bu günah yüzünden mi yolumu kaybettim diye düşünüyordum. Kolum çok yorulmuş ve nefes nefese kalmıştım buna rağmen tarı dallardan korumak için yukardan tutup koşmaya devam ediyordum. Hey, hey “traktörcü ağabey “ diye bağıırıyordum. Su basmış bir kanalın önüne çıktım ve kalbim sıkıştı, çünkü yarım günden sonra ilk kez insan yapımı üzerinde insan ayak izleri olan bir yapının önünde duruyordum. Traktörü görmesem de onun ana yola çıkıp gaz vererek gittiğini duyuyordum. “ Vay canına şimdi ne yapacağım” !

Aşağıdaki gölde kuru bir yer arayarak aşağı indim , su birikintisi göle akıyordu. Vücudum nefes darlığından yanıyordu, bacaklarım artık bana itaat edemiyordu ve çok yorgundum.

Daha da sağır olası traktör sürücüsü! “ Hayatta en yakınlarımız bile onu duymuyorsa traktör sürücüsünün suçu ne?” Acı acı güldüm. Çölde bir yerlerden, “Ben buradayım” diyen, yükselen rüzgârın sesi geldi. Rüzgâr, traktör motorunun keskin dumanını burnuma üfledi. Torbayı suyun ulaşmayacağı daha yüksek bir yere koydum ve tarı yavaşça yanıma aldım. İçimde bir umut vardı, “Her yer suyla taşı, traktörcü daha dönecek.” Elimi yüzümü soğuk suyla yıkadım ve kendime geldim, su balık ve gazyağı kokuyordu. Traktör şoförü belki taşan suyu kapatmaya gelmiş ama bunu tek başına yapamamış ve çok geç olduğu için bırakıp gitmiş olabilir. O sırada akan suda yüzen yün parçaları ve deri benzeri şeyler gördüm. Doğrulup etrafa baktım, karanlığa gömülen pamuk tarlası arkamdaydı ve önümde ise beni endişelendiren çöl.. Tüm bedenimi saran endişeyi üzerimden atarak yiyecek bir şeyler almak için çantayı açtım. Et ve yemek kokusu etrafı sardı. Kızarmış etten bir tike ağzıma attım tarı elime aldım. Lokmayı bitirince tarı elime aldım ve akort etmeye başladım.

Bu dünyada, çölde, karanlığın kucağında var olduğumu birilerine duyurmak için bunu yapmaya cüret ettim. Yüreğimin derinliklerinde, yıllardır akıtmadığım gözyaşlarım, akrabalarım, kardeşlerime söylemediğim sözler, yazılmamış mektupların satırları, hepsi

bakakalmıştı. Bir dünya acı ve hüznle boğazımda... Gözlerimden akan yaşlara dur demek için “Hey, senin çocukların var, karın çiçek gibi, toplumda da bir itibarın var, başka neye ihtiyacın var?” diyerek kendimi teselli ettim. Eti yedikten sonra şarkı söylemeye başladım: Ağlamaaa, ağlama meleğim (aklımda Zühre’ye hitap ediyordum), birlikte mutluluklar diyarına gideceğiz. Ağlama”, “Seviyor musun beni, seviyor musun ey gönül (Aman Allah’ım tanımadığım bir kadına böyle diyordum. (Bana ne oldu böyle yoksa çoluk çocuğa karışmış bir adam olarak bir kız ve arkadaşlar uğruna çölün ortasında saçmalamazdım). O sırada ırmağın tarafından “şapur şupur” sesler duyuldu. Endişe kalbimi doldurdu, insanların gelip gelmediğini görmek için şarkı söylemeyi bıraktım. Kulağımda büyük yumuşak şeylerin yere yani akan suya düştüğünü duydum. Ağzımda yutamadığım bir ısırıkla donup kaldım, hayatımda hiç görmediğim olaylar gözlerimin önünde oluyordu. Yılana yakalanmış bir tavşan gibi büyülenmişim. Etrafımda hafif bir arabanın irili ufaklı, siyah, gri, parlak tekerlekleri aşağı doğru iniyordu. Güneşin son ışıklarında parıldayan ve çamurda yuvarlanan karanlık tekerleklerle baktım. Gördüklerime ve hatta gözlerime inanamadım çünkü yuvarlak çarklar koca koca balıklardı. Dimdik duran süzgeçlerini ve sırtlarındaki alacalı rengi bile görebiliyordum. Bunlar iri ağızlı yayın balıklarıydı.

Bana öyle geliyor ki bunlar kıvrılmış ve bana gülüyorlardı. Onlar döne döne büyük suya ulaştılar ve sonra tek başlarına yüzüp gitmeye başladılar.

Kalçamdan hatta arabanın tekerleğinden daha büyük bir balık takla atarak geçti, beyaz, bakırımsı gözlerini, kirle kaplı bıyıklarını ve kuyruğunu ısırarak koca ağzını görebiliyordum. Elimden yiyecekler düştü, ırmağa öylesine baka kaldım. O anda bir “kargaşa” oldu ve yine bazı parlak, uzun yaratıklar kendilerini “sıçrayarak” yere attılar ve yuvarlandılar.

Kıyamet yaşıyordu. İstemsizce elim tara dokundu ve “zırrr-zırrr” gibi bir ses çıkardı, bir müddet her taraf sessizliğe gömüldü tarın sesini dinler gibi oldu. O anda kafama bir şey çarptı ve kendimden geçtim. Bayıldığım sırada, zihnimin katmanları karanlığa gömüldüğünde, “Başlangıçta insanoğluna nağme ile, ezgiyle girmiş can “, “Müzik beni ayıran bir güçtür”, “nasıl garip bir durum.” Bu mu?”, “Ne oluyor, şimdi öldüm mü?” gibi düşünceler uçuşup durdu.

“Uğultu sesinden kendime geldiğimde güneş çoktan batmıştı ve uzaktan köpeklerin havlamasını ve ineklerin böğürmesini duyabiliyordum. Vücudum ciddi bir hastalıktan tamamen uyuşmuştu. “Uğultu sesi, köydekilerin kükürüz dedikleri küçük bir uçağın sesiydi...”

Uçak o kadar alçaktan uçuyordu ki pilotların parlak gaz maskesi gibi başlıklarını, omuzlarına yıldız işlenmiş siyah deri ceketlerini, kabarık yakalarını, siyah deri ceketlerini ve örgülü saçlarını görebiliyordum.

Bu bozkırlarda insan olmadığı için, görünüşe göre beni aradıkları için ben de “hey, hey, yukardakiler” diye bağırdım. Boğuk, çaresiz ve ağlayan sesim etrafta yankılandı. O an da sesim “heyyy” diye yankılandı. Sesimin yankısı beni ürküttü çünkü ırmağın yakasında bağrıışmalar yeniden başlamıştı. Allah’ım bu nasıl bir belaydı, bununla kaderimin feleği bana hangi sayfayı açıyordu, kaderim bununla bana ne demek istiyordu?, bazen annem rüyanda temiz suda balık görsen hayatında şu şu olur derdi. Ben yüksekçe bir yere çıkıp giysilerimden birini bayrak gibi sallayayım derken “kükürüz” gürültüyle uçup gözden kayboldu.

Aşağıdaki göl dalgalandı dalga sesleri coştı buna rağmen uçağın gölün öbür tarafına uçtuğu ve motorunu durdurduğunu fark ettim. Elimle başımı tuttum, başımın tepesi ağrıdan zonkluyordu. “Bana kim vurdu?” Bu yolun yanlış yol olduğunu mu söylediler?

Dön geri mi dediler? Acıdan mı yoksa korkudan mı bayılmışım? Belki ilahi bir el bana çarptı, ailen, çocuğun var nereye gidiyorsun? Aklımda dolaşan sorulardan sonra aklıma Zühre’nin gülen yüzü, havalı, hoş vücudu ve nemli dudakları geldi. Ne zaman gülse göz bebeklerinin içinde başka bir şey parlıyordu?

“Neden istiyordum ama aileden, hayat kaygılarından ve sıkıcı hayatımdan bıktığım için istiyordum?” Benim hemen arkadaşlarıma yanına gitmem gerekiyor. Alelacele yanımdakileri topladım. Zühre’nin siması bana güç kuvvet verdi. Tüm gücümü tüketen düşünceleri kovaladım. Göz açıp kapayınca kadar karanlıkta görünen pamuk tarlasının kenarından geçip ve çıplak bir alana çıktım. Bütün vücudumu “Ben ne günah işledim?” sorusu kaplamıştı. Benden biraz uzakta bir lamba titriyor, bazen yanıyor, bazen kayboluyordu. Hayal mi görüyorum diye yavaşladım. Elimden geldiğince tarı ve çantayı tutarak lambaya doğru koştum. Çeşitli ağaçların dallarının yüzüme ve gözlerime

çarptığını hissettim ve eve yaklaştığımda köpeklerin havlamasını duydum. Eve vardığımda, peri masallarındaki gibi karanlık bir evin kapısı açıldı ve elinde lambayla orta yaşlı, sakallı Kazak çıktı.

“Hoş geldin misafir” dedi meraklı bir bakışla. “Amca ben kayboldum, pamuk toplamaya gelen enstitüden arkadaşlarımı arıyorum “ dedim, neden burada dolaştığımı söylemeden.

Uybay, geç kaldın oğlum. Arkadaşların Tamdı’ya mı geldiler? Bu köyün adı Tamdı ?

Evet, evet dedim memnuniyetle. Tamdı’ya bugün geldim. Ben evde oyalandım, geç kaldım.

Bugün kalmak ister misin? Misafirim olur musun? Elektriklerde gitti.

Aklımdan “demek bunun için etraf karanlıkmış” düşüncesi geçiverdi.

Yakınsa sağ ol amca, yolumdan alıkoyma.

Kazak adam sırtına kaftanını geçirip, elinde lambayla çıkıp eliyle “şu taraftan gideceksin, çok uzak değil işte şu yerde. Çağatay’a öğrenciler geldi,” dedi yengen diyerek yukarıyı gösterdi. Köpeklerde sahiplerine hürmet gösterip beni yolun çölle birleştiği yere kadar takip ettiler. Sonra “Hey İbrahim, şimdi bundan sonrası kendin gidersin” dercesine yere çömelip beni uğurladılar. Yolda tökezleyerek giderken elimdeki tar dallara ve otlara çarpıyor arada bir çınılıyordu.

Çölde çok uzaklardan, rüzgârla gah küçük bir bebeğin ağlama sesi gah bir kedinin mırıltısı duyuluyordu. Hayatımda ilk kez tardan nefret ettim. Çünkü o benim için çok değerliydi, ne bırakabiliyordum ne de taşıyabiliyordum.

Tar, kaderime karşı, nereye gitsem ses çıkararak mevcudiyetini bildiriyordu. Kalbimle dünya arasındaki habercilerin dilleri gibi. Biraz önceki yayın balıklarının kudurmasına da bu tarın sesi sebep oldu bana göre. Tar’ın sesinden nehrin şırıldaması da yükseldi. Kazak adamdan lambasını isteyip de yarın getiririm demeye utandım.

Uzaktan bir köpek havlaması ve eşek anırması duydum, bu da köyden uzaklaştığım anlamına geliyor. Önümde büyük siyah bir köpek belirdi ve öfkeyle havladı, bu çiftlikte insandan çok köpek var”... Zayıflığımı gizlemek için köpeğe “git buradan, uzaklaş” diye

bağırdım ama aslında çok korktuğum için tar ve bohçayı tuttuğum kolumu kaldırmıştım. Karanlığın bağrından bir şey yüklenmiş olan genç bir kız çıka geldi. Yükünü yere koyup alnını sildi ve güldü. Dön Bars, korkmayınız, köpeğim ısırılmaz. Yolunuz açık olsun, beyefendi?’ Kolunda küçük bir fener vardı.

“Sonuçta bu feneri taşıyan, yani karanlıkta benim yolumu aydınlatmaya için gelen bir melek!” “Akşam bu kadar geç saatte ne yapıyorsun?” dedim kadının yalnızlığını bahane ederek ve korkumu gizlemek için.

“Pamuklarımızı çok geç aldılar, sonra ben akşam ot toplarken geç kaldım “, “Korkmuyor musunuz ıssız bir tarlada?” dedim ona. Karanlığın bu sırada bizi birbirimize yaklaştırdığını hissettim.

Kimden korkayım? Ben burada doğdum. Üstelik yanımda Bars var. Asıl siz ne yapıyorsunuz burada? “Ben mi? Ben mi dedim. Birden kıza arkadaşlarımdan ve Zühre’den bahsetmek istemedim çünkü kızın yüzündeki samimiyet, gözlerindeki içten parıltı içimi ısıttı ve kalbimde bir duygu yarattı.

Dünyada karanlıkta kalanların yolunu aydınlatabilecek kadınların olduğuna inandım. Kalbimde dönen düşüncelere inanamadım, çılgın halim, belki de Zühre’ye benzeyen bir kız arıyordum, hayatımın bu anında, gece çölünde ya da gökten bir fener bekliyordum. Karanlığın koynunda. “Kayboldum galiba... Az önce bir şoför burası başka bir sürücü burası Tam’dı diyerek beni bırakıp gitti.” Dedim ve şoföre söylendim.

“Şhirden gelenler işte şu karşıya yerleştiler, gündüz kebab pişirmiştiler ama...” dedi kız cevabımı beklemeden.

“Demek onları gördün, adın ne? Dedim cesaretle”.

“Bernur. Çok fazla ateş yaktılar ova dumanla kaplandı”.

“Bernur ne güzel ismin varmış. Az önce neden “ama” dediniz Bernur” ?

“Göle gitmeyin insan yiyen yayın balıkları var. Gitseniz bile suya girmeyin”.

“Yayın balığı mı? Onlar insan mı yiyorlar? “Nasıl yani? “ dedim şaşkınlıkla.

“Balığa çıkan iki rus pilotunu yayın balığı yuttu”.

“Yalan, neden benim başıma geliyorlar, neden ben de ölüm tarafından kovalanıyorum” diye bağırdım, kalbim, çark gibi dönen yayın balıklarını hatırlayınca sızlayarak.

Siz bilirsiniz.” Bars, Bars “dedi güzel yabancı, güzel gülerken ve otu sırtlayıp giderken. “Dur, dur” dedim kızı bir daha göremeyeceğimden endişe ederek. Karanlığın ortasında onun “yayın balığının içinden pilotların yıldızlı deri montları çıktı”. Artık gideceksen git dediği duyuldu.

Bence beni duymadı, dünyadaki altı milyar insan gibi kendi kendine konuşuyordu. Doğduğumuzdan beri o da ben de birbirimize cevapsız sorular sorardık. Binlerce yıldır birbirini anlayamamaktan herkesin aklında oluşan sorulara kimse cevap vermemişti.

Bernur da şimdi durmuş, sonra kendi yoluna gitmiş ve yeniden kendi hikâyesine başlamıştı. Kendime geldiğimde Bernur karanlığa gömülmüş, ara sıra yaptığı hafif öksürmeler ve toprağa basarak “pat-pat” ayak sesleri karanlık gecede yankılanıyordu.

“Feneri taşıyan bu kız kimdi?” “Gecenin bir yarısı beni uyarmaya mı çalıştı?” “O bir insan mı yoksa gökten bir melek mi?”

“Benimle tanışmadan önce nerede yaşıyordu ve şimdi nereye gitti?” Artık bir adım bile atamıyordum. Karanlıkta parlayan gözleri, gökyüzünün yıldızları gibi hafızamda asılı kaldı. Otuz yıllık gençliğimin tamamı burada belirleyici bir aşamadaydı ve bu şimdi nereye gideceğimin hayatımı değiştireceği yani hangi yoldan gideceğime bağlı olacağı anlamına geliyordu. İçimden “belki bu Allah’ın bir imtihanıdır, belki bu bir kader alametidir” dedim ve yine öfkeyle ilerledim. Kısa süre sonra kızların kahkahalarını, trompet ve müzik aletlerinin sesini duydum ve durdum. Çalıların arkasındaki çıplak zeminde, şenlik ateşinin etrafında on on beş kişi oturuyordu. Arkadaşlarımı bulduğum için kalbim küt küt atıyordu ama bu neşe bir anda yok oldu çünkü kamp ateşinin etrafında çoğunlukla kızlar ve birkaç erkek vardı. İçlerinden sırtı bana dönük oturan kızlardan biri Zühre’ye benziyordu. Şenlik ateşine ulaştığımda kızlar bana baktı ve ayağa kalktılar.

“Buyurun yemeklerden alın” içimden binlerce teşekkür ettim ve ateşin etrafında yerimi aldım.

Kızlar uzun saçlarını rüzgârda sallayarak, birbirlerine sarılarak şarkılar söylüyor ve dans ediyorlardı. Kızları daha önce bir yerde görmüştüm ama tam olarak nerede ve ne

zaman hatırlayamadım. Zühre gibi bir kız, sihirli bir iksir içere gibi kızlarla birlikte güler, gözleri şenlik ateşi gibi parlardı. Şenlik ateşinin etrafını altın bir ışık sardı. “Al İbrahim, ye, iç, sonra eve gidip dinleniriz” dediler. Adımı doğru bilmelerine şaşırdım. Zühre’nin gözlerinde ateşin kızıl ışıkları gitgide alevleniyor ve o kıkır kıkır gülüyordu.

Sonra karanlıkta duran uzun beyaz sarayı gördüm ve hayrete düştüm. “Ey İbrahim, nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun ?” Sen kimsin? “Gün doğumundan gün batımına kadar olan topraklar bizim, çölde ne yapıyorsun?” dedi kızlar. Ben cevap verecekken periler yine kendileriyle meşguldüler.

Gece yarısı çölün ortasında muhteşem bir saray görmem bir mucizeydi. Zühre gibi bir kız, kendi dilinde bir şey söyleyemezmiş gibi, bazen şenlik ateşine, bazen saraya bakıyordu, sanki benim kanımı kaynatıyordu. Gözüyle, bir şeylere çağırıyor, davet ediyordu.

Birden kalbim gümbür gümbür atmaya başladı ve tarımı elime aldım. Kendimi bile tanıyamadım, dünyanın en güzel ve ölümsüz aşk türkülerine başladım.

Gözlerim kapalı şarkı söylerken kızların solgun yüzlerini, ateşin gözlerine yansıyan şaşkınlığı, hüznü ve acıyı hatırladım... Bilmediğim bir dilde şarkı söylemeye başladım.

Şenlik ateşi güçlendikçe daha mavi ve daha parlak hale gelirdi. Kızların bir yılan gibi parlak vücudu ve sihirle dolu gözleri sabah yıldızı gibi parlar ancak hareketlerinde kafa karışıklığı ve gerginlik belirgindi. Kıpırmızı bir çiçeğe tutulmuş, mutlu mesut dolaşan bülbül misali, kendimi terk etmeye başladım.

Ben ve hayatım bir güç tarafından kontrol ediliyorduk ve vahşi doğada bir şeyler oluyordu.

Göz bebeklerimde sönmeden önce yanan ateş, ateşin üzerinden kükreyen karanlık çöl, kahkahalar, kızgın yüzler, büyülu bakışlar, ipek elbiseler ve kalbimin derinliklerinde “Ben kimim, neden yaşıyorum?” soruları ve huzursuz kız hayaletleri vardı. Gözlerimi açtığımda çölün tam ortasında yatıyordum, etrafta tek bir çalı ya da bina yoktu. Tarın “gergin” sesini duydum, bu sefer tarı çalan çöldü ve sonra bu sesin beni sonsuz uykumdan uyandırdığını fark ettim. O olmasaydı, gözlerimi asla açamayabilirdim.

Yakınlarda insanların sözleri ve tencere tavalara “takırtıları” duyuldu ve sonra geceyi insanların yaşadığı ateşin yanında geçirdiğimi anladım. Ayağa kalktım ve canımın

istediği gibi tarıma tutunarak bilinmezliğe doğru yola çıktım. Kaygısızdım ve bir dağ yıkacak gücüm vardı. Kulaklarımda çölün “ah çekmesi”, balıkların hışırtısı, fener taşıyan kızın kahkahası ve kamp ateşinin etrafında işitilen göksel şarkıların yankısı kalmıştı.

Aralık-Ocak 2011, Taşkent

4.2. İSİMSİZ GEMİ

Üstadım Adil Yakubov’a Bağışlıyorum.

Uçaktan indiğimde kendimi bin yaşında yatalak bir hasta gibi hissettim sanki isimsiz bir acı içimi kemiriyordu. Kaderimden dolayı uzak bir şehirde yaşıyordum, bu yüzden memleketime uçak bileti alamadım, geç kaldım dahası ben başka bir ülkenin vatandaşıydım. Böylece uçak, Aral kıyısındaki küçük bir kasabaya indi. Saat geç olduğu için havalimanında çok az insan vardı, binanın ikinci katında loş bir ışık görünüyordu ve sarhoşların neşeli bağırışları duyulabiliyordu. Ne tarafa gideceğimi bilmeden durduğumu hemen anlayan şoförler bağırmaya başladılar.

“Güzel kızım hadi gidelim nereye gidiyoruz?”, “Benimle geliniz sizi dünyanın öbür ucuna bile deseniz götürürüm”, “Ne kadar verebilirsiniz, neden bekliyorsunuz?”, “Sizi Aral’ın karşısına geçirebilirim”. İzleyen sürücüler böylece her bir ağızdan bağırıverdiler. Bu arada benimle uçup gelenlerin hepsi gitti. Karanlık tren istasyonunda yaşlı, tozlu ve pis hamallar, sürekli esneyen, başlarını örten, kirli elleriyle çiğ börek satan, dişleri dökülmüş genç kadınlar ve paçavralar içinde arabacı çocuklar vardı. “Öfff. Ben dünyanın öbür ucunda doğmuşum. Orta Göle çok uzak. Çölü geçtikten sonra nehri geçmem gerekiyordu. Sonra göle varacağım.

“Geç de olsa pazarlık yapıp, arabaya binip gideyim dedim ama istedikleri parayı duyunca aklım başımdan gitti. Aklımdan geçen miktarın on kat daha fazlasıydı.

Otelde kalmaya karar verdim, sabah dört beş gibi çıkarsam yedi sekiz gibi evde olurum.

Aklımdaki her düşünceyi, fikri, tereddütü anlamış gibi görünen sürücülerin psikolojisine hayran kaldım. “Vallah pahalı değil. Buraya gölü görmeye gelen turist ne kadar ödüyor biliyor musunuz?” Bu parayı aklınızdan geçirmeniz bile mümkün değil.

“Ben bir turist değilim.”

“Lâkin buralıda değilsiniz.”

“Fakat ben burada doğdum.”

“Dünyanın altı milyar insanı bir yerlerde doğdu.”

“Ne olmuş?”

“Evet, yolda araba arızaları oluyor, çölün ortasında susuz ve yiyeceksiz kalmak ölümle eşdeğer. Aç çakallar bütün gece av ararlar. Bir gün av olacağız.” “Bu yönlerini de düşün hanımefendi.”

Bütün şoför milletin hırs, açgözlülük, tilkilik ve bir o kadar da lakayitlikle yoğrulmuş bakışları karşısında dünyanın derdi ve düşüncelerime dalıp gittim. Otelin nemli ve karanlık koridorlarından geçip odaya girdiğimde burada da rutubet ve pis bir koku olduğunu fark ettim. Oda, kartondan yapılmış bir çocuk yuvasına benziyordu. Evin kapıları, kulpları, pencereleri ve pencere camları “acımasızca takırdadı” ve dünyada olmayan sesler çıkardı.

Pencereleri açtım ve perdeleri kaldırdım, karanlık gece korkutucu bir şekilde bana bakıyordu. Birdenbire sivrisinekler, bazı çöl böcekleri sanki asırlardır pencerenin açılmasını bekliyorlarmış gibi içeri hücum ettiler ve zar zor pencereyi kapatmayı başardım.

O zaman bile dünyadaki böceklerin yarısı karton odaya girdi ve kan emmeye hazırlandı.

“Lanet olsun, yine otel yine dünyanın parası.

“Neymiş efendim sıcak suyu varmış.

“Sıcak suyunda boğulasın”.

“Sinirli bir halde, bir şeyler içmek için restoran yazan salona girdim”.

Bu yerin, daha doğrusu havaalanının bir şeyi şaşırtıcıydı. Her şey kirliydi, sanki binalar, bu salon hatta masalar, sandalyeler, hepsi havadan etkilenmiş ve gün geçtikçe eskiyor gibiydi.

İnsanların kızarmış et, balık gibi eski ürünleri yemesi, çiğnemesi ve durmadan gülmesi midemi bulandırıyor. Ruh halimin aksine canım tatlı bir şeyler istediğinden kahve ve tatlı sipariş ettim. Taksiciler sofrada, ister çiftçi olsun, ister devletin balıkçı

çiftliğinde çalışan buraya her türlü işle gelmiş üç dört adam oturuyor, işlerini bitirdikten sonra çeşitli başarılarını kutluyorlardı. Ben gelir gelmez sanki bir yabancı ve yalnız bir kadın görmüş gibi telaşa kapıldılar ve bir şeyler söylemek için can attılar. Yanlarında, kurumakta olan göl kıyısını yeşillendirmek için yürüyen şişman, uzun saçlı yabancı adamlar yüksek sesle bir şeyler hakkında konuşuyorlardı. Düşünce özgürlüklerine her zaman saygı duyardım ama farklı bir kültürün ruhu içinde büyüdüğüm için halka açık yerlerde şortla yarı çıplak oturmalarına çok kızıyordum.

Çok şükür kahvemiz gelmişti aslında ben garsonun “suyumuz ya da kahvemiz bitti” kalmadı demesini bekliyordum. Şükür ki öyle demedi. Kahvenin güzel kokusunu içime çekip içerken çiftçilerin masasına iki kız gelip oturdu. İkisi de uzun boyluydu, biri kumral ve mavi gözlü bir kızdı, diğeri ise küçük gözlü ve çok uzun saçlı bir yerli bir kızdı. Dünyanın en ücra köşesinde bile çiftçilerimiz sıkılmasın diye çalışan kızların olmasına şaşırdım. Devlet balık çiftliğinden gelenler mutluydu. Görünüşe göre bu sene balık çok. Kızlar onları iyice sömürmeye başladılar.

Hiç önemli değil, balıkçılar evlerine gittikten sonra sarhoş sarhoş hanımlarını ve çocuklarına bağırıp çağırarak, dövecek ve daha çok çalışacaklar. Yabancıların, balıkçılara heveslenip bana bir şeyler demeye ve yaklaşmaya çalıştılar.

Daha uçaktayken tuhaf bir manzarayla karşılaştım, düşüncelere dalmış halde pencereden dışarı baktığımda, altımızda Antarktika’da buzdağları gibi yüzen gümüşü bulutlar gördüm.

Önümüzde, uçağın gittiği yönün sağ tarafında, ay sonsuz ışınlarını yayarak beyaz bir süt gibi parlıyordu. Antarktika’nın sessizliğinde buzullar ve gülümseyen Ay, uzaktaki kale ve minareleri andıran serap benzeri buzullar sonsuz güzellikler yaratmıştı.

Bana göre uçağımız, başka acılardan, ıstıraplardan, kederlerden, annenizin öldüğüne dair korkunç haberlerle telgraflardan arınmış, yalnızca sonsuz güzelliğin ve sessizliğin kutlandığı bir dünyada uçuyordu. Bunları düşünürken gözlerimden yaşlar aktı, bir ikisi yuvarlana yuvarlana bardağa ve boynuma düştü.

– What you doing now? Can I help you? – малла соч хорижлик.¹

¹ Şimdi ne yapıyorsunuz? Yardımcı olabilir miyim? dedi kumral saçlı yabancı.

“Thank you. Я не могу с вами разговаривать. У меня беда. Моя мама умерла...”²
dedim boğazımda bir şeyler düğümlemiş şekilde.

Yabancılar biran bana suskun şekilde baktılar, ben ne zavallı bir insanım, dünyanın bütün milletlerinde en büyük felaket olarak kabul edilen musibeti yaşıyordum bugün.

Gözümden yine yaşlar aktı. Masada oturanların en yaşlısı bir bardak bir çeşit içecek uzattı.

“Пейте, девушка, немножко легче будет,”³ dedi saf Rusça konuşmaları...

“Это что?”⁴ Dedim boynumu uzatıp kadehe baktım”.

“Водка!”⁵ Dedi gururla, biraz yutkunarak”.

“Я не пью...еще.”⁶...

“Я говорю правда, это вам поможет.”⁷”.

Ah rusça sözler ana dilim gibi severim hele hele şu anki halimde bu ezgiler ve sözler musikinin en güzel ezgileri gibiydi. Yan masada bir gürültü çıktı, kızlar çilekeş çiftçilerle anlaşılamadılar galiba. Çiftçiler her halukâr da saf, medeniyetten biraz da uzak kalmışlardı.

“Sen söyle şuna diyordu şişman, bıyıklı, dudakları etle ve yağdan parıldayan çiftçi, yerli kıza”.

“Ben seni seviyorum,” diyordu göğsüne vurarak pehlivan görünümlü adam”.

Onlar anlaştılar, birinci çift masayı terk etti. Güle güle çiftçinin helal paraları. Yöneticilerin önünde eğilip bükülerek biriktirdiği paralar. Ruh halimin aksine kadehi kaldırıp kafaya diktim. “Ой... Это что, у меня внутри всё горит. Простите меня...”
“Зачем прощения... Это вам поможет как лекарства, не зря у христанах в помине пьет.”⁸

²“Teşekkür ederim. Seninle konuşmak istemiyorum. Kötüyüm. Annem öldü...”

³ İç kızım, biraz daha kolay olacak.

⁴ Bu nedir?

⁵ Votka!

⁶ İçmiyorum.

⁷ Doğru söylüyorum, sana iyi gelecek.

⁸ Oh... Sanki içimdeki bir şeyler yanıyor. Beni affet... “Neden affetmek...” İlaç gibi yardımcı olur, Hristiyanların cenazede içmeleri boşuna değildir.”

Gözlerimi kapattım, içki mideme ulaşana kadar nefes alamıyordum, sanki nefes alsam tüm bedenim ve kalbim yanacaktı. Yan masadaki yabancılar güldüler. Yine gözlerimden gözyaşları yuvarlandı. Balıkçı kolhozda bana dikkatlice baktı.

“Sana ne oldu? “ dedi. Yabancılar tepeden bakınca bağrında uyuyan milliyetçilik kanı fişkırdı.

“Hiçbir şey, votka verdiler, çok acıydı”.

“Hayır olsun, sana versem içecek misin, sen nasıl bir kızsın” ?

“Votka içer misin? Dedi masada sallana sallana”.

“Votka içersen, al bizde bol. Cevabımı duymamış gibiydi. Al iç”.

“Hadi canım, sende yaramı deşme? Daha önce hiç içmişliğim yok. Ben istemedim onlardan”.

“Al iç bizim Nukus’un votkası, bunu Moskova’da da içtiklerini biliyor musun?” dedi balıkçı kendi kendine mırıldanarak.

Yabancılar, olayı ve müzakereyi dikkatle izliyordu. İkisi arasındaki uluslararası soğuk savaşın nedeni ben olmasaydım, gülmekten kendimi alamazdım. Çünkü tarihte bile tüm savaşlar kadınlar yüzünden olmuştur. Nehirler kurumuş, gelişmiş şehirler yıkılmıştı.

“Kleopatra’nın burnu eğri olsaydı Avrupa tarihî yeniden yazılırdı.”

“Hadi canım, bırak beni, yanımızda zaten güzel kızlar var. Benim ninem öldü. O yüzden ben içiyorum. Fazla söze gerek yok”.

Birden balıkçının yüzü asıldı, kirli ve nasırlaşmış elleriyle yüzünü ovuşturdu. O anda gözyaşlarını tutamadı.

“Ahhh yavrum, senin ninen mi öldü? Sanki kendi ninesi ölmüş gibi üzüldü”.

“Kaç yaşındaydı? Hasta mıydı”?

İçmekten kısılmış, kızarmış gözlerini dikti. Çok şükür, benim ninem var. Kosbergan, kadının yüzüne bakma, seni terslerse cevap verme boşver.

Halen gücüm kuvvetim yerinde yine on defa evlendiririm dedi.

Kosbergan, dertleşecek birini bulduğu için durmadan dert yanıyordu. Annesi ve karısı arasındaki tartışmaların gün yüzüne çıktığından beri yılda bir iki kere şehire gelip, şu Abadan'ı görüp gittiğini, onu sürekli özlediğini belirtti.

“Al canım, yüreğinin acısını bastırır. Bizim avula gelersen iki büyük balık tutarım, sen de ninene götürürsün”.

“Kosbergan benim ninem öldü diyorum, dedim sinirlenerek”.

“Hey yavrum, sen çocuksun, çocuksun nineler ölmez. Zira kendisi gelmezse, yıl dönümü için götürürsün yavrum. Sen bunu içiver”.

Baktım olacağı yok... Ne yapayım şimdi... Balıkçının votkasını içmezsem, ülkemin menfaatlerini koruyamayan hain olurum, o yüzden onu içtim ve içimdeki her şey sessizce uçup gitti. Nukus votkası ekolojiden gelen zararları geri gönderiyor diye söyleniyordu çapkın balıkçı. O yüzden elli altmış yaşına geldik halen yaşıyoruz. Bu yaşa kadar yaşayan az bizim ülkemizde. Ah be, Allah'ım dünya göçüp gitti bizden... İçtim ama bence balıkçı vatandaşımızın verdiği votka yabancı içkinin yakamadığı diğer bütün organlarımı yakıp geçmişti. Yavrum gel masamıza. Al, bunu... Koynundan büyük büyük kırıksık paraları çıkarıp uzattı.

“Hayır anlamında başımı salladım. Halen içim yandığı için ve de üzüntüden içtiklerimin tesirinden gözlerim yaşardı”.

“Alsana, benim ki armağan. Helal, yıl boyu (Kosbergan titriyor ve uyukluyordu) balık tutturuyorum, sarhoşlara votka vererek”.

Sarışın yabancı, bardağı masaya koydu ve yaşlı, kumral kişiyi onaylamayan bir ses tonuyla konuştu. Her iki masanın da odak noktası, hüznü ruh halimi gidermekti. Balıkçılara eşlik eden kızlar da rahatsız olmuş ve kaşlarını çatmıştı.

“Девушка, вам помочь?”⁹ Yüreğinin en güzel duyguları içki içmekten yanan, yüzü parıldayan Rus adam ona anlayışla bakıyordu.”

““Да, нет, они мои родные”¹⁰, Karapalpaklar...” dedim çocuklar gibi gözyaşlarımı silerken.

⁹ Kızım yardım eder misin?

¹⁰ Evet, hayır, onlar benim akrabalarım....

“Почему тогда...¹¹”...

İyi Rus, yabancılara olayı anlatmaya çalıştı ama nedense hiçbir şey anlayamadılar ve “ne, ne” diyerek omuzlarını silkip durdular. Kosbergen, zorla bütün parasını çantama tıkip iki büyük balık alıp gitmediğim için bana çok kızdı.

Ona ninemin balığı sevdiğini söylediğim için onun merhamet duyguları kabardı galiba. Yabancılar Kosbergen’in hal ve hareketlerini yadırgadılar. Nedense çevremde, hayatımda olup biten her şey aptalca, saçma ve komik geliyordu.

Başımı iki elimle tuttum ve güldüm. “Gül canım, gül acın denecek. Bunu görmezseniz, yeterli güç toplarsın çünkü anne acısı çok kötüdür. O acı atı bile yıkar “acı atı bile yıkar” sözü kalbini delip geçti. Şimdi nasıl yaşayacağım? Başarıma kim sevinecek ve hüznümle kim yanacak? Şimdi, hayatımdaki “çocukluk” rolüm kimin için önemli ki? Şimdiye kadar kime yaslanarak yaşamıştım? Hayatımın anlamı neydi? “ Ahhh.- .anne,” o an dünyada yapayalnız kaldığıma, doğup büyüdüğüm evime gittiğimde gülen annemin yükünün çok ağır olduğuna, bütün gücümle ağladım.

Artık doğup büyüdüğüm evime gittiğimde gülen bir annem olmadığına göre artık orası genel olarak köydür, ovoidür hatta Orta Göl’dür... Anladım ki benim için özünü kaybetmiş.. Anne. Lanet olsun sana Kosbergen. Söz dinlemez kadınlarınıza lanet olsun, loş ışıklı salondan Kosbergen’in eşliğinde benim odama alıp çıkardılar. Yabancıların masasının önünden geçerken iyi olan Rus’un “Delirdi mi acaba , ilk defa mı içti...” sözlerini İngilizce anlatmaya çalıştığını yarım yamalak duydum. Cüsseli yabancılar, kıllı, çıplak bacaklarını uzatmış, kaskatı kesilmiş bakıyorlardı. Çok hassas biri olarak, içimde iki kıtanın şarabı savaşıyor olsa da odaya sinen koku beni felç etti.

Her şey karman çormandı kafamda... Beyaz başörtülü bir kadınla bir yerlerde yürüyorum, çapkın balıkçının tombul yüzü çıra gibi parlıyor, arabacılar kapkara ellerini uzatıvermişler, “imdat” diye kaçıyorum. Benim bindiğim uçak düşüyormuş. Kalbim yerinden çıkacakmış gibi atıyor. “Aydın” diye sesleniyor dışardan biri. Tekrar uyuyorum yine kulağıma birtakım yabancı sesler, gülüşmeler geliyor. Bir an hiçbir şey duymuyorum tekrar “Aydın” sesi yankılanıyor. Loş koridorlar su gibi sessiz nöbetçi kadının penceresinden gelen lambanın ışığı zar zor görülüyordu.

¹¹ Neden o zaman...

Eski zamanlardan kalma kaba kulplu yüksek kapıları rahatlıkla açıp dışarı çıkıyorum. Gözlerimden gümüş bir ışık parlıyor. Gökyüzünde yıldızların zar zor görüldüğü mavi gökyüzünde yavaşça hareket eden bulutların ince kanatlarını görebiliyorum. Bu sahneyi daha önce nerede gördüğümü hatırlayamadım. Etraftan bir suyun mu yoksa bir çöl çiçeğinin mi kokusu geliyor; Kurbağalar ve çekirgeler hiç durmadan vıraklıyordu. Uzaklardan vahşi bir hayvanın uluması duyuluyordu. Başımı çevirdim ve siyah, devasa binanın kapısı hayalet gibi açıktı ve uçsuz bucaksız çölde bulunan otelin kapısının geceleri kapanmaması şaşırtıcıydı. Biraz ilerde bir devenin mi nedir bir şeyin başını, soğuktan parlayan gözünü kafasını görebiliyordum. Birden dehşete kapıldım ve bu arada otele elli altmış adım kadar uzaklaşmış, kazan gibi karanlık bir satıhta bekliyordum. Karanlık kocaman bir yaratığa dönüşmüş ve beni yakalamak için uzanıyor, ben de tüm gücümle geri kaçıyorum. Kapıyı tıklatarak tek nefeste odama girdim. Çok terlemişim ve rüya görüp görmediğimden emin değildim. Kendimi koltuğa attım ve sonra geceki manzarayı uçakta, Hüda'nın evine çok yakın bir yerde gördüğümü hatırladım. Anlaşılan o yeri arıyordum. O sahnelerin arkasında... Dünyanın ucunda bir yurt var... Göl... Birden bire sallanan ve gürültülü dünya sakinleşti. Birilerinin ağlaması ve kahkahası kulaklarımda duyulabiliyordu. Orada olduğumu fark etmemiştim. “Tımarhane!” Ayağa fırladım bir de ne göreyim güneş epeyce yükselmiş. Sabahın gürültüsü her yerde duyulabiliyordu.

Eşyalarımı topladım ve kapıya koştum. Geceki arabacılar kuma gömülüp gitmiş gibi ortalıkta görünmüyorlardı. Yeni daha da aç gözlü ve uyanık üç dört tane şoför dolaşıyorlardı. Otuzlu yaşlarında, ince bir palto giymiş, kara kaşlı bir gençle anlaştım.

“Seni diğerlerinden bir saat önce götüreceğim”, “Nasıl gideceğiz, kestirme yol var mı?” “Gizli, gizli göreceksin.” Arabaya bindim tam giderken biri ağlamaya başladı. Soran gözlerle şoföre baktım.

Bana Rahim de. Olur mu? Bina duvarının köşesinde oturmuş yumruk büyüklüğünde ağlayan bir kadını işaret ediyordu. Bu Fatma. Fatma birisiyle biraz samimi olmuştu. O şoför dün bunun parasını alıp otele gelen Rus kızlarıyla... Rahim çok tatlı bir şeyi hatırlamış gibi iç çekti. “Gitmiş, namert. Bu ise çocuklarına yanına dönemedi ve şehirde kalmak zorunda kaldı.

“Bütün gece burada mı oturdu?” diye sordum içim acıyarak.

“Sabaha kadar oturduğunu sanmıyorum, bekçi ya da kapıcı yer vermiştir, ne de olsa kadın... İşte buradakiler her konuda hakkını arayan insanlardır.”

“Hangi hak, ne anlamda?”

“Kelimenin tam anlamıyla... “Rahim, sorumu duymazdan gelerek kabinin içini silerken kaşlarını çattı.” Kadın olduktan sonra... Buradaki insanların çoğu ya oturduğu için ya da sarhoş oldukları için evlerinden atıldı. Bu yüzden hakkını sorguluyorlar.”

“Yolumuz aynıysa alıp gidelim bu ablayı da” dedim bir süre düşündükten sonra.”

“Haydi gidelim, dedi Pati dedi şoföre cana gelerek ve duvara yaslanmış kadına bakarak.”

“Ama sonra hakkını arayamazsın.”

Kabindeki ter ve toz kokusu rüzgârla karışınca hapşırdım. Müzik çalıyordu ardından radyodaki kişi konuşuyordu.

“Üzgünüm, alerjim var.”

“Sorduktan sonra neden sözümü kesiyorsunuz? Sizin bu hareketinizi beğenmedim.”

Size ulaşamadım. “Böyle adalet olmaz” dedi sinirli bir şekilde radyo dinleyicisi...

Rahim arabayla yola çıktı, “ sizin hastalığınızla ilgilenen kimse yok” dedi. Yine radyodan “bu vadi sedası” yayında, Kızlarhan” diye genç dinleyicinin küçük tatlı sesi duyulmaya başladı. Kızlarhan “sizin bayramınızı kutluyorum”. Size hediyem vardı. Nereye gideceğinizi bilemiyorum. Konuşmacı kız biran da sessizleşti. Kadın, kırılmış kalbiyle o an ki sessizlikte kadınlık alemine dalıp gitti. Güvenlik görevlileri çok kötüydü, dışarıdan hediye almıyorlardı. “Yayın günleri biz hiç dışarı çıkmıyoruz”.

“Normal de dışarı çıkıyor musunuz?, ormanda yaşayan ayılar bile baharda mağaralarından çıkarlar, Kızlar han” dedi radyo dinleyicisi.”

Adamın ilgi alakası karşısında kadının yüreği eriyip aktı. “Yayından sonra beni arayın”.

Sizin için Yıldız Osmanoğlu’nun, “benden beni sorma” şarkısını armağan edeceğim. Dinleyin, dünyanın en güzel şarkısı. “Beni benden sorma... Gece dertli olanlar için...”

Şarkı çalıyordu, uzaklara dalıp gittim. İçimden şarkının sözlerini tekrarladım. Gece efkarlılar için. Bende efkarlıydım ömrümün tüm dertleri bugün üzerime çökmüştü. Yurtdışında iki yıl çalışıp geldim. Sürekli içimde bir şeyler eksikti. Dün Taşkent havaalanında kendi kendime acizliğimi ve zayıflığımı bir kere daha anlamıştım.

Otuz yedi bin som ödeyerek köy tarafına gidecek güzergâhta bilet almıştım. Uçuşa az zamanım kaldığı için nefes nefese kayıt yerine gittim. Altmış yaşlarında yaka kartında “Hasan mı ? Teşan mı? “ adındaki görevli kasaya gidin biletiniz yanlış kesilmiş dedi. Kapkara gözlerini maviye boyayan görevli kız “tamam doğru deyip, biletimi geri verdi”. Neyse ki “Hasan mı Teşan mı ? O görevliyi bulmak için geri döndüğümde bilet kesimi bitmişti.

Pano’da “Orta Göl” 1059”. Sefer yazısı duruyordu. Bu yazı dertli gönlüme yazılıp kalmıştı. Elimde biletim olmasına rağmen kendi yurduma gidemedim. Buralarda bir şeyler yolunda gitmiyordu. Köye gitmek için bilet aldığım sırada boğazıma bir acı his düğümlemiş gözlerimden yaş gelmişti. Kimse benim derdimi bilmezdi. Benden başka herkesin işi acılmış gibi kravat takan göbekli devlet adamlarının, sayısız kare çantalı tüccarların, daire ve tar tutan züppe artistlerin hiçbirinin zamanı yoktu.

O an hayal dünyasından çıktım. Arka tarafta oturan Fatma mendil uzattı. Mendil çok güzel etrafına değişik rengarenk boncuklar takılıydı. O an duygulandım. Mendil, köyüme gençlik anılarıma götürdü. Bende sevdiğim adama böyle mendil hediye ediyordum.

“Fatma neden geç saatlere kaldınız ? “

“Hey ! Bacım, senin adın neydi?”

“Aydın.”

“Aydınca... Hayat böyle bacım, hayat işte!”

Rahim’in rahatı bozulunca, öndeki aynaya asılı muskalara birer birer dokundu.

“Size söyleyecek olursam her gün yatsı zamanı eve gidip ölü gibi uyuyorum. Gece yarısı uyanıyorum. Saat üçte başlayıp pişi hamuru açıp yoruluyorum.”

“Kimse yardım etmiyor mu?” diyorum etrafımızda gah yılanın izine bazen de genişleyen sapsarı çöle bakarak... Yoldan geçen büyük büyük kamyonların rüzgârlarıyla Jigulimiz sarsılıyordu.”

“Yardım ediyorlar. Kocam kasaptan ucuz et alıp getiriyor. Onun kocası Cabbar’a hayat hoş kaplıcada yaşıyor.” “Pazardan geldiği gibi et kızartıp bir şişeyi alıp içiyor” dedi cana gelen Rahim ve biraz da ağzının suyu akarak.

“Zıkkım içsin. Ben ona: “Siz çok yaşamayacaksınız” diyorum. Öğle vaktine kadar et, soğan alıp gelmiş oluyor.”

“Neden az yaşayacak ?” diyordum şaşırarak. Sohbet bu noktaya geldiğinde şoförümüzün aklından geçenler gözümde canlandı.”

“Bir iki yakın arkadaşıyla iki üç kadeh alıp içiyorlar, sıcacık poğaça ile.”

“Zehir yesin, zıkkım içsin. Öğleden sonra ölü gibi yatıyor. O öğleye kadar yaşıyor.”

“Fatma’nın kocasını tanıyorsun sanırım diyorum...”

“Araba yolun köşesinden döndüğü anda radyo cızırdayıp bozuldu.”

Neşeli sunucu kızın sesi “hey, beni duyuyor musunuz?” diyen hoş sesiyle değişik dalgalar arasında kaldı. Güneşten eriyen asfalt kokusu burnuma geldi. Önümüzde kararıp uzayıp giden yol serap gibi dalgalı gözüküyordu. Yakınlarda değişik belirsiz su kuşları (bunlarda ekolojiden zarar görenler diye gülesim geliyor “ğyk gyk” diye sesler çıkarıp uçup geçiyorlar.

“Rahim’de Cabbar’ın arkadaşıydı, abisi arabasını verip bu artık büyüdü dedi Fatma Fatma her gün aklından çıkmayan yola umutsuzca bakarken.”

“Fakat Aydınca bacım öyle olsa da asla satış yok. “Görmedim duymadım bilmiyorum” dedi gururlu bir şekilde Rahim.”

Sürücü dikiz aynasından kurnazca arka tarafa bakıverdi.

Nispet yapma! Neyi yani kendince ispatlamaya çalışıyorsun ki... “Bizde sizi biliyoruz “ dedi yarı mutlu yarı buruk bir halde Fatma.

“Her gün uzun yol arabalarıyla geldiğim için böyle diyordu. ”Ne yani çuvallarımı omuzlayıp yol boyunca süzme yoğurdu akıtarak mı geleyim ?” diye biraz sinirlendi.

Yollarda nasibini toplayan, evliliğin zorluklarından yorulan, insani duyguları zayıflayan erkek ve kadın sadece ikisini ilgilendiren hayat, değişik sırlarla beraber göğüs göğüse mücadele ederlerdi. Dünyanın dönüşünü, hayatı yaşamayı daha da ötesi mücadelenin bu yollardan geçtiğini biliyorlardı.” Bunlar benden şanslılar”.

Yine kederli düşünceler düştü aklıma. Arabanın camından etrafı gözetliyordum. Çevrede sesler yankılanıp tek tük evler gözüküyordu. Tüy değiştiren, hörgüçleri asılıp kalan develere, hızlıca giden dört köşeli rengarenk kutulara hayranlıkla bakıyorlardı.

Develer, koyunlar, sararan çöl geri de kalıp gidiyordu. Gökyüzü ile sahranın çok uzakta göz görmez yerlerde birleşen ufuk çizgileri yüreğimi kaygılı düşüncelerle dolduruyordu. Şimdi bu yerleri ileride görür müyüm? Bu yerlere tekrar yolum düşer mi?

Fatma, gece eve gidemediği için çocukların ve eşin endişelenmiş olmaları. Kavgaya etmezsiniz demi yoksa biz de Rahim ile iki adım gelelim mi?

Şoförümüz gülüverdi ve direksiyona elini vurdu.

“Aydıncan, bu gitmezse kocası sevinir.”

“Niyeymiş? dedim şaşırarak.”

“Sakladığı alkolleri arkadaşlarıyla içerler. Böylelikle planını tamamlamış olur.”

Fatma, kızarıp yüzü yere düştü ve üzülmüştü. Yaralı kalbi sanki bir anda boğulur gibi oldu.

“Niye öyle diyorsun? Cabbar’da meraklanır, kızlarımda beni bekler. (Gözleri yaşarıp parladı.)”

“Ahh.. Bilemedim ki... “Eve başkasıyla gitsen de Cabbar ‘da bir şey demez sanki” dedi Rahim gözlerini kısarak ve düşünceye dalarak.”

“Sen önce kendine bak, haddini bil başkasının hayatına burnuna sokma. Beni düşünmek sana mı kaldı?”

O anda radyodaki kişi konuşuverdi. Yayında “Nevruz” radyosu. Efendiler, ben Muzaffer, dikkat şimdi “ evet ya da hayır oyununa başlıyoruz. Hazır mısınız? Size özel güzel bir şarkı armağan edeceğiz.

Taksici kolunu kaldırıp benden bu kadar dedi ve yola bakarak hayallere daldı. Fatma, sinirli bir şekilde ayağının altındaki kareli çantayı sert bir şekilde açıp kapattı. Ne

olduğu belli olmayan sanki gazete ve kâğıtları hışırdattı. Sonrasında pişinin paketi olsa gerek. Acaba bu kadın geceleri neler düşünür neler arzu ederdi? Motor çalışırken biz halen yokuş yukarı tırmanıyorduk. Güneş ışığı etrafı aydınlatırken sabahın güzelliği yok olmaya başlamıştı. Sahra da gitgide çizgi gibi uzanmış renksiz bir hal almıştı.

“Aydıncan, kaç yaşındasınız? Kaç çocuğunuz var? Diye pişicinin arkadan sesleri geliyordu.”

“Otuz sekiz yaşındayım. ”Üç çocuğum var” dedi biraz içlenerek. Özel hayatım hakkındaki sorular çokta hoşuma gitmezdi.”

“Otuz sekiz mi? dedi. Gözlerine bir an inanamadı. Ben de otuz iki yaşındayım.”

Rahim, yolunu kesen beyaz renkli Moskviç’e korna çaldı ve pişiciyi memnun etmek istermiş gibi şefkatsizce:

“Her gün güneş doğar doğmaz pişi sattığın için ellerin buruş buruş oluncaya kadar mücadele ediyorsun. Ablamın...”

“Biraz düşünüp şu sözlerin altını çizdi. Ablamın... Onun durumu farklı. O masa başında oturur. Zamanında yer, içer, uyur. Üstelik seninki gibi ahmak ve alkolik kocası yok.”

Fatma sessiz kaldı. Kâğıtlarının bile hışırtısı kesildi. “Evet gençlik, güzellik hakkındaki konuşmanın ardından her kadının zoruna gider”. “Git hayatımdan, git, git dileğimden git: Sabrım kalmadı, yorma... Hayatımdan git, git...” Mevlüde Asalhocayeva’nın sesi geniş çölde, bitmez yollar boyunca yankılandı. Araba, yolun kenarına çıkıp yavaşça durdu.

“Arabanın içi ısınmıştı. Su için...”

Bu yerde otobüsler, yük arabaları ve hafif arabalar duruyor, yolcular maden suyu, farklı yiyecekler ve ekmek satan insanların yanında dolaşıyorlardı. Pazar, çölün tam ortasında olduğu için satıcıların nereden geldiklerine şaşırıp kaldım. Bu yakınlarda köy ya da yayla görünmüyordu. Bir tek kulağına gül takan kız buzlu ayran satıyordu. Bembeyaz ayranın içinde buz parçaları ve reyhan dalları gözüktüyordu. İçesim geldi. İçesim gelse de kendimi durdurdum çünkü şehirde yaşayıp baya zayıflamıştım. İnsanlardan kenarıya çekilip uzaklara baktım. İçimden yine bir şeyler koptu. Biraz uzakta mezarlık vardı. O yüzden değişik koku geliyormuş. İnsan kokusu... Aral taraflarında

toprağın hemen altı su olduğu için mezar kazılmaz; kabir sandık şeklinde toprağın üstünde yapılır. Mezarlığın üstünde rengarenk tuğlar, filamalar dalgalanıyor, renksiz türbeler dikiliyordu. Bunlar uzaklardan nereye gittikleri belli olmayan küçük yelkenli gemiye benziyordu. Bağına genç, yaşlı, kederli, kedersiz, sağ ve hastaları alıp uzaklara hazırlanan isimsiz gemiye... Yakında annem de isimsiz geminin isimsiz vatandaşına dönüşecek. Yine dertlendim. İçimden ne zaman yurduma giderim düşüncesi tekrar uyandı. Uzak memlekette yaşadığım için lanet ettim. Araba yerinden hareket ederek Fatma beni dürttü “ona bak” diye işaret etti. Yol kenarında atıştırmalık bir şeyler için duran masaların birinde dün ki güzellerden biri yani Fatma’nın tanımadığım dostu ile parasını götüren Abadan oturuyordu.

“Bunu da soyup soğana çevirir mi? ” dedi Rahim birden bire sevinçli bir halde. Biz bir anda Abadan’ın oturduğu tarafa baktık. Yoldan büyük küçük arabalar kornaya basarak geçiyordu.

“Erkek milleti kökünüz korusun” diye Fatma yüzünü çevirdi.

Anlaşılan akşam çok kötü olaylar olmuş kız hayallere dalarak havanın sıcak olmasına rağmen irkilerek oturuyordu. Menekşe desenli gömleğini rüzgâr uçuruyor geçip giden şoförler “gidiyor musun?” diye kornaya basıyordu.

“Alıp gidelim bu biçareyi... Yolda kalmıştı. Bu gidişte yazın sıcaklığında beyni yanar.”

“Abla... Bunun gibiler yolda kalmazlar. “Yüzüne bakınca hayat kadını olduğu belli oluyor” dedi pişici acıyla.”

“Evet... Sen arabaya bindin şimdi sende başkalarına hayat kadını diyorsun. Zavallıyı senin arkadaşının mağdur edip başkasının üzerine atıp gitmiş. “Anlaşılan o istemeden yolda kalmış” dedi Rahim. Mahalli yol felsefesini dışa vurup arabasını sahtekar şoförün eski sevgilisinin yanında durdurdu. Abadan, gidelim istersen.

Kız aniden amacımızı anlamadan şaşırarak baka kaldı. “Elini ters tarafa uzatıp geriye döneceğim” dedi.

“O zaman niye burada oturuyorsun? Gölgeye geç otur, dönüşte alıp giderim” dedi taksicinin sesi aklından geçen hatıralardan biraz titreyerek.

Kız omuzlarını kısıp gülümsedi. O çok gençti. O dünyaya çocuk gözüyle bakıyordu. Bizim kötü niyetli olmadığımızı anlayıp mutlu olmuştu.

“Teşekkür ederim” dedi Abadan. Onun sesinde sanki annesinden sevgi arayan küçük kız çocuğu gibi bir hali vardı. Büyük otobüs müziği sonuna kadar açıp gitti.

“Степча!¹²” dedi Fatma içlenerek.

“Sensin степча¹³!” Ağzın var diye istediğini konuşuyorsun” dedi Rahim dikiz aynasından bakarak.

İnsanlar, yükler, bohçalar ile dolu otobüsler, aşırı büyük yük arabaları, çenesi düşük satıcılar arkada kaldı. Amuderya tarafına giden araba kervanına bizde katıldık. Trafikten sıkılıp şoförümüz Jiguli’yi yüz km hız ile geçerek basıp gitti. Fatma arka koltuktan boş bohça gibi sarsılıp, her yere çarptı. “Yavaşla nereye yetişiyorsun?” Rahim tüm hoşnutsuzluklarıyla pişici suçluymuş gibi arabayı sertçe sürüyor ve arkadan “öl,öl” diye gelen sesleri umursamıyordu. Yine yolun sağ tarafında eski bir mezarlığı geçip gittik. Ömrümde ilk defa doğduğum memleketimin mezarlıklarının çokluğuna dikkat ettim. Saat ona gelmeden nehir köprüsüne yakınlaşıp kalakaldık. Niye kalma sebebimizi öğrenmek için giden Rahim karanlıkta geri döndü.

“Abla görseniz çok gülersiniz.” Diğer taraftan gelin geliyormuş. Bu taraftan yüz elli km fazla yerden damat onu karşılamaya çıkmış. Gelinin bekleyen damar biraz fazla içtiği için ırmağın sığ bir yerine düşmüş. Görseniz, öyle komik ki, damat sudan “Kuvançay, Kuvançay”... Canım, buradayım diye bağırdı.

Zavallı kız bembeyaz ırmağın kenarından koşarak gidiyordu. O yerde Ayazkala’dan gelen “Ayaz tur” yazılı otobüste Japonya turistlerde varmış. Resim çekip duruyorlardı.

Pazarda gezmekten alışan Fatma atlayarak inip koşarak gitti. Ben de köprü tarafını gözetip durdum. Nehirin iki tarafından da büyük küçük arabalar, insanlar kalabalıklaşıp ana nehirin suyu azalıp ortalarında kumlu yerler ortaya çıkmış. Kıyıya daha yakın yerlerde çoğu pas ve kum içinde kalmış bir zamanlar görkemli bayraklarını

¹² Hayat kadını!

¹³ Hayat Kadını

dalgalandırarak yürüyen gemiler göze çarpıyordu. Başka büyük küçük gemilerin boyaları rüzgâr ve güneşte soyulup gitmişti. Uzaktan onlar da isimsiz gemilere benziyorlardı.

Fakat bazılarına “Aral, Amu” diye yazılmıştı. Bu köprüden beş altı yıl önce geçtiğimde nasıldıysa şimdi de aynıydı. Çok fazla yük gemileri ve eski gemiler birbirine bağlanıp suda çalkalanıp duran uzun köprüydü. Kaygan köprüye aniden ağır arabalar çıksa suya batar ve titrerdi. Uzaktan gelin damat görünmüyordu. Bir ekip orada kalabalık oluşturup duruyor onların şapka ve gözlüklerinden Japon olduklarını anladım. Kalbim mutluluktan uçup gitti. Arabayı çalıştırıp yavaşça gittik. Radyodaki kişi temiz ve düz bir şekilde konuşmaya başladı. Bugün Çeçenistan Cumhurbaşkanı Ahmet Kadirov öldü. Onun dokuz mayıs şerefine Grozni’de askeri töreni izliyordu.(ikinci dünya savaşı Rusların bayramı olarak kutlanıyor komünist) Çeçen radikalleri tarafından patlatıldı. Ey Allah’ım... İnsanın hayatı karınca gibi değersiz oldu. Önce Zelimhan Yandirbiyev... Şimdi Ahmet Kadirov... Dünyada Çeçen erkeği kalmış mıdır? Ey, insanoğlu isteklerinin sonu var mı?

Köprüden indikten sonra arabaya binen Fatma durmadan konuşuyor pişilerimi buraya getirip günlük beş yüz, altı yüz pişi satardım diye söyleniyordu. “Gelin damat üniversite öğrencisiymiş”. Bir yaşlı Japon karı koca onlara üç yüz dolar vermişler. Yeni kıyafet almaları için... Damat almayacağım diye ısrar etmiş. O yerdeki bir yaşlı dede: “Yavrum, bu sana Amu’nun hediyesi bu zenginliğin başlangıcı” dedi. Sonra damat parayı alıp geline verdi. O kıyıya geldiğimizde gelin damat arabaya biniyorlarmış. Köprüden inerken araba bir demire vurdu. Rahim’in dişi kırılmış gibi yüzü buruştu.

Çeltiklerin içinde yerleşen küçük evler tarafına Fatma’yı bırakmak için girdik. “O çay içip öyle gidin” diye ısrar etti.” Kıyma hazır, üç dört tane sıcak pişi yiyerek gidersiniz” diyordu. Normalde böyle bu memleketin insanları baya misafirperver yemeğe ekmeği olmasa da misafirine tavuk ya da koyun keserdi.

“Sıcak pişiler hazırmış bu yerde” dedi. Arabanın arkasından Fatma’nın yüklerini alıp Rahim’in gösterdiği tarafı işaret etti.

“Evin yan tarafında çınarın altındaki sedirde iki üç adam içip oturuyordu. Onlarda bizi görüp karşıladılar.”

“Sabahleyin zehiri yutmuştu köpek. “Kazandığımı sokaktakilere yediriyor bu pislik” dedi pişici üzüntü ile gözleri yaşla dolup...

“Boşver, sinirlenme Pati.”

Fatma durmadan yüzüne akan yaşlarını kirli elleriyle sildi.

“Pişilerini pişirinceye kadar seni dönüşte alıp götürürüm” dedi Rahim. Ömründe ilk defa merhametli davranıp ismine yakışır hareket etti.

“Bahtı kara olduğum için şununla evlenmişim.”

“Hoş geldiniz misafirler. Patıcığım. Bende senin dün gelmeyeceğini anlamış gibi akşam iyi uyuyamadığım için pazara gidemedim.” Zavra’nın boğazı ağırınca gece boyunca uyumadı. Buyurun, buyurun abla. Pazardan yeni gelmişim. Kasap Nuriş etin yanına akciğer, burun, kulaklarını da ekledi.

“Kocası haklı çıkabilmek için sürekli konuşuyordu.”

Bir zamanlar yakışıklı ve çok kuvvetli olan Cabbar biraz suçlu, biraz günahkâr gibi güya başkalarının yanında masummuş gibi ağzından bir şey kaçırmamasın diye karşıya bakıyordu. Ön dişleri düştüğü için ağzından tükürüğü akar ve sürekli elleriyle ağzını silerdi. Fatma titreyerek kare kare çantasını yavaşça çekti gözlerinden dolu dolu yaş akardı.

“Selamün aleyküm Aydın abla. — Gencecik yiğit karşıma koşarak geldi.”

“Beni tanıdınız mı? Efendim, ressamın torunuyum. Siz Orta Göle gitmediniz mi?”

“İyi misin? Orta Gölde ne yapacağım ? Köye mevlide gidiyorum.”

“Ablamız büyük ninemizi görmeye gittiğinde Orta Gölde vefat etmiş herkes oraya gitmiş.”

Birden herkes hatta içenler de üzülmüştü.

“Bir kötü tarafı şimdi annenizi bu tarafa geçirmez” dedi züppe kendini bilmiş bir tavırla.”

“Gölün diğer tarafındaki kabirler ise toprağın altındaydı. Son zamanlarda bizim mezarlıkları da tuzlu su bastı. Akrabalarınızın tanıdıkları varsa onu da gölün karşı tarafına defnedin ki kuru yerde yatsın.”

Yıldırım çarpmış gibi titredim. Allah’ım imtihanın böylesi de mi varmış. Şimdi ben ne yapacağım. “ Bu çocuğun kafası yerinde mi? Yerin kuru olması ne demek?

Yok böyle bir şey. O kıyıyı da tuzlu su basmış. Son zamanlarda büyük ninemin bahçesinde yağmur yağsa iki üç gün boyunca su birikintileri kaybolmazdı. Yığılanlar bir süre sessiz kaldı. Fatma'nın yaşlı gözleri kocaman açıldı.

Onun boynuna yüzü halen sıcaktan kızarmış olan üç dört yaşlarındaki kızı asılmıştı. O kısılan sesiyle “abla, abla” “karpuz, karpuz” diyordu.

“Kötü olmuş” dedi Rahim çok merhametli bir hal alan Rahim bey.

“Nasıl sınırdan geçeceksiniz acaba? Ölüyü saat on ikiye çıkarırsalar...” “Bir zamanlar oradan oynaya oynaya geçiyorduk değil mi?” diyordu büyük bir acı ve üzüntü ile.

Hâlâ daha sersem duran Fatma birden kendine geldi güya onun annesi ölmüş gibi (normalde bu insanlar böyle başkasının derdini kendi derdi sayarlar) elimden tutup çekti.

“Abla dünden beri ağzına bir lokma almadın. Şimdi abla kardeşlik tavrı değişmişti. Daha mevlide çok var akşama kadar ayakta durursunuz. Gidelim bir fincan sütlü çay içinde öyle gidin. Diğer türlü güçten düşersiniz.”

Gözleri sarhoşluktan parlayan Cabbar da birden sevinerek: “Yürüyün, abla Fatma'nın eli çok lezzetli sütlü çayı çok iyi demliyor” dedi sarhoşluktan yorulmuş biran önce içmeye can atan adam.

Affet Fatma başka zaman. Şimdi boğazımdan tuz bile geçmez. Benim cenaze törenine gecikmemem gerek.

“Durun abla öyleyse...” “O kareli çantalarını bırakıp içeriye koşarak girdi. Henüz tam olarak iyileşmeyen kız çocuğu hiç bir şeyi anlamadan sızlanıyordu. Alkol arkadaşları sabırsızlıkla kıvranıyorlardı.”

Araba hareketlendi. Hasta kızını bağrına basıp Fatma şimdi benim için ağlıyordu. O kara ve kaba kollarıyla durmadan yüzünü siliyordu. Dizimde duran domates ve elmanın soğuğu vücuduma yayılıyordu.

O kocası ve çocuklarından gizlediği meyveleri bir ekmekle önümüze koymuştu. Rahim sessizce domates ile ekmeği yiyerek gidiyordu. Yol kenarında Manokovul diye yazılı işaret gözüktüğünde şok olmuşum.

Bir zamanlar doğduğum köye gitmek için sağa dönmemiz gerekti. Ama annemin cenaze törenine yetişebilmem için sınıra yürümem gerekiyordu. O sınırdan birden memlekete geçmek mümkündü. Ahhh. Anneciğim, neden böyle yaptınız?

Gerçekten o akılsız çocuğun dediğine inanıp kuru yerde yatmayı mı istediniz? Güya benim irade mi sevgi mi sınıyormuş gibi niye o kıyıya geçtiniz anneciğim.

Tuz basan kıyıya... O tarafa nasıl geçeceğim? Yol kenarında evlerinin yanında insanlar günlük sıkıntılarıyla ineklerini güdüyor, çocukları oynuyordu. Başörtüsüyle ağzını burnunu kapatan kadın tandırda kıpkırmızı ekmekler pişiriyordu. Fakat benim kalbim yanıyor annem vefat etmişti.

Sınıra yakın yerde yüklü araçlar, insanlar, çantalı kadınlar yukarıya çıkıyorlardı. Geçiş yerine yaklaştığımda bana benzer yolcuları getiren şoförler geriye dönmek için yolcu bekliyorlardı. Bir zamanlar çocukluğumda yayan, arabayla geçilecek yerde büyük binalar ortaya çıkmıştı. Dikenli teller çekilmişti. Gümrük memuru olan genç, soğukkanlı delikanlılar, kâğıtlar ve dökümanlarla meşgul oluyor, dizilip duran insanları hizaya sokuyorlardı. Otuz kırk yaşlarında insanlar geçmek için sırada bekliyorlardı.

“Abla, bilemedim geçebilir misiniz?” “Siz biraz oturun şoförlerden öğreneyim” diyerek Rahim arabadan çıkıp gitti.

Çok zaman geçmeden insanların arasından çıktı.

“Abla ne yapsan acaba. Şimdi sınırlarda sıkı çevirme varmış. O taraftan da bu taraftan da bir şey geçmiyormuş.” Düpedüz merkezi geçiş yerine gitsen mi acaba? Uçak biletlerinizi gösterirseniz anlayış gösterirler belki geçirirler.

Sırada bekleyen insanları geçerek doğru gümrükçü gençlerin yanına gittim. Onlara pasaportumu biletimi gösterdim. Burada doğduğumu söyledim. Gözyaşlarımı gizlemek için gözlük takmıştım.

“Ama abla siz başka memleketin vatandaşıymısınız?”

“Annenizin ölümü hakkında telgraf var mı?”

“Yok. Telgraf yok akşam telefon açtılar. Musibet başa gelirse telgraf kimin aklına gelir. Sabahleyin bin bir konuşmalar arasında bilet alıp uçarak geldim.”

“Bizde kurallar böyle abla.”

“Kardeşim yardım edin. Saat on ikiye yetişmem gerek. Ben Aydın Cihan’ım.”

“Tanıdım abla ama imkansız...”

Gümrük müdürü hastaymış. Onlara büyüğünden küçüğüne olayı anlatana kadar bir saatten fazla orada bekledim. Ben büyük binalar ve dikenli duvarlar karşısında vakit geçtikçe biten kum saatine benziyordum. Geçen vakitlerde canım da beraberinde çıkıp gidiyordu. Kısacası komşu memleketlerin sınırına vardığımda saat on biri geçmişti. Demir kapı arkasında duran orta yaşlardaki hizmetçilere anlattım. “Dünya dursa bile benim saat on ikiye yetişmem lazım” dedim. O adam anladı, kanunlara aykırı olsa da yardım etmeye çalışacağım dedi.

O anda iyi insanlardan dolayı dünya dönmeye devam ediyor diye düşündüm. O adam son noktaya kadar gitti ama gencecik bir hizmetçi kızın önünden döndüm. O: “telgraf olsaydı istisna sınıfından gösterip geçirecektim” dedi kibirli bir tavırla.

“Kardeşim yanımda kırk dolar var bunu al beni geçiriver.”

“Sizin anneniz hiç ölmesin dedim.”

Yirmi doları önceden yetmezse kullanırsın diye Rahim vermişti. Kız yüzüme uzunca bakakaldı. İçimden dünyanın tüm ilahlarına dua ettim. Eğer gerçekten varsalar bana yardım etsinler son bir defa annemi göreyim.

Sınırın müthiş saatleri on ikiye yaklaşmıştı. Yakınımdan yüklü araçlar, koli ve valizleri elinde taşıyan insanlar geçiyordu ama bana yol yoktu. Annemin evinden ahşap kapıdan çıkan tabutu görüyordum.

Yaşlı, çöp gibi zayıf yaşlı ninem gözlerini yummuş ağıt yakıyordu. “Dünyaya doymadan giden yavrum”. Normalde ömrü boyunca onun gözünden bir damla yaş akmazdı. Bu duruma başka cenazelerde de şahit olmuşum.

“Bana siz rüşvet mi teklif ediyorsunuz? Bin dolar dahi verseniz sizi geçirmem. Birden Rusça konuşuverdi bir zamanlar bana komşu olan şehrin vatandaşı üniformasını düzelterek...”

Yüksek ve sert duvara asılı saat “dang” etti. Son umutlarım paramparça oldu... Ben bitmişim geriye döndüm. Gözlerimden durmadan gözyaşı akıyordu. Ömrümde ilk defa kendimi en aciz en nefret dolu insan olarak hissettim. Vücudum, ayaklarım, kollarım

titriyordu. “Başka yolları ararsın. Elimden gelen yardımı yaptım” dedi orta yaştaki gümrükçü.

“Denetleme yerinden acele ederek geçtiğimde yaşlı bir kadın “kızım” utanmıyor musun? Niye sıranı beklemiyorsun?” demişti.

İki saat boyunca sınırlar arasında git gel avere olduğumu, ağlayıp gezdiğimi, başıma gelen musibetleri anladığı an “kızım üzülmeye ulaşsın annen görüyor bunları”. Belki bu pasaportla Amerika’ya kadar ulaşabilirsin. Ama buradan geçemezsin.

Perişan halde içerden çıktığımda Rahim beni bekliyormuş. İkimiz tek kelime etmeden ağlıyorduk.

“Abla, annenizi hangi mezarlığa defnedecekler?”

“Orta Göl kıyısındaki “Kara Hoca Dede” mezarlığına olsa gerek.”

“Gidelim, hiç olmazsa mezarlığa götürdükleri anda görürsünüz. Yol sınırın hemen yanından geçiyor neticede.”

O arabayı hızla yüz yirmi mi yoksa yüz kırkta mı anlamadan basıp gitti. Eski Jiguli şimdi parçalara ayrılırcasına değişik sesler çıkarıyordu. Köyün çakır çukur yollarında zıplaya zıplaya tel engelinin önünden gidiyorduk. Söylenen yere vardığımızda tel duvarın o tarafında hiç kimse görünmezdi. Tüyleri keçe gibi asılıp uzanan bir iki serseri köpek mezarlığın oralarda dolaşıyordu. Bahar yaklaşmış olsa da çoğu ağaçların alt taraflarında yaprak açmış üst dalları kurumaya başlamıştı.

Yol bomboş, geçmiş yılın yaprakları rüzgârda uçuyordu. Dikenli tellerin diğer tarafında ağır bir sükûnet ve üzüntü vardı.

“Abla geçmişler. “Biraz gecikmişiz” dedi Rahim üzüntülü bir şekilde.

İçin için ağladım. Şimdi ağlamaya, düşünmeye de halim kalmamıştı. Şimdi bitmiş kum saati gibiydim. O an radyodaki kişi net ve gür sesle konuşmaya başladı.

“Efendiler, ben Muzaffer Mirzabekov sizleri çok seviyorum. Allah hepimizi ana vatanımız Özbekistan’ımızı korusun. Sağlıcakla kalın. Sizlerle sabaha kadar birlikte olacağız.”

Arabayı çalıştırıp geriye döndük. Yüzüme soğuk rüzgâr vurdu. Hayal dünyasına dalmıştım.

“Abla, abla gelenler bunlar değil mi? Tanıdık insanlar var mı?” Baksana. Rahim hızlıca arabayı kıvırıp yine tel duvarlara yaklaştı. Bulanık gözlerimle baktım. Herhangi tanıdık kimseyi görmedim. Duran değirmen taşları gibi beynim çalışmıyor durmuştu. Tabut taşıyan adamlar baya yaklaştığında komşu memlekette kalıp giden en küçük kardeşim ve Bazerbay eniştemi gördüm. Hayal aleminden bir türlü çıkamıyordum. “Anne dedim ve güçsüz halde tel duvarlara kadar gizlene gizlene gittim. —“Anne duymuyor musun? Anne ben Aydın’ım. Hiç sesim çıkmaz kollarımı tel duvarlar arasından uzatırdım. Rahim de yanıma gelip inleyerek ağlıyordu. İnsanlar hiç işitmez... Tılsım askerleri gibi uzaklaşıp gidiyorlardı.

“Hey, arkadaşlar tabuttaki Bekpaşa abla mı? dedi Rahim sesi titreyerek...”

O taraftan “ evet” işaretini verdiler fakat hiç bir şey görmüyordum.

“Biraz yaklaşın Aydın abla yanımda duruyor. Onu sınırdan geçirmedi.”

Cenaze evi bir an durup tereddüt etti. Sonra dikenli duvar tarafına gelmeye başladı ve tellere çok yakınladı.

“Aydın abla işte anneniz.”

Annemin yerinde kızıl kadife örtüyle örtülmüş uzunca bir kutu vardı. Küçük isimsiz gemi.

“Anne anneciğim. Ben yetiştim. Hiç sesim çıkmıyordu sesimde beni terk etmişti.”

“Kızım, bir avuç toprak at annenın gözü açık gitmesin. Son dakikaya kadar seni bekledik. Bunun için yola yarım saat geç çıktık. Çabuk gitmezsek vakit geçecek göl kıyısında rüzgârlar esmeye başlayacak. Merhumu yerine koymamız gerek.”

“Sandığa giren annem”.

Kollarıma diken bakıyor tırnaklarım altında bir şeyler gıcırıyor ama yerden hiç bir şey alamıyordum. Sonra Rahim güçlü pençeleriyle biraz toprak alıp avucuma koydu. Toprağı attım tabuta ulaşmadı bile. Tozları uzaklara uçup gitti...

Tozlarda bana benziyordu. Yerde duran çantada mavi renkli ipek başörtü görünüyordu. Annem o başörtüyü gelinlik zamanlarından saklayıp ölüm günü için adanmıştı. Onu bilerekten şehirden alıp gelmişim. Başörtüyü dikenli tel üstünden fırlattım.

O telin en tepe noktasına takılıp rüzgârda bilinmeyen memleketin bayrağı gibi dalgalanıyordu.

Birden tabut arkasından gümrükçülerin batak rengindeki üniforması ortaya çıktı ve emir verircesine sesi duyuldu.

“Kuralları ihlal ediyorsunuz? Geri çekilin!”

Tabutu tutan kalabalık biran da korktu ve dikenli duvardan uzaklaştı. Beni ruhum terk etmişti. Tabut uzaklaşmış tepedeki ipek başörtü rüzgârda “tap tap” sesiyle dalgalanıyordu. Onun altında şaşkınlıkla bakıyordum. Vücudumda, boğazımda sızı ve ağırlı bir inilti ortaya çıktı. “Anne... Yetişemedim anneciğim”.

4.3. HAYAT AĞACI YA DA ZİRVEDEKİ GÜZELLİK

Dostum S.V'ya

Maşallah bu kıza, birçok hasta insanın duasını alıyor. “Vay, teyzeciğim sütün koyuluğuna bak keçiden süt sağlamak kolay mı? Yine bir gram bile su katmıyordu.

Eltimin torunu üç yıl hastaneye git gel git gel akciğer hastalığından kurtuldu. Her sabah dağın tepesinde pişen şu süttten içip...

“Bu kız ile dağın güzelliği hatta hastanenin itibarı on kat arttı.”

“Ya güzelliğine edebine ne demeli, ona Kırgız kız demeysin, Zühre gibi Zühre dersin...

“Bu nasıl bela oldu ? Yok ya bak yukarıda sütçüler bir şey söylüyormuş gibi el kol hareketi yapıyordu..

“Kaç çığ, çığ geliyor.”

“Yok ya bugün ayağım gitmiyordu üç günden beri çıkmıyordum.

Biz on on beş kadar insan, büyük bornoz giyen zayıf ve kilolu kadınlar, spor giyinen genç yiğitler, çamura bulaşan kabanlı dedeler, yüzünü gözünü kırmızı ve yeşil renge boyayan kadın kızlar ve bir iki tane küçük çocukların ağlaması, sızlanması feryatları, bağırmaları, uğunması, ölüm ve hayat arasındaki boğumlanması ve insana benzemeyen ses ile inerken, nefes nefese yukardan düşen çamur toprakları insanların yumuşak gövdesine “gümbürdeyerek” çarpan büyük küçük taşlar, yabani otlar, toprağa karışan küçük taşlar,

kırılmış çam dalları büyük küçük ayakkabılara karışıp karman çorman olup, sabah ki gün doğumu ile ıslanan yemyeşil çimenler üstünden aşağı doğru kayarak yuvarlanıyordu.

“Kudretcan kardeş elimi bırak” diye söylendi Taşkent’ten gelen Sebahat abla ama onun zayıf gövdesini yukarıdan düşenlerin bastığı kargaşa anında gülen ama bir o kadar da düşünceli yüzünü göremedim. Biz kayanlar her gün yaşlılar olarak dinlenip oturduğumuz büyük taşlara bir bir çarparak inliyoruz. Yumuşak gövdeye başım ile çarpınca kendimi kaybettim.

Ey kardeşim, kim söyler senin sporcu olduğunu taş a bir kafa atmalık haliniz varmış. Biz gençliğimizde taşı gökyüzüne atar başımızla tutardık.

Aha ahaa bildim “siz şehirli olmuştunuz” diye gülerdi Buhara tarafından gelen Sovyet devrinde büyük büyük köy kasabaları yöneten şişman Kurban başkan...

Bu taş a ben çarpmasaydım sizin bu akıllı başınız parça parça olurdu da Kurban abi...

Kudret bey Gdlyan’ın¹⁴ tokmağı ve kauçuk kamçısından bile eğilmeyen kafam Zamin dağındaki yumruk gibi taş a takılarak burnum kanayıp ölürsem çok utanç verici olur kardeş.

Ne demek bu işin yeni usulü mü? Niye bu süt hastanesinin yanında pişmiyor ki bu süslü kızların, dedeler ve ninelerinde süt içesi gelsin.

Şimdi ki gençlerde vicdan var mı? Para deyince çatıdan atlardılar Zühre denen kişide onlara yalakalık yapardı.

Herhangi bir adamın başı kırılrsa veya dal budak karnına girip ölse bu kadar insanın günahına girerdi. “ Üçüncü kattaki ninenin kaburgası eğilmiş zavallı nine evime gideceğim” diye geziniyordu.

Bunlar yarışmacılar ile yarışarak Zamin’in en yüksek tepesinde süt satması boşunaydı.

“Biraz önce sütçü kızı yere göğe sıgdıramayıp övüyordunuz. “Bu kızda çamuru geçerek herkes çamura bulansın dememiştir” dedi yaşına uygun olmayan halde yeni

¹⁴ SSCB savcısı memuru 1984 yılında Özbekistan’a gelip pamuk işi ile “otuz dört bin Özbek’e karşı türlü eziyet ile suç davası açmış” denetleme ekibinin başkanı.

gelinler gibi süslenmiş şekilde gezen parlak kumaştan Özbek pantolon giyen elleri altın yüzük ve bilekliklerle dolu Feride abla.

Sebahat abla iyi misiniz? “Ayağınız kolunuz sağ mı?” diye gülüp “çayınızı içebilirsiniz?” Sonra yukarı çıkıp gelirsiniz dedim.

“Ayı veya yabani domuz kovaladığında başka geçerli sebebi olurdu.

“Büsbüyük insanlar çamura bulanıp düşüp uyuyoruz” dedi gülümsedi boğuk sesle Sebahat.

“Nefesinizi yel uçursun bacım siz o hayvanlarla karşı karşıya gelmemişsiniz” dedi her gün dağa tırmanan Ethemcan denen pehlivan...

“O kaldı mı öyle kişiler diyerek güldü Sebahat abla”.

Çamura batan kadınlar “ahh-uhh” diyerek inleyip sızlanıp peş peşe süt satan Zühre’yi dağın hangi tepeleri altındaki mezarda sessizce yatan Kırgız dedelerin mezarını taşılayıp beddua edip düşenler içimizi titretip üstümüzü başımızı temizleyip ayakkabılarımızdaki çamurları “pat pat” yere vuruyorduk. Çeşitli lapa, tatlı, çorba, salçalı ve köfteli demlemelerin hoş kokusu ve beş yüz kadar açgözlü kalabalıkla dolu yemekhaneye girdim. Masa arkadaşım gelmediği için içim değişik gürültü ve üzüntü ile pencere arkasında karlı dağlar, uçları bulutların içinde görünmeyen çamlıklara dağların arkasında çoktan kalkan güneşe, pehlivanlar gibi buharlaşan omuzlu dağları ve bunun biraz altında yükselen dumana keder ile baktım.

“Aynen bu vakitte kimle kederleniyordu. Belki de Sebahat abla ile mi?” Yüreğimi dökmek isterdim. Çünkü şehirdeki sakin hayatım aynı yoldan gidip gelerek alıştığım işime kafesteki aslan gibi alıştığım için çığ hayatımda gelişen küçük doğal afet hayatımı, maneviyatımı tepe taklak etmişti.

Doğru, itiraf etmem gerek bu yere nefes darlığımıdaki alerji hastalığını tedavi ettirmek için gelmiş olsam da son dönemlerde karşılaştığım bazı sorunlar ve sıkıntılardan biraz bunaldığım için geldim, yoksa tedavi merkezleri Taşkent’te de çok olup insanlardan uzaklaşmak için hayatım ve geleceğim hakkında düşünmek içinde gelmiştim. Geçmiş yıllarda beraber yaşadığım karımla yollarımız ayrılmıştı. Çocuklarıma da nafaka ödeyecektim ama sorunun aslı güya buz dağının suyu üzerinde görünen kısmı olup sorunun ağır tarafı yüreğe kalbe dayalıydı.

Ömrümün bu günlerinde hayatımdaki ve toplumdaki tüm olay ve hadiselerle çok istekli ve mesuliyetle bakan imanlı insan sıfatında şimdi hayatımı nasıl kuracağım ? Mutlu olabilir miyim? Aslında ne istiyorum diye gece gündüz beynimde dönen sorular dilimi damağımı kurutmuştu.

Hey dağlar hey bin yıllık çamlıklar içinizde hangi sırlar hangi insanların gerçekleşmeyen arzuları ve gözyaşları gizlenmişti? Kaç bin insanın takdirini, hayat sırlarını içinizde barındırıyorsunuz? diye haykırdım içimden.

Milli nakışlar ile süslenmiş büyük büyük söğütler, kalabalık yemekhaneler, memleketin meşhur ve meşhur olmayan sanatkarları gösteri ve konser yapacak perde asılı sahne salonları, büyük pencerelerdeki gösterişli perdeler ve Özbek ressamın saçları uçarken görünürde Kuşan, Baktriya devrinden kalma elbiseyi giyen bence “dağ güzeline benzer bir ismi olan” çok büyük anıtsal, o anlık gözlerde cesurluk, mağrurluk, tebessüm biraz kibirle karşılık vererek böbürlenlen kadının tabiat fonunu gösteren büyük duvar suretleri üzerinde Harezme şarkı söyleniyordu. Dinlenme yerinde her gün Harezme şarkıları çalındığına göre anlaşılan Harezmlik işler veya hastane yöneticilerinden herhangi biri Harezm sanatını seviyordu.

“Bugün de onu görmedim. Ben yemek yiyip tedavileri alana kadar o gitmiş olurdu dedim içimden sesli düşünerek. Sebahat ablayı süründürüp dağa çıkarmadığım için üzülüyor ve aynı hatayı tekrar yapmamak için karar aldım.

“Şaşkınlıkla, Kudretcan yükseklikten yuvarlandıktan sonra kendi kendinize konuşur hale mi geldiniz?” cümlesi düşüncemi böldü. Başımı kaldırıp masada oturan abla kardeş sıra arkadaşımı gördüm. Abla kardeşler Taşkent’ten gelmiş geleli ilk gördüğümde gözlüklüsüne “Steril” lakabını taktım.

Steril başkalarının gözü önünde üstü başı dağınık nemli kâğıt havlulara gah ağzını burnunu gah kaşık çatallarını gösterircesine silerek bazen balık gibi zayıf elli beş yaşlarındaki kırışık yüzü ve kıvrıkcık saçlarıyla baş edemeyen her zaman yayılıp yatan güler yüzlü bir kadındı.

Kırk beş yaşlarındaki Vesile isimli kardeşi biraz esmer, modern giyinmiş statüsü yüksek bir iş yerinde çalışan güzel ve kibar kadındı. Onun tüm güzel kadınlar gibi bana merakla baktığını fark ettim ama kadın psikolojisini onların neleri isteyeceğini iyi

bildiğim ve üstelik şehirde aileli ve toplum problemlerinden yorulduğum için herhangi tatil macerası ile meşgul olmaya hiç gücüm yoktu.

“Dağda meydana gelen olay Sebahat ablaya kötü tesir etti mi? Herhangi bir yeri yaralandı mı”? Kahvaltıya gelmedi mi? Aslında onun herhangi bir şeyden etkilenmesini daha doğru sayıp ellili yaşlarda halen güzelliğini kaybetmeyen, Taşkent’te şehir kenarında çocuk kulübü yöneten ressam kadının bir hastalığı vardı ki o kara gözlük takıp tüm insanlardan yüzünü çevirirdi. Anlaşılan o ki ekonomik durumu da kötüleşip dinlenme yerinde gerçekleştirilen paralı gösterilere de çok gidemiyordu.

Dört tekerlekli küçük arabalara sütlü yemekler, karabuğday, pirinç ve nohut patlamaları üzerine yağlı soslar dökülen öğle saatinde Özbek milli yemekleri pilav, mantı, hanim¹⁵, şevle¹⁶, maşkiçiri¹⁷ fasulye doldurulan porsiyonları toplayıp, mutfak önlüğü ve peştamal takınca hepsi bembeyaz dişlerini gösterip gülümseyip masalar arasında koşarak gezen kara kaş ve kara göz genç Özbek kızlarını “minnacık ördek civcivlerine “ benzetirdim. Otuz iki yaşındaki yakışıklı yiğit Kudret bey olduğum için minnacık ördeklerin bana ilgilerinin olduğunu hissediyor ve bundan faydalanıp yemekleri sıcak getirmelerini rica ediyor ve onlar beni kapıda görür görmez arabalarından tatlı kokuları yayıp birbirleriyle yarışıp salonun her tarafından çıkıp geliyordu.

“Küçük ördeklerin sevgi ve yemeklerinden doyup hastalara tuzlu tedavi verilen binaya doğru yola çıktım. Aniden bu hastanenin başkanı ömrü hayatındaki arzularını makamı yükselten büyük bekleme salonundan çıkar çıkmaz iki taraftan havaya oksijen dağıtan iğne yapraklı, değerli yemyeşil çamlar ekilen büyük meydana kül rengi asfalta serilip nefesini sıkıp ve zatürre ile ayrılan hastalıklar, çamlar arasına koyulan banklar ve sağlam zincirli halatlarda sallanıp çatıları görünen küçük evler, çiçek açan kayısı, vişne, elma ağaçları, güneş ışığında ısıltılı kavaklar, bulutlara gömülen dağ zirveleri, asırlık çamlıklar içinde cemalini gösteren güneşe bakıp “bugün yağmur yağacak mı?” gibi gündelik soruları muhakeme eder işte o yerde müşteri kaygısıyla dolaşan, omuzlarına fotoğraf makineleri asmış, gözleri kısık yerli delikanlılar büyük süpürge ile taş zemini

¹⁵ Bir çeşit mahalli kol böreği.

¹⁶ Et, pirinç ve sebzelerle hazırlanan bir çeşit az sulu yemek.

¹⁷ Maş ve pirinç (bölgesine göre başka sebzeler ile et de) katılarak yapılan bir çeşit yemek.

süpüren temizlikçi kadınlar ile konuşurlar, alttaki pazarda bal, süzme, bitkisel otlar ve yoğurt fiyatının ne kadar olduğunu merak ediyorlardı.

Büyük salona tuzlu hava püskürten sanki fabrikalara benzeyen “gümbürdeyen” büyük borulu arabalar yerleşen, bembeyaz küçük toz zerrelere, toz bulutları ile dolu salondaki insanların bir bakışta bembeyaz giyilen ve belirsiz sebep ile tabuttan kaçıp çıkan ruhlara benzetilebilirdi. Bizim giyim kuşamımız ve ağzımızı burnumuzu bembeyaz çarşaflara sardığımızdan tamamen hazır bir halde yirmi birinci asır ruhlarına benzetilip araba çalışmaya başlayınca salonda “öhöö öhöö” denen öksürmeler başlayıp, kırk dakikalık muayenenin sonunda bir iki uyuyakalan dede ninelerden hariç “tüm ruhlar” boğaz kaşıdıran tuzlu tozdan öksürmekten yorulmuş bakıyorlardı.

Ben tuz basan pencere camından yüksek dağlar bağrındaki tepelikte dumanın yükseldiğini gördüm.

Görünen o ki bütün sütlerini satamadığı için Zühre ağlamaktan yorulup kazanını tabağını toplayıp çıkmış. Doğrusunu söylersem karım ile ayrıldığı için kadınlara farklı ilgiyle baksam da bu kıza bir çıkarıcılık veya yatağa çekmek değildi amacım. Ona yüreğindeki nasıl anlatabilirim. Acaba onun gülüşünü dağın sabah ayazlarında kızarıp duran yüzü, bazen dudak hatlarında sabah kırağısının parlaması onun üstüne Zühre’nin benim modern spor kıyafetlerim, eldivenlerim büyük düğümlü rengarenk atkılarım merak ve şaşkınlıkla bakması o güzellik tarafından dinlenen dede ninelerin genç kadın kız ve erkeklerin keyfi yerinde döşek sarılı banklarda, tellerde ki kuşlar gibi dizilip oturması aynı zamanda doğan güneşin ilk ışıklarında buharlanan çamlıklar, kırağılı çimenler, kuşların ötüşü Zühre’nin şapırdayan kaymaklı sütünün köpürmesi ve o kaselere koyarken müşterilerin isteği ile ya bal ya tereyağı karıştırması ve bunların tatlı kokularının dumanla birlikte etrafa yayılması tam bir güzellik ortaya çıkarıyordu. İstemsizce aşağıda hastane de nefesi kısılan bir avuç dede nineler ile gezdiğimde beraber yemek yediğimde, sohbet ettiğim de de bilinç altımda bu sabah ki güzel manzara gözümün önüne gelir ve hatta uykuya dalmadan önce de bunları ezberleyip anne sütünden doyan çocuk gibi haz ala ala uyuyakalırdım. Bazen yeni sorun ve sıkıntılardan yorulup sıkılmamı sinirlerimin bozulmasını kızımı özlediğime yorardım.

Bir yeryüzünde üç bin beş yüz metre yüksekliğe çıktık. Şerbulak böylesine yükseklikte yerleşmiş işte. Hastaneye bakın ne kadar aşağıda kaldı. Yine bin metre kadar yukarıya yükseldik.

Yazık bugün hava bulutlu olduğu için etraf iyi görünmüyor derdi başkan omzunda 93oşunun93 makinesi asılı altın dişli Murat isimli kırk yaşlarındaki esmer adam.

Zorlanarak kırların yatay inşa edilen yollarından “vız vız” gizlenen kazan dolu martılar gibi çalkalanan yirmili yaşlardaki seyahatçilerin içinde hiç yorulmayan Feride, “steril abla kardeşler” dişleri dökülen Karakalpak nine, saçları dağınık erkeklerin spor formasını giyen ve boynunu yünlü atkı ile bağlayan bugünkü giyimiyle hakiki resamlara benzeyen Sebahat abla ve elbise giyinmesi yetmiyormuş gibi kravat bağlayan Kurban başkanın ayı gibi büyük gövdesi bakışlarına karışıp çalkalanıyordu.

“Şerbulak denen ismin sözlük anlamı nedir?” diyorum bilgili olduğumu göstermek maksadıyla taş duvardan çıkan aslanın başına işaret ediyordum.

Sebahat abla heyelan vakasından sonra yolun kenarından yürümemem için benim tarafıma bakmamaya dikkat eder veya bilerek görmemezlikten gelirdi.

Ama onu da başaramıyordu. Hayalperest bakışlarının donup kalmasını kendisi de anlamaz, bazen şimdi benim “Sebahati yedeğe alıp” görevimi yapan samur Kurdaş adlı yiğite bir şeyler diyordu. Herkesin kendi hayatı var. Ne ben dağa tırmanamayanların “hamal veya dadısı mıyım” diyordum yüksek dağlara gururla bakıp.

Ha, şimdi diye uzattı Murat... Zamin’da aynen şu yere Hz. Ali asasını vurmuş ve taştan su fışkırdığına dair bir efsane var. Aslında hastanenin Sovyet devrinde Moskova’dan çok zorluklar ile izin alan rahmetli Şeref Raşidov¹⁸ engin “Zamni dağlarının havası, nefes yollarını, dinlenme, alerji hastalıklarını ve dağdaki çeşme suları içki hastalıklarına karşı şifa olan” diyordu korkarak ve biraz da gururla rehberimiz.

Vay, ne kadar güzel, nihayet “bulutlardan da yüksekteyiz, uçakların uçtuğu yükseklikten aşağı bakıyoruz” diyordu heyecanlanıp Feride abla.

“Ben, çocuklarım bulutlara sarılmayı üstüne çıkmayı arzuluyordum” diyordu öksürerek büyük kalın defterine sık sık bir şeyler çizen Sebahat abla.

¹⁸ Şeref Raşidov 1980 yıllarında Özbekistan eski komünistlik partisinin birinci sekreteri ünlü yazar ve tiyatrocü.

Ben köyde doğduğum için her zaman Ürgenç şehrini seyretmeyi arzulardım. Evde bulutlara bakarak yatıyor, Ürgenç'te gökyüzü var mıdır? “Bulutlarına dokunmak mümkün müdür? diye düşünüyordum” dedim.

“Üç bin metre kaç katlı evin yüksekliğindedir” dedi Sebahat uçurumları gözden geçirirken.

Yüksek bu yer çok yüksek yerden Dubai'deki el halife otelinin yüz katı, Kuala Lumpur'daki ikiz binaların seksen doksanınca katlarıyla aynı yüksekliktedir. “Bunun içinde köy çocukları şişman şişman kadınları bu tarafa çıkarıp çamların altında yürür” diye söyleni verdi sansar Kurdaş. Açıkçası samur Kurdaş kadınların etrafında neden döndüğünü bilmediğini belirtince Sebahat bu durumdan rahatsız olup otobüste oturduğu yerden “sansardan” biraz uzaklaşarak yana kaydı.

“Vah,vah Boo6me¹⁹otobüsümüzde tamamen kafayı yiyen romantik aşıklar toplanmışlar Murat bay, bunlara kalırsa otobüsümüz havalanıp bulutlara karışacak, araçsız kalacağız ve hayvanlara yem olacağız” dedi Kurban ağabey gülerek ve Feride ablaya manalı manalı bakarak.

Haydi haydi nineler hayat ağacına çıktık. Ha, ha evet... Nukus'lu nine beş puan size. Şimdi bakın Feride ablalar tırmanamazlar bu yerden dedi Murat gülerek.

Kurban ağabey hayvanında sizin etinize dişi geçmeden dökülür. “Ağabey ellerim kırılınsı diye iki ellerini gökyüzüne kaldırması gerek” dedi Feride abla gülerek ve dağın ayaz rüzgârında dalgalanan şifon eşarbını omuzlarına atıp.

Bunu neden söylüyorsun Peridecan? dedi büyük göbekli adamlara has bir sadelikle Kurban ağabey.

Israr etti, bu akşamüstü evime gelin... “Masraflar benden” dedi küçük gözleri zehirli bir böcek gibi yanıp fısıldıyordu Sayib ağabey.

Sizin adınız samur Kurdaş değil miydi? “Samur ne demek? Diyorum (aslında samurun tahminen köpeğe benzer hayvan olduğunu bilsem de) onu küçümsemek amacıyla Sebahat ablanın kendisi güçlü gövdesi ve kaslı kolları ile otobüs durağına

¹⁹ Tamamen.

bırakan kara gözlü yiğit samur, ablanın memnun olmamış parlak bakışlarına dikkat etmiyordu.

Şimdi ağabey Sovyet devrinde pamuğun üzerine değişik ilaçlar püskürtülürdü ve etinizde kurt çıkmazdı diyebilirim.

Ha ha ha...” Aldınız Feride abla demek” dedi Murat kahkaha ile gülüp. “Bu bin yıllık çınar, isteyen resmin çekilebilir. Her resim iki bin som Nukus’lu nine korkmadan resim çekilebilirsiniz, öğlen yemek vakti yemekhane girişinden alabilirsiniz.

“Samur denen köpek küçük Rus’un Marja köpeğinden yüksekçe ama çok güçlü bacakları olan bizim dağlarda yaşayan bir yaban kedisidir. “Zaminliler, yiğit gençleri samura benzetirler” dedi sıradan köy çocuğu.

Samur Kurdaş’tan nefret ettiğimi göstermek için cevap vermeden yüzümü otobüsün camına çevirdim. Vadilerin bulutlarla kaplı zirveleri özellikle de samur Kurdaş’ın öfkeli bakışlarını görmek içindi aslında. Bana ağlıyordu ve otobüs arkasından sallandığında üzgün yüzü zar zor görünüp giden Sebahat’i ve birbirleriyle konuşan parlak kumaştan elbiseler giyen yaşlı kadınların yansımasını izliyordum.

“Ee, insanlar dağların büyüklüğünü gördüler, şimdi nasıl bir güç ve düşünce insanı sabah kalkıp, dışarı çıkıp, dağlarda amaçsızca çalışıp, amaçsızca otlatıyordu?” Aklımdan bu düşünceler geçiyordu.

Bulutların ve kayaların arasında garip bir ağaç belirir, çok uzun olmayan, yaprakları azalmış, tüm gövde kök ve dallardan oluşmuştur. Hayat ağacı bembeyaz karla kaplı, güveyi ve baharı özleyen dallarını sallayarak, yerden insan gönlüne kadar uzanan, dallarına çeşitli kurdeleler, düğümler, yırtık tüller, gelin damat arabaları, naylon kurdeleler ve hatta farklı milletlerden başörtüleri bağlanmış bir hayat ağacı belirdi. Hayat ağacı gibiydi kurdele ve tüylerden çeşitli tılsımlarla süslenmiş yaşlısı genci bulduklarını bin yıllık bir ağaca bağlar. Ben de bin yıllık hayallerimin gerçekleşmesini dileyerek, mendilimi yırtıp yarısını bağladım.

Zamin senatoryasından gelen bir grup turist hayat ağacının dekorasyonuna katkıda bulundu. Kalın karın üstünde yürüyerek gelip, Tanrı’nın evine yakın yerde bulunan ağaca bütün hayallerini fısıldayarak, mendil, kurdele, bez parçalarını sanki büyük bir görevi yerine getiriyormuşçasına bir bir bağladılar. Yaşlı kadınlar erkekler, güzel Feride, Kurban

başkan, Sebahat ve ben toplu halde hayallerimizin simgesi ve edebi meyvesi haline gelen yaşlı ağacın altında fotoğraf çekildik.

Rehberimiz Murat, kamerasını bize doğrultup şak ettirdi ve ülkenin farklı yerlerinden birbirini daha önce görmemiş ve üç dört gün sonra daha görüşmeyecek olan bizler bir arada toplu halde sonsuza kadar sabitlendik.

Turistler otobüse binip, “hu hu” diye nefesleriyle ellerini ısıttı ve ayaklarını yere vurdu, herkes neşeye konuşuyordu.

Rüzgâr bazen bulutların arasından çoban çocukların sesini getirirdi. Kurban ağabey yüksek sesle güldü ama Sebahat abla bir kenarda surat asıp otobüsün köşesine sıkışıp pencereden dışarı bakıyordu.

İyi misin ? Sebahat abla aşağıda bir şeyinizi mi unuttunuz? dedim.

Gıcırdayan, tıkırdayan giden otobüsün içinde birden başını kaldırdı. Yaşlı gözleriyle bana bakıp “evet kalbim kaldı” dedi.

Kalbim sıkışıp “ne derdi var ne kadar üzgün bu kadın? diye düşünerek üzüntü ile yüzüne baktım.

“Bu kız yaşlı ağaca hiç bir şey bağlamadı bu yüzden ağlıyor” diye fısıldadı Nukus’lu dişsiz yaşlı kadın somurtarak.

Eee, siz şehirliler çınarın nesine inanıyorsunuz? “Çoban çocukları gerekirse dallara bağlı mendillerini alıp kışlarını silerler, çınar ağacının altına işerler” dedi samur eliyle uzakları işaret ederek.

İnsanlar alıştıkları için kalplerindeki kutsal inanıştan dolayı samurun bu anlamsız konuşmasını duymuyormuş gibi davrandılar.

“Eee Sebahat abla” dedim nedense ayağa kalkarak sanki o ağaca bir şey bağlamasan bütün otobüsteki insanların arzu istekleri gerçekleşmeyecek sanki rüyalarına girecek diye seslendim.

“Şoför kardeş durunuz”. “Hadi Sebahatcım, Kudretcim sizde inin” ne bakıyorsunuz dedi Feride, Semerkant ağzıyla büyük parlayan gözlerini dikip “ bu kadın hakkında değişik sözler duyuyordum” duraksayıp güzel Feride gece nöbetindeki bekçilerle eğlenirmiş.

Banane. O sonuçta insan diye düşündüm ve kararlılıkla “gidiyoruz” dedim.

Üçümüz küçük çocuklar gibi el ele tutuşup neşe içinde sislerin arasından esen rüzgârlar yüzümüzü kapatana kadar koştuk. Hayat ağacının yanına varır varmaz güzel Feride boynundaki kıpkırmızı eşarbını çekip alıp sertçe ikiye böldü “işte” Sebahatcım kendiniz için bağlayın. “Sebahat’in dilek bezi herkesinkinden yüksekte olması gerek” dedi.

Gözleri parlayarak güzelliğin ölürse eğer bu kadının tüm erkek soyunu belki bütün insani duygularıyla davetkâr gözlerinde hayatı sevip sevmemesi “bir insan için aşk mı?” Muhabbet mi? Yoksa büyüleyici ninnisi mi vardı. Aynı zamanda böyle temiz ve cömert bir kalbi vardı. Kadın hakkında senatoryanın misafirhanesindeki olayların karanlık düşüncelerine katıldığım için kendimden utanıp güzelliğin eşarbını alıp o işaret ettiği hayat ağacının en tepedeki dalına kederi, tuğları, düğümleri, başörtüleri kuş yuvaların üstüne sıkıca bağladım.

Güneş, rüzgâr ve yağmurlar altında ağaran solmuş ve cansız paçavralar üzerine Feride’nin güzel kıpkırmızı şifon eşarbi dağın mağrur ve hür rüzgârlarında uçup Tanrı’nın evine ulaşmış ve mağrur, özgür, kimsesiz büyük dağların rüzgârlarının dilinde Tanrı’ya bahtsız Sebahat’in keder ve acıları hakkında konuşuyorlardı.

Sebahat belirli tuğları istediği ağaca bağlamasıyla güya yarından itibaren başka bir hayata mutlu sonsuza kadar mutlu yaşamak için heyecanlanıp “güzel kalbiniz için teşekkür ederim Feride abla size de Kudret bey” dedi. Büyük hüznü gözlerinden akan yaşları titreyen elinin ayasıyla silip yavaşça yutkundu.

Sebahat’in samimi dilekleri beni çok etkiledi. Ali Şir Nevâi’nin dağları kazıp su çıkaran Ferhat’ı gibi güç ve cesaretle dolup “ey, ulu dağlar isteklerimize cevap ver “ diye haykırdım ve sırayla dağlar, dereler, sisler ve bulutlardan cevap ver, cevap ver” diye ses yankılanıyordu.

Sis ve bulutlar arasında zar zor görünen küçük otobüsümüzün yanına varır varmaz başkanımızın mutlu sesi duyuldu; Kudret bay eskiden de “iki geminin başını tutanlar suda boğulurlarmış özellikle gelinlerin büyük gemilerin başını tutanlar boğulurdu” dedi şaka yollu ve Feride ablaya göz kırptı.

“Kurban kardeş, senin zehirli etinin tadını çıkarmadan edemem” Feride abla tatlı tatlı güldü.

“Kendi isteğimle şifalı etimi size teslim edeceğim.” Ferideciğim ister şişe takınız ister asınız. Emrinizdeyim” dedi ve otobüstekiler güldüler. Özbekçe’nin ince çok iyi anlamayan Nukus’lu yaşlı kadın diğerlerine katılarak, dişsiz ağzını açıp sağa sola bakarak, hilal biçimdeki ucuz küpelerini şingirdatarak gülümsüyordu.

“Dağın tepesindeki ezan sesi tepe noktasında gecenin kurşun gibi çöktüğü çadırların tam toplanmadığı, nefeslerin düzensiz bir şekilde yükseldiği dağın yüksek yerlerinde senatorya tatilcilerinin sesleri “uh,uh ve hapşuları” duyuluyordu. Spor kıyafetleri giyen kabarık kabarık saçlarını başlarına dolamış tatilcileri görüp uzakta olsalar bile seslerini duyabiliyorduk.

Zühre’nin yerine erkek kardeşinin yemek için ateş yaktığını görünce kalbim heyecanla doldu. Başlarına havludan sarık yapmış kişilerin tarafına tırmanalım dediğimde yüzü heyecandan kıpkırmızı bir kızın kucagında bir paketle geldiğini, sanki çok önemli bir işi yerine getirdiğini fark ettim. Kendini işine öylesine kaptırmıştı ki dağın tertemiz havası gibi, rüzgârı gibi tepeden tepeye uçup geliyordu.

“Zühre ezan vakti nerede dolaşıyorsun? Senatoryumun kadınları senin yokluğundan kaçıp gittiler, erkeklerde başlarına havludan sarık sarıp arı kovarı gibi çekip gittiler” dedim gülerek.

O parlayan gözleriyle bana bakıp canı çıktığı anda dudağı üstünde kırağı ışıldar gibi gülüyor. “Kardeşim sen kazanın ateşini fark etmeden geleceğim diye Şerbulak’a giderdim. Her yıl dört mayıs günü çınar ağacına çıkıp gelirim dedim. Alelacele kazanı çocuğun elinden alıp çok fazla soğuk olmasa da sanki Zühre’nin güzelliği gibi kimsesiz dağlarda sıra tekrarlanmaz gibiydi. Şömine de yanan ardıc odunlarını görünce sevinerek ocağa geldim.

“Neden tam olarak dört mayıs günü Şerbulak’a çıkıyorsunuz”? dedim

Şu yerde Harezmi öğretmen Şaban kardeş dinlendi. Doğum gününden üç gün önce vefat etmişti. Sonbaharda Moskova’dan Lyuba diye kadın iki yaşındaki kızıyla gelip gitti. Bunun için emanetini çınar ağacına bağlıyorum diye kaselerini alıp kışlaya gitti.

“Bu olayda Harezm de meşhurdur. “Ağabey türküde söylemiş.”

Aşağıdan çamların içindeki patikadan “Kudret bu taraftan gel kafesteki dişi kurdu göreceğiz” diyen Kurban başkanın sesi duyuldu.

Gözümün nuru, doğumda gelecek misin? Ölümde gelecek misin? ” diye bağıırıyordu Zühre.

Hayalimden Zühre’nin ocaktaki ateşi anımsatan alevli bakışı, bembeyaz sedekten düzgün dişleri her defasında gülüşünün izleri dudağında kalan biraz eğrilen kenarları geride kaldı. “Evet, kendi halime şaşırp hâlâ daha tadı damağımda kalan bal, tereyağı, karışık sütü tadıp onu sevebilir miyim?” diyordum. Aslında yok cevap veremiyordum. Çünkü dediğim gibi kadın psikolojisini çok iyi bildiğim için ancak diğer durumlarda örneğin şehirden dönüp Zühre’ye bakamazdım. Bu yerde o doruklarda açılan lale gibi herkesi başına topladığı için niyetim diğer erkekler arasında birinci olmaktı. En güzel şeylerin benim olmalı düşüncesinden dolayı peşinden gidiyordum.

Samur Kurdaş, kafesteki sarı kurdun maceralarını, halkı tarafından nasıl yakalanıp bir kafese konulduğunu dört kurttan nasıl bu sarı kurdun sağ kurtulduğunu, köyün işte ben diyen zenginlerinin alıp getirdiğinden bahsetti. Çünkü dağlarda yaşayan kurtların nasıl kurda benzer bir köpek yavrusu aldıklarına dair birçok masal macerası duydum ve bu köpeğin kokusunu alırlarsa onu öldürmezler, aksi takdirde bir gün kurtlar ve köpekler, Kazak zenginleri tüm yaşayan dünyayı yok edecekti.

Bir pus içinde boğulan bir kurdun, sanki komşu kafeste bir kangurunun varlığını fark etmemiş, sadece vahşiliğini fark etmiş gibi birkaç yıl boyunca bir kafeste döndüğünü görünce hayal kırıklığına uğradım. Sarılığı, derinliğine, korku ve dehşetine yansımıştı.

“ Hayvanat bahçesindeki kurtlardan daha kötü zıplayan kurtmuş” dedim.

Kafesin yanındaki çarşıda tulumlar, atlet çamaşır, Çin’de çıkan ucuz doğal kauçuk terlikler, çocukların kırmızı, sarı, yeşil, mavi balonları, lastik oyuncakları, ipte uçan yanan ışıklar ve ekmek, ekmek satılan dükkanları gezip dolaşan Kurban ağabey.

Kudret bey, bu kurt atalarımız gibi esaret altında yaşayamaz. Aslana, aslana ve hatta file esareti öğretebilirsin ama kurda yok. “O atalarımız gibi özgürlüğü severdi” diye doğruladı Kurban başkan.

“Ağabey, belki de bu yüzden eski Türklerin bayraklarında kurt başı simgesi vardı” diyordum, bilgimi gösterme fırsatı bulduğum için mutluyum ama bu marifetim Kurban başkanı hiç heyecanlandırmıyordu.

Baba, balın fiyatı ne kadar oldu? dedi kolları belinde güçlü gövdesini arkaya çeviren eski başkan.

“Kardeş, baldan anlıyorsan, bu altın rengi balın rengidir, İbn-i Sina dedi ki bin derde devadır, yahut pamuk balı, rengine bak, güneşten çok kavrulur, bu bal.” Yorgun sinirlere iyi gelir kardeşim, sadece Zamin dağlarında yetişen yabani yulaf adlı bir bitkiden elde edilir” diyen yaşlı adam, bir damla balı bir kağıda döküp ona uzatıyordu.

“Tadı keskin, bundan bahseder misin pamukçu?” dedi başkan dudaklarını yalayarak.

“Fiyatını soruyorsanız otuz beş bin som” dedi satıcı biraz çekinerek.

Otuz beş bin som mu? Bu çok pahalı altın suyunda mı yıkanmış sanki! Yoğurt kaç lira demiştiniz? İki bin som mu? “Evet bu fiyat bizim için uygun” dedi başkan gülerek.

Kurban başkanla beraber ikimizde yorgunuz ve senatoryumun ana binasının olduğu tepeye doğru yürüyorduk. Yolun kenarında şifalı bitkiler vardı.

“Aaa... Vah... Can.. Seba... Can, yardım” Zühre az önce bana verdiği bir bardak süte bal kattı. Sabah ayazında çevremdeki kalın giysiler içindeki kadınlara baktım. Başımı kaldırdım sesin geldiği tarafa bakıyordum.

Kudret ağabey işte onlar. Sesin kaybolduğu zirveden geliyorlar. “Bir şey mi oldu” dedi Zühre elinde bir fincanla yukarıyı işaret ederek.

Ben ve spor giyimli birkaç genç, kırağı çökmüş yemyeşil çimlere “şap şap” basıp yukarı doğru tırmanıyorduk.

Ses aslında büyük bir kokuyla titreyen ve ara sıra “ımdat, imdat, konuşmaları” diye inliyordu.

Tutun, bu taraftan gelin nereye aman Allah’ım diye ağlıyordu sesin sahibi, puslu, durgun gece bulutları karanlığın henüz dağılmadığı yerlerden geçerken bin yıllık ardıc ağaçlarının altında gizlenen gecenin uzun etekleri geri çekiliyordu.

Nefes nefese kalmış yüzüme dikenli ardıc dalları “şapur şupur” çarpıyor ve sadece arkadaşlarımın nefes seslerini duyabiliyordum. Sesin neredeyse duyulmayacağı yere çıktığımızda ayı gibi soluk soluğa koşan Kurban başkan ve onun solgun yüzünü gördüm. O deli gibi bir şeyler söyleyerek yukarıyı işaret edip güya büyük top gibi bir şey aşağı hızlıca yuvarlanıp geliyordu.

Kurban ağabey, Kurban ağabey ne oldu? diye seslenmeme cevap bile vermiyordu. Başka söyleyecek kelimesi kalmamış ilkel insan gibi kaçıp, aslında kendinden kaçıp dağa taş, çalıya çırpıya çarparak aşağı iniyordu.

Yapma.. İşini bitirdikten sonra şimdi “kafasını vurdu mu o?” diye bitkin halde söylenerek çınar ağacının altında belirdi Sayib.

Kocaman devler yemek pişiriyor da ocağın bozuk olduğunu unutmuşçasına, daire şeklinde duran taşların arasında asılı duran bir kadın bedeni ve uzaklarda, göğün tepelerle buluştuğu yerde, âlemlerin hükümdarı vardı. Dağlar, bütün musibetler, madenlerin ve kartalların ateşleri... Aşağıdan hem cinslerime seslenen “hey hey “ sesini duyunca ürperdim ve “Kudret” diye gelen sestem kendime geldim ve devler ocağının ortasında asılı duran bir kadının vücudunu bacaklarından kaldıran Feride ablanın yardımına koştum.

Feride ablanın bacaklarını sımsıkı kucaklayıp kollarını güçlkle ayırıp asılan kadının hâlâ sıcacık olan vücudunu kemerden ayırdım nedense eski yağmurluğu gözüme tanıdık geldi ve dağılmış saçlarını topladığımda dehşet içinde dondum kaldım, gözleri kapalıydı ve nefes almıyordu.

Kaç, ben doktorum, su lazım, su’’ diyen spor kıyafetli genç, sabah çiğinde yerde yatan Sebahat ablaya ilk müdahalesini yaparken göğsüne masaj yapıp suni teneffüs yapmaya çalışıyordu.

“Ölme Sebahatcan, kötü insanlara rağmen senin yufka yüreğini inciten oğlunun ve kızının kötülüklerine rağmen, resimlerin ve renklerin hakim olduğu yalnızlık dünyasına rağmen yaşa... Ölme, ölme... , Sebahat... İşte bu aptal kadının mektubu. Allah’ım, bu zavallı kadının canına merhamet et.”

Ferida abla derin bir acı ve üzüntüden ellerini taş vurarak ağlıyor, deli gibi bağırıyor, oturduğu yerde kıvrılıp dönüyor ve bazen de saçlarını rüzgârdan savuran,

evrenin sonsuz sessizliğine katılan Sebahat’a bakıyordu. Büyük altın yüzüklerini taşlara vuruyor ve şıkır şıkır şıkırdatıyordu”.

Yakınlarda, hayat ağacına bağlı kırmızı bayraklar Tacikistan ve Afganistan’dan getirilen rüzgârlarda parıldadı ve hayatın parlayan bayrakları, insanlığın binlerce dileklerini ve dualarını kabul ederek orada bırakılan hayatları için sanki birinin nefretine galip gelmiş gibi gururla dalgalanıyordu.

Küçük taşların arasından sızıp çıkan sığır gübresiyle tıkalı olan kaynağın ağzını açıp spor şapkamın suyla dolmasını beklerken terli doktorun yanında hareketsiz yatan Sebahat’ın yüzüne su saçıp duruyordum.

Sabah güneşinin ışıklarındaki sayısız altın ve pırlanta gibi suyun damlaları bu aydınlık dünyada bir dakika daha kalmak istemeyen zalim dünyanın keder ve acılarından bıkmış bir kadının yüzüne düşüyordu. İçimden Sebahat ablanın bu son yolu seçmesinin sebebi benim desem kahrolurlar yani çığ altında kaldığımızda o yüzden “elimi bırakın” dedi. Çünkü ben onlardan biriydim. Önce onu benden uzaklaştırmak yani “ölüyü tekmeleyen” bugün toplumun ana sınıfı haline gelen muhtaç, sorunlu insanlardan uzaklaşma düşüncesinde olan insanlardan biriydim. Eğer bir şey varsa karıma bir şey olursa hayatımın geri kalanında kendimi affetmeyeceğim.

“Ölme Sebahat, ölme...” diye yüksek sesle inledi güzel Feride ve yılan gibi her deliğe sızan Sayıb bir tutam dağ güllerini Sebahat’ın burnuna tutup aniden parlak dünyanın tüm sefaletiyle yüzleşeceği bir anda Sebahat gözünü birdenbire açıp sıçradı ve sessizce titreye titreye ağıladı.

İşte... İşte... Kendine getirdim. Geçen yıl da Harezmi’den altmışlı yaşlarındaki bir adam öldüğünde bir haftadan sonra bu yerde bulundu. Senatoryadakiler onun eve gittiğini düşündüler. O zamanlar polis ve askerler tarafından istila edilen Kızketgen’in öbür tarafında, Kırgızistan’da o insanın yüzünü gözünü vahşi akbabalar paramparça etmişler. O öğretmenliği bırakıp ya Kazakistan’da ya Rusya da çalışıp dört yıllığına ülkesine gelmişti. Bu kadında insanlığa yazılan bir mektup yazıyordu da nerede nerede... Geçen yıl ölen adamın oğulları, kızları parası kalmayınca onu gitmesi için zorlayı verir saçları bembeyaz olmuş adam, geceleri telefonda birileriyle konuşup bembeyaz olmuş saçını tutup ağlamayı verir imiş. Evet... Yedi milyon insanın yaşayabileceği Taşkent’te bana yer yok, elli yaşında kendi kendimden kaçıp duruyordum. “Ağabeyim, kız kardeşlerim

ve kalbimin derinliklerinde dokuz ay bekleyen oğlum, kızım yüzünden kalbimde yaralanmayan yer kalmadı” diye yazıyordu.

“Ha,ha, bu kadın yaşlılığında hafızasını kaybetmiş bir şair mi?” dedim.

“Gözüme görünme, bakmam sana bu dar ağacına ayağından asarım, Allah çarpsın nasıl insansın, kötü niyetlisin. “Vicdanını mı kaybettin?” dedim Sayib’in kurnaz gözlerine dik dik bakıp.

O sırada mavi dağın mağrur dağlarla birleştiği yerde, garip olaylar yaşandı, şafağın güzelliğini gösteren, şimdiden dünyanın okyanuslarına, nehirlerine, buzullarına doğru koşup, güneş dünyaya ışık saçıp aydınlatan güzelliğini gösterdi, ne mucize ki hayat ağacının üzerini sanki bir taş parçası gibi bir parça bulut aldı ve tüm ışınlarını, parlaklığını, mucizevi altın parçacıklarını üzerine yağdıran hayat ağacı, sisleri, kızgın bulutları lanetleyerek, ovalarda sürünen aşağıya inemeyenler bir gülümsemeyle insanların sıcaklığı ve nezaketiyle bütün bir muzaffer bayrağa dönüşen hayat ağacıyla aydınlatıyor mağrur dağların zirvesinde bağrında iki bant ışık tebessüm ediyordu.

25 Mayıs 2013.

4.4. KÂĞITTAN KUŞLAR

Kâğıttan yapılan kuşların toplanıp sallana sallana aşağıya inmesini bekleyip durdu. Kâğıttan yapılan kuşlar yavaş yavaş gözüküyordu. Çünkü onların üzerindeki sorular, yalvarışlar ve isteklerden dolayı yükleri ağırdı. Bu kâğıttan yapılan kuşlar günlük bilinirdi. Her gün durumunu yazardı. Çok katlı apartmanın altında kimse görünmüyordu. Nazmiye her gün insanlar evlerine çekilip bütün ev halkı uyuduktan sonra mektuplarını havaya fırlatıyordu. Kâğıttan yapılan kuşların yolculuğu aylarca yıllarca devam ederdi.

Yukarıdan havuzun kıyısında dik duran heykel taşlar yığını görünüyordu. Bu taşları her saydığında ya on iki ya da on bir çıkıyordu. Saymaktan canı çıkıyordu.

İlk başlarda mektupları her gün uçuruyordu daha sonra düşünüp haftada bir atmaya başladı. Bir seferinde mektubu uçurduğu günün ertesi günü penceresine bir taş gelip vurdu. Allah’tan ki taş cama değmedi, duvarın kenarından aşağıya düşüp gitti. Nazmiye;

kâğıt attığını kimse görmedi kim benim camıma taş attı diye şaşırdı. Vücudunun milyarlarca hücrelerinde mektup yazmayı bırakma düşüncesi peyda oldu.

Nazmiye internette okumuştı. Filanca yıl şişe içine bırakılan mektup elli yıl sonra Afrika kıyılarında bulundu. Ya da televizyonda ağzı çok iyi laf yapan kadın, her gün istek, arzu ve amaçlarınızı bir kağıda yazıp bırakın o arzunuz mutlaka gerçekleşir diyordu.

İsteklerini yazma hayatının büyük bir zamanını almaya başladı. “Ey, bilinmeyen delikanlı gel bir kez olsun gel” dedi. O biran delikanlının adını bilmediği için bu dünyadaki üç milyardan fazla erkeğe haykırdı. Bazen yazdıklarının içinde kendisinin yazmadığı ona yabancı gelen yazılara da rastlıyordu. Geçen kışın çizmesizlikten sıkıntı çektiği için kendine çizme satın almayı arzulayıp gömleğin yanına birde çizme ekledi.

“Allah’ım bana beyaz gömlek ve çizme hediye et” diye yazısını sonlandırdı.

Sabahleyin asansörün takur tukur sesleri onu uyandırırverdi. Asansör bunların katında açılıp kapandı. Keşke yakışıklı bir yiğit onu görmeye gelmiş olsaydı. Keşke güzel, şirin bir çizme ve beyaz kumaşı kuğu gibi süzülen bembeyaz bir gömlek konulan kutuyu eşğin üstüne koyup gitmiş olsaydı. Koridordan rüzgâr gibi esip kapıyı açtı. Aman Allah’ım gerçekten de kapının önünde iki tane siyah paket duruyordu. Nazmiye’nin kalbi yerinden çıkacak gibiydi. Telaşla paketleri açtı. Açmasıyla burnuna kötü bir koku vurdu. Poşetlerde değişik kâğıtlar, konserve kutuları, boş süt kutuları ve bin bir çeşit ufak tefek poşetten ibaret çöp vardı. Nazmiye çöplerini tanıdı. İki gün önce çöpleri apartmanın girişine bıraktığını hayal mayal hatırlayıverdi. Çöp merkezine gidip çöpleri atmayı unutmuştu. Birisi unuttuğu çöpleri kapısının önüne koyup gitmişti. Ama bunu bilerek yapmamıştı. Sanki dünya başına yıkılmış gibi içeri geçip yatak odasına girdi. Aşağı fırlatmak için hazırladığı kat kat kâğıtlara gözleri dikiliverdi.

“ Bunların arasında başkasına ait bir yazı var mı ?” diye düşündü. Bu kâğıtların içerisinde sitem dolu sorular vardı. Sonra öfkeyle kâğıtları yırtıp parçalayıp odanın her tarafına savurdu.

Lanet olsun, çık aklımdan. Arzuymuş, istekmiş...

İşte sana arzu... İki poşet dolusu çöp kapının önünde duruyordu.

Kendini yere attı, gözlerinden yaş aktı. Dünyanın bir ucunda yaşayan ayda yılda bir haber aldığı erkek kardeşini, yalnızlık girdabındaki hayatını düşündü. Okumayı

bırakmasaydı belki de şimdi bir işte çalışıyor olurdu. Bunları artık geri dönüp değiştiremezdi.

Şu dört duvar arasından nasıl çıkabilir? Aylardan çalmayan telefonunu nasıl seslendirebilirdi? Her gün arzu ve istekleri kağıda yazmaktan ne çıkardı. Eğer öyle olsaydı bütün komşular Allah’a mektup yazıp milyonlarca para isteyip zengin olmazlar mıydı? Ey, Allah’ım bu labirent hayattan çıkmanın bir yolu var mı? Ondan birisi sen kimsin, bir derdin var mı diye sorar mı? Yaşı otuz beş olmasına rağmen halen kuru hayallerin peşinden gitmeyi bırakmıyordu.

Hızlı hızlı giyinip dışarı çıktı. Her gün kapının önünde oturan yaşlı teyzeler görünmüyordu. Elinde güllerle bir yiğit bir bunu bekliyor muydu ? Ama etrafta hiç erkekte yoktu?

Meydanın kenarına geçip adet olan taş heykellerini saydı.

“Bir, iki, sekiz, dokuz, on, on bir...”

Lanet olası heykeller az önce üçüncü katta sayarken on iki çıkıyordu. Acaba sabahleyin heykelin bir tanesini biri çalıp götürdü mü? Ama kime lazım olabilir ki? Asıl sorun bu taş heykelleri bir zamanlar Japonya’da okuyup gelen şuan da bilmem hangi işte büyük idarede çalışan makam sahibi biri yaptırmıştı. O taş heykellerle Japonya’nın sırrını da alıp getirmişti. Kâğıttan yapılmış kuşların kanatlarına istekleri yazma arzusu da bu heykelleri saydıktan sonra ortaya çıkmıştı.

On bir veya on iki.

Nazmiye heykelleri saymaktan sıkılıp kırk dört numaralı otobüse binip “Çarsu”²⁰ pazarına taraf gitti. Otobüs boştu.

Otobüsün kapısı açılıp otobüse binen yakışıklı yiğitlere bakarak acaba beni mi takip ediyorlar diye düşünüyordu. Daha sonra hayallerinden utanarak yüzünü çeviriyordu. Otobüs penceresine yapıştırılan ilan dikkatini çekti.

Dansözün siyah beyaz resminin yanına “on iki, otuz beş yaş arasındaki kadın ve kızlara dans eğitimi veriyoruz” diye yazılmıştı. Kâğıtta yazan numaranın fotoğrafını

²⁰ Taşkent’in merkezinde her şeyin satıldığı yemek yenilen bir yer.

çekti. Nedense morali biraz olsun düzeldi. Bu ilan ona kaderin güzel bir işareti olarak hissetti.

Gün boyu pazarda dolaşıp durdu. Ekmek tezgâhlarının arasında dolaştı. Rengarenk kumaşlar, yastık ve minderleri gördü. Bir minder kenarında bilinmeyen bir yazıyla ipek ile işlenmiş nakışlar vardı. Damatların sarı sarıkları, sırma kaftanları, gelinlerin işlemeli, sırmalı kaftanlarını seyretti. Pazar radyosunda kulağa hoş gelen bir ezgi yayılıyordu. Bu ezgi arasında bir kadın; “şehrimiz misafirleri ve saygıdeğer satıcıları temizliğe dikkat ediniz”. Muslukları kapatınız. “Suyu israf etmeyin” diye sesleri duyuyordu.

O sırada Pazar semalarında büyük küçük uçurtmalar peyda oldu. Kelebeğe benzeyen yılan gibi uzanan uçurtmalar içinde Çin memleketinin ejderhasına benzeyen uçurtmalarda onların arasında dolaşıyordu. Uçurtmalar çok yüksekte uçuyorlardı. “Onların kanatlarına da insanlar isteklerini yazmışlar mıdır?” diye düşündü. Ejderhaya benzeyen uçurtmada anlaşılmayan bir yazıyla bir şey yazılmıştı.

Kebapçıların güzel kokulu dumanına karışmış olan milli yiyeceklerin olduğu tezgahlara geçip “hasip²¹” yedi. Üç dört turist ona İspanyolca bir şeyler söylediler. Nazmiye eliyle yiyecek Pazar tezgâhlarını gösterdi.

Pazarın ortasındaki “Çarsu” istasyonundan metroya bindi. “Dostluk” istasyonunda indi. Metrodan indiği halde “kapılar kapanıyor” anonsu kulaklarında çınlıyordu. Yolun kenarında “seksen sekiz numaralı otobüs kalkmak üzere” diyordu bir çocuk. Otobüs bekleyen insanların arasından geçerek yüz altmış altı numaralı taksiye bindi. Bacalarından kapkara dumanlar çıkan fabrikalar ağaçların arasında kalan yüksek binalar arkada kaldı.

Taksiden evinin önünde inip asansörle üçüncü kata çıktı. Bir de baktı ki onun evinin önünde yine iki tane küçük poşet duruyordu. Poşetleri açmaya cesaret edemeyip eve girdi. Kapıyı kapatmasıyla birlikte asansöründe açılıp kapandığı anda bir zil sesi duyuldu. Kapının önünde elli yaşlarında saçları ağarmış bir yaşlı adam ve genç, yakışıklı bir yiğit duruyordu.

Bunu size getirdim.” Adresimi şaşırdım acaba diye aşağı inmiştim” diyerek eliyle poşetleri işaret etti.

²¹ Özbekistan yemeği.

Ben bütün kâğıttan yaptığınız kuşları biriktiriyorum. “İşte bunlar” dedi genç yiğit elindeki mektup dolu dosyayı işaret edip.

Birden etrafa sessizlik çöktü. Genç yiğit ona dikkatlice baktı.

“Ben, yok alamam” dedi. Nazmiye bu adamların bütün sırlarına vakıf olduğundan çekimser kalmıştı.

Dua etseniz yeterliydi. Şimdi mektup yazıp uçurduğunuzda bunlara da “Allah çocuk versin” diye yazsanız iyi olur.

Ben sizin mektuplarınızı kitap haline getirmek istiyorum. “Yine gelsem olur mu? Bu ev on sekiz numarada mı?” diye genç yiğit kapıdaki numaraya baktı.

Yaşlı adam ve yiğit nasıl geldilerse hızlıca asansöre binip gözden kayboldu. Nazmiye’nin “siz kimsiniz, bir daha ne zaman geleceksiniz ?” gibi soruları içinde kaldı. Burada az önce konuşulan sözlerini koridordaki rüzgâr alıp götürdü. Kızın gözü çantadaki notebook kutusu, bir deste kâğıt ve giysilere ilişti.

Yola bakan pencereden büyük, küçük, beyaz, mavi kâğıtların döne dolaşa aşağı düştüğü görüldü. Salına salına düşen bilinmeyen imlayla yazılmış mektuptan güçlü bir ışık ve zayıf bir müzikte yayılıyordu.

Birdenbire başının üstünden pencere önüne düşen kâğıt kuşlar rüzgârda her tarafa yayılıyorlardı. O anda yüzler, şaşkın ifadeler, gözler, ağıtlar, gülüşler, kaderler dolaşıyordu.

20-28 Ocak 2023. Taşkent.

4.5. İNSAN YUTAN BALIK

Gök kubbe de bulutlara karışan sözler, mektuplar, haberler uçup gidiyordu. Bu karışık izdihamın içinde Elyar’a bir haber gelmişti. Bu basit sözlerden oluşan bir ifade olmasına rağmen yalnız yaşayan Elyar yıllarca bunu beklemişti.

“Böyle gitmeyelim, buluşalım.”

Elyar’ın hayatı gökyüzüne bağlı olduğu için o kaderinde yazılanlar ile semada yüzleşecekti. Uzun zamandır hayatını değiştirmeye çalıştığı için tüm umutlarını Arzugül’e bağlıyordu. Otuz yaşına gelene kadar hayata farklı bakmaya başlamış ve

gözleri sadece Arzu'yu görüp öylece kalmıştı. O kızı çok seviyor, içine kapalı bir adam olduğu için bu konu hakkında ona bir kez olsun açılmıyordu. Bu bahar, ada da tohum ekme işlerini bitirdikten sonra doğruca kızın yanına gitmeye niyetlendi.

“Böyle gitmeyelim, buluşalım” sözlerini kayıkta oturup okuyan yiğidin başına sanki bir tonluk yük gelip vuruyordu. Fakat o içindeki utangaçlık duygusuyla, kayıktan uçup fokurdayan suya batıp çıktığını hatırlayıp kalmıştı sadece. Ağzına burnuna su doldu, ot basmış olan gölün dibine batıp gitti.

Kıyıda gözlerini açtığında etrafta balıkçıların koşup kalbine masaj yaptığını “çek çek” diyen sözlerini duyuyordu. Onu sudan yukarıya çekip çıkardılar. Elyar, solgun çöl içinde parıldayan karanlık bir gölün üzerinden uçup gökten tohumlarını serpip sahanlığa geri geldiğini görüyordu. Aral gölü kuruyunca Sarıkamış gölü kendi kendine büyümüş genişlemişti.

Her defasında göl üstünde uçtuğunda gölde büyük balıkların yüzdüğünü hayal ederdi.

“Üstünde kösele ceket olduğu için bunu hazmedememiş”.

“Balığın içinde o kadar beklemişte, neden ölmemiş acaba” ?

“Balina gibi büyük köpek balıkların insan kustuğunu ömrümde ilk defa görüyordum”.

“Ölmezsen, yine çok şey göreceksin”.

Birden dünyadaki tüm sesleri işitti: kuşların ötüşü, şelaledeki suların sesi, bir yerden traktörlerin sesi duyuluyordu. Eliyle kösele ceketini sildi. Büyük yakasında pilot arması parlayıp duruyordu. Sanki o ceket sayesinde hayatta kaldı. Acaba balığın içindeyken kalbi durmuş muydu? Hepsi muamma, hepsi sırlı...

Elyar ve diğer pilotlar Aral gölünün kurumuş yerlerine uçaktan saksavul, turanğı, sazak²² tohumlarını serpip gitmişlerdi. Sarıkamış gölüne dinlenmeye balık yemeye gelmişti.

²² Yörede yetişen bir çeşit bitki

Balık yiyeyim derken balıklara yem olmak üzereydi. Büyük köpek balıkları, sandaldaki insanlar, kıyıya yakın otlayan hayvanları kuyruğuyla vurup suya düşürüyormuş.

O bir mucizeyle sağ kurtuldu. Dört mart günü o dünyaya yeniden geldi.

Dimdik oturuyordu. Başı dönüp kustu. İçinden mavimsi salgıya benzeyen, balık kokusu yayılan sıvı çıktı.

Elyar'ı bir balığın yuttuğunu duyan havalimanındaki diğer pilotlar göl kenarına gelip onu alıp hastaneye getirdi. Hastanenin soğuk odasında yün örtülere sarılmış şekilde oturan kırk yaşlarındaki kadın doktor, pilotun tüm vücudunu muayene edip herhangi bir hastalık belirtisine dair bir durum olmadığı söyledi.

İyi. Bu sözü ilk defa duymuştum. Sarıkamış'ta boğulan insanların hiç biri yaşamıyor. Belki sizi balık yutmamıştır. Siz hayal görmüşsünüzdür.

Pilotun kösele yeleği olduğu için köpek balığı sindirememiş. Kıyıda kusmuştu. Köpek balığını balıkçılar tutup almıştı.

Kapı açıldığında doktorlar, hemşireler ve temizlik işçilerinin kafaları görüldü. Hastanedekiler balığın içinden çıkan insanı kendi gözleriyle görmek için can atıyorlardı.

“Yunus (a.s) balığın içinden çıkıp hayatta kaldı”.

“Sarıkamış'ta da Yunus balıkları var imiş”.

Seyretmek isteyenler Elyar yola çıktığında etrafını sardılar. Elbiselerini, kollarını tutup incelediler.

“Köpek balığının içinde gözlerinizi açtınız mı”?

Ertesi gün Elyar onu o zamana kadar yeniden hayata bağışlayan Sarıkamış gölü üzerinde daire şeklinde dolanıp uçtu. Motor uğulduyor, uçak sarsılıyordu. Bu ıssız düzlüklere bahar gelmiş olsa da zemherinin soğuğu henüz gitmemişti. Gri yağmur bulutları gölün uzun kamışlarına değerek top top olup uçup gidiyordu. Uçağı aniden bulutların arasından geçti ve yanan güneşe baktı. Bulutlara aynı anda haberler, sözler, kelimeler, şehirdeki iki odalı evdeki yalnızlık hatıraları, kafasına çarpan balığın kuyruğunun acısı, su üstünden çıkarken kabarır gibi gezinip uçup giderdi.

Güçlü rüzgâr uçağı sarsıyordu. Uçsuz bucaksız düzlüklere yerleşip gelecek kış bahara yer vermek istemezdi. Rüzgârın uğultusu arasında birden aklında canlanıp gitti. Bir haftadan bu yana Üstyurt platosunda, Aral'dan Moynak²³'a kadar herkes pilot Elyar Matyakubov'u balığın yuttuğunu ve onun canlı kaldığını konuşuyordu. Nasıl hayatta kaldığını tartışıyorlardı. Gümüş rengi bulutların arasında Arzugül'ün gülümseyen yüzü neşe saçıyordu. Belki de onu çok özlemiştir. İşte o insanların bilmediği gerçeği düşünüyordu. O Arzugül'e kavuşmak için balığın içinden sağ salim çıkmıştı. Telefonda kız yazdığı haberi sonuna kadar okuyamadı. Başına düşen darbeyle telefon elinden düşüp suya kapılıp gidiyordu.

Uçak yine bulutların arasına girdi. Bulutlara karışan haberler, kelimeler, harfler, kafasına çarpan balığın kuyruğunun acısı, su üstünden çıkarken kabarır gibi gezinip uçup giderdi.

Onun karşısında kızın gülümseyen siması neşe saçardı.

5 Temmuz 2022 Taşkent

4.6. HOROZİBİĞİ ÇİÇEĞİ

Uzak çok uzaklardan müziğin ve insanların sesleri yayılıyordu. Bisiklet pedalını hızla çevirip ter içinde kalan adamın yüzüne rüzgâr esiyor, gökyüzünde samanyolu etrafında bulunan Büyük ayı, Zühre, Utarid yıldızları bisikletçinin izinden koşuyordu. Çölün mayıs rüzgârları Üstyurt bağrından uyanıp Kazakistan bozkırlarından eteklerini yayıp dünyanın dört bir köşesi Türkmenistan ve Özbekistan sınırında eskiden şehir olan Kat²⁴ yakınında yerleşen Monok halkı yaşıyordu. Açıl her zaman ki gibi taşlık yoldan geçip giderken gözünü karanlığın bağrında görülen parlak ışıklara gömülen “Bezirgan” düğün salonundan ayırmazdı. Yiğit sanki düğün salonuna kim vardıysa ona hasret kalmıştı. Açıl kendisini kimin beklediğini bilmiyordu: gözü önünde altın renkli elbise giyen ve döne döne hızlıca beraberinde kırk kıvrımlı dansçı dans etmeye gelirdi. O müzik ve kahkahaların yankılandığı düğün salonuna girer iken salonun etrafında efsanevi güzellik ortaya çıkıp gelin ve damadın gümüş renkli köşkü nur saçıyordu. Adetlerde Monok halkında düğüne davet edilmez, düğün sesini duyan genç, yaşlı demeden herkes

²³ Özbekistan'nın batısında yer alan Karakalpakistan'ın kuzeyinde bulunan bir şehirdir.

²⁴ Özbekistan şehir.

ışıl ışıl kıyafetlerini giyinip düğüne çıkıp gelirlerdi. Bundan bazen düğün sahipleri rahatsız olur, bazen yer olmaz bazen de yemek yetmez ama her defasında bundan dolayı dedikodular duyulsa da halk insanları diye masalar süslenirdi. Aslında düğüne gelenler yemek için gelmez onlar müzik dinlemeye, dans etmeye gelirlerdi. Bu köyün insanları Mars'dan gelmiş gibi garip karaktere sahip idi. Onların yürümeye başlayan çocuklarından yürüyerek, arabada, at sırtında gelen yaşlı adamlarına kadar çemberden ayrılmadan oynarlardı.

Karanlık gecenin ardından Karakum Çölü dümdüz uzanıyordu ve çok uzaklardan büyük araba otoyolunun gürültüsü, kurbağaların vıraklaması, çekirge ve cırcır böceklerinin cıvıltısı duyuluyordu.

Papyonlu genç çalgıcılar, insanlar toplanıncaya kadar ve oturmakta olanlar da bol bahşış verecek kadar içinceye denk çalgıcıları sanki prova yapıyormuş gibi tıngırdatıyorlardı.

Düğün halkının Karakalpak yurdundaki arkadaşları henüz gelmemişti. Söylediklerine göre Amu deryanın suyu taşıp tüm köprüleri yıkmış ve bir kısmı birbirinden ayrılıp komşu ülke Afganistan tarafına akıp gitmiş. Şimdi iki tarafta düğün için karşıya geçemeyip bekliyorlarmış. Her iki taraftan gelen arabalar, meyve ve sebzelerle dolu kamyonlar, satılacak koyunlar ve kuzuları ve büyük baş hayvanlar öylece bekliyorlardı. Gençler, büyüklerinin uyarılarına rağmen köprünün ön tarafına geçip köprüde resim çekiliyorlardı.

Bugün bu yörede diğer düğünlerde asla götürülmemiş, bembeyaz ipek elbise giyinmiş bir bakışta kanatlarını yayan tavus kuşuna benzeyen selvi boylu dansçı geldi.

Monok'un yaşlı, büyük hafif sarhoş yiğitleri, dansçının etrafında bala yapışmış arılar gibi dolaşıyorlardı.

Açıl sanki yılan tuzağına düşmüş yaratık gibi meydanın her yerinde durup dansçılara bakıyordu. Kızın parlak yüzü, boyalı gözü, kırmızı dudakları ve güzel elleri yiğidi heyecanlandırıyordu. Dansçının adının Kızlargül olduğunu söyledi birisi. Bu sözü duyan Açıl'ın aklı başından gitti. Ve birden pantolonun arka cebinde annesinin un alıp gelmesi için verdiği yüz bin somu hatırladı. Yiğit parayı kimse fark etmesin diye avuçlayıp tuttu. Paralar, yeni basıldığı kokusundan belli olan on bin somluk banknotlardan ibaret olduğu için cebinde fazla yer kaplamıyordu.

Açıl köylülerinin oturduğu masanın yanına gidip emanet gibi çöktü. O arkadaşlarının uzattığı votka kadehini içti. İçini acı bir ateş yakıp geçti. Aman Allah'ım aklından neler geçiyordu. O bu dansçı kızı, halkın çiçek bahçelerinde açılan yabancı papatya başlı horozibiği çiçeğine benzetiyordu. Kıpırmızı... Horozun ibiğine benzeyen kızıl kadife desenleri lüle lüle olmuş sırmalı ipek kumaştan kaftan giymiş idi.

Hayatında hiç bir kadınla yakınlaşmadığı için içten içe ateş bastığını ve halden hale girdiğini hissetti. Burnuna vuran parfümünün hoş kokusu, kadının terle karışık kokusu onu mest etti. Gözünün önüne filmlerdeki yıkanan çıplak kızlar geldi. Açıl, yaşlı baba ve annesiyle yalnızdı. Şehrin Agbaşgöl denen çöl kısmında yaşadığı için okulu da güç bela bitirmişti. Evi köyden uzak olduğu için annesi ekmek bulamadığında tencerede soğanlı bazen kapy biberli yufka kızartması pişirirdi. Açıl, çocuklarının ve annesinin sarı yağla pişirilen yufka kızartmasını çok sevdiğini bildiği iki üç tanesini katlayıp koynuna sıkıştırıp giderdi.

Ama şimdi yıldızlı parlak gökyüzü ve uçsuz bucaksız çölü ona çok dar geldi. O sınıftaki kız arkadaşlarını ve bembeyaz baldırlarını açıp su üzerinde yürüyen Tatar Nayıla hakkında hızlı hızlı düşünüyordu. Annesinin uyarılarına rağmen çölün uzak yolunu yaz kış demeden bisikletle geçer mutlaka düğüne gelirdi. Şimdi dansçıyı kısa boylu şişman ve kısa boylu civciv, horoza benzeyen yiğitlerinden kıskandığını fark etti..

Tüm gün boyunca ekmek yemeden biçer döverin parçaladığı mısırları taşıyıp toz dumandan nefesi kesildiği için yorgundu. İçtiği bir iki kadehle sarhoş olmuştu. İçten içe Kızlargöl, Kızlarcan diye tekrarlıyordu. Açıl, o sırada kimsenin dinlemediği müzik eşliğinde, sırf para almak için masaların arasında kelebek gibi uçan dansçının önüne saldırgan boğa gibi öfkeyle gelip o güzel yarattığı gördüğünde donup kaldı ve “hımm,”ehem” anlamsız sesler çıkararak mırıldandı.

Bunun beraberinde arka cebinde duran paraların bir kaç tanesini alıp buruşturup kızın elini tuttu. “Bunları yanınızdan kovarsanız” diye Açıl açık saçlı ve yüksek topuklu ayakkabılar giyen erkeklere taraf inanamayarak eliyle işaret etti.

Kız terleyen alnına ve kıvrık saçlarına dokunurken müzisyenlere taraf gözüyle işaret etti.

Açıl sanki birini kovalıyormuş gibi yere baktı, mırıldandı, öksürdü ve tekrar oturdu.

“Müthişsin, Açılбай... Vay ne kadar para verdin. Üç, dört tane on bin somluk mu? Oh, dansçı sana tebessüm etti. Bence sana kimliğini sordu. Sen gübre yığınındaki sığa gibisin üstün başın toz içinde... Seni nasıl kapıdan içeri aldılar.

“O bana güldü mü ? Ben görmedim” dedi sesi kısılarak.

“Sen yine para vermeye gittiğinde önce parayı göster, sonra göz göze gelip... Yavaşça göğsüne koy... Tam da şimdi oldu... Sana yakın olacak kızın “göğüslerini de görmüş olacaksın...

Bak nasılmış? “Evlenirsen böyle kızlara benzeyen kızla evlenmen gerek” diye arkadaşları onunla alay etmeye başladı.

“Bunu yapabilir misin? “Bu yerde” diyordu hayatı boyunca çiftlikte çalışan ve ara sıra erzak için köye giden basit bir adamdı Açıl.

“Çok tuhafsin Açılбай. Burada yakalayamazsan nerede yakalayacaksın? Yatak odasına götürecek değilsin ya... Şimdi elli bin som verdin ya her yerine dokunabilirsin” hep birlikte güldü dedikanlılar.

Ahh, ah... Elli bin som çok değil mi? Onunla ben yabancı ülkelere bile gidilebileceğini düşünüyordum.

Masaya oturan köyün şoförleri, kasap, satıcı, beden eğitimi öğretmenleri, yurt dışında çalışmak için gelen ücretli işçiler karnını tutup gülüşüyorlardı.

Hey, Açıl baksana... “Sen de böyle yaparsan” dedi. On iki ay Kazakistan’da çalışıp, iş bittiğinde tekrar yurduna dönen göbekli Kurbannazar.

O Özbek somundan başka Kazak parası veya Rusya paralarını da hızlı adımlar ile gidip dansçının göğsüne yapıştırıp geldi. Düğündekiler yine güldü.

Düğünün sonlarına doğru ortaya çıkan papyon takan usta şarkıcılar, müzisyenler kendinden geçip bir yığın insana yemek taşıyan gelin ve damatta düğünü unutturan ezgiyle sohbet edip oturuyorlardı. Eğlence arasında çiftlikteki işçi kızları, terziler, şehirden gelen öğrenci kızlar, kolejın yukarı safhasındaki öğrenci kızları, komşu halkın erkekleri ile nazlanıp dans ediyordu. Müzisyenler, usta sanatçılar, gözleri ve işaretleriyle dansı yönetip sarhoş yaşlı insanları masaya taraf yönlendiriyorlardı.

Bu sırada eğlencenin tam ortasında Açıl ortaya çıktı. Düğün salonuna sessizlik çöktü. O eli ile para dolu cebini karıştırarak dansçıya taraf yürüdü. Düğün salonu, dans eden kızların parfüm kokusu ve ter kokusuyla Açıl’i mest ediyordu. Yine bahtına, ter ve parfüm kokusu düğün salonundan katman katman etrafa yayılıyordu.

Dansçı onu görünce “vah, şu sersem dilsiz yine geliyor” diyordu etrafındakilere gülüp. Ama Açıl’in elindeki on bin somlukları görüp gülümseyerek o tarafa yürüdü. Açıl eğilen boynu horoz şekeri tutan çocuk gibi kollarını öne uzatıp dansçının peşinden gitti. Salonun kenardaki masalarından “Tut göğsünden” diye haykırıyordu arkadaşları. O çakırkef erkekler karşılıklı oynayan kızlar bulaşık ve çay taşıyıcılarının saflarını yarıp dansçının yanına geldi. O kızın yanına geldiğinde kokunun ağırlığı ve kalbinin hızlı hızlı çarpmasından nerdeyse düşüp bayılacaktı. Kızlargül düğün salonunun her tarafından gelen paraların akışına gülüyordu. Beyaz, yeşil... İpek elbiselerini rüzgârda uçurup uzun kırk örgülü saçlarını sallayıp sallayıp heyecanla dans ediyordu. Açıl, elini cebine attığında, para avuçlayıp aldığı anda, annesinin “... evde para yok. Et de unda yok. Unu Oraz’ın dükkanından al. O insaflı biraz ucuza veriyor...” diyen boğuk sesi düğün müziğinin gürültüsüne karışıp tavanlarda, avizelerde, masa sandalyelerde insanların arasında çınlayıp duruyordu. Henüz bir şey anlamamıştı... Eli, sıcak ve terleyen yumuşak bir şeye dokundu. Bu memeydi. Dansçının göğsü.

Güya Açıl’in kalbi atmayı bırakmış gibiydi. Göz önünde... Spor giyinen sınıf arkadaşları ve su arklarından atlayan Tatar Nayıla’nın titreyen baldırları canlanıyordu. Bir anda dansçının gözleri acayip bir şekilde parladı. Küçücük örgülü pamuğa benzeyen uzun kollarıyla Açıl’in yüzüne bir tokat attı. Onun güzelliğine güzellik katan saçları yine sallanıyordu.

Açıl’in gözünden kıvılcımlar saçılıyordu. “Niçin vuruyorsun Kızlargül” dedi yüzünü kapatıp. Galiba o dansçının göğsünü her istediğinde dokunabileceğini düşünerek gelmişti. Ama neden böyle yaptığını anlayacak durumda değildi.

Açıl’in arkadaşları, çalgıcılar, eğlencedekiler onu dansçının göğsünü tuttuğunu görüp şaşırıp kolej öğretmenleri, garsonlar, çaycılar gülüşüyor ve gözlerinden yaş akıyordu.

Adam yüzünü tutarken şaşkınlıktan dili tutulup bütün vücudunu utançla kaplayan insanların arı kovan gibi kaydığı düğünün tam ortasından kapıya doğru yürüyordu.

12 Haziran 2017.

4.7. KIRMIZI GELİNCİK TARLASI

Ahengeran²⁵ dağları bu yılın baharında esrarkerş ihtiyarlar gibi dumanlar içinde kaldı. Duvarlarda antik Soğd ve Ari işaretleri, av manzaraları, geyikler, öküz tasvirleri yerleşen büyük küçük mağaralardan buhar çıkmaya başladı. Dağın eteklerine yerleşen halkın çocukları sabahın erken saatlerinde bağırıp çağırarak çalışkan karıncalar gibi, sis bulutlarına kızarak kırların yukarı kısımlarındaki okula hazırlanıyorlardı. Gece boyu bir yerlerde saklanan serçeler ve güvercinler de çocukların arkasından kalmak istemiyormuş gibi yoğun sis arasında baldan ayrılmış arı gibi gökyüzüne kanat çırpıyorlardı. “İşte, anne taklacı mavi güvercinler çıktı”... Güvercinler diye dolaşıyorlardı. Çocuklar otobüs durağına çıktığında dökülen kayaların ardından birileri çıkıp dünyayı aydınlatan güneşi görüp yaşasın, yaşasın güneş doğdu diye haykırıyordu.

İşte o gün. Öğrenciler yol boyunca çizgili yazı defterine nisan bin dokuz yüz doksan iki diye yazıp koymuşlardı. Her gün sabahın erken saatleri soğuk fırtınalı dağın zirvelerinde yeşil, kırmızı kuşlar peyda oluyordu. Kuşlar her geceyi Ahengeran Özgürlük Tepesinde geçirip sabah erkenden dağın dört bir tarafına dağılıp giderdi.

Çocukların kahkahaları ve kuşların cıvıltısı dağlarda yankılanıyordu. Akşam kızıl ve yeşil kuşların gecenin hangi saatinde geri döndüğünü hiç kimse görmemişti. Kaybolmuş at ya da koyunlarını arayanlar dağa doğru çıkıyorlardı... Bu Pakistan’dan veya Hindistan’dan gelmiş olmalı... O taraflarda çok sıcak ve oralarda savaş olduğu için Hint Okyanusu tufanlarında yolunu şaşırıp gelen papağanlar diye yemin ediyorlardı. Çayhanede²⁶ oturan yaşlılar, Cigeristan, Ahengeran, Gurama sıra dağlarına hiç bir zaman Afganistan’dan, Hindistan’dan yeşil kırmızı papağanlar uçup gelmediler. “O yamaçlardakiler ilk tomurcuklanan dağ laleleri olsa gerek” dediler uzaktaki zirvelere bakarak...

Hanpaşa, dağın sarığa benzeyen, dumanların kapladığı zirvelerine bakıp, “keşke yağmur yağmasa” dedi içinden. Neden böyle dediğini kendi de bilmiyordu. Hanpaşa, Cigeristan köyüne Taşkent’ten gelin olarak geldiği için... Doğum günü yaklaştıkça bulutlu gökyüzü sanki delinmiş gibi haftalarca dinmeyen yağmurlar mevsimi onun

²⁵ Özbekistan’da şehir.

²⁶ İnsanların kendi götürdükleri malzemeye yemek yapabilecekleri yahut oradaki hazır yemeklerden sipariş verebilecekleri, yiyip içip sohbet edebilecekleri üstü açık veya kapalı dinlenme yeri; bir tür çay bahçesi.

yüreğini sıkardı. Yağmur perdeleri altında tepe yamaçları büyük mantar veya çizgi filmlerdeki kulübeler gibi dizilip duran evler birazdan güçlü doluyla yok olup gideceklermiş gibi emanet görünüyordardı. Ama aynı yağmurdan sonra buhar yükselen dağ yamaçları bin bir çeşit lambalar asılmış gibi görülen yüz yıllık çamların çeşit çeşit dallarına ve budaklarına asılmış olan damlalar ve çiyyer, geline ilk geldiği günlerini, dağ köyünün monotonluğundan içi sıkılıp ağladığı günleri hatırlatıyordu. Şehirde sabahtan akşama kadar durmadan arabaların gürültüsü, sinyalleri, çok katlı evlerin etrafında düşünüp kalbinin derinliklerinde çocuklarının sesini özliyordu.

Dağın çok yüksek olmasından mıdır nedir bahar geç kalıyor, yazın ortalarında başı boş kızlar gibi eteğini sürüyerek geliyordu... Üzümler, elmalar, ayvalar... Pişip tam yetişmediği için bazen yapraklar arasında kuruyup kalıyor dağın soğuk havasında gelecek bahara kadar kıpkırmızı olup duruyordu. Hanpaşa, üzüm asmasına takılan süt kovasına konmuş yeşil kuşları görünce şaşırdı. Kuşlar da süt içer mi? Yörenin yaşlı kadınları yarasaya benzeyen kan içici kuşların varlığından bahsetmişlerdi. Süt kovasından süt içen kuşları şimdi görüyor idi. Cigeristan'a geldiğinden beri böyle kuşları görmemişti. Kayınvalidesi onu Meryem nineye ekmek ya da başka bir şey için gönderdiğinde “Hanpaşa... Şu yazarların yazlıklarına yaklaşımadan git... Bodrum katlarını, hayvanlarını yılan basmış imiş.

Aşağı obadakilerin sığırlarının ayağına dolaşmış imiş. Hayvanlar çok korktuklarından sütleri azalmış imiş” derdi. Hanpaşa gelin, kayınvalidesinin her zaman bu düşüncelerini dile getirmesinden sinirlenir ama adabı muaşeret yüzünden “şimdi kaç kere daha söyleyeceksin” diye diyemezdi.

Bu dağ köyündekiler güneşten önce uyandıkları için gelin de komşularından geri kalmamak için erken uyanıyordu.

Hanpaşa, korkusuzca bir şeyleri bekler gibi asma ağaçları, bahçenin dış duvarlarına konup öten renkli kuşları “kışt, kışt... Kaç, kaç” diye kovdu.

Kuşlar kuyudaki çayhane ve büyük yol tarafındaki gürültülü otoyol yönünde ormana bakıp uçup gitti. Dağ derelerinde “kış kış kaç kaç” diyen vicdansızca bir ses yankılanıyordu.

Şehire... Yüksek tepelere tırmanıp giden büyük yol, gayri ihtiyarı olarak kocası el Murat'ın aklına getirdi. Dünya öteden beri ağır ve görkemli ve onun kendi kanunları var.

Han Paşa, Cigeristan’a gelin olup geldi. Kocasını şehirde iş bulmuş, onun annesigilde kalıyordu. Annesi, kocasından ayrılıp gelen büyük ablası Zehra ile kalıyordu. Şehir bir adım uzaklığında olsa bile yol ücreti çok pahalı olduğu için el Murat haftada yalnız bir kere memleketine gelebiliyordu.

Kızıp duran yuvarlak kara kazan da ince hamurlarını arkalı önlü kızartıp alıp havuçlu soğanlı kıymayı sıcacık ağzına attı. Hâlâ hamur kazan da cızırdayıp Türk’lerin gözlemesi gibi piştiğinde onun ağzının suyu akıyordu. Hanpaşa hamile olduğundan beri mutfaktan çıkmaz; Harezm’lerin gömmesini bol soğanlı olarak ve köyde pişirilen ince yani soğan kabuğu gibi süte karıştırılan hamurla yoğrulan sebzeli kıymaya sarıp pişirip yerdi. Avluya çıkar çıkmaz холодильника²⁷soğutulmuş kilke markalı balık konservesini açıp dağlık gökyüzünün görüldüğü avluya bakan yere oturarak yemeğini yerdi. O konservesini yediğinde tuzlu domates tadı, sos ve yağa belenmiş Kızılöz balıklarının vücudunda değişik bir haz ve rahatlama hissettiriyor, ister istemez gözlerin de uyku ağırlığı hissettiriyordu.

Huzur doluydu ki istemsizce gözlerinden uyku akıyordu. Kayınvalidesi ise “Hanpaşa kızım kışın da suda süzülen deniz aygırı veya gemilerde uzak seferlere çıkan bir denizci çocuk doğurasın” diye tekrarlamaktan hiç bıkmazdı.

Gurama sıra dağlarından gelen traktörün sesiyle irkilerek gözlerini açtı. Elini şişkin göbeğine koyarak çılgık atan bebeği sakinleştirdi. Masmavi gökyüzünün altında nefesini tuttu ve binlerce yıldır alüvyonun döküldüğü dağ yamacındaki çamur kayalarını hareket ettiren traktörlere baktı. Geçen hafta, “Cigeristan” yurttaşlar meclisi başkanlığını ve yanında valilikten gelen kürk mantolu kadın, ev ev dolaşarak heyelan veya sel tehlikesi olduğunu söylediğini hatırladı. Traktörler, ağızlarından ateş saçan devler gibi, açmış laleleri vahşice çiğniyor, çamura bulayıp kenara itiyorlardı. Arkalarında küçük tarla kuşları uçuyordu. Dağların hakimi olan kartallar, dağın bulutlara değen dorukları arasında şenlikle uçarlardı.

Hanpaşa gelin, küçük tepelere ve yamaçlara serilen kırmızı gelincik halılara acıyormuş gibi “ah” dedi.

²⁷ Buzdolabında.

Bunların evi yüksek yerlerde olduğu için Cigeristan'ın alçak bölgelerinde bulunan kiremitli yeşil, kıvı, demir evleri uzay anten uçları “Ucell” şirketinin yüksek antenleri biraz daha yüksekte bulunan yeni süper marketler ve önlerinde duran renkli arabalar toplanmış oteller açıkça görölüyordu. Asmalara vuran insanların müziğı ve keçi sürüsünün sesleri şıkır şıkır duyuluyordu. Keçi sütünün insana şifa gibi yaradığını duymuştu gelincik. Bütün vücudunda da korkunç bir ağrı hissetti ara sıra tekrarlanıyordu.

Uzaklarda bir şeyler gürledi ve uğuldadı. Görünüşe göre 1980 yıllarının sonlarından beri huzursuz olan komşu Afganistan'da daha büyük bir bomba patladığında Ahengeran dağları soğukta titreyen bir delikanlı gibi titrerdi. Çoban çocuk elindeki telefon oyunlarında kafası karıştığında sürü dağa, cevizli bahçeler tarafından tırmanıp yazarların “Hoca Kent” diye yazılan kırlardaki evlerinin tarafına yürüdü. Birden koyunlar hatta kısırlaştırılmış keçiler de korkup çabucak kaçtı. Koyun ve ilk olarak kurnaz keçiler, yurt dışına giden ressam, yazar, heykel traşların, evlerini istila eden yılanlar... Belki sahipsizlik de yerli yılanlar ile karışıp biraz eksik üç başlı ejderhaya benzeyip kalan yılanlardan korktu.

“ Neden korkuyorsun canavar gel, gel” derdi bu dağlarda yaz kış yırtık yamalı 1990'lı yıllarından kalma büyük asker çizmesi giyip yürüyen, tarlanın kapısının önünde duran şair Behram Gayib...

Ancak Cigeristan'ın sürüleri bir musibetten kaçır gibi dağların tepelerine doğru uçuyordu. Burası nasıl berbat bir yer Allah'ım... Yanıma koyunlar bile gelmiyor. Teke onları koymuyordu... Bu yazarların yazdıkları yılanla dolmuş ya... “Hani onlar neredeler” diyordu boynu uzun, kıvı renkli atı çekerek tırmanan Gurama boyuna mensup ihtiyar.

Baba kendine dikkat et. Ben yazarların dönüp dönmediğini, nerede olduklarını bilmiyorum. Çoğunluğu hapislerde, ya da çatışmaların olduğu bölgelerde ölüp gittiklerini söylüyorlardı.

At kışneyip koşum takımlarını şakırdatıp kulaklarını dikip yaşlı adamın çığlıklarını duymazdan gelerek sanki kanatlı uçan atların atlarını çağırıyormuş gibi bacaklarını kaldırdı ve dağın yamacına bakıp “ihh,ihh” diye yaşlı adama boyun eğmiyordu.

Dur... Dur... Sana da şair deniyor Behram bey oğlum. Bu yazarların yeniden yazacak mürekkebi var mı? Bir bela mı olacak bugün? Yazarların bahçesinden bütün yılanlar dışarı çıkmış.” “Bilmiyorum dede”. Ben kendi halimde küçük bir şairim.

“Neden küçük şair diyorsun”. İnsanın büyüğü küçüğü olmaz şairin de büyüğü küçüğü olmaz. Ee, baba bir gece gösteriden geldiğinde başıma arkamdan gelip büyük bir şeyle vurdular. Ondan sonra insan gibi ağlıyor geceleri çok şiddetli baş ağrım oluyor. Gözlerimin önünde 1990 yıllarındaki bağımsızlık meydanına gösteriye çıkan halk, yeşil ve beyaz renkli bayrağımızı kaldıran yaşlılar, eski şairlerin eserlerini koltukların altına alarak gösterilere katılan ayaklar altında ezilen döppi²⁸ takan ihtiyar kişiler, kalabalık ve polislerin engelleri arasında sıkışıp bağırıp çağıran kadınlar gözümün önünden gitmiyordu.

Çocuğum... Dik dur senin ne de olsa şair Behram Gayib diye bir namın var. İnsan adam olarak bir kere dünyaya gelir. Şu benim atımdan ibret almıyor musun? Dizginini tutsam da boyun eğmeyip kaçıp gitti yaramaz.

Doğum sancısı tutan Hanpaşa, uykulu kayınvalidesinin elini sımsıkı tutmuş halde “ah vah” ediyordu. İmdat anne imdat anne... Anne бpaç²⁹ çağırın...

Gelin, dağların doruklarına doğru süzülerek yükselen yeşil, kırmızı ve sarı kuşların parıldayan kanatlarını gördü. Okul çocukları şamatayla mavi kuşaklı otobüslere binerek ayrıldılar. Meydanın kenarında üstleri bezle örtülü sundurmaların altında kurut, sakız, çeşitli ucuz kurabiyeler ve rengarenk şekerlemeler satan orta yaşlı kadınlar işlerin kesat gitmesinden ve işsizlikten dolayı kendi aralarında konuşuyorlardı.

Cigeristan’ın en yüksek tepesinde inşa edilen yeni modern doğum hastanesinde çok fazla insan yoktu. Hanpaşa, doğum yaptıktan sonra, yiyecek arayan bir kuş gibi kırmızı ağzını açıp yattı, çocuğunu kucağına bastırdı ve sarhoşlar gibi uyuya kaldı.

Bir süre uyudu, gözünü açtı, dört bir tarafı kıpkırmızı dünyaya bakıp şaşırıp kaldı. Hanpaşa, pehlivan gibi oğlunun nurlu gözlerini görüp gönlü hoş oldu. Oğlunu özleyince göğsüne ağrı girdi “hemşire hemşire” dedi. Onun sesini hiç kimse duymadı.

²⁸ Yuvarlak veya dört köşe, desenli ya da desensiz, geleneksel Özbek başlığı.

²⁹ Doktor.

Hastanenin giriş katı, yemekhaneleri ve uzun koridorları bomboş idi. Gece kayınvalidesinin getirdiği termostan sıcak çay içti. İçi ısındı. Omuzlarına kabarik bir sabahlık attı biraz eğildi ağrıyan karnını tuttu ve yavaşça pencereye yürüdü. Pencere pervazında döppi ve kaftan giyen ellili yaşlarda yaşlı, genç erkekler dizilmiş duruyordu. Cenaze kıyafetleri giyinen erkekler Cigeristan’a bakıyorlardı. Etrafta garip bir sessizlik var idi. Ne kuşlar ne çayhaneler tarafından gelen müzikler ve dağdan yükselen koyun kuzuların “me,me” sesleri duyuluyordu. Hanpaşa aşağıdan köyüne bakıp birden kalkıp gitti. Her gün bahçesinden görebildiği yüzlerce evden hiçbir iz kalmamıştı. Güya Süleyman devleri kükreyip dağdan çamur kayaları fırlatır gibi Cigeristan üzerine göçüp köyden hiçbir iz kalmamıştı. Çünkü Cigeristan’ın bağrından sızıp çıkan kan denizi gibi çamur ile karışıp gelen gelincikler rüzgârlarda uçuşuyordu.

Büyük bir kayanın üzerinde oturan şair Behram Gayib taş gibi donmuş sessizliğe bürünmüş idi. Ondak aşağıdan çamur ve gelinciklerin arasından geceleyin çamur yığınlarını iten traktörün tekerleği dağın yamacında yatıyordu. Onun kulağına Kuran’ı Kerim ve köy hocasının okuduğu cenaze sureleri giriyordu. Okuldan yeni dönen üniformalı çocuklar nereye gideceklerini bilmeden ve ne bulduklarını anlamadan yolun başında duruyorlardı. Gençlerin gözlerinden yaş aktıktan sonra saflardan ayrılıyorlardı. Zirvelerin üzerinde uçan kartalların soğuk ve ağırlı sesleri işitiliyordu. Gurama boyuna mensup ihtiyarın bastonu çamur yığınlarının altından çıkıyordu. Zavallı yaşlı adama çamurlu yanardağa benzeyen kendi evi dar geliyor idi. Yüzlerce insanın, annelerin, yaşlıların, küçük çocukların büyük bir kabristanına dönüştü Cigeristan. Yüzleri avluya dönüp duran cenazeye dua okuyan köy halkı ve çamura gömülen insanların uzaktan yakından gelen akrabaları feryat ediyordu.

Hanpaşa’nın sanki kulakları birden açılmış gibi insanların feryadı, okul çocuklarının uğultusu ve yakındaki nehrin şırıltısı ve üç dört günlükken dünyaya gelen Cigeristan’lı ve Cigeristan’sız kalan küçük bebeklerin ağlaması duyuluyordu.

Köy yerindeki gelincik tarlaları etrafında Derman hemşire ağlıyordu ve o çamura battığında “evin nerede anne, yolun neresi hani anne diye” korkuyla fısıldıyordu.

Allah’ım... Bu yatan kulların... Anaların, oğulların, gelinlerin ve küçük bebeklerin mezarları nur ile dolsun. “amin” derdi hoca. Saflarda duran genç yaşlı erkekler, gözyaşları ve kaderleriyle “amin amin” diyordu. Etrafta binlerce yıldan beri ihtiyar deve gibi

çömelip uzanan dağlar, tepeler, kırlar ve büyük koca yaşlı çamların sesleri yankılanıyordu.

“ Amin amin”...

Birden insanların bakışları dağın tepelerinde kalakaldı. Behram Gayib ve Derman hemşire çamurlu kayaların arasından yukarıya yükselmeye başladı. Gökyüzünü kaplayan yeşil ve kırmızı renkli kuşlar bir yerlerden uçup gelmeye başladılar.

Dağ zirvelerinin eteklerindeki eski çam ormanlarının yanında köyün sürüleri ve Gurama boyuna mensup ihtiyarın tulparı³⁰ koşup gidiyordu.

Ahengeran dağları arasındaki Cigeristan köyü kıpkırmızı gelincik tarlasına dönüşmüştü.

24-30 Mayıs 2017

4.8. UYUYAN İNSANLAR DİYARI

Bu seslerin nereden geldiğini hiç kimse bilmiyordu. Sesler, gündüzleri dünyanın gürültüsüne, arabaların sesine, fabrikaların uğultusuna karışır geceleri insanlar uyuduktan sonra yeniden güçlenirdi.

Köy insanlarının uykusuz olmalarıyla sesler arasında bir bağlılık var mıydı bunu hiç kimse bilmezdi. Okulun fizik öğretmeni bir şeyler söyler gibiydi. Şehrimizin yakınında Süleyman dağı var diye mırıldandı. Ama hiç kimse ona kulak asmadı.

Yöre insanlarının tuhaf adetleri var idi. Onlar biriyle konuşurken bakışlarını kaçırdılar. Söylediklerine göre bu gelenek Sovyet döneminde toprak sahibi çiftçilere yapılan zulümlerden kalma olduğu söyleniyormuş. O zamanlar insanları bir yere alıp götürürken yüzlerini arkaya çevirtirlermiş. Galiba hiç bir şeyi bilmesin görmesin amacıyla yapılmıyormuş....

Köyün kenarından geçen otoyol levhasına otuz kilometre hız limiti koyulması diğer şoförleri hayretler içinde bırakıyordu. Hızın otuz kilometre olarak ayarlanmasının yöredeki okul ve anaokulundan ibaret olmadığını söylerlerdi.

³⁰ Soylu at, hızlı at.

Sorun şuydu ki defalarca uyuyakalan şoförler arabalarının sağından solundan geçip trafik kazasına sebep olmalarıydı. Bu olaylar ilk defa olmadığı için şoförlerin alkol ve sigara kullanmamaları trafik polislerinin şaşkınlığını iyice artırırđı. Yolda, alkol içmeyen adam nasıl olur da trafik kazasına karışır diyerek birbirleriyle tartışıldırđı.

Sabahın erken saatlerinde ve gece geç saatlerde köyde toplanan insanları görmek mümkündü. Bu insanlar onların arasında avare avare gezip, kapı deliklerine anahtar takıp ümitsizce bir kenara geçip dururlardı. Otururken bile uyuyakalıyorlardırđı.

Sokağın başında Hasan, çevik görünümüyle yerinden fırlar üstüne adlığı anahtarları getirir ve kapılarını birer birer açardı.

Günün diğeri saatlerinde insanlar kapı kilitlerinin çalışmadığından ya da pas tuttuğundan şikayet eder, bu soruna her gün maruz kalsalar da onu düzeltmenin yollarını aramaya çalışmazlardırđı. Bunların hepsine insanların uykuya doymayışları sebep gösteriliyordu.

Çevik Hasan, getirdiğı anahtarın nerden alındığını ve kime ait olduğunu umursamıyordu bile. Sürekli onların uykusuzluk çektiğini bildiğı için çokta düşünmezdi. Onlar, kapıları açılır açılmaz veya karınları doyar doymaz kendilerini hemen yatağı batmayı düşünüyorlardırđı. Anahtarla ilgili sorunlar yaşandığından çarşının ortasında anahtar yapan seyyar, gözlüklü kişı peyda oldu. Söylenenlere göre bu yörede düzeni sağlamak için mahalle meclisi tarafından görevlendirilmiş imiş. Usta, kırmızı mavi kumaşlara ayrı ayrı sokak numaralarını ve evlerinin numaralarına bağılı olarak anahtarları astı. Gün boyu gözlüklü adam ile hiç kimsenin işi olmaz akşam herkes işten döndükten sonra ustanın pazarı dolup taşardı.

“Barış on sekizi numarayı yapın verin.”

“Bahar otuz birin anahtarı nerede ?”

“On ikiyi verin, on ikiyi verin diyen sualler artıyordu.”

Çevik Hasan, ustanın verdiğı anahtarları belindeki kemere bağılayıp bisiklete binip yola çıkardı.

Barış sokağı on sekiz numaralı evin kapısının önünde gelin ve damat birbirine yaslanmış duruyorlardırđı. Bisikletli Hasan çeviğı görünce damat ayağı kalktı. İki üç

denemeden sonra demir kapı açıldı. Yöredeki evlerin bu şekilde kilitli olmasına Hasan hayret ediyordu. Gözlerini kapatıp oturan gelin kocasının omzunu sarsarak uyandırdı.

“Şimdi içeriye girebilirsiniz diyerek Hasan bisikletine bindi.”

Çilingir Hasan bisikletine binerken sokakta bir kalabalık gördü. Bütün insanlar yolda ters dönmüş idi. Hasan içinden yine bunların eski hastalığı tuttu diye düşündü. O yörenin insanların tuhaf adetlerine hayran kalırdı. İnsanların yüzüne bakmadan geriye bakma adeti nereden geliyordu ?

Bahar sokağına girmeden önce yoldayken “Amu doksan üç” numaralı sokağına girip geçmeyi düşündü. “Amu doksan üç” sokağındaki ev nehir kenarında imiş. Evin önünde hiç kimse görünmüyordu. Çevik Hasan, ustaya kimin haber gönderdiğine dair tahmin yürüttü. Eski tahtayı tıkırdattı. Hiç kimse ses vermedi. Kapının önünde dört beş dakika kaldıktan sonra anahtarı kilide soktu. Kapı birden sessizce açıldı. Çilingir can havliyle yüzünü arkaya çevirdi. Kapının önünde saçlı sakalı ağarmış altmış yaşlarında cüsseli biri duruyordu.

“Neden düğmeye basmıyorsun? “Size anahtarı kim verdi?” dedi ak saçlı adam.”

“Ben... Ben”...diye çok korkan Hasan çevik kalakaldı.”

“Uyuya kalmışım” dedi evden çıkan adam.”

“Çilingir aceleyle adama veda etti. “

Bahar otuz bir adresine doğru yola çıkan Hasan çeviğin hâlâ eli ayağı titriyor idi. Nedense o adamdan çok korkmuştu. Arabaların nehir gibi aktığı sokağın kenarından yürüyerek varış noktasına geldi. Evin kapısının önünde yemyeşil söğütler başını eğmiş duruyordu. Evin önünde bir grup oynayan çocukları görünce şaşırdı.

“ Yaşasın anahtar geldi.” Şimdi kapı açılacak diye çocuklar çilingiri çekiştiriyordu. Hasan çevik, demirle lehimli kapıyı bir hızla açtı. Çocuklar yüzlerini kapıya çarparak gözden kayboldu.”

“Kimse ona teşekkür bile etmedi.”

Çevik Hasan, göl kıyısında kırk bir numaralı adrese geldiğinde şok içinde kaldı. Üç dört kişi kapının önündeki kerevet de çay içip oturuyor yanlarında çocuklar oynuyordu.

Onlarda yakınlardaki samsa dükkanından samsa³¹ almışlardı. Bazıları ise yan yatmış uyuyorlardı.

Yolun karşı istikametinde taksiciler yolcu bekliyordu. Oturanlar Hasan'ı tanıyıp çay uzattılar. Halen daha titreyen kendine gelemeyen çilingir çayı reddetti.

“Hangi kapıyı açmak gerekiyor? dedi sıraya girip duran kapılara işaret etti.”

“Oradaki kapıyı açın” evladım dedi çay içenler.”

Çevik Hasan'ın çevikliği ilk denemede işe yaramadı. Kömür gibi simsiyah olup tere batıp çıktı yine de kapı açılmadı. Kapının açılışına kadar oturanların çoğu uyuyakaldı. Anahtar yerine çocukların bandını dikip ölçüsünü alıp ustanın yanına gitti. Eski Jiguli'nin çingene sahibi onu almaya geldi. Araba da şakır şukur ses çıkarıp ustanın yanına geldiğinde herkesin başından ter akıyordu. Anahtarı hazırlamanın bir saat süreceğinden endişeliydi. Kerevetteki bir grup insan onun etini parça parça etmiş olsa gerek. Ama usta, hiç kimse beklemiyor diye söylendi.

“Göl kıyısı kırk bir numaralı anahtar hazır. Onlar daha önce iki üç defa anahtarı kaybettiler. Bu evin çingenelerin evi olduğunu biliyorum.”

Çevik Hasan anahtarı açıp hızla arabaya uçarak geldi. Gelip gördü ki kerevettekilerin hepsi uyuyorlardı. Anahtar bir çevirmeyle açıldı. İçerden gülüşmeler duyuldu. Kapı açıldı, güzel çingene kızları peyda oldu.

“Gel, gel falınıza bakalım “Anahtarların hangi kapıları açıyormuş diyerek gülüştüler. Hasan çingene kızlardan kurtulup yine yola düştü.”

Hasan'ın, üzerinde doksan üç numara yazılı bir anahtarı kalmıştı. Bu evi köydeki herkes bilirdi. Bu yirmi beş yıl doğumhanede çalışan ebe hanımın eviydi.

Uyuyup kalan çingeneler ve yöredeki diğer uyuya kalan insanlar hakkında düşünüyordu.

“Neden bu köydeki insanlar yaz kış uyuyor imiş. “

“Bunları neler etkiler imiş.”

³¹ Özbek börek.

Geçen yıl gelen âlimler de bunun aslına inememişti. “Birisi yörenin yakınlarında bulunan Süleyman dağı basınç uygularmış” dedi. On yıldan beri komşu köyden işe gidip geliyordu. On yıldan beri bu durum değişmedi.

Bisikletine binip şimdi yola çıkıyor idi. Peşinden eski Jigulisini tıngırdatıp kalın bıyıklı çingene adam geldi. “Kardeş anahtarın düşmüş” dedi. Biraz önce araba durduğunda düşmüş olması gerek. Tohtebay, yüz on sekiz numara yazılı idi. Yüreğinde bir hüznün peyda oldu. Bu mezarlığın numarasıydı.

Uzun duvarlar yanından bisikletini sürüp demir kapının yakınına gitti. Etrafa sessizlik çöktü hiç kimse görünmezdi. Hasan anahtarı kilide sokup çevirdi.

Anahtar şak diye ses çıkarıp anahtarın başı içinde kaldı. Şimdi bu anahtarın değişmesi gerekiyordu. Monok yöresinin insanları ölümsüzleşti yarına kadar hiç kimse ölmeyecek diye düşündü. İşte o sırada mezarlığın kapıları kapandı. Yarın ustayla geleceğini düşünerek bisikletine hızla binip gitti.

Ebe kadının evine geldiğinde kapının yanında yaşlı bekçi koltukta uyukluyordu. Onun ayağı altındaki uzun yünlü çamurlu köpekte uyuyor idi. Açık kapıdan yeni doğmuş bebeğin “inga,inga” sesi duyuluyor idi. Hasan dikkatle kapıya baktı. Kapının kilidi açıldı. Şimdi o kapıya kilit gerekli değil idi. Bir süre ne yapacağını bilemedi. Kulağına ezan sesi geliyordu. İçeride kalın bir erkek sesi “senin adın Adem, senin adın Havvacan, Havvacan” diyordu.

Çevik Hasan, belindeki kemerine dokunuyordu. Birbirine bağlı anahtar yuvaları bomboştu. Çok uzaklardan diyarın eteklerinden, Süleyman dağı tarafından belirsiz sesler duyuluyordu. O rüzgârda bazen arttı bazen ise azaldı.

15-23 Mart 2023 Taşkent.

4.9. POST ÜSTÜNDEKİ KÖPEK

Geceleyin kara bela gibi dağdan bir kurt indi. Şerhan, Tiye Şan dağı sıra dağlarına bitişik dağ yolundaki yüksek tepelere çıkıp dehşet içinde uluyordu.

“Hey, yüreğin varsa gel al, geliver... Sen alçak kurtlarını, gücünle alt edeceksin, gel, geliver... “Gelsen, parça parça olursun” diye dehşet salıp uluyordu.

Ay ışığının aydınlattığı yerde Şerhan, dağının rüzgârlarında, dehşetle aslan gibi kükreyip dururdu.

Kurtlar döndü ama Şerhan'ın ulumasından önce dişi kurtlar iki, üç kuzuyu boğup alıp gitmiş idi. Köpek nedense dişi kurtların izini sürmedi. Havadaki dişi köpekten kalbinin derinliklerini gıdıklayan bilmediği bir koku yayılıyordu. Şerhan sonbaharda sahibinin taşıyıp götürdüğü çadırın tam ortasında duran post üzerine yavaşça uzandı ve eskiden annesinin sıcak bağrında ki gibi yatıp homurdandı. Ama şimdi ne annesinin sıcak nefesini ne de onun sıcak vücudunu hissediyordu.

Onun yerini Karakum Çölü'nün şefkatsiz ve soğuk rüzgârlarının uğultusu, ev sahiplerinin unuttuğu küçük kilim, küçük boş yiyecek paketleri, kurabiye ve çikolata ambalajları, ağıl diken yığınları ve dal budakların arasında geceleri girdap içinde yayılıp uçuyordu. Şerhan ev sahibinin karısını herkesten daha çok severdi onda her zaman güzel parfüm kokularını ve emzirilen bebek ve bebekten gelen süt kokusunu alırdı.. Şerhan kimsesiz ev kadınının ve onun bebeğinin kokusunu milyonlarca tür kokunun içinden ayırıp alırdı. Sahibi küçük kırmızılaşmış kollarıyla köpeğe kemik, et ve kurumuş ekmecek getirirdi. O anda Şerhan tandır gibi başını ev sahibesinin ayağının üstüne koyardı. Sahibesinin sabahları yalağına keçi sütüyle ıslatılmış ekmeği koymasına hoşuna giderdi. Kırmızı başörtülü sahibesinin elinden tuttuğu donsuz çocuk köpeği görür görmez “hav hav” diyerek ayaklarını gıdıklıyordu. Sıcak diliyle ayaklarını yalardı. Sahibesinden ve çocuktan sütü, kızarmış et ve sedef otu ile nane kokusu geliyordu. Sahiplerinin çıkıp gitmesine beş altı ay olsa da Şerhan yıldızlı, bozkır gökyüzünün altında koşup gittiğinde dünyayı kaplayan sedef otu ve nane kokuları kuma karışıp uğuldayıp giderdi.

Kumlar, küçük zerreler ve çöl sıçanlarının karıştırdığı nemli ve sulu her türlü tarla otlarının kokusu burnuna çarptı; kurtlar gibi kürklü yelesini fırır edip başını salladı. Dikilen yelesi ve kızaran gözlerindeki öfke ve vakarı çöl kurtlarını gördüğünde kuyruklarını kısıp sürüleriyle birlikte gecenin karanlığında kaybolup giderlerdi. Saksavulların büyüdüğü kum tepesi tarafından gülme ya da ağlama seslerini duyulunca Şerhan kulaklarını dört açtı. Yüz yıllık büyük Turan kavağı üstüne kurulan sundurmaya benzeyen çatının üzerinde iki büyük çift kartal patır patır kapışıp kulübe benzeyen terk edilmiş balkon üstünde kuruyup köz olmuş pişmiş derilerin üzerine düştü. Şerhan'ın

bütün vücudu kurşun yay gibi gerilince sundurma kulübenin yanına uçtu. Kartal bembeyaz kanatlarını eğince çalı çırpı birleşip aynı Şerhan'ın üstüne gelip düştü.

Köpek havlayarak kartalların üstüne atladı. Yaralı kartal ayaklarının üstünde duramasa da geniş kanatlarını gerip, bir ayağının keskin tırnaklarından güç alarak köpeğin başını hedef alarak sıçradı. Kartalın kanatlarının arasından başı ezilmiş, kül rengi, uzun kulaklı tavşanı bir sıçrayışta kaptı.

Nice geceler ve nice gündüzler belki aylar... Çadır sahiplerinin yollarını beklediğinde üzerinde yattığı postun üstüne çıkıp cansız tavşanı kocaman pençelerinin arasına aldı. Tavşan hâlâ daha sıcak imiş.

Köpek karnını doyurup güneş ışığının sonunda kızıl şafakla kaplı saksavulların yanına varıp sarılıp yatıp, mavi gökyüzünü, uzaktan yakından uçup giden çaylakların uçuşuna, dev çölün kırmızılığına, gökyüzüne bakarak uzandı. Gözü, kanatlarını yaymış Şerhan'ın deri postunun yanına gelip beyaz kanatlarını yayan kartalın keskin gözlerine düştü. Şerhan yine bir atlayışta kartalın yanına geldi. Kartal yine Celâleddin'in muzaffer bayrakları gibi kocaman kanatlarını sallayarak saldırıya hazırlandı.

Köpek, beyaz akçıl gözlü kartalın etrafında dönüp zıplaya zıplaya oynadı. Kartalın sol ayağı sakat olsa da kendisini cesurca, mertçe savunabiliyordu. Köpek oynaya oynaya tavşanın kalan kısmını, artıklarını postu ile sürükleyip kartalın yanına alıp geldi. Kartal keskin gözünü kısarak yine kanatlarını yaydı. Yine tepeliğe doğru koşup gitti. Saksavulların altında uzanıp göz kapaklarını kapatıp arasından beyaz kuyruklu kartalın tuzlu tavşanın uzun bağırsaklarını çekip kemirdiğini görmemek için gözlerini kapattı.

Kumlarla beraber sert rüzgârlarla uyanan ağaçlar, dal budaklar başlarını saçıp hiddetlenip eteklerini yaydı. Şerhan başını ayaklarının arasına sokup saksavulun altına sıkıştı. Rüzgâr, çölün ortalarında delirerek kedi veya gizemli bir kurt gibi çığıldayıp uğuldayıp sanki çölün büyük yaşlı devinin inşa ettiği kaledeki binlerce azgın boğalar gibi feryâd edip aşağı yola çıkardı.

Çölün ortasında kıyamet başladığında gökyüzünün en tepesinde bir demir kanatlı kuş, uçak peyda oldu. O kum tepeciğinin üzerinde döne döne uçup yine tozun içine girip yok oldu.

Köpek bu gibi azgın rüzgârlara, geceleri çimlerin dışında kaldığı anlarda, yavruyken bile bu rüzgâra alışmış yenik düşmemişti. Gecenin devrilmiş karanlık kazanı çok büyük ve şimdi sütten çıkan “Alabay” küçük çok küçük idi. Her bahar Şerhan yaylaya göçen sahipleriyle koyun kuzuları, atları ve eşek arabalarını kovalardı bazen yanındaki gürültülü sürüden kaçıp tavşanları kovalayıp kervandan uzaklaşır dili ağzından çıkmaya başlayınca bir yerlere gidip kervanı kovalamayı bırakırdı.

Fırtına, baharın ilk elçisi sıfatında hızla hiddetlenip baş göstermiş olsa da böyle çabuk bastırılırdı. Köpek kulaklarını sallayıp birbirine çarptırarak, kirpikleri ve kazan gibi başından parlak kumları döküverdi . Kum ve toza belenmiş gözleri hayretten koskocaman açıldı.

Şerhan, kasırğa ve rüzgârla büyük küçük, beyaz, gül rengi, sarımsı sayısız taşlar ve heykeller denizini görüp başını o tarafa çevirip donup kaldı. Atilla önderliğindeki taş savaşıçılardan oluşan kadim Hun ordusu sanki çölün bin yıllık bağrından çıkmış gibiydi. Kalan tavşan eti parçalarını topal kartala sürükledi. Ortadaki boşluk her türden taş ve heykellerle doluydu. Heykeller denizi, selden sonra kırılan güneşin soluk sarı ışınlarındaki kızıl bir deniz gibi parlıyordu.

Yine çok uzaklarda demir kuşun yani küçücük uçağın sesi duyuluyordu. Şimdi o kum fırtınalarıyla dolu göğe alçalmış şişen beyaz balon gibi şeyler yayılıp yayılıp düşüyordu. Şerhan gökyüzünden düşen insanların ayaklarını görünce daha yakından görebilmek için koştu. O yukarıdan düşen insanlar... Sallanan ayakları gördüğü anda açlık isteği baskın geldi. Paraşütçülere hücum etti. Köpek, çölün enginliğinden, rüzgârlarından güç alıp kurt gibi hırlayıp iri beyaz dişlerini göstererek saldırıya hazırlanmıştı.

“Волк, волк...³²... Kurt... Kurt...” diye sesler işitildi şişen balonların arkasından. Şerhan’ın gökyüzünden inen, rüzgârda küre gibi şişen beyaz mavi renkli hava balonları kanını coşturdu, aklını başından aldı. “Uv, uv” diye uladı sanki kurtlar, çölün farklı köşelerine dağılmış sahranın hükümdarıymış gibiydi.

³² Eyvah, eyvah.

Bu sırada merkezden havaya ateş edilip tabanca sesi duyuldu. Köpek sanki o anda köpek olduğunu hatırlamış gibi “sızlanıp” kendini kayaların üzerine attı. Şerhan kum tepelerine tırmanıyor ve çabucak kum ile birlikte aşağı akıp düşüyordu.

Yine arkadan “pat, pat” diye kurşun sesleri duyuldu. Köpek koca gövdesini öne doğru fırlatıp aslan gibi kükredi iri patileriyle kumları eşeledi ve her tarafa savurdu.

O canı ağzına ulaştığında beyaz kuyruklu kartaldan eser yoktu. Köpeğin koca gövdesi silah sesinin dehşetiyle halen titriyordu.

Şerhan burnunu çekip etrafında döndü bir zamanlar yazlık mutfak sahiplerinin bulunduğu barınağa doğru gitti yukarıya sıçrayıp havlıyordu. Kartal rüzgârda mı uçup gitti. Tavşan etini yedikten sonra çitin üzerine oturmuş etrafa bakıyordu. Köpek arkadaşını kaybetmiş gibi hoplayıp zıplayıp fırtınanın son sessizliğinde rüzgârda uğuldayan motorun sesi bozkırdan duyuluyordu.

Ses yavaş yavaş yükselip o anda canlanmaya başlayan kuşlar ve çekirgelerin, uzak bataklıktaki çöllerin yankılanan sesleri daha da güçlenmeye başladı. Köpek geldiğini hissetmiş gibi yıldırım hızıyla sanki bir emire uyarcasına yine postunun üzerinde peyda oldu. Sanki kalesini savunuyor gibiydi.

Sonra içi içine sığmayarak dikenli saksavullar, taş heykeller ve denizin etrafında dönerek arabanın geldiği yola koştu. Onun içinde “acaba sahibem mi...” diyen bir umut var idi.

Küçük kasalı yük arabası sahipleri ilk olarak dev beyaz köpeğin kurt olduğundan şüphelenip arabasını yavaşlattı.

Köpek, arabayla aynı hızla koşup havlamaya başladığında onun köpek olduğunu anlayıp... Çadırın yerindeki postun yanına gelip durup motoru durdurdu.

“Bu yabanileşmiş köpek... Nasılda tüy değiştirmiş baksana.

“Havlayıp, bizi gördüğüne sevinip gitti.”

“Oh bu tam bir hazineymiş.... İşte para... İşte para...”

“Bunu tutup çobanlara satsak ... Dört beş tane koyun verir. Koyun sürüsünde Alabay’ın kokusunu alan kurtlar sürüye yaklaşamazlar.”

“Abartmayın... Bu çölde yolunu kaybetmiş sokak köpeği, yabanileşip gelen bir köpek... “Bu Alabay. Cins köpek... Gence adlı çobanı, üç aylık bir sürü de bekçi köpeği yavrusunu iki yüz dolara satın almış imiş...”

“Nasıl alıp gidebiliriz? Yanına gidip verelim... Bize rüşvet verecek... Eşek gibi gelecek... Bu bela.”

“Et konserve var mı? Aç, aç... O ecza dolabını al getir. İşte şimdi oldu. On beş dakikaya kadar uykuya dalacak göreceksin. Arabaya yüklersek... Bizi kimse tutamaz. En az iki koyun düşer her birimize. Gence adlı çobana alıp götürürüz. Onun eli daha açık...”

Şoförler arabanın tamponuna ayağını koyup duran serseri köpeğin yünü rüzgârda aslanın yelesi gibi uçuşan ateş gibi başına bakınca hayretler içinde kaldılar. Et konervesini açıp kâğıtların üzerindeki beyaz un ilacına su döktüğünde köpek hırlayıverdi.

Sanki kendisine karşı kötü bir şey yapıldığını hissetmiş gibiydi. Şişman eczacı ve sıska şoförler konserveyi ellerinde tutarken donup kaldılar. Heybetli köpeğin hırıltısı rüzgârlara karışıp güçleniyordu. Kamyonun kapalı camını aşağı indirip parlak kutuyu “gel, gel” diyerek aşağı attılar. “Sür, sür Zeyni” dedi zayıf arkadaşı, şişman sürücüye. Sanki köpek birden zıplayıp arabanın üzerine çıkıp, camı kırıp, içeriye girip bu ikisini paramparça edecekmiş gibi.

“Bu belayı, Gence adlı çobana teslim edersek eşimin doğum gününde kucağımı ceplerimi hediyeyle doldurup yanına giderdim.

Köpeğin kulağının dibinde arabanın uğultulu motoru çalışıyor rüzgâr uğulduyordu ve sanki gökyüzünde bir yerlerde birileri vardı. Kimdi? Sahibi mi ya da çadırın küçük çocukları mı? Şerhan kalk...

Gel, gel diye çağırırdı. Fakat köpek kocaman başını hiç kaldıramıyordu; sanki zayıf ve şişman iki sürücü onu bir sedyeye koymuş alıp götürüyorlardı. Tıpkı gözüne kum kaçmış gibi açılmıyordu. Arabanın bir anlık sarsıntısı köpeği zıplattı. Çölün soğuk rüzgârları hücum edip geldi. O açık yıldızlı gökyüzünü görüp birden sışrayıp olduğu yerde durdu.

Sanki bu araba iki gözlü ejderha gibi acıyla karanlık kalbinde yatan çölü, karıncaları, kurt, çakal, domuz, tavşanlar, keklik, kumru ve kargalar ile beraber

sürüklüyordu. Dünya motor sesini geriden takip ediyordu. Araba karanlık çölü ikiye bölüp yıldızlı gökyüzünün altında lambalarını yakıp gübre böceği gibi azap çekip ilerliyordu.

Araba aniden yavaşlayarak durdu anlaşılan şoförler tuvalet için durdular. Farlarını yakıp kararmış bakır kumun üzerine bir bir atladılar. Hemen karanlık çöle doğru yöneldiler.

Kendine gelen köpek yumuşak kuma sıçrayıp düştü. Karanlıkta yaşlılıktan homurdandı insanoğlunun vahşetinden yeni nesil kurtlar gibi uluyordu. Sürücüler pantolonlarını çeker çekmez arabaya doğru koştular. Kızgınlıkla inleyen sesler duyuldu. “Ahmak Zayni, tuvalete gitme sana dur” dedim. Şoförler ses şamatayla arabayı çalıştırıp hızla hareket etti. Şerhan bir an yüzünü rüzgâra çevirdi, yünlü boynunu rüzgârın savurduğu gaz dumanları olan arabanın yanıp sönen kızıl ışığına doğru kaldırdı araba çölün toprağına bıraktığı iziyle birlikte çölün bağrına doğru gitti.

Ertesi sabahın karanlığında, haftanın üçüncü gününde sabah doğu tarafı beyazlaşmaya başladığında dik tepelerde kocaman bir kurt görüldü. Kurt uzun yolculuktan sonra vatanına gelmiş gezgin gibi tepede duruyordu. Ufukları solmakta olan enginliklere gecenin perdelerinin altından beliren saksavul, kızıl selvilere, ısıltılı heykeller yumağına hüznle baktı. Heykeller denizinde sarı parlak kafalar görünüşe göre paraşütteki insanlar tarafından götürülmüş idi. Büyük kurt dağdan indiğinde Şerhan açık olup yavaş yavaş yaklaşıp çimlerin üzerinde yatan değerli postunun yanına yaklaştı. Postu ıslaktı geçen yağmur yağıp ıslatmıştı.

Köpek sanki sevgi ister gibi homurdanıp inleyip aksayan ayağını özenle basıp postunun yanına geldi.

Şerhan’ın kulağı, geniş omuzları ısırılmış tırmalanmıştı galiba yolda yalnızken vahşi köpekler ve çakallar ile dövüşüp direnir, ter içinde çamur ve kuma bulanık koca gövdesiyle yatıp gözlerini yumdu.

Sabahın soğuşundan mı birden gözleri açıldı. Yüzüne, bazen yavruyken annesinin kabarıp tüylerine başını koyduğunda yumuşak bir perde gibi bir şey düşüyordu.

Sonbaharda yumurtadan çıkan ördek kuma gagasının altında karışarak yatıyordu. Sahibinin yazlık mutfağının yanından yaralı kartal koca kanatlarını yayıp göklere çıktı.

Onun keskin tırnakları ve köpeğin önünde yatan ördeğin perdeleri rüzgârda sallanıp sallanıp uçardı. Kartala gitme der gibi homurdandı. Şerhan, ördeği kartalın attığını anladı.

Yedi nesile özgü çöl kurtlarına has... Dünyaya sahip çıkmak için uluyordu...

Köpeğin vücudu gece çakallarıyla girdiği kavgada aldığı yaradan dolayı ağrıyor ve yalvararak hırlıyordu. Şerhan'ın köpek dişleri yerindeki ağrıları artırıyor vücudunun ısısı yükseliyordu. Acaba çölün vahşi hayvanlarında bulaşıcı bir hastalık mı vardı? Köpek gittikçe halsizleşiyordu gözünden burnundan sürekli su akıyordu.

Bir musibeti haber veren çölde, gökyüzünün yüksek yüksek yerlerinden akbabalar inmeye başladı.

Yine dört tarafında uğuldayan motor sesleri çılgık atıyordu. Köpek bu sestten kaçması gerektiğini anlıyor ama katıra benzeyen koskocaman gövdesini kaldıramıyor ve yaşla dolu gözleri de açamıyordu. Fakat... Bu halde bile kurtlara özgü bir ahenkte hasta sesiyle uluyordu. Şerhan'ın yaşla dolu gözleri önünde büyük çizmeler, kırmızı ayakkabı ve küçük çocukların 132oşunun132arı peyda oldu. Ayaklar patır patır bir oyana bir buyana yürüyor, onun etrafında dönüyordu.

Birden kulaklarına vücuduna çölün içinden yükselip gelen bir ses vurdu. Bu ses geceleri kumlardan duyulan eski bir şarkı gibiydi. Onun kulağına sahibesinin hayat veren sesi geliyordu

Vayy ! Zavallı Şerhan her ne olursa olsun ayakta kalabilmiş, kurtlara, aylara yem olmamış, üç mevsim bizi beklemiş. Ben sonbaharda köye geldiğimde onu arabanın tekerleklerinin altında kalıp ezilmesin diye burada bırakmıştım. “Şerhan kımıldamadan postun üstünde otur” demiştim, dedi sahibesi hüzünlü bir ses tonuyla.

Köpeğin koca burnunun altında çocukların kırmızı deri ayakkabıları gelip durduğunda köpek gözlerini yavaşça açıp homurdandı.

Dünya çok parlak güneş parlıyordu, sesler ve tatlı süt kokularıyla dolu idi. Şerhan... Üç mevsim postu üstünde oturan köpek... Bu sözlerini çölün rüzgârları, Karakum'un kum tepeciği söyledi.

24 Nisan... Mayıs 2017. Nevai caddesi 30.

4.10. YAĞMUR BULUTUNUN HAFIZASI

Yağmur bulutunun hatırası var idi.

Bulutun, Aral denizi Kanlı göl yöresinden yükselişi bin yıl on iki ay yirmi bir gün olmuş idi. İşte o sürede kâinatta dolaştı dolaştı, denizi bulamayınca serseme döndü. Bakan çocuğun sözü.

Gece tek başına bir şişe Nukus rakısı içtiğinden soğuk yemiş üç yüz yıllık karga gibi sersemleşip dünya gözüne bomboş ve tuzsuz göründü. Evde karısının sesini duymamasına aylar oldu.

Patates, soğan, bal kabağı ve pirinç satın almak için pazara gitmekten veya beş yaşındaki kızını doktora götürüp gelmekten, zorluklarla dolu dünyada köyde yaşamaktan yorulmuş idi. Karısı sonunda canından bıkıp kızını da alıp gitti.

Seiliy’in çok sevdiği mutfağının radyosundan küçük bir kızın “bir kere sevemedim” diyen nakaratını tekrar ettiği şarkıları duyuluyordu. Kirli perdeli pencerenin ardından denizin iç çekişini duyabiliyorlar, kuru yaz selvi ve saz dalları rüzgâra katılıp ağlıyordu. “Ah canım nereye gideceksin, nereye nereye” diye haykırdı rüzgâr. Yakınlarda ev inşa ettiren komşular gürültüyle çakıl döküyor, arabalar etrafında dönüyordu. Seiliy’in Sovyet devrinde kendi yaptığı evlerinin pencereleri titriyordu. Bir yerlerde horoz şafak vakti öterdi güneş gökyüzüne yükseldiğinde de “ü-ürü-ü” diye ses çıkarırdı. Allah’ın lanetlediği peygamberin asasıyla itelediği bu yerde horozlar da sanki öğle vaktinde bir çeşit hastalığa yakalanmış gibi öterlerdi. “Kes sesini... Horoz olma. Lanet olasıca”... O ayağı kalktı uyuşmuş başını tuttu. Midesi de bulanıyordu, aç karnına içmenin sonu bu.

“Acaba evin bir köşesinde içki veya şarap bulmak mümkün mü?”

Buna emin olamasa da zayıf gövdesini yerinden kaldırıp televizyonun olduğu odaya doğru gitti. Hiç misafiri olmayan, yıpranmış kanep ve kırılıp kalan yeşil kadife sofra bezi sarılan masadan ibaret odayı dedektif köpek gibi karıştırmaya başladı.

“Ahmaklar”... Sanki rakı varmış da birisi pencereden girip çalmış gibi söyleniyordu. Oda da sadece dört parça eşya var idi. Rakı şişesi olsa pas tutmuş kanepenin arkası ya da karısının veya kızının geçmiş zamanlarda geleneksel olan rengarenk, çin desenleriyle bezenmiş, şimdi giymediği kıyafetlerini astığı dolapta olurdu. Kanepenin

kırık ayağının altına destek için konulmuş bir yığın kitabı birden çekip aldı. “Vah” öldüm diye çığlık attı. Ayağı eski kanepenin altında kalmış idi. Yaş dolu gözleriyle Karakalpak sanatçıları Tulepbergen Kaipbergenov³³ , İbrahim Yusupov... Bahtiyar Kenjabek isimlerini güçlkle okudu. Seiliy, korkuyla bu yerlere günde üç dört kez gizli gizli gelip sanki bir mucize olacakmış gibi bakardı. Kendi sözüyle söylemek gerekirse “kötü günde lazım olur” diyerek sakladığı içkisi onlarca, yüzlerce kara gün geçirmiş sonra şişesiyle birlikte kaybolmuştu. Geceleyin dış kapıyı açıp toz toprak içindeki gökyüzüne bakıp “vay şeytanlar” diye haykırdı. Bunu kime söylüyordu kendi de bilmiyordu. O anda Seiliy’in alınına üç damla yağmur düştü. Yazın sıcak günlerinde toz içindeki Aral çölüne yağmur düşmesi mucize idi.

Denizin terk ettiği tuzlu çöllerde gece gündüz süren kum fırtınaları köyü kuma gömerdi. Bir zamanlar karısının tavuk beslediği kümesin uzun sırtıklarına bağladığı bez parçaları eski Karakalpak beyliklerinin, Harezmi şahlarının bayrakları gibi dalgalanıyordu. Seiliy yumuşak ve ılık kuma sessizce adım atıp tuğlar uçup gitmeden onları tutup aldı. Bu sulu boyada çizilen resim ressam Sabir Kutlu Muradov’un resim parçaları idi. Kumaşın büyük parçasında atlı kızın eli, başının bir kısmı, gözü ve at yeleleri saklanıp kalmış idi. Ressamın çizdiği bu resim parçasında görüle bilen gözlerde güneş ışığı ya da yağmur damlasına benzer bir parıltı vardı. Bu resmi daha önce bir yerde görmüş idi. Bu çehre ve berrak gözlerdeki sırlı tebessüm tanıdık idi. Bu Mona Lisa ya da Gogen, Mone’nin işi değil... Bu kısık gözler Karakalpak kızına ait idi. “Allah razı olsun, Allah razı olsun”... Koyunlarını satma, koyunlarını satma... Çiftlik idaresine gel... “Allah razı olsun” denilen hoparlör sesini rüzgâr, köyün hayvan pazarı ve üç dört kadın satıcıdan ibaret sebze pazarının bulunduğu yere getiriyordu. Yine radyo hoparlöründen her zaman olduğu gibi tempolu bir Karakalpak ya da Harezmi şarkısı duyuluyordu.

“Selamün aleyküm azizler Nukus’tan konuşuyoruz. Karakalpakistan da saat on oldu. Köy işçileri ve çiftçiler için konserimiz başlamıştır”.

O anda Seiliy rüya mı görüyordu yoksa çok içmekten uyuyup eşek gibi devrilip hüngür hüngür ağlıyor muydu neydi... Bir yerlerde kendinin yağmurda kaldığını annesini mi veya başka birisini mi yardıma çağıran tanıdık ve yabancı boğuk gürültüler duyduğunu hatırladı.

³³ Karakalpak sanatçıları.

Uzaklarda toz fırtınalarının içinden rüzgâr daha sert estiği sırada “Moynak” yazılı tabelayı görünce yola atladı. Bakan, sabah güneşinin kavurucu ışıkları altında yaslanan köy evlerinin ardından yaşlı adamın kendisine doğru geldiğini gördü. Şairin ayağındaki Çin malı lastik ayakkabı güneşte ısınmış, ayağını yakıyor ve tuhaf bir koku yayıyordu..

“Bakan çocuk: “Şair yürü”... Burada bir balık madeni buldum. Yağmurda yılan balıkları bir yerde yığılıp kalmış içinde yayın balığı var mı yok mu seçemedim. Kimseye söylemeden, kızartıp Nukus rakısıyla birlikte yeriz düşüncesiyle geliverdim.

Seiliy rakı ve yiyeceği duyunca yağmur solucanı gibi canlanıp, Aral’ın sıcaklığında karardığı için gözü parıldayan Bakan çocuğu takip etti. Astana şehrinden üniversiteyi bitirip döndüğü bu günlerde beyaz gömleğini her gün yıkıyordu. Köyün iz basmış, kapkara, biricik lokantasında her gün musallat olan sınıf arkadaşları “gel, birlikte kadeh tokuşturalım” dediklerinde onlardan uzak dururdu.

Onlarca yıl içinde bir kadın gibi uzanmış eski Aral denizi, Seiliy’in hayalleri için geleceğe olan inancını, utanç ve şerefe dayalı insani duygularını çekip aldı. Şimdi o da denizin etrafında kalan sayılı köy ihtiyarları, ayyaşları ve tembelleriyle aynı safta lastik ayakkabı giyiyordu.

Kadim büyük devletin yirmi birinci yüzyılda perişan olmuş iki nesli... Aral terk edilmiş tuzlu topraklarda yürüyüp, sıcak kuru rüzgârlarına kütükler gibi eğilip parça parça çatlayan kızgın topraktan ilerliyordu. Bu topraklarda bırakın havayı bir damla su bile olmadığı için sarı toprağın kendisi cehennemin kapıları açılmışçasına yanıyordu. Güneşin parıldadığı gri gökyüzünün bir yerlerinde güneş, kendi köyünü terk etmeyen yirmi otuz kişiyi tavadaki yağ gibi yakıyordu. Hatta gökyüzünde uçan kuşlar yerdeki karıncalar da bu lanetli diyarı çoktan terk etmişti.

“Gülpaşalarda gitmişti”.

Bakan yaşlının bu sözleri sıcak rüzgârlarla ara sıra gelen fırtına kuşlarının sesleriyle azgın denizin kıyısına taşınırdı. Seiliy bu haberin acısıyla susardı. Bu yerden göçüp giden her bir insan yüzünden Kanlıgöl köyü çölün derinliklerinde kayboluyor gibiydi.

Bakan yaşlı ve şair Seiliy denizin dibinden taşınan kum, tuzlu topraktan oluşan bir tepeliğe çıkıp durdu.

Yaşlı adamın gri pantolonu ve şairin açık ceketinin düğmesi şiddetli sıcak rüzgârda dalgalanıyordu. Göçen kum tepeciği gri, sarı, kahverengi taş toprak koca bir iç çekerek çıkan buhar, dumanlar arasında uyuklayan tuzlu meşin tek tük turan kavağı, ılgın ağacı rüzgârda hayattan vazgeçmiş gibi titrer ve sallanırdı. Deniz kuruduktan sonra Moynak’tan iki yüz üç yüz çakırın³⁴ uzaklaşmış su birikintisi taraflarında görünen serap mı yoksa denizin kalan kısmımı göğe bulut şeklinde yükseliyor ve Allah’ın emriyle bu vatani daha da tahammül edilemez hale getirerek alevler saçıyordu.

“Allah’ım, işte şu aşağıda turan kavağının altında.”

“Bu yerlerde ne işin vardı. Bakan çocuk, yaşlı tazı, avcı köpeği gibi bunu da mı koklaya koklaya buldun.”

“Ha, ha, ha...”

Issız, sınır boyu sakinlerin gülüşleri bile iç çekiş, ağlama sesi gibi hissediliyordu. Genç yiğitler gibi çevik Bakan, ihtiyar kendini kızgın kuma bırakıp aşağı kaydı.

Şair tanecikleri altın gibi olduğu parıldayan kumların üzerinde bir iki adım attıktan sonra koşarak uzaklaştı. Lastik ayakkabı kumla dolup bir yerlerde ayağından çıkıp kayboldu. Aslında Bakan çocuk içtiğinde sürekli aynı şarkıyı söyleyen eski bir plağa benziyordu.

Seiliy, söyle bakayım bu kadar geniş ve büyük yer küresi nasıl havada duruyor? Kocaman kainatta, dünya denilen bu gezegen nasıl akıp gidiyor? Bizim yağmur bulutlarımız nerede duruyor? Güneş battıktan sonra gezegenimiz uçsuz bucaksız karanlık boşlukta bir tarafa Fergana’nın kavunu gibi yuvarlanıp gitmiyor. Bunları bilmediğin halde, yine de bir şairsin.

“Ninem dağlık bölgelerde deprem olduğunda: öküz yeri bir boynuzundan öbür boynuzuna aldı çünkü gün boyu yorulmuştu” derdi.

Şair söyle bakalım: sabah güneşini kim doğuracak? Ay akşam nereden çıkıyor. Sen Allah dersin ben Allah derim. Allah’ın kendisi nerede ve neye benziyor? Yedi milyar insanın kaderinin dert sıkıntısının ne olduğunu biliyor. Onların her biri derdine çare istediğinde nasıl yardım eder?

³⁴ Yaklaşık bir (1,06) kilometreye denk eski bir uzunluk ölçü birimi.

Bakan çocuk hikâyelerini tekrar etmeye başladığında Seiliy birden fırlayıp kalkar şişeleri ve Bakan çocuğu terk edip giderdi.

Seiliy uyuşuk ve buğulanmış gözleriyle, kuma gömülmüş ılgın ağacının alt kısmının kımıldadığını görünce şaşırıp kaldı. Sanki eski zamanların dinazorları kumların altından çıkıyormuş gibi şaşkınlıkla Bakan çocuğa bakıyordu.

“İyi olduğumu biliyorsun, bu iyiliğimi unutma kimseye söylemedim sana dedim. Üç dört ılgın ağacının altında bir insanın dirseği uzunluğundaki onlarca yüzlerce yılan balığı, peri masallarındaki ejderhalar gibi kıvrılmış yatıyordu. Zaman zaman gözleri güneşte parlıyordu. Çölün kadim rüzgârı traktörlerin sesini, ses şamata arasında radyo müziğinden geçen “yanacağım” diyen seslerini alıp getiriyordu”.

“Bakan çocuk, bunlar yılan değil mi?” dedi şair korkuyla kendini arkaya doğru atarken.

“Bunlar yılan balığı, yağmurla yağdı”.

Seiliy, yarım arşın uzunluğunda alacalı bulacalı parlak balıkların gökyüzünden yağmurla yağdığını düşünürcesine masmavi gökyüzüne ve tuzlu topraklarla kaplı uçsuz bucaksız çöle bakı verdi.

“Baba, inanılacak bir şey söyle. Gökten balık yağdığını ilk defa duyuyorum”.

Böyle büyük bir balık yağmurla nasıl yağabilir. Yağmurla birlikte çamur yağdığını biliyorum.

“Yağmurla yağmış, yağmurla yağmış. Şimdi pazara götürüp, ekmek, domates, salatalıkla takas ederiz”.

“Bu nasıl olacak hepsi yaşıyor hepsi çok korkunç”. Dede...

“Yılan balığının çok dayanıklı olduğunu bilmiyor musun?” Şu eski çanta ve kovaları bunun için alıp getirdim. Canlı olmaları daha iyi yazın bu sıcakta bozulmaz.

Bakan çocuk... Tıslayarak daire çizmekte olan alacalı bulacalı yılan balıklarını çanta ve kovalara koyuyor, çuvaldan yılanlar çıktıklarında başlarına bir sopayla vuruyordu. Acı içinde kıvranan yılanlar kendilerini dört bir yana savuruyorlardı.

Sıcaktan bitkin düşen Seiliy, kovanın altında kalan bulanık tadı olan sudan bir yudum aldı ve tekrar uzandı. Bakan çocuğun sözüne uyup buraya geldiği için kendi

kendine çok kızdı. “Ey, Allah’ım, beyni çöl rüzgârında kurumuş ihtiyara inanarak geliverdi. Sıcakta kokmuş balığın ardından pazara gitti. “Çamura belenmelerine karşılık bir somun ekmeği verseler de razıydı”.

Rakı içmeyi düşündüğünde kalp ağrısına dayanamayacağından korkuyordu.

“Sakalina ateş düşsün Bakan çocuk.”

Eh, edebiyat öğretmeni Tatar Tenzila’ya ilk lanetinin üzerinden yirmi yıl geçti. O sıralarda hanımı bir kız çocuğu doğurunca evindeki meşakkatli hayata ve yoksulluğa dayanamayınca şöyle söyledi: “Ey Seiliy”... Gazeteci olan beni hiç ilgilendirmiyor. Açlıktan ağzın kokuyor... Evinde, çocuğun aç içmeye suyun bile yok. Sen halen kurumuş Aral ve eski memleketler hakkında şiir yazıyorsun. Ben şiir yazana adama erkek demem. Kadınlar gibi memleketi için üç kuruşluk şiirler yazan, kadınsı şiirler okuyan adamlara erkek demem kadın derim. Kadın derim.

Seiliy, yedinci sınıftayken yağmurla ilgili bir şiir yazıp Tatar Tenzila’ya gösterdiğinde şiiri çok övmüştü. O hayalin peşinde Seiliy yok olan Aral denizinin etrafında dönen bulutlar gibi... Balıkçı kuşlar gibi hayalinin peşinden koşan bir gazeteci oldu.

“Yazdığı şiire de Tatar Tenzila’ya lanetler olsun.

“Seil, hey Seiliy” diye ses geldi uğuldayan ılgın ağaçlarının, eski tahtalar ve cızırtılı kapı ardından.

Pencereden kırk ellili, gözlüklü, şapkalı, şortlu, yöredeki Karakalpaklara benzemeyen insanlar görölüyordu. Ayda taş çatlasın on kez bile açılmayan eski mavi kapı gıcırtyla açıldı ve Bakan çocuğun kel kafası ve kara yüzü yeniden ortaya çıktı.

“Onlara senden bahsettim. Ben Aral’ı bilsem de Aral’ın tarihini ve gemilerin geçmişini bilmiyorum. Hadi gidip yardımcı olalım. Her birimize on dolar verecekler.

Yılan balık olayından sonra halen daha kendine gelememişti. Aral etrafında Üstyurt’un aşağısındaki ovasında sığır yetiştirerek büyüyen Bakan daha önce onun yanına bile yaklaşmıyor idi. Bir gün nehir kenarında otururken Bakan çocuğun getirdiği rakıyı içip yakınlaşıp konuşmuştu. Yetmiş yaşını aşmış olmasına rağmen, tarlalarda ve çöllerde tuzlu deniz, kar, yağmur, rüzgâr ve sıcaklığın arasında dolaşan bir Bakan çocuk olarak kalıverdi.

“Seiliy, Bakan çocuğa, “o on dolarını al başına çal” diyecekti fakat kendini tuttu . Talihsiz şairin gidecek yeri , yapacak işi yok, yarını da belli değil...

“Bakan ağabey... Bu son gelişim. Bunu unutma.”

Arabada klima çalışıyordu, iki adam ve omuzları çilli sarışın bir kadın İngilizce konuşup gülüyorlardı. .”You don’t imagine, how they are drinking ..young and old people all drinks vodka”..³⁵

Seiliy’in sarhoş bedeni arabanın serinliğinden titriyordu. Seiliy, misafirlerinin konuştuklarını anladı.“2. Dünya Savaşı sırasında traktör, tank, elektrikli cihaz fabrikaları bütün cumhuriyetlere dağıtıldı. Nukus’e ise içki fabrikası gönderildi. Rusya’dan gönderilen içki fabrikasının demiryolu raylarında kaybolduğu ve sonunda Nukus’e ulaştığı söyleniyordu. Bu bir yalan. Şaşkın Kalpaklar’ı rakıyla sarhoş edip büyük Aral’ı kuruttular. Hâlâ ne olduğunu bilmiyoruz. Halen bütün köyün rüyasına denizin dalgaları, balık avından dönmekte olan gemiler girmektedir.

“Sirenleri duyuyoruz” dedi Seiliy sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi arabanın karartılmış camına baktı. Kimse ona bir şey söylemedi, Bakan çocuğa, kafası karışmış bir şekilde baktı.

Etrafı tuz kaplı kum tepelikleri, sazlıklar ve yeşilliklerle çevrili, toz altında uçsuz bucaksız enginliğe bakarak oturan Bakan çocuk, “İyi mi...” dercesine şaire güldü. Çeşitli kahkahalar, saksafon, keman sesleri ve Sovyetler Birliği marşını anımsatan Özbekistan marşı arasında arabanın radyosu cızırdayıp yüksek sesle Karakalpak dilinde bir kanala bağlanıyordu. Kuşlar uçtu, Gün Suluv..” diye şamanlara benzer bir ses tonuyla mırıldanıyordu destancı.

“Aral sabahı “ dergisinin yazı işleri müdürüyüm”.

“Yaramaz Bakan çocuğun kulağına “ihhhh”... Derginin son sayısının ne zaman çıktığını kendi de bilmiyordu”. “Aral sabahıymış... “Aral akşamı” demeliydin” sözleri çalındı. İhtiyar bir de onu dürttü. Onun sesine kayıtsız kalınca uzanıp giden yola arabanın camından baktı. Uzaklardan gelip birleşen siyah yollara baktı. Bu taraflarda toprak kale, devin kurduğu kale, koyunların kırıldığı kalelerin viraneleri saçılmış durumdaydı. Bir yerde içmiş, sıcaktan yorulmuş, kıvırcık saçlı, büyük yassı zincirli bir bileklik takan

³⁵ “Nasıl içtiklerini tahmin edemezsiniz.. Genç, yaşlı herkes votka içer”..

Jeyms, teneke bir kutudaki birayı açıp Seili'ye uzattı. Eğer hayır derse vermekten vazgeçebilir düşüncesiyle bira kutusuna birden yapıştı şair... Buz gibi bira... Müzik... Kliması olan kocaman bir araba... İnsanlar ne kadar bahtlı... Acaba akrabaları, sınıf arkadaşları gibi Astana, Nukus veya Taşkent'te göçüp gitseydi o da müreffeh bir hayata kavuşur muydu?!

“Aral denizi on yedi bin beş yüz altmış dört yıl önce peyda olmuş. Denizin kurulması planlı bir şekilde 1980’li yıllarda başlatıldı. “Sovyetler Birliği, Orta Asya halklarını özel bir köleleştirme planı temelinde kuruttu.” Diyen sözlerini duyan Seiliy’in gözlerinden yaşlar süzüldü”.

Şak, şak.... Fotoğrafların çekildi... Yabancılar sıcağa dayanamayıp ve serinlemek için arabaya bindiler. Şair Seiliy ve yetmişin üzerindeki Bakan çocuk bu yerde kuma gömülü gemiler gibi güneşte kıvranıyordu. Dönüşte Jeyms, Taşkent’e gideceği için ikisini de yolda indirdi. Aral’ın üstündeki yağmur bulutları hakkındaki düşünceleri çöl rüzgârları tarafından denize doğru savruldu. Şair ve Bakan çocuk, köy yolunda koyun, keçi ve develerle dolu bir istasyonda durdular. Duvarlar “A+R-aşk” benzeri yazılarla karalanmıştı. Rüzgârlı durağın alçıdan yapılmış parmaklıklı nakışları arasından, yan taraftaki yuvarlak deliklerden “vuvv” diye rüzgâr sesi işitiliyordu. Sanki kumun altında ya da göğün üzerinde toplanmış kalabalık titriyor ve ağlıyordu. “Allah’ım niye bizi unuttun” ?... Neredesin?... Sarı alev alev yanan gökyüzünde güneş bile görünmüyordu. Rüzgâr durdu, kuş dahi uçmuyordu. Sanki güneş kendi ateşiyle kendi kendini yakmıştı.

“Bakan ağabey sen adam olamadın. Yetmiş yaşına geldiğin halde bir türlü akıllanmadın. Bu yabancılar işlerini bitirip bizi istasyonda bıraktılar. On dolar diyorsunuz, şimdi on dolar versek biz köye gidebilir miyiz?” Seiliy konuşmasını bitirmeden değişik sesler çıkarıp ilçe merkezi ile köyler arasında seyahat eden otobüs geldi. Eskidiğinden tekerlekleri yan tarafları paslanmaya başlayan otobüsün camlarında gece yağın yağmurun uzun uzun izleri var idi. “Sana iyilikte yaramıyor, Seyil. Evinde beş parasız yaşıyordun. Artık on dolarınız var. Bu da neredeyse yüz bin som demektir. Misafirlerin cömertliği ile bira bile içtin...”

Şair, Bakan çocuğa cevap vermeyip pazardan gelen yöre kadınlarının sözlerine kulak verdi. “ Arıların sonu mu geldi? Eskiden bal arıları eski kalelerin duvarlarına yuva yaparlardı. Duydun mu, duydun mu bir kilo bal yüz bin som diyor. Aylık üç yüz bin som

alıyorsan... “Aklın başında mı balı nasıl alayım... Ekmekten haber ver. Eve ekmek aldın mı?” Okuyan kızlar, okumayan kızlardan daha değersiz oldular. Okumayan kızlar evi süpürür, ekmek pişirir, hayvanlara bakarlar. Okuyanlar maaşla çalıştıkları için hiç bir şeye sahip olamazlar.”

Seiliy’in sıcaaktan pişen beynine “neden okumuş Karakalpak kızları kocaya gitmiyor?” Neden köyün kethüdaları az miktarda başlık parasını az veriyor” gibi düşünceler takılı verdi. Biraz dinlendikten sonra henüz yayımlanmayan dergisinde bu konu hakkında bir makale yazmak istedi. Masa ve sandalyelerden ibaret bom boş odaları gezerken, evdeki örümcek ağları, yerde duran kâğıtlar, atılmamış çöp kutuları, perdesiz pencereler ruhunu etkiliyordu. Açık pencereden, sarı gökyüzünün uzak mı uzak kuzey tarafında bir grup kara bulut gördü. Yağmur bulutu... Deniz semalarında bir felaket olmuş idi. Her gün öğle vakti gökyüzünde bir bulut beliriyor ve bütün gece yağmur yağdı. Bulutun nereden peyda olduğunu ve ne zaman göğe yükseldiğini kimse bilmiyordu. Hava durumu hakkında bilgi veren spiker kız “Bugün hava açık sıcaklık kırk beş dereceyi gösteriyor. “Yağmur yağmayacak” diye papağan gibi tekrarlıyordu.

Şair Seiliy başını tutarak masaya oturdu. Bir evinin bile olmamasından, kimsesizlikten , gazetenin zor durumundan ve hâlâ içtiği biranın hararetinden “ah vah” diye ağladı.

“Hey şair Seiliy”...

Arabada biri sinyal verdi. Camdan, köyün, üzerinde “polis” yazısı olan eski Neksia marka arabayı gördü. Gözyaşlarını yavaşça sildi. Moğollara benzeyen genç bir polis memuru olan Seiliy, kapıdan çıkar çıkmaz kelepçelendi. Şairin gözlerinden ateş çıktı.

“Bu ne iş... Ben şair Seiliy’im. Ben gazeteciyim”...

“Çok konuşma. Bin arabaya... Karakolda anlatırsın”...

Polis telsizde “ikisini de aldım, sorun yok yoldaş amirim” deyip arabasını çalıştırıp çakur çukur yollardan gitti.

Şair o sırada yerde oturan sakalları birbirine girmiş Bakan çocuğu gördü.

Seiliy’in kalbi küt küt atıp gözleri kararmaya başladı. Polis, Aral gölünün fotoğrafını çekmeye gelen yabancı gazetecilerden dolar aldıklarını öğrenmişti. Üstelik

Jeyms adlı yabancı, Taşkent'e taşındığı için ofis malzemelerini Seiliy'e göndermek istiyor idi.

“Ölsen daha iyi, yılan balık, Bakan çocuk”.

Üzerinde kirli tişört, ayağında eski terliklerle Bakan çocuğun kafasını daha da öne eğdi. Onları ağır suçlular gibi göbekli amirin huzuruna çıkardılar.

“Hay senin ben... Neden pazarda zehirli yılan balığı satıyorsun ?” Bakan çocuk, sessiz, lal idi.

“Komserim, biz onu topraktan toplayıp aldık. Yağmur ile yağmıştı”....

Hey sen ne biçim şair misin? O masalı gidip anana anlatırsın. Yılan balığı yağmurla yağmışmış...

“İkinizi de on beş gün hapse tıkdım ama ne yazık ki tıkacak yer yok”.

Birilerinin ağlayıp birilerinin güldüğü karakolda, şair ve Bakan çocuk çeşitli evrak ve tutanakları imzaladıktan sonra serbest bırakıldı.

Seiliy'in ateşi kendi kendine yükseliyor ve vücudu titriyordu. “Sekiz yüz elli bin som” sayısı gözlerin önünde renkli halkalar halinde dönüyordu. Karakolda... Sürekli rakı içen ve köyün en başarılı iş adamlarından olan gazeteci Korkmaz Seiliy'in ve Bakan çocuğun yakaladığı balıklardan on dört pazarcı, temizlikçi ve köyün misafirleri zehirlenmiş idi. Getirdikleri yılan balığının Afrika nehirlerinde bulunduğu söyleniyor. Mahkeme, köyün girişimci ikilisi olan şair Seiliy ve Bakan çocuğa sekiz yüz elli bin som para cezası verdi.

“Bakan çocuk, öldüreceğim seni... Hadi... Git, git”...

Şair ve Bakan çocuğun aralarında yaş farkı olmasına rağmen uzun yıllar birlikte içtikleri için acı ve ızdıraqları ortak idi.

“Hoplayıp zıplamayın, para cezasına dönüştürdüm. Amire, kardeşim, bu yırtık pantolonlu şair karısını da terk etti. Bizi dövseniz de on kuruş bile etmeyiz..” dedim.

“Korkmaz, Bakan çocuğa doğru koştu. “Seni öldürürüm kimin pantolonunu yırtık”...

“Sesini kes sen... “İyilik bilmeyen kör bir insansın” dedi Bakan çocuk ömründe ilk defa Seiliy'e sesini yükselterek...

“Şimdi su içeceğiz, Kenagas istasyonundan sonra ordunun terk edilmiş deposuna gideceğiz”...

Korkmaz Seiliy titredi ve heyecanlandı. Bakan çocuğa vurmak için yerden aldığı kumla karışık olan çakıl, yüzündeki kararlı ifadeyi görünce parmaklarının arasından aktı.

“Araba yolun ortasında gürültüyle durdu”.

“Binin Korkmaz usta. Nereye gidiyorsunuz”?

Artık adlı şoför, yolculara gülümseyerek: “ Sen önce bin şair, yoksa terliklerinizle yola düşersiniz... O zaman kemiklerinizi kırarız.”

“Yılan balığını sattık, zehirli bir ejderhaya dönüştü. Askeri depoda kanadı kırık kaplumbağalar varmış, gidersek büyüyüp uçan dinazor olacakmış” dedi Seiliy, Bakan çocuğa cevap vermeyerek...

“Bin sen, bin...” diye Bakan onu iteleyerek.

Güneş parlıyordu ve öğlen olmasına rağmen rüzgârla gelen bulut bir anda koyulaştı ve yağmur yağmaya başladı. Çölün uzak göklerinde Aral Denizi'nin suları üzerinde şimşek çaktı.

“Şuna bak, sıcakta şimşek çakıyor ve yağmur yağıyordu. Uzaktaki kum tepelerinin arkasında bile yağmur yağıyordu.”

“Bu yağmur bulutları... Bunlar insan gibi canlı.”

“Ha ha ha... Bu yağmur bulutu öyle mi ? O zaman yaşıyorlarsa neden her gün yağmur yağıp adayı doldurmuyor.” Dedi. Şoför Artık kulağını tutup “aklı başında mı kafası yerinde mi” diye işaret etti.

“Bulutların Aral’la ne işi var... Onların Samanyolu gibi bir yolu var. Göğe yükseldikleri yer var... Gökyüzü senin görebildiğin kadar küçük değil. Sadece yeryüzünün etrafını bile dolaşmak için binlerce yıl gerek derdi dedem.” Dedi Bakan şoför Artık’a.

“Aral Deniz’in peyda oluşundan bu yana on yedi bin beş yüz altmış dört yıl geçmiş. Bu durumda yağmur bulutlarının peyda olmasından da en az bu kadar yıl olmuştur. İşte yağmur durdu.” Yol boyu, “Tencereye bir hindiye basıp tereyağında kızartıyorsunuz

yetmişlik bir rakı benden” diyerek gelen “şoför Artık” siz bu gidişle bulutlar konuşuyor da dersiniz” dedi.

Araba kar ve yağmur sularıyla yıkanmış, kumla kaplı yolda sürünerek güneşte rengini kaybetmiş üç dört metrelik bir buğday samanı yığınının eğri bir su kulesinin, bir yığın yırtık ve çatlamış kamyon silindirinin yanından sallanarak geçti ve depo alanının ortasında durdu.

Yağmurla ıslanan havadan toprak ve balık kokusu geliyordu. Bakan, durdurulan tırdan atlayarak hızlı hızlı kapalı kapılara doğru yürüdü.

Öldürücü sıcaklıkta araçtan indikten sonra etrafa ve parıldayan gökyüzüne bakan sürücü Artık ve Seiliy Bakan çocuğun, “ah vay” diyen sesinden irkilip atlayıp içeri koştular. Yarı açık kapıdan içeri giren sürücü ve şair, duvara yaslanıp oturan Bakan çocuğun, ter içinde kalan atların ve diğer tüm hayvanların donup kaldığını gördü.

“Bu at mı? Hindi nerede Bakan kardeş”.

“Şu, köşedeki nedir devekuşu mu”?

Karanlıkta, Bakan çocuk deli gibi başını salladı ve elini karanlık köşeye doğru uzattı. Seiliy ve şoför Artık, birinin ayağı kırık, birinin kanadı kırık devekuşları ile uzun yolculuktan terleyen gri alacalı, sarı gözlü dev gibi kır atlarını görünce şaşırdılar.

“Sabah altı yedi tane hindiyi kilitleyip kapıdan çıktım”.

“Saraya kim gelmiş olabilir”?

“Rüzgârda mı açıldı?” diye mırıldanıyordu Bakan çocuk”.

Kapıda, traktörlerin uğultusu ve uzaktan insan sesleri duyuluyordu. Su kuşlarının sesi belli belirsiz duyuluyordu.

“Bakan çocuk, atlar ve devekuşları bulutlara katıldı ve yağmur yağdı. Sanmayın ki yere düştüklerinde kanatları, ayakları kırıldı. Buna daha çok Aral’daki deliler inanıyor”.

“Bakan, bir kere adam gibi konuş. Bizi canlı canlı mezara koyma. Bak... Bak... Bu nasıl son, lanet olsun yılan balıklarına inanmıştım”...

Bakan çocuk karanlığa bakarken kurumuş boğazıyla yutkunuyordu .Nedense iki elini göğe kaldırıyordu.

Ahırdaki insanlar, atların ve devekuşlarının üzerine veba gibi bir sessizlik çökmüştü. Rutubet arttıkça Seiliy art arda hapşırmaya başladı. Artık sürücü, “estağfurullah” dedi.

Ben ne yapacağımı bilmiyorum. Her gün köyden çıkıp yağmur bulutunu izliyorum. Çöle yağmur yağsa bisiklete veya eşeğe binip gidiyorum. Vah... Vah... Toprağın üzerindeki yılan balıklarını sen gördün. Ama size bir hafta önce ana okulunun etrafına yağmurda düşen her biri yaklaşık bir kilo olan mavi kurbağalardan bahsetmedim. O nereden gelmişse tekrar oraya geri döner.

“Kurbağa”...

Artık sürücü ve Seiliy’in ürkmüş sesi karanlık duvarlarda yankılanıyor. Atlar sinirle anırıyordu.

“Atları bilmiyorum. Terlemelerine bakılırsa yağmur bulutu onları sürüklüyor, atlar gece Karakum üzerinden, ya Türkmen ya da Kazak topraklarından geçmişler”. Deve kuşlarını rüzgâr uçuruvermiş. Sonra onlarda çölde yağmur gibi düşmüşler.. Önceden böyle değildi. Çünkü yağmur bulutu binlerce yıldır Aral’dan yükseliyordu. Şimdi o dünyayı gezip bir deniz arıyor. İşte bu ilginç olaylar bu yüzden...

Şair Seiliy birkaç adım öne çıkıp karanlıkta gözleri yanan atlara bakmak için duruyordu. Ağır sarhoş olduğu zaman ki gibi sendeledi, başı dönüyordu.

“Aaa.. sen delisin, sen delisin Bakan çocuk. Vay canına öleceğim, öleceğim... Zira devekuşu yüz, yüz elli kilo gelir. Bir öküze denk. Söylesene Artık, kaç yıldır çölde araba kullanıyorsun? Bakan çocuğu doktora götürmemiz gerekiyor.”

“Yola çıkacağım... Hindi de yok imiş...Ama bir keresinde rüzgâr arabamı uçurdu..” dedi Artık emin olmayan bir ses tonuyla...

Ama bize az miktarda çay veren Jeyms, “Yağmur bulutlarının hafızası var” dedi Seiliy karanlıkta.

Bakan çocuk oturduğu yerden Artık sürücüye doğru yürüdü.

“Hey, sen dur çocuk. Hindi yoksa hindinin büyüğü vardır. Şunu bilin. Kanlı göl köyünden insanlar taşınsa da yağmur bulutları geri döndü”... Kendin gördün...

Ebediyen sessizlik çöken çöller, kum tepeleri rüzgârların şarkı söylediği ılgın ağacı, sazlıklar uzaklarda tuzla kaplı denizin sakinliğini ağır yük arabasının sesi bozuyordu. Araba garip bir yükle doluydu, birinin kanadı ve diğerinin ayağı kırık deve kuşunun küçük başı ve kırmızı boynu mavi boyalı yüksek tahtadan dışarı fırlamıştı.

Bir yerlerden uçuşup gelen gökyüzü resimlerinin parçaları arabanın tahtalarına yapıştırılmış idi. Kamyonun arkasına bir düzine uzun at bağlanmıştı ve atlar bazen kamyonun önünde bazen geride kalıyordu.

O anda, gökyüzünün en tepesinde bir tutam gri bulut peyda oldu. Rüzgârlar, göğün yani Allah'ın hiç bitmeyen yedi katmanlı göğünde uyandı. Allah, rüzgâra ve bulutlara “olduğunuz yerde durun” diye emretti. Çöl tavasında tavuk yumurtası gibi kızaran...

Dipsiz ovada karıncalar gibi vızıldayan iki kulu şaşkına dönmüştü. Mavi, gri, siyah yağmur bulutları maviliğin kenarında toplandı. Çok geçmeden denize doğru yola düştüler.

Haziran Temmuz Taşkent 2022.

4.11. TUTULAN AY

“Alınmayan fiyat yere batsın, vermeyen babası büyütmeyen annesi ölsün!...”

Çolpan. Mehtaplı Gecelerde.

Oymalı sütunların yıldızlarının parlaması göz kamaştırıyordu. Çeşitli ısıtılı taşlarla süslenmiş mihrap şeklindeki sobalar, soyut resimlerle dolu çiçekli duvarlar, akıllara durgunluk veren kan rengi halılar, küçücük şamdanlardan oluşan büyüleyici avizelerin olduğu büyümlü bir balkon, büyüyle duvara yaslanmış güzel bir kadının hayal gücünü kıramayacak kadar güçsüz... Ninesinin büyük umutlarla Aybibi adını verdiği kızın, ağlamaktan kıpkırmızı olmuş gözlerinde, yüzünde hüznü dolu, narinlikten yanan gözlerinde bir umursamazlık dolmuş kınalı parmaklarının titremesinden, siyah saçlarından, kirpiklerinin ağır ağır sallanmasından soğuk bir facianın izleri esiyordu.

Aybibi'nin çarkının şefkatsizce dönüşünden, aydınlık günün zifiri karanlığa dönüşmesinden şaşkın ve sersem bir halde oturuyordu. O aydınlık günde yeryüzünde Azadbek adında, Türkiye de eğitim alıp dönmüş zeki bir yigitle tanışmıştı. Mutluluktan kafasına geçirdiği başlığı gösterip kakhaha attı. O aydınlık günde Aybibi:

“Başınızdaki nedir Azadbek bey,” dedi. Azadbek utanmış bir şekilde şapkayı eline aldı ve sanki kendi de ilk kez görüyormuş gibi şaşkın şaşkın baktı.

-“Bu festir, Türkiye’deki Türklerin milli giysisidir.”

Sonra kız daha da sert kahkaha atıp şöyle dedi:

“Harezm papağları ve Şirazî kalpaklarında size çok iyi yakışır..”

“Bilemem.”

“Biliyorsanız giyin o halde.”

“Bundan sonra giyeceğiz.”

Bir süre delikanlı ve kız tek kelime etmeden birbirlerine baktılar ve göz göze geldiler.

“Adını kim koydu?”

Büyükannem.

Aybibi – Kadınların ay yüzlüsü!

Aybibi, düşüncelere dalmış Azadbek’in boyunun 147oşunun özlemiyle, etrafında dolaşan cıvıl cıvıl kızların sesini işitmeden, adeta kafese tıklımış zavallı kızların yüzlerine dahi bakmadan, yerden fışkıran pınar gibi gözünden sıril sıril yaşlar boşaldı.

Ey, Allah’ım ne gariptir ki bütün hatası bu işte? Ne gariptir ki saray mahkumlarının kaderi şu nem basmış kirişler arasında monoton bir hayattan ibaret ve her gün yürüdükleri yolların sonu hanın haram ve zina girdabına batmış olan yatağında bitiyor.

Allah’ım, daha dün, mutlu bir günde, kadınların ay yüzlüsü, Azbek ile serin rüzgârlarla, bıldırcın ve bülbüllerin hoş cıvıltılarıyla, yonca ve tarla otlarının güzel kokularıyla dolu geniş bir tarlada buluşmuştu. Kanser bir kızın kalbi gibi yanıyordu. Güneş gökyüzünde o kadar büyüktü ki Aybibi’nin yüreğinde Azad’dan başka, bütün yeryüzünde ise güneşten başka ışık saçan bir şey yoktu. Büyük bir mücadeleden sonra hicran savaşını kazanan aşk birlikleri, kıskançlık ve ayrılık alevlerinden bir şenlik ateşi yakmak zorunda kalmıştı. Sonunda birbirlerini tatlı ve içten bir şekilde tanıdılar. Kadınların ay yüzlüsünün özlem ve beklenti dolu sesi titredi.

“Selamün aleyküm,” dedi mutlu bir şekilde.

“Aleyküm selam,” dedi kızın yüreğini sürekli yakan güneş.

Sonra her zamanki sessizlik çöktü ortaya, yüz yıllardan beri birbirini arayan özlem dolu gözler buluştu.

“Türkçe yayımlanmış “Kur’an-ı Kerim” getirdim”.

“Ne kadar, güzel diyerek – kız Kur’an-ı Kerim’i alarak yüzüne ve alına sürdü”.

“Görmüyor musun?” – Azadbek, kızın ay yüzüne hayranlık ve sevgi dolu baktı.

“Nedense,” kız konuşamadı ve yere baktı.

“Sütun”...

Delikanlı, onun abdestini tazelemesi gerektiğine dair endişeli isteğini anladı ve bez parçasına düğümlemiş bir kaç resmi kıza doğru sürerek :

“O zaman bir de buna bak” dedi.

Dizinin altından kaçmaya çalışan saçları, yonca ve çalılardan üzerine uzanmış, yeni deri değiştirmiş bir yılan gibi parlıyordu. İpek elbisesinin geniş eteği dizden aşağı doğru asılmış; ayaklarının altında bahar çiçekleri ve gökkuşağının renkleriyle birbirini tamamlayan sanki bir çelenk vardı.

“Bu ben, bu da benim dostum Sultanbey” dedi Azadbek Aybibi’nin omuzları üzerinden resimlere bakarken...

Kızın boynundan ve saçlarından ilkbahar çiçeklerinin kokuları yayılıyordu. Delikanlının başı döndü, gözleri süzüldü ve kıza bir şeyler söyledi:

Ben “Amerika’ya, Fransa’ya ve Almanya’ya gittim ama hiçbir yerde ülkemiz gibi cennet benzeyen bir yer, bu kadar büyüleyici güzellik görmedim” dedi büyük bir heyecanla.

Delikanlının birden böyle konuşması Aybibi’nin zoruna gitti, akıllı kötü şeylere gitti.

“Nasıl bir kıza böyle kötü şeyler söylersin?! Şimdi kalkıp gideceğim”.

“Tövbe ettim dilim kopsun”.

Kızın sinirlenmesinin karşısında gülmesini zorlukla bastıran Azadbek, bugün özellikle giyip geldiği kalpağını düzeltti. O sırada eli çok güzel kokular yayan ve yere yayılmış olan saçlara dokundu. Bir anda gelecekte güzel günler dileyen iki kalp, iki

tutkulu sevgili, birbirlerine sessizce dikili verdi, sanki iki yüreğin kanı, sıcaklığı ve ruhu dökülüp birbirlerine kavuşmak istiyormuş gibiydi. Aybibi, bugün farklı bir şekilde süslenmiş, beyaz gömleğin üstünden çizgili, saten, yelek giyinmiş olan yiğide baktı ve nazik bir hareketle saçlarının örgülerini arkasına attı. Azadbek, sisler arasında kaybolmuş bir gezgin gibi üzgün ve ümit dolu, aziz bir çift kara göze baktı ve nedense kalbinde bir huzursuzluk hissetti. Güzel yüzüne bahar çiçekleri gibi bir gülümseme hızla yayıldı, gür sakalını okşadı ve varlığın gündüz dünyasında kaybolan parlak yağmurda aya doğru eğildi.

“Sultan bey baharda bizimle geleceğine söz verdi.” Gelsin de bir güzel görsün.

Kadınların ay yüzüsü kıpkırmızı oldu ve ay yüzünü gizlemek için tekrar eğildi.

“Bunlar Hafız, Mevlana, Zemahşerî ve Necmeddin Kübra’nın eserleridir. Alttakiler benim resimlerim”.

“İdarevi marşruta ne demek”?

Bunu duyan Azadbek, kemerinin üzerine oturdu, elini uzattı ve hayretle baktı. Yüz ifadesi hızla solgunlaştı.

“Bu kitapta mı geçiyor diyerek kızın elindeki kitaba baktı.

“Birden aklıma düştü. Salican ağabeyim ve arkadaşları sürekli bu konuda konuşuyorlar da bu yüzden”...

“Bu kelimeyi söylemekten kaçınmalısın, yoksa ağabeyinin hayatı tehlikeye girer. Tüccarlar, mollalar, medrese talebeleri ve Hive Gençleri, idarevi marşruta , yani kurucu meclis hareketinin temelini attılar. Bu harekete ilk zamanlar Pehlivan Hacı Yusufoglu başkanlık etti. Han ise bu hareketin düşmana yenilmesini istemiyordu bana göre, zaten çok acılar çekmiş olan milletin ve ülkenin kaderini ve geleceğini korumak gerekmekteydi. Bunu konuşmamak daha iyi, Azadbek ona dikkat kesilen kıza baktı. Şayet idare evi üyelerine tanıklık ve yetki verilmiş olsaydı Rusya’dan yaklaşan tehlike belli bir süre ertelenirdi. “Onlar bize katılırsanız kurtulursunuz, mücadele ederseniz kaybedersiniz” demiyorlar. Onların eskiden beri amaçları millet ve din. İslam’ı ayak altına almayacak bir Cumhuriyet kurmak. Bırakında siyasetle erkekler uğraşsın.

Aybibi, sabahları bir ta yaprağından düşen çiy sesi gibi usulca güldü. Kırmızı dudaklarındaki tüyler belli belirsiz bir şekilde terlemiş gibiydi. Doğruldu, delikanlıyla içinden gelerek konuştu ve tek bir söz söyledi:

“Dillerini öğrenmek kolay mı”?

“Kimlerin”?

“Türklerin”!

“Aybibican sen iyi eğitimli bir kızsın, onlarla aynı dili konuştuğumuzu bilmiyor musun?”

“Bibi, Allah kahretsin, bilmiyorum”.

“Yemin etme, iyi değildir”.

Söylediğinde beter oldu, çok fena oldu, rengi sapsarı oldu, saman oldu, bahçede bülbül yerine baykuş güldü, tüttürdüğü iç çekişler göğre uçuş toprağı girdi. Donmuş göğsünde hayaller öldü, Han’ın taş sarayında düş ağacının yeşil yaprağı kurudu.

Aybibi, gözleri hâlâ yarı açık, dün boğulduğu hüzün denizinin girdaplarında, girdaplarında geziniyordu. Hüzün denizinin başı boş damlaları ayın yüzünü yıkadı, dünyanın gecesinde parladı. Birinin güçlü itmesiyle ırkilen Aybibi kendine geldi ve önünde bir tabak bol tereyağı şevle ve ardından eğilmiş sevimli esmer güzel bir kız gördü.

“Bu kadar çok ağlama artık ne fayda...”

“Zaten sen Han’ın olmalısın”.

Şevle soğudu, yağı dondu ve o yine keder denizine battı. Sonra onu yıkadılar ve onu eski doğu pazarlarından satın alınmış, itaatinden memnun, dilsiz bir köle gibi süslediler. Çeşit çeşit altın elbiseler giymiş, kendi dünyasından değerli taşlar ve mücevherler sarkan aynanın karşısında duran kıza herkes bir şeyler söyledi:

“Bahtı kara, han seni yer.”

“Bir numara kullan, bir numara”.

“Kaçıp kurtulman mümkün değil”.

“En zoru da bugün”.

Aybibi'yi çeşitli rengarenk duvar halılar asılmış, kadife minderler serilmiş çok büyük ve güzel odaya sokan hanımlar gündüz ruhu gibi bir anda yok oldular. Odanın baş köşesinde büyük süslü bir divan, onun karşısında ise kocaman bir taş ayna vardı. Tüm duvarı kaplayan İran halısının altında, kıpkırmızı minderlerle bir yer hazırlanmış, her türlü yiyeceklerle dolu bir sofraya kurulmuştu. Pencere süpürgeliklerine konulan Oş mumu, bu da odaya garip bir huzur ve neşe veriyor, dünyada hiç tehlike ve problem yokmuşçasına titreyerek yanıyordu. Kaçmayı düşünerek pencereye koştu. Pencerenin biraz ilerisinde iki asker ortalıkta dolaşıyordu. Aybibi utançtan ve mahcubiyetten elleriyle yüzünü kapatmış, avuçları ıslanmıştı. O sırada kapı açılıp kapandı, halıların üzerinde ayak sesleri duyuldu. Aybibi yutkunarak halı kaplı duvara yaslandı ve gözlerini yumdu. Pencerenin arkasındaki garip dünyadan, suyun şırıltısı ve harem kızlarının şehvetli kahkahaları net bir şekilde duyulabiliyordu. O anda biri belinden sertçe tuttu ve kız bayılıp düşmemek için duvara tutundu. Yüzüne çarpan sıcak nefes burnunda hoş bir koku bıraktı.

“Gözlerini aç, korkma!”

Aybibi gözlerini açınca beklediği gibi seksen yaşlarında çirkin yaşlı adam değil, onun yerine uzun boylu, yakışıklı, sıırım gibi bir delikanlı görüp şaşkın şaşkın baktı.

Karşısında gülen kişi, binlerce kişinin bahsettiği kana susamış İsfendiyar'a hiç benzemiyordu. Bu konuda halk şarkıları da söylenir:

İsfendiyar Han, han oldu, yediğimiz içtiğimiz kara kan oldu.

Emredici buyrukla birden ürktü ve kendine geldi.

“Barigal”!

Yılanın büyüüne kapılarak, dünyanın ne olduğunu unutmuş bir yaratık gibi hana doğru süründü. Han ona tepeden tırnağa baktıktan sonra rahatlamış göründü ve el salladı sonrasında oturmasını işaret etti. Ağzına kadar şarap dolu bir çini kase uzattı. Aybibi başını salladı.

“İç iç. Korkuların kaybolacak”.

Han bir şeyler düşündü, neşeli neşeli güldü ve yerinden fırlayacak gibi oldu.

“Senin bey kızı olduğunu kim söylemiş bir bardak şarabı bile içemedin”.

Aybibi'nin ay gibi yüzü, içinde hareket eden volkanların etkisiyle kızarmış, avını arayan bir kartal gibi dimdik oturuyordu. Han mutlu bir şekilde yan tarafına oturmuş, işaret parmağındaki büyük yüzüğünü ve şarap kadehine belli bir tempoyla vurarak ritmik bir ses çıkarıyordu. Odaya mobilya ve eşyalar gibi ağır bir sessizlik çökmüştü. Halılar, parlak perdeler, yastık kılıfları, han'ın baştan ayağa altın işlemeli elbisesi hafif bir parıltı yayarak ortama hoş bir güzellik katıyordu. Han'ın keyfi, kızgın fırın gibi doruk noktasına varınca, tatlı bir esnemeyle sallana sallana ve sürekli kucağına çağırıldığı karta gitti.

“Hadi hadi”!

Aybibi'nin ay yüzü, içinde hareket eden volkanların etkisiyle kızarmış, avını arayan bir kartal gibi dimdik oturuyordu. Han mutlu bir şekilde yan tarafına oturmuş, işaret parmağındaki büyük yüzüğü şarap kadehine aynı anda vurarak “hay-y... hay-y...” diye ses çıkarıyordu. Odaya bu dünyanın mobilyaları, halılar, parlak perdeler, yastık kılıfları, tepeden tırnağa altınla kaplı hanın elbisesi gibi ağır ve katı bir sessizlik çöktü. Kendinden yumuşak ve hafif bir ışık yayan bir melodi, beklenen bir barış.

Han'ın keyfi, kızgın soba gibi doruk noktasına varınca, tatlı bir esnemeyle salına salına yürüyüp adeta kendi bağrına çağırın divana yaklaşır usulca oturdu.

“Hadi gel, hadi gelsene”!

Kadınların ay yüzülsü çakır keyf bir halde, gözlerinde bilinçsiz ve şuursuz bakışlarla, ona bakarak ve gençliğinden, namusundan ayrılacağı bu berbat günde hayallerini mahvedecek divana yaklaştı. O sırada İsfendiyar'ın, binlerce insanın kaderini, kaderini “cellat” sözüyle karartan o kalın dudaklarını, şehvet, hırs ve aç gözlülükle dolu göz bebeklerini, bir zamanlar onu da bahtsız bir annenin doğurduğuna işaret eden terlemiş alnını çok yakından görü verdi. “Yat” emrini duyar duymaz kanında bin yıllık intikam olan bir kartal gibi avının gözüne toz serpti. Adam nefesini tuttu, cilveli bir kahkaha attı ve hükümlünün bekaretini bekleyen yataklar, kilimler ve halılar bu garip olayla sarsıldı. Her gün on kez, belki de yüz kez “cellat” a açılan Han'ın elleri, kana bulanmış gözyaşlarıyla yıkanıyordu.

“Maram!”

Kapı açıldı kemikten yoksun kalmış sadık itler girip taş mabude gibi kaskatı kesilmiş Aybibi'nin üzerine atıldılar.

“Öldür onu, üzerine kaynar su dök”!

Onu bir et çuvalı gibi sürükleyerek taş avluya götürdüklerinde, bir gün, mutlu bir gün, bir tarlaya inip dinlendiği günü hatırladı. Artık topraklarda yürümeyeceğini bildiği için, Azad adlı çocuğu bir daha asla göremeyeceğini hissetti. Üç dört kadın aç akbabalar gibi kapandı, küfredip giysilerini çıkardılar. Büyük yapraklı taşların üzerinde özgür duran kızın narin vücudu, sanki ay bir taç yaprağı kadar saf vücudunu kaplıyormuş gibi yüzünü örtüyordu.

Taş avlu, her zamanki gibi, yarının özgür düşünceleriyle yaşayan bir hükümlünün korkuyla çarpınan bedenini unutup gönderdi.

SONUÇ

Selamet Vefa incelemiş olduğumuz hikâyelerinde Sovyet ülkelerinin bölünmesinden sonra sınırın her köşesinde bulunan dağınık hayatları, acı kaderleri, Özbek halkının hayallerini kendine özgü ifadelerle anlatmaya çalışmıştır. Modern Özbek hikâyelerinde yer alan kahramanların ruhuna yansıyan dönemin olayları, toplumsal sorunlar ve Sovyetler Birliğinin bıraktığı izler belirgin şekilde de ele alınmıştır. Yazar döneminde değişikliğe uğrayan tüm sorunları, insanlar üzerinde bıraktığı izleri adeta hikâyelerinde kahramanlara yaşatmış bunları etkili bir şekilde okuyucuya sunmuştur. Selamet Vefa'nın on bir hikâyesinin incelenmesiyle ortaya çıkan sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1. Hikâyelerin yer aldığı mekânlar sıklıkla yazarın doğum yeri olan Harezmi bölgesi ve çevresinde gerçekleşmiştir. Hikâyelerde yazarın kullandığı temaların ana unsuru toplumun Sovyetlerden itibaren yaşadığı sıkıntılar ve olaylardır. Bu sıkıntılar neticesinde toplumda ortaya çıkan sınıfsal farklılıklar, siyasi, ekonomik düzey, baskın yönetim, vatan, esaret, alkol temel unsurlar hikâyelerinde tema olarak ele alınmıştır.

2. Selamet Vefa'nın hikâyelerinde anlatılmak istenen olaylar açık bir şekilde tasvir edilmemiştir. Yazar Harezmi bölgesine mensup olmasından dolayı kullandığı dil bakımından yer yer ağır kelimeler kullanması neticesiyle Özbek Türkçesinde yer almayan kelimeleri kullanmıştır. Ayrıca hikâyelerinde Özbek Türkçesinde kullanılan kelimeler yer almasına rağmen bu kelimelerin Rusça karşılığını kullanmıştır. Yer yer hikâyelerde Rusça ve İngilizce cümleler yer almaktadır. Bazı hikâyelerde ise halkın günlük hayatta konuştuğu atasözleri ve deyimlerine de yer vererek hikâyelerinde anlatımı zenginleştirmiştir.

3. Yazarın hikâyelerinde, tasvir tekniği, diyalog tekniği, anlatma gösterme tekniği, özetleme tekniği, geriye dönüş tekniği, iç diyalog tekniği, iç çözümleme tekniği ve leitmotiv tekniği bulunmaktadır.

4. Yazar hikâyelerinde muhteva özelliklerine çok önem vermiştir. Hikâyelerde yer alan konular siyasi düzey, baskın yönetim, ekonomik düzey, aşk, aile, toplum yapısı ve ilişkiler, alkol kullanımı, vatan, esaret, sadakat gibi konulardır.

5. Selamet Vefa'nın hikâyelerinin çoğunda Aral gölünün kurutulması, neden o hale geldiği, kimler tarafından kurutulmak istendiği ve gölün kurumasından sonra halkın yaşadığı zorluklar ve duyulan üzüntü anlatılmaktadır.

6. Hikâyelerde yer alan bir diğer konu ise alkol kullanımıdır. Selamet Vefa'nın eserlerinin çoğunluğunda yer alan alkol kullanımı toplumun uğradığı saldırıyı açıkça okuyucuya yansıtmıştır.

7. Yazarın hikâyelerinde önemli bir yer tutan halk kültürü unsurları arasında gelenek ve göreneklerimiz yer almaktadır. Hikâyelerde yer alan misafirperverlik, gelin kaynana ilişkisi içerisinde büyüklere saygı gibi konular üzerinden bu konuya da değinmiştir.

8. Selamet Vefa hikâyelerinde apartman dairesi, avlu, gibi yerleşim yerlerini kullanarak okuyucuya gerçekliği hissettirmeyi amaçlamıştır. Ulaşım araçları, geçim kaynakları hikâyelerde yer alan bir diğer temel unsurlardır.

9. Yazarın hikâyelerinde dönemin önemli şahsiyetlerine, devlet adamlarına yer vermesi dikkat çekicidir.

10. İsimsiz Gemi adlı hikâye yazarın Sovyet döneminin derin sarsıntılarını en açık şekilde okuyucusuna aktardığı hikâyeler arasında yer almaktadır. Bağımsızlıktan önce ülkesinden gitmek zorunda kalan bir kadının annesinin cenazesine ulaşmaya çalışması, tüm zorluklara rağmen vazgeçmemesi mücadeleci cesur kadın profilini ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, S. (2011). *Elçin, Edebiyat Sosyolojisi Açısından Romanları*. Ankara: Bengü Yayınları.
- Aktaş, Ş. (2017). *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili (Teori- Uygulama)*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Akar, A. (2005). *Türk Dili Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Baydemir, H. (2009). “Özbekistan’da Ölüm Adetleri”. *Journal of Turkish Studies*, 4 (8), 662-683.
- Baydemir, H. (2011). *Özbek Efsaneleri*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Baydemir, H. (2013). *Özbek Halk Masalları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Buran, A; Alkaya, E. (2014). *Çağdaş Türk Yazı Dilleri 2* (Güneydoğu-Karlık Grubu). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetin, N. (2017). *Türk Hikâyesi Tahlilleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dıykanbayeva, M. (2017). *Uzun Yol İlk Kırgız Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Bir İnceleme*. Konya: Kömen Yayınları.
- Güçüyeter, B. (2013). “Ali Rıza Zihak’ın Hikâyelerinde Anlatıcı Tipleri ve Bakış Açısı” *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/9 Summer 2013, s. 1517-1524.
- Korkmaz, R. (2007), “Romanda Mekânın Poetiği”, *Edebiyat ve Dil Yazıları* Mustafa İsen’e Armağan, (Haz. Aynur Kulhanlıoğlu, Süer Eker), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı *Türk Dili Edebiyatı 9 Ders Kitabı*. (hz. Merve Akyol vd.). (2019). Ankara: Öğün Yayınları.
- Narlı, M. (2002) “Romanda Zaman ve Mekân Kavramları, Balıkesir Üniversitesi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 2002, 91-98.
- Narlı, M. “Anlatım Tutumu ve Teknikleri ile Öykü Kişilerinin İlişkisi”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.3, 2010, 7-16.

- Önal, M. “*Edebî Dil ve Üslub*”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, c.36, 2008, 27-47.
- Özkan, M. “*Edebiyatta Dil Kullanımı*”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c.52, 2015, 65-77.
- Öztürk, R. (2011). *Özbek Türkçesi El Kitabı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Örnek, Sedat V. (1977). *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Tekin, M. (2020). *Roman Sanatı (Romanın Unsurları) 1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türkçe Sözlük (2011). Ankara: TDK Yayınları.
- Üşenmez, E. Boltabayev, S. Tuğlacı, G. (2016). *Özbekçe Türkçe Sözlük*. İstanbul: Türk Dünyası Vakfı.
- Yavuz, Y. *Lucien Goldmann’ın Oluşumsal Yapısalcı Yöntemi Bağlamında Reşit Hanadan’ın “Sel Romanının İncelenmesi”*, Edebi Eleştiri Dergisi, 2 (2), 2018, 168- 183.
- Yelok, Veli. S. (2019). *Modern Özbek Edebiyatında Hikâye*. Ankara: Sonçağ Akademi.
- Yıldırım, H. (2012). *Özbek Türkçesi (Dil Bilgisi- Alıştırmalar- KonuşmaMetinler)*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2019). *Çağdaş Türk Dünyası Tarihi Ders Notları*. Konya: Palet Yayınları.

E-kaynaklar

- İnt: 1 : http://www.nurzamon.uz/article_view.php?id=1034 (Erişim Tarihi: 05.03.2023)
- İnt: 2 : http://www.nurzamon.uz/article_view.php?id=998 (Erişim Tarihi: 10.03.2023)
- İnt: 3 <http://nurzamon.uz/articles.php?cat=19> (Erişim Tarihi: 03.02.2023)
- İnt: 4: <http://nurzamon.uz/articles.php?cat=19> (Erişim Tarihi: 10.02.2023)
- İnt: 5: http://www.nurzamon.uz/article_view.php?id=1045 (Erişim Tarihi: 15.04.2023)
- İnt: 6: <http://nurzamon.uz/articles.php?cat=19> (Erişim Tarihi: 15.02.2023)
- İnt: 7: http://www.nurzamon.uz/article_view.php?id=1051 (Erişim Tarihi: 20.04.2023)

İnt:8:<http://uzsmart.ru/kutubxona/asarlar/3110-tutilgan-oy-hikoya-salomat-vafo.html>
(Erişim Tarihi: 25.04.2023)

İnt:9:https://tr.wikipedia.org/wiki/Zelimhan_Yandarbiyev#: (Erişim Tarihi: 11.09.2023)

İnt:10:<https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/ahmet-kadirov> (Erişim Tarihi: 11.09.2023)

İnt: 11: https://zinzinibidi.com/blog/kitap/karakalpak_kizi (Erişim Tarihi: 27.09.2023)

İnt:12:<https://www.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/jahon-she-riyati/qoraqalpoq-sheriyati/ibroyim-yusupov-1929-2008> (Erişim Tarihi: 27.09.2023)

İnt:13:<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2528015>(ErişimTarihi:
02.09.2023)

İnt: 14 :http://denizliarge.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/18124251_13 (Erişim
Tarihi: 03.09.2023)

İnt:15: <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/turkmenlerin-milli-muzik-aleti-dutar/6203e32501a30a296c1bffb4> (Erişim Tarihi: 03.09.2023)

İnt: 16: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Rebap#:~> (Erişim Tarihi: 04.09.2023)

İnt: 17: <http://muzikkoleksiyonu.com/tar/> (Erişim Tarihi: 06.09.2023)

İnt: 18: <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=79866> (Erişim Tarihi:
03.09.2023)

İnt:19:<https://www.turkedebiyati.org/eserlerde-zaman-kavrami> (Erişim Tarihi:
01.09.2023)

İnt: 20: <https://www.turkedebiyati.org/uslup-nedir-uslup-cesitleri-ve-ozellikleri/> (Erişim
Tarihi: 01.09.2023)

İnt:21:<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117875>(ErişimTarihi: 15.09.2023)

DİZİN

A

Adil Yakubov, 10
 Afganistan, 19
 Ahengeran, 21, 57, 124, 127, 130
 Ahmet Kadirov, 23, 42, 89
 Amuderya, 50, 61, 88
 Aral gölü, 19

C

Ceyhun, 49
 Cigeristan, 21

Ç

Çarlık Rusya, 47
 Çeçenistan, 42

D

Devkale, 64

F

Ferhat ile Şirin, 49

H

Harezm, 10, 29, 50, 99, 107, 111, 126, 143, 156, 163
 Hüseyin BAYDEMİR, 2

İ

İbrahim Yusupov, 50, 143
 İsfendiyar Han, 22

K

Karakalpakistan, 20
 Kazakistan, 42
 Kırgız, 47, 96, 98

L

Lucien Goldmann, VIII

M

Mevlana, 49, 158
 Moskova, 41
 Moynak, 19

N

Necmeddin Kübrâ, 49
 Nevaî, 49
 Nukus, 19, 20, 46, 56, 57, 78, 79, 103, 104, 105, 107,
 142, 143, 144, 148, 149

O

Orta Asya, 40, 41, 59, 62, 149
 Orta Göl, 80, 83, 94

Ö

Özbek Edebiyatı, V
 Özbekistan, VIII, 10, 13, 20, 22, 24, 40, 41, 48, 51, 55,
 56, 61, 94, 97, 102, 115, 118, 119, 124, 148, 165

S

Selamet Vefa, V, VIII, 10, 12, 19, 22, 23, 29, 31, 32,
 38, 61, 163, 164
 Semerkant, 40
 Sevinç Çokum, 10
 Sovyetler, VIII, 22, 23, 24, 25, 40, 41, 42, 43, 148,
 149, 163

Ş

Şeref Reşidov, 40

T

Taşkent, 10, 12, 15, 16, 19, 21, 23, 24, 40, 49, 74, 83,
97, 98, 99, 100, 111, 114, 116, 119, 125, 134, 149,
151, 155

Tulepbergen Kaipbergenov, 50
Türkistan, 47
Türkiye, 28
Türkmen, 154

Y

Yeni Uygur, 29

Z

Zelimhan Yandirbiyev, 42, 89
Zemaḥşerî, 49

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Dilek YILDIZ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	